

T.C.

**KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**YAŞAR KEMAL'İN İNCE MEMED, DEMİRCİLER
ÇARŞISI CİNAYETİ, YUSUFCUK YUSUF ADLI
ROMANLARINDA “TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK”**

ELİF YANIK

MART – 2016

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YAŞAR KEMAL'İN İNCE MEMED, DEMİRCİLER
ÇARŞISI CİNAYETİ, YUSUFCUK YUSUF ADLI
ROMANLARINDA “TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK”**

ELİF YANIK

TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. SECAATTİN TURAL

MART - 2016

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Elif Yanık

08.03.2016

ÖZ

YAŞAR KEMAL’İN İNCE MEMED, DEMİRCİLER ÇARŞISI CİNAYETİ, YUSUFÇUK YUSUF ADLI ROMANLARINDA “TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK”

Yanık, Elif

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Secaattin Tural

Mart 2016

Çalışmada, Yaşar Kemal’in İnce Memed I, II, III, IV ve Akçasazın Ağaları I, II Toplumcu Gerçekçi bakış açısı ile incelenmiştir. Sosyalizmin etkisi ile yazılmış olan İnce Memed ve kapitalist hayatın ilk adımlarını atan Akçasazın Ağaları, içeriği bakımından Toplumcu Gerçekçilik akımının birçok unsurunu barındırmaktadır.

Çalışmada ilk olarak Toplumcu Gerçekçilik’in tarihine değinilmiştir. Ardından çalışmada ele alınan eserlerin yazarı olan Yaşar Kemal hakkında bilgi verilmiştir. Romanlar, şahıs kadrosunun oluşumundan zaman ve mekânın seçimine kadar Toplumcu Gerçekçilik’e mahal veren unsurlar ile örülü olduğundan ve bu unsurların içeriğin anlaşılmasında etkili olacağından roman inceleme sanatına göre incelenmiştir. Son olarak, eserler Toplumcu Gerçekçi unsurlar ışığında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyalizm, Kapitalizm, Toplumcu Gerçekçilik, Yaşar Kemal.

ABSTRACT

“SOCIALIST REALISM” IN YASAR KEMAL’S NOVELS NAMED
INCE MEMED, DEMIRCILER CARSISI CINAYETI, YUSUF
YUSUF

Yanik, Elif

Master of Arts, Turkish Language And Literature

Supervisor: Associate Professor Secaattin Tural

March 2016

In the study, Yasar Kemal’s I, II, III, IV books and Masters of Akcasaz I, II books were researched. Ince Memed which was written with the effect of socialism and Masters of Akcasaz which took the first step of capitalist life, include many facts of Socialist Realism movement in terms of their contents.

In the study, firstly the history of Socialist Realism is mentioned. Then some information was given about the writer Yasar Kemal who is the writer of the books in this study. With the reason that novels are knitted with the elements which give rise to socialist realism and these elements will be effective when understanding the content, novels were examined in reference to novel research art. Finally, novels were approached in the light of Socialist Realism.

Key Words: Socialism, Capitalism, Socialist Realism, Yasar Kemal.

ÖNSÖZ

Toplumcu Gerçekçilik, 19. yüzyılda ortaya çıkan ve yıllardır süregelen mimesis düşüncesini somutlaştıran realizm akımından doğmuştur. İlk resmî adımı, Birinci Yazarlar Kongresi'nde atılan Toplumcu Gerçekçilik, belirli ilkeler doğrultusunda çerçevelendikten sonra Sovyet edebiyatında ilk mahsulünü vermiştir. Toplumcu Gerçekçilik'in temeli Marks'ın ekonomik ve siyasi düşüncelerinde aranmalıdır. Marks'ın tarihi maddecilik savunusu ve Hegel'den aldığı diyalektiği, materyalizm ile harmanladığı düşünceleri Toplumcu Gerçekçilik'in oluşmasında kaynaklık etmektedir. Sovyet edebiyatının siyasi temelli akımı olan Toplumcu Gerçekçilik, çok geçmeden dünya edebiyatında etkisini göstermiştir.

Türk edebiyatında, eserlerinde Toplumcu Gerçekçilik akımını işleyen öncü yazarlardan biri Yaşar Kemal'dir. Sosyalizmin aktif bir savunucusu olan Yaşar Kemal, eserlerinde eşitliğe, haksızlığa, adalete, ezen-ezilen çatışmalarına ve emekçinin bilinçlenmesi doğrultusundaki düşüncelere oldukça geniş bir yer verir.

Çalışmamızda, Yaşar Kemal'in İnce Memed I, II, III, IV, Demirciler Çarşısı Cinayeti ve Yusufçuk Yusuf isimli romanları, Toplumcu Gerçekçilik ışığında incelenmiştir. Çalışmanın oluşumu aşamasında, yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşım Büşra KAYMAKÇI'ya, yegâne dostum Filiz PINAR'a, biricik kardeşim Melike YANIK'a içten teşekkürlerimi sunuyorum. Dahası, proje kapsamında çalıştığım tezimin, çeşitli maddi imkânlarını sağlayan Kırklareli Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne, Cemile ÖZEKER ile Meltem SOLMAZ Hanımefendilere ve diğer personele de müteşekkir olduğumu belirtmek isterim.

Eğitim hayatım ve dolayısıyla tez çalışma sürem zarfında, maddi ve özellikle manevi desteğini bir an dahi eksik etmeyen anne ve babama, yine eğitim hayatıma ve çalışmaya tıpkı kendi yaşamına ve çalışmasına olduğu gibi özen gösteren Faruk GÜN'e sevgilerimi ve şükranlarımı sunarım.

Son olarak, tezimin seçiminde, oluşmasında ve şekillenmesinde esirgemediği yardımlarından ve bu zor süreçte verdiği manevi desteğinden

dolayı, eğitim ve öğretim hayatımda derin bir ize sahip olan çok kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Secaattin TURAL'a saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum.

Elif Yanık

Mart, 2016

Kırklareli

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK	5
1.1. Batı Edebiyatında Gerçekçilik ve Toplumcu Gerçekçilik	5
1.1.1. Yansıtma ve Gerçekçilik	5
1.1.2. Toplumcu Gerçekçilik.....	12
1.2. Türk Edebiyatında Gerçeklik ve Toplumcu Gerçekçilik.....	25
1.2.1. Türk Edebiyatında Gerçekçiliğin İlk Etkileri.....	25
1.2.2. Türk Edebiyatında Toplumcu Gerçekçilik.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞAR KEMAL'İN HAYATI, ESERLERİ, ÖDÜLLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE İNCE MEMED İLE AKÇASAZIN AĞALARI SERİLERİNE BAKIŞI	41
2.1. Yaşar Kemal'in Hayatı	41
2.2. Yaşar Kemal'in Eserleri ve Ödülleri	43
2.2.1. Öyküleri	43
2.2.2. Romanları.....	43
2.2.3. Destansı Romanları	44
2.2.4. Röportajları	44
2.2.5. Deneme ve Derlemeleri.....	44
2.2.6. Çocuk Romanı.....	45
2.2.7. Çevirisi	45
2.2.8. Şiiri.....	45
2.2.9. Ödülleri	45
2.3. Yaşar Kemal'in Edebî Kişiliği.....	47

2.4.Yaşar Kemal'in Ağzından İnce Memed	52
2.5. Yaşar Kemal'in Ağzından Akçasazın Ağaları.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCE MEMED VE AKÇASAZIN AĞALARI SERİLERİNİN TANITIMI, ÖZETİ VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ..... 59

3.1. İnce Memed I.....	59
3.1.1. Romanın Tanıtımı	59
3.1.2. Romanın Özeti	60
3.1.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı	65
3.1.4. Romanın Vakası	66
3.1.5. Romanın Şahıs Kadrosu.....	67
3.1.6. Romanda Zaman	76
3.1.7. Romanda Mekân	78
3.1.8. Romanda Dil ve Üslup.....	81
3.2. İnce Memed II.....	83
3.2.1. Romanın Tanıtımı	83
3.2.2. Romanın Özeti	84
3.2.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı	90
3.2.4. Romanın Vakası	91
3.2.5. Romanın Şahıs Kadrosu.....	92
3.2.6. Romanda Zaman	102
3.2.7. Romanda Mekân	104
3.2.8. Romanda Dil ve Üslup.....	107
3.3. İnce Memed III	109
3.3.1. Romanın Tanıtımı	109
3.3.2. Romanın Özeti	109
3.3.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı	115
3.3.4. Romanın Vakası	116
3.3.5. Romanın Şahıs Kadrosu.....	117
3.3.6. Romanda Zaman	127
3.3.7. Romanda Mekân	128
3.3.8. Romanda Dil ve Üslup.....	132
3.4. İnce Memed IV	134

3.4.1. Romanın Tanıtımı	134
3.4.2. Romanın Özeti	134
3.4.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı	142
3.4.4. Romanın Vakası	143
3.4.5. Romanın Şahıs Kadrosu	144
3.4.6. Romanda Zaman	154
3.4.7. Romanda Mekân	156
3.4.8. Romanda Dil ve Üslup	159
3.5. Demirciler Çarşısı Cinayeti	161
3.5.1. Romanın Tanıtımı	161
3.5.2. Romanın Özeti	162
3.5.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı	167
3.5.4. Romanın Vakası	168
3.5.5. Romanın Şahıs Kadrosu	169
3.5.6. Romanda Zaman	174
3.5.7. Romanda Mekân	175
3.5.8. Romanda Dil ve Üslup	178
3.6. Yusufçuk Yusuf	180
3.6.1. Romanın Tanıtımı	180
3.6.2. Romanın Özeti	181
3.6.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı	188
3.6.4. Romanın Vakası	189
3.6.5. Romanın Şahıs Kadrosu	190
3.6.6. Romanda Zaman	197
3.6.7. Romanda Mekân	197
3.6.8. Romanda Dil ve Üslup	200

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNCE MEMED VE AKÇASAZIN AĞALARI SERİLERİNDE TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK	203
4.1. Eşkivalık Meselesi	203
4.1.1. İyi Eşkiva/Olumlu Kahraman	204
4.1.2. Kötü Eşkiva	212

4.2. Ezen-Ezilen Çatışması (Ağa/Bey-Köylü, Zengin-Fakir, Güçlü-Güçsüz)	214
4.3. Devlet Aygıtlarına Bakış	224
4.4. Toprak Sorunu	229
4.5. Yoksulluk.....	236
4.6. Eğitim Sorunu	239
4.7. Emek Sömürüsü.....	241
4.8. Kadına Bakış.....	243
4.9. İdeolojik Bakış.....	247
SONUÇ.....	251
KAYNAKÇA	253

KISALTMALAR

ATÜT	: Asya Tipi Üretim Tarzı
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	: Çeviren
DÇC	: Demirciler Çarşısı Cinayeti
drl.	: Derleyen
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
haz.	: Hazırlayan
İM	: İnce Memed
İst.	: İstanbul
LEF	: Sol Cephe
MÖ	: Milattan önce
NEP	: Novaya Ekonomiçeskaya Politika / Yeni Ekonomi Politikası
öte.	: Ötekiler
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ss.	: Sayfa sayısı
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
YY	: Yusufçuk Yusuf
YKY	: Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

İlk insandan bu yana her ne kadar çağlar geçmiş ve milât denilen bir zaman diliminin ardından 21. yüzyıla ulaşılmış olsa da insan adına değişmeyen durumlardan biri, temel ihtiyaçların giderilmesinden sonra “güzel” olana yönelmedir. Bu sebeptendir ki ilk zamanlarda insanoğlu ilkel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra güzellik duygusunun farkına varmış olmalıdır. Günlük hayatta eylem olarak (bir çiçeğin vazoya konulup masaya yerleştirilmesi gibi) somutlaştırılan “güzellik duygusu”nun esas sahası “sanat” olmuş ve güzellik insan tarafından birçok formuyla somutlaştırılıp, biçimlendirilmiştir. “Sanat; insanın psikolojik/ruhî hayatının temellerinden birini oluşturan güzellik duygusunun dışa yansımış somut hâli veya ifadesidir” (Çetişli, 2011: 15). Güzellik duygusu sanatın çıkış noktası olduğu gibi, güzellik duygusunu da bin bir şekli ve rengi ile yaşatan da sanat olmuştur.

Sanatın ana dallarından biri olan edebiyat da güzellik duygusunu işlemiştir. Ancak edebiyat sahasında güncelliğini hiç kaybetmemiş olan mesele bu güzelliğin ve edebiyatın işlediği her konunun da “gerçek”i yansıtıp yansıtmadığı fikridir. Bu konu, yüzyıllardır düşünürler, sanatçılar, eleştirmenler tarafından tartışılmıştır. Her ne kadar edebiyatın gerçeği yansıtmadığını düşünen ve bu tezi savunanlar olsa da edebiyatın gerçeği yansıttığı fikri, daha geniş bir çevrede kabul edilmektedir.

Toplumun bir parçası olan edebiyat sanatçısı eserlerini oluştururken tecrübelerinden, sosyal, ekonomik ve kültürel hayattan etkilenir. Elbette her sanatçı şahit olduğu yaşamı olduğu gibi eserine yansıtmaz. Ancak eser, kendisini meydana getiren sanatçının ve ona ait olan hayatın izlerini, etkilerini taşır.

İnce Memed I, II, III, IV’e ve Akçasazın Ağaları I, II’ye bakıldığında Yaşar Kemal’in hayatından esintiler sunduğu ve yazarın tezine açık bir şekilde yer verdiği kolaylıkla görülebilir. Yaşar Kemal tüm eserlerinde olduğu gibi bahsi geçen iki seride de özel hayatından izlere yer vermiştir. Bunun yanı sıra Yaşar Kemal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayattan etkilenmiş ve bu etkileri de açık bir şekilde eserlerinde yansıtmıştır. Bu

sebeple İnce Memed ve Akçasazın Ağaları, yazarı ile görülebilir bir bütünlük arz etmektedir denilebilir.

Çalışmanın konusu İnce Memed I, II, III, IV, Demirciler Çarşısı Cinayeti ve Yusufçuk Yusuf'un toplumcu bir bakış açısı ile değerlendirilmesidir. Bu sebeple çalışmanın ilk bölümünde Toplumcu Gerçekçilik'in ne olduğuna dair bilgiler verilmiştir. Belirlenen romanlar bu kıstasa göre değerlendirileceğinden Toplumcu Gerçekçilik'e değinmenin faydalı olacağı düşünülmüştür.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Yaşar Kemal'in hayatına ve edebî kişiliğine yer verilmiştir. Eserlerinde, gerçeklere dayalı bir kurgu oluşturduğunu belirten yazarın, özel ve edebî hayatının incelenmesi romanların anlaşılmasında yardımcı olmuştur. Romanların incelenmesi sonucunda yazarın gerçek hayatı ile kurguları arasında paralellik olduğu tespit edilmiştir. Yazar, siyasi ve kültürel fikirlerini eserlerinde bir tez haline getirmiştir denilebilir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde eserler roman sanatı bakımından incelenmiştir. Toplumcu tez ışığında oluşturulan İnce Memed I, II, III, IV, Demirciler Çarşısı Cinayeti ve Yusufçuk Yusuf'ta incelenen roman unsurları, toplumcu teze büyük çapta katkı sağlamıştır. Örnek olarak, mekân unsurunun, Toplumcu Gerçekçilik akımının oluşmasında kaynak olarak görülen toprak meselesini verdiği söylenebilir. Köyler, romanların mekân unsurunu karşılarken, diğer bir yandan da toplumsal çatışmanın sebebini oluşturmaktadır. Ayrıca roman zamanının da Türkiye'deki sosyalist ve kapitalist hareketlerin yaşandığı dönemlerle örtüştüğü görülmektedir. Bu bölümde Şerif Aktaş'ın *Roman İncelemesine Giriş*, Mehmet Tekin'in *Roman Sanatı Roman Unsurları 1*, Philip Stevick'in *Roman Teorisi* adlı eserlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca gerekli incelemeler yapılırken "candarma" örneğinde olduğu gibi bazı kelimelerin romanlardaki yazımına bağlı kalınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde eserler, belirlenen Toplumcu Gerçekçi unsurlar ışığında açıklanmaya çalışılmıştır. Eserlerin ele alındığı toplumcu unsurlar şöyledir: Eşkîyalık Meselesi, Ezen-Ezilen Çatışması, Devlet

Aygıtlarına Bakış, Toprak Sorunu, Yoksulluk, Eğitim Sorunu, Emek Sömürüsü, Kadına Bakış ve İdeolojik Bakış.

1. BÖLÜM

TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK

1.1. Batı Edebiyatında Gerçekçilik ve Toplumcu Gerçekçilik

1.1.1. Yansıtma ve Gerçekçilik

Batı edebiyatında hayatın edebiyata yansımaları, edebî akımlar başlığı altında dikkate alınan edebiyat ve eserlerde net bir şekilde gözlemlenmektedir. Gerçeğin yansıtılması durumu tam olarak realizm akımı ile kurallaşmış olsa da her yeni dönem, edebiyatı da etkisi altına almıştır.

“Gerçeklik”in ne olduğu, edebiyat ile olan ilişkisi değerlendirilmeden önce yaşadığımız hayatta da aranmıştır.

Gerçeğin arayışında olan Sokrates’in öğrencisi Platon (MÖ 427-348/347) hocasının fikirlerini geliştirerek, bir sistem haline getirmiştir. “Bazı şeyler görülebilir, ama düşünülemez, idea’larsa düşünülebilir, ama görülemez” (Eflatun, 1973: 261. s.) diyen (ya da eserinde hocasına dedirten) Platon, bu dünyadaki her “şey”in “idea”ların bir yansıması olduğunu savunur. Ona göre iki âlem vardır. Bunların birincisi, dünyadaki “şey”lerin gerçekliği sorgulanamaz olan “öz”ler, “idea”lar dünyası yani “fizik ötesi âlem”dir. İkincisi ise ideaların yansımalarıyla dolu olan yani özün duyu organlarımız ile kavrayabildiğimiz maddelere dönüştüğü, içinde yaşadığımız dünya, “fiziki âlem”dir.

Platon’un sanat anlayışı yansıtmadır. Ona göre sanatçı fiziki âlemde gördüklerinin bir taklidini meydana getirir. Böylece idealar âlemini hakikat olarak gösteren Platon’a göre sanatçı, yansımanın da yansımalarını oluşturarak gerçekten bir adım daha uzaklaşmış olur.

Platon’un öğrencisi Aristo’nun gerçeklik anlayışı ise hocasının düşüncesinden farklıdır. O hem ideaların hem de maddenin fiziki âlemde bulunduğunu iddia eder. Ona göre madde ve form iç içedir ve birbirinden ayrı bütün oluşturamaz. Platon’un idea, öz olarak isimlendirdiği hakikat fiziki âlemdeki madde ile bir bütün oluşturur. Forma, öze sahip olmayan madde, henüz gerçekliğini kazanmamış, varlığını tam anlamıyla oluşturamamış olan ilk maddedir. İlk madde her ne kadar yokluk olarak

düşünülemez de, fiziki âlemdeki görünür madde hâlini almamış ve gerçekleşmemiştir.

Aristo'ya göre ilk madde form kazanma, yani gerçekleşme potansiyeline sahiptir. Forma ulaşan ilk madde kendini oluşturma ve mükemmelleşme çabasına girer. Her ilk madde formu kazandıktan sonra en iyi hâle gelmeye çalışır ve varlığını oluşturur. İlk maddeye varlık olma amacını veren formdur ve her ikisi de fiziki âlemde yer aldığı için, dünyada görülen her madde gerçektir. Bu sebeptendir ki Aristo'nun sanata bakışında doğrudan bir yansıtmadan çok ideal olanı oluşturma, yaratma öne çıkmaktadır.

Var olduğumuz dünyadaki maddelerin dahi gerçekliğinin bu denli düşünülmesine karşılık edebiyat eserinin gerçeği yansıtmadığının irdelenmesi son derece doğaldır. Bununla birlikte yaşanan hayatın edebiyat eserlerinde karşılığını bulduğu da inkâr edilemez.

Avrupa'da Orta Çağ'dan sonra 14. ve 16. yüzyıllar arasında görülmüş olan Hümanizm, 16. yüzyılda meydana gelen Rönesans ve Reform dinî, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatı derinden etkilemiştir. Hümanizm ile birlikte Platon ve Aristo'nun görüşlerine dayalı yansıtmacı bir edebiyat meydana gelirken, Rönesans ve Reform ile birlikte kilisenin toplum üzerindeki hâkimiyeti kırılmış, akla ve insana yani bireye yönelme gerçekleşmiştir. Böyle bir temel üzerine kurulmuş olan klâsizm akımı da 16. yüzyılın sonlarından 18. yüzyılın sonlarına dek akıl, hakikat ve insan tabiatını kendine kılavuz edinmiştir.

Böylesine uzun soluklu bir düşünce siteminin kaynağı, biri Yunan diğeri Fransız iki büyük akılcı filozofa; Aristo ve Descartes'e dayanmaktadır. Aristo, felsefeye ve metafiziğe mantık kapısından gidilebileceğini söylemiştir. Bu düşüncesi ona 'Mantığın Babası' unvanını kazandırmıştır. Descartes ise, akıl ve mantıkla yönetilen bir iradenin ihtirası ve güçsüzlüğü her zaman yenebileceğini, her şey gibi edebiyat ve sanatta da usul ve metotların etkin olması gerektiğini belirterek klasik estetiğin temellerini oluşturmuştur (Kara, 2010: 76).

Özellikle Rönesans ve Reform ile gelen yeniliklerin skolastik hayat üzerinde oluşturduğu kargaşa, Batı insanının akli rehber edinmesinde önemli bir faktör olmuştur. Yansıtmacı bir edebiyat meydana getiren klasik sanatkâr eserlerinde, etkisi altında olduğu üst zümrenin ideal ve evrensel bir modelini oluşturmaya çabalamış ve bu sebeple açık, sade bir dil kullanmıştır. Ayrıca matbaanın bulunması ile fikirlerin daha hızlı ve daha geniş bir çevreye yayılması mümkün olmuştur.

Rönesans, Reform gibi önemli adımları attıktan sonra Avrupa, 18. yüzyılda Aydınlanma Çağına girmiş ve “Rönesansın getirdiği rasyonalizm, natüralizm, lâisizm ve individüalizm (bireycilik) gibi değerler, çok daha sağlam zemine” (Çetişli, 2011: 58) oturtulmuştur. Bu değerler ve bu değerlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan akılcılık eserlerde yerini almıştır. Bu dönemde mantığa uygun olmayan her şey eserlerden atılmıştır.

Aydınlanma Çağının bahsinde en önemli unsurlardan birisi ise burjuva sınıfıdır. Özellikle Rönesans, Reform ve feodal sistemin kırılmasının ardından büyük bir gelişme gösteren burjuva sınıfı hem toplumun sosyal yapısını değiştirmiş hem de zanaat ve ticarete olan ilerlemesi ile ekonomiye yön vermiştir. Feodal sistemdeki katı sınıf ayrımcılığının ve toprak sahibi-üreten arasındaki haksızlığın karşısında olan burjuva sınıfı önceleri emektar kesimin yanında yer alarak ruhban ve aristokratlardan sonra üçüncü sınıfı meydana getirmiştir. Bu durumu Murat Sarıca *100 Soruda Fransız İhtilali* adlı eserinde, asillerin ve rahiplerin krallığın nüfusunun yüzde üçünü teşkil ettiğini, imtiyazsız halkın ise yirmi dört milyon olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, üçüncü sınıfı burjuvazi ve köylü kitlelerinin meydana getirdiğini dile getiren Sarıca, üçüncü sınıfın geniş çizgileriyle tüm emekçiler ve burjuvaziden oluştuğunu söylemektedir (Sarıca, 1981).

Asillerin burjuva-emekçi sınıf ile uzlaşmaması, Montesquieu, J.J. Rousseau, Voltaire gibi aydınların özgürlük, egemenliğin halka ait olması, laik düşüncenin savunulması şeklinde fikrî altyapıyı oluşturması gibi durumların ardından, 1789 yılında Osmanlılara müsavat, hürriyet, uhuvet olarak geçen liberté, égalité, fraternité sloganları ile büyük Fransız İhtilali gerçekleşmiştir (Bilhan, 1981: 222). Fransız İhtilali ulus-devletin yani

modernizmin temelini atmış, ulusçuluk, adalet, hürriyet fikirlerinin yayılmasına ve ferdiyetçiliğin oluşmasına sebep olmuştur.

Ayrıca burjuva sınıfının giderek zenginleşmesi, dönemin aydınlarının üretim-tüketim-pazarlama üzerine araştırma yapmaları kapitalizmin ilk adımı olarak görülmektedir.

Bu sarsıntılı dönemin ve özellikle Fransız İhtilali'nin sonucu olarak Batı edebiyatında romantizm akımı meydana gelmiştir. İhtilal ile vadedilenlerin gerçekleşmediğini gören halk nasıl ruhi bir bunalıma girdiyse, artık üst kesimi değil de çağın ve yaşananların gerektirdiği üzere orta sınıfı ve bireyi ele alan romantik sanatkarın eserlerinde de kötümserlik, bedbinlik, melankoli, bunalım yerini almıştır. "Romantizmi savunanlar edebî eserlerde belli konular yerine insan ve toplum hayatıyla ilgili her şeyin işlenebileceğini, dram ile trajedinin gülünç ile acıklının bir arada bulunabileceğini söylemişlerdir" (Kara, 2010: 81). Böylelikle romantizm akımı kalbe hitap ederek, yaklaşık iki yüz yıldır devam eden akıl çağına tezat oluşturmuştur denilebilir.

Eleştirmenlerin de işaret ettiği gibi, edebî ekollerin birbirini izleyişi, psikolojik bir prensibe dayanır. Onlar, belirli bir edebî zihniyetten yorulup, karşıt zihniyetin arzu edilmesini değişmez bir edebiyat tarihi yasası olarak kabul ederler. Bu psikolojik gözlemin temelinde yatan ana düşünce şudur: Sanatçı, realiteyi ya olduğu gibi ya da tasavvur ettiği gibi görecektir (Kantemir, 1973: 139).

Realizme kadar olayları, durumları olduğu gibi gösterme kuralı tam anlamıyla sistemleşmemesine rağmen her dönemin sanatkarı döneminin aynası olmuş ve döneminin özelliklerini eserlerinde yansıtmıştır. Gerçekliğin bir aynadaymış gibi eserde yansımaları hususunda Berna Moran şu örnekleri vermektedir:

Leonardo da Vinci de resimle ayna arasındaki benzeyişe işaret eder: Eğer yaptığımız resmin, doğada konu olarak seçtiğiniz nesnelere tam benzeyip benzemediğini anlamak istiyorsanız bir ayna alın ve bu nesnelerin

orada nasıl yansıdığına bakarak aynada gördüğünüzü resminizle karşılaştırın.

Sanat eserini aynaya benzetmek yalnız resim sanatı için söz konusu değildi; Sokrates'in dediği gibi şairin yaptığı da bir yansıtmaydı. Yunan şairi Simonides'in 'Resim sessiz bir şiir, şiir konuşan bir resimdir' sözü de, eleştiri tarihinde sık sık rastladığımız bir fikri dile getirir. (...) Daha zamanımıza yaklaşırsak başka örnekler de bulabiliriz. Stendhal, Kırmızı ve Siyah'da aynaya benzetir romanı: 'Yol boyunca gezdirilen bir aynadır roman' (Moran, 2010: 18).

Denilebilir ki 19. yüzyılda ilkeleri ile birlikte sistemleştirilen realizm akımından önce de pek çok sanatkar gerçeğin ve gerçekliğin peşinde olmuş ve bunu eserlerinde yansıtmaya çalışmıştır. Ancak Berna Moran'ın son örneğinde yer alan ve romanı yol boyunca gezdirilen bir ayna gibi gören Stendhal'ın ve onun yanında başlıca Balzac, Tolstoy, Defoe, Goncourt Kardeşler, Dostoyevski'nin temsil ettiği realizm,

XIX. yüzyılın başından itibaren yer yer ilk belirtileri görülmeye başlayıp, yüzyılın ortalarından itibaren de prensipleri tespit edilerek sanat hayatına hâkim olan ve pozitivist felsefenin üzerine oturmuş; gerçeğin nesnel gözlemini esas alan sanat edebiyat akımıdır (Çetişli, 2011: 80).

Realizmin diğer önemli temsilcileri ise şunlardır: Prosper Merime, Nikolay Gogol, Charles Dickens, Theodor Storm, İvar Turgenyev, George Eliot, Gustave Flaubert, Marc Twain, Alphonse Daudet, Guy de Maupassant, Paul Bourget, Anton Çehov, Maksim Gorki, Ernest Hemingway, John Steinbeck (Çetişli, 2011: 90-91).

İleride belirgin hatlarla çizilecek olan Toplumcu Gerçekçilik'in oluşumunda önemli bir adım olan realizm (daha ilerlemiş şekli ile natüralizm ve şiirdeki hâli ile parnasizm) akımının felsefi temeli de Toplumcu Gerçekçilik'in kökeninde yerini almaktadır. Her ne kadar kavramsal gerçekçiliğe dayansa da Hümanizm ile birlikte hayata giren rasyonalizm, akılcılığa dikkat çekmiş ve eserlerde akla uygun olanın yansıtılması gerektiği savunusunu ortaya çıkarmıştır. Aydınlanma Çağının

ardından sanayileşme ile büyük gelişmeler gösteren Avrupa, bilimin de ilerlemesi ile 19. yüzyılda nur (bilim) çağını yaşamıştır.

Romantizm akımının ardından yaşanan bu gelişmeler ve özellikle bilimin ilerleyişi Batı edebiyatında romantik tavrın ve romantik konuların etkisini kaybetmesine yol açmıştır. Rasyonalizmle birlikte ortaya çıkan kavramsal gerçekliğin yavaş adımlarla 19. yüzyılda nesnel gerçekliğe dönüşmesi ise tam olarak pozitivismle gerçekleşmiştir.

Pozitivism, “Araştırmalarını olgulara, deneylere, gerçeklere dayayan, fizik ötesi açıklamaları kuramsal olarak olanaksız ve yararsız gören Auguste Comte’un açtığı felsefe çığırını” (“Olguculuk”, 1988: 1679)dır. Bu çığır elbette edebiyatı da etkisi altına almıştır.

Pozitivismle birlikte işlenen edebiyat artık deneyle sonuçları gözlemlenebilir şekilde gerçektir. Sanatkâr eserinde sanki laboratuvardaymış gibi titizlikle çalışır. Bu sebeple eserde işlenen konunun bilimsel gerçeklere uygun olması gerekmektedir. Sanatkâr tarafsızdır, okuyucu sanatkârın herhangi bir yorumu ile gerçeklikten uzaklaştırılmaz. Bu durum gözlem ve tasvir sayesinde gerçekleştirilir. Gözlemin büyük öneme sahip olması gibi tasvir de realist sanatkâr için gerçekliğin vurgulanmasında büyük önem taşır. Hatta eserlerde yer alan tasvir, gerçeğe daha yakın olması amacı ile kahramanların gözünden aktarılmaktadır. Bunlarla birlikte eserlerde olağanüstü unsurlara yer verilmemektedir.

Daha ileride karşılaşılan determinizm anlayışı ile sebep-sonuç ilişkisi içerisinde yoğrulan natüralist eser, hayatı artık tüm çıplaklığı ile gösteren bir ayna vasfını sürdürmeye devam eder. “Her olayın başka olayların gerekli ve kaçınılmaz bir sonucu olduğunu ileri süren öğretisi” (“Belirlenimcilik”, 1988: 262) manasını taşıyan determinizme göre;

Her olay, belli bir sebebe bağlıdır ve onun var olabilmesi için bu sebebin gerçekleşmesi gerekir. Sebepler gerçekleştiğinde de o olayın olmaması mümkün değildir. Her olay, bir öncekinin sonucu, bir sonrakinin ise sebebidir (Çetişli, 2011: 93).

Böyle bir bakış açısıyla yazılan eser, olayları her koşulu ile gözler önüne sürdüğünden dolayı elbette gerçeğe yakın olacaktır.

Gerçekçiliğin temelinde yer alan bir başka önemli gelişme de 19. yüzyılda kendini gösteren materyalist düşüncedir.

Materyalizm, varlık veya gerçeklik hakkında bir görüşür. Bu görüşe göre var olan veya gerçek olan sadece maddedir. Madde evrenin aslı veya temel kurucu unsurudur. Sadece duyularla algılanabilen varlıklar, süreçler veya muhtevalar vardır ve gerçekleştirir. Evren; zekâ, gaye ve nihâî sebepler tarafından yönetilmez veya yönlendirilmez (Akgün, 1988: 11).

Yakın Çağda materyalizmin oluşmasında rol oynayan aydınlar ve bu fikri tamamıyla kabul eden ve üzerinde değişikliklere sebep olan materyalistler şunlardır: Thomas Hobbes (1588-1679), Pierre Gassendi (1592-1655), John Toland (1670-1721), Julien Offroy dela Mettrie (1709-1751), David Hartley (1704-1757), Joseph Priestley (1733-1804), Denis Diderot (1713-1784), Baron d'Holbach (1723-1789), Helvetius (1715-1771), Karl Vogt'a (1817-1895), Cabanis (1757-1808), Moleschott (1822-1893), Ernest Haeckel (1834-1919), Ludwig Büchner (1824-1899) (Akgün, 1988: 44-53).

Materyalist düşüncenin yaygınlaşmasıyla beraber görülüyor ki gerçekçilik daha somut bir hâl almıştır. Artık beş duyu organına hitap etmeyen hiçbir şey kabul görmemektedir. Böyle bir yaşamın eserleri de elbet bu durumdan etkilenecek, bünyesinde gerçekçiliği daha somut ve sosyal şekliyle yaşatacaktır.

Kalbe yönelen konulardan, olağanüstü unsurlardan ve mantığa uygun olmayan her şeyden uzaklaşan gerçekçilik zamanla toplumsal bir mahiyet kazanmıştır. Gerçekçilik pek çok aydın, yazar, düşünür tarafından tanımlanmıştır. Tanımlardan bazıları şöyledir:

Ondokuzuncu Yüzyıl, romanda büyük gerçekçiliğin çağıdır. Aydınlanmaya daha yakından bağlı olan Stendhal, Romantizmden daha çok etkilenen Balzac, daha sonra Flaubert, naturalizmi oluşturan Zola, Goncourt Kardeşler vb. eserlerinde, bu sefer toplumsal gerçekliği yansıtır. Aydınlanmanın iyimser ve akli evreni yoktur artık (Belge, 1989: 181).

Toplumun nedensel karmaşalarını açıklığa çıkarmak / egemen bakış açılarını, egemen sınıfın bakış açıları şeklinde ortaya koymak / yenilmesi gerekli güçlüklerle karşı çözümler getirebilecek, insandan yana bir toplumu oluşturabilecek bir sınıfın açısından sorunlara bakmak / gelişmenin etmenlerini vurgulamak / somutu ve soyutlamayı olabirleştirilmek (Brecht, 1980: 95).

Gerçekçiliğin özü *toplumsal çözümlene*'ydi; toplum içinde insan yaşamının, toplumsal bağların, birey ile toplum arasındaki ilişkinin ve toplumun yapısının incelenmesi ve betimlenmesiydi (...) Gerçekçilik, insanı içinde yaşadığı ve hareket ettiği toplumsal çevrenin dışına akla estiği biçimde çıkarmaz, tam tersine, gerçek çelişmeleri içinde toplumsal ilişkiler diyalektiğini algılamaya ve çizmeye çalışır (...) Gerçekçi bir yazar ya da sanatçı, gerçekliği ne denli yakından çizip, yapıtındaki olaylar arasında geçen ilişkileri yakından araştırırsa, gerçekliği yeniden ortaya koyuşu da o denli canlı ve inandırıcı olur; çünkü kendisi gerçekliği yalnız coşkusal bir biçimde algılamakla kalmamış, aynı zamanda onu yorumlamış ve genelleştirmiştir de (Suçkov, 1982: 19).

Realizm akımının amacı eserde toplumsal meselelerin aktarılması olmayıp, günlük hayatın gözlemler yoluyla ve bilimsel verilere dayanarak ifade edilmesidir. Ancak Batı özellikle Fransız İhtilali'nin ardından zor vakitler geçirdikten sonra yazarlar eserlerinde insan-toplum ilişkisini ve toplumsal meseleleri anlatma ihtiyacı duymuştur.

Berna Moran'a göre Toplumcu Gerçekçilik her ne kadar önemli birkaç noktada ayrılrsa da diğer akımlardan ziyade gerçekçilik akımına yakındır. Gerçekçilik günlük hayatın meselelerini ele alırken, Toplumcu Gerçekçilik devrimci bir gelişme içerisindedir ve işçi sınıfının eğitimi gözetilerek yansıtılmaktadır.

1.1.2. Toplumcu Gerçekçilik

Toplumcu Gerçekçilik'in ilkeleri 1934 yılında Sovyet Yazarlar Birliği'nin ilk kongresinde resmî olarak belirlenmiştir. Ancak Toplumcu Gerçekçilik bu tarihe kadar Karl Marx ve Fredrick Engels ile temeli atılan

ve devamında Plehanov, Lunaçarski, Troçki gibi pek çok düşünür tarafından sistemleştirilmeye çalışılan bir oluşum süreci geçirmiştir.

Bir *kuram* ve bir *yöntem* olarak, yalnızca yazınsal yapının nasıl okunması gerektiğine ilişkin ilkeleri dizginleştirmekle kalmaz Toplumcu Gerçekçilik; doğrudan siyasal işlevle görevlendirilmiş yazarın yapıtını oluştururken uyması gereken ilkeleri de belirler. Bu çifte görev, toplumun, daha doğrusu dünyanın dönüştürülmesini öngören Marksçılığın genel ilkelerinde içerilmiş varsayılr (Oktay, 2008: 21).

Toplumcu Gerçekçilik'in temelini Marksist felsefe oluşturmaktadır. Bu sebeple İsmail Çetişli, Toplumcu Gerçekçilik, Sosyal Gerçekçilik, Sosyalist Gerçekçilik ve Marksist Gerçekçilik ifadelerinin aynı anlayışı gösterdiğini belirtmektedir (Çetişli, 2011: 86). Marx ve Engels'in fikirleriyle belirginleşen Marksizm şöyle açıklanabilir:

Marksizm tümel, kuşatıcı bir felsefedir, bir felsefe sistemidir. Bu felsefe bir yanıla bugün Batı'da felsefe deyince anlaşılan felsefe problemleri alanını inceleyen, bilgi teorisi, ontoloji ve bilim felsefesi gibi disiplinleri içine alan diyalektik materyalizm'e, öbür yandan da bir tarihsel felsefesi, bir toplum felsefesi demek olan tarihsel materyalizm'e dayanır. Marksist felsefe, tümel niteliğini bu iki kökten alır (Tunalı, 1993: 11).

Sınıf çatışmalarını ele alırken Marx'ın özellikle ilgilendiği alan "ekonomi"dir. Çünkü ona göre ekonomiyi elinde tutan sınıf yaşamın kurallarını da belirlemektedir. Bu kanunları açıklayan felsefe ise "tarihî maddecilik" (Tunalı'nın deyişi ile tarihsel materyalizm)tir.

Tarihî maddeciliğin, toplumun tarihinde gördüğü başlıca aşamaları şunlardır: İlkel toplumlar, kölelik üzerine kurulmuş toplumlar, feodalizm, kapitalizm, sosyalizm ve nihayet komünizm. Bilindiği gibi, tarihî maddeciliğe göre üretim güçleri ve üretimi yapan sosyal grupların birbiriyle ilişkisi o toplumun ekonomik yapısını meydana getirir ve altyapı denilen bu ekonomik yapı o toplumun üstyapısı denilen ahlâkî, hukukî, dinî görüşlerini ve sanat anlayışını belirler (Moran, 2010: 43).

O hâlde ekonomi burjuva sınıfının elinde ise ahlak, burjuva ahlakını; hukuk, burjuva hukukunu yansıtacaktır. Ekonomi bir sınıfın diğer sınıflara üstünlük sağlayacağı bir güçtür. Ancak ekonomik güç tarihî maddeciliğe göre toplumların son merhalesinde etkisini kaybedecek ve her toplum komünizme geçerek bireyler arası kusursuz eşitliği sağlayacaktır.

Marksizm'e niteliğini kazandıran diğer kök ise; Marx'ın, Hegel'den aldığı diyalektiği, Feuerbach'ın maddeci yaklaşımı ile birleştirdiği "diyalektik materyalizm"dir. Hegel'in diyalektiği "varlık", "var olma" üzerine kurgulanmış bir düşüncedir ve tez, antitez, sentez olmak üzere üç aşama ile bir gelişim süreci geçirmektedir.

Hegel'in diyalektiğine göre, her varlık (öz, idea) gerçekliğini kazanmak amacı ile çıktığı yolda kendine yabancılaşarak antitezini oluşturmaktadır. Bir sonraki aşamada ise tez, antitezi ile bütünleşerek bir sentez meydana getirmektedir ve tez ile antitez arasındaki çatışma sona ermektedir.

Marks'ın maddeci yaklaşım ile birleştirdiği diyalektiğe göre ise gelişme süreci; üretim araçlarını, üretim araçlarını elinde tutan kesimi ve üretim araçları ile üretimi sağlayan kesimi kapsamaktadır. İlk olarak, üreten kesim yani işçi, emekçi (proletarya) kesim üretim araçları ile üretimi sağlamaktadır. Ancak üretim araçlarına işçinin değil de paraya hâkim olan kesimin yani burjuvazinin sahip olması bir süre sonra işçinin üretim araçlarına yabancılaşmasına, ekonomik sebebe dayalı bir sınıflaşmaya (burjuvazi-proletarya gibi) ve sınıf çatışmasına neden olmaktadır. Marx'a göre sınıflaşmayı ve sınıflar arası çatışmayı ortadan kaldıracak sentez aşaması ise devrimdir. Böylelikle sınıfsız bir toplum oluşacak ve sınıflar arası çatışma gibi bir sorun da çözülmüş olacaktır.

"Bilindiği gibi Marx insanlık tarihinin sınıf mücadeleleri tarihinden ibaret olduğunu söyler" (Aron, 1992: 7). Toplumcu Gerçekçilik'in merkezini tam da bu husus oluşturmaktadır; ekonomik sebepleri ile beraber sınıf mücadeleleri.

Tüm insanlık tarihine değil de Toplumcu Gerçekçilik'in temelini oluşturan tarihe bakıldığında da sınıf ayrılıkları söz konusudur. Özellikle Fransız İhtilali'nden sonra toplum yapısı değişmiş, aristokrat ve ruhban

sınıfının yanına burjuva ve köylü kitlelerinden oluşan üçüncü bir sınıf eklenmiştir. Sanayinin gelişmesi ile güçlenen burjuva üretim güçlerini de eline alarak kendini ayrı bir sınıf olarak hissettirmeye başlamış, bunun yanı sıra gittikçe artan sayıda açılan fabrikada çalışmaya başlayan bir işçi (proletarya) sınıfı meydana gelmiştir.

Marx'a göre 'sınıf' denince, üretim mekânizması içindeki yerleri aynı olan bir insan grubu anlaşılır; kapitalist sınıf üretim vasıtalarına sahip olanlardır, işçiler ise bu sınıf tarafından istihdam edilerek üretim yapan fakat hiçbir üretim vasıtasına sahip olmayıp sadece günlük gelirleriyle yaşayanlardır. Bunların dışında bir de Ortaçağ'ın kalıntısı halinde devam eden mülk sahipleri vardır. Köylülere gelince, onlar sınıftan ziyade bir yığın meydana getirirler, çünkü bunlarda sınıf şuuru yoktur (Aron, 1992: 8).

Marksizme göre kapitalist sistemde üretim vasıtalarını elinde tutan burjuva sınıfı her geçen zaman daha da zenginleşirken, üretimi sağlayan işçi sınıfı belirli bir ücret karşılığında çalışmaktadır. Bu durum üretim vasıtalarını elinde tutan kesim ile emekçi kesim arasında bir zıtlık oluşturmaktadır. İşçiye emeğinin karşılığı verilmemektedir. Dolayısıyla toplumda ezen-ezilen, yöneten-yönetilen, zengin-fakir vs. iki farklı sınıf ve bu sınıflaşmaya bağlı bir çatışma ortaya çıkmaktadır.

Marksizmin amacı, sınıf farklılıklarını tamamen ortadan kaldırarak, ayrımcılığı yok etmek, tüm insanlar arasında eşitliği sağlamaktır.

Kapitalist bir toplumda mücadele burjuvazi ile proletarya arasında olur. Aşağı orta sınıf, küçük imalatçı, esnaf, köylü gibi kişiler de henüz korudukları orta sınıf mevkilerini kaybetmemek için burjuvaziye karşı savaşırlar. Çünkü burjuvazinin gelişmesi sonunda sermaye ve kudret tek elde toplanmakta, fakirler gittikçe fakirleşirken zenginler de daha zenginleşmekte ve büyük zenginler, küçük zenginleri yutmaktadır (...) Kapitalist toplumdaki sömürü artıkça, sermaye ve mülkiyet, sonunda tek elde toplanacak ve toplumun bütün geri kalan kısmı proleterleşecektir. Bu sürecin sonunda da proletarya iktidara el koyacak ve üretim araçlarının

mülkiyetini devlete verecektir. Fakat bunu yaparken kendisini de bir sınıf olarak yok edecek, bütün sınıf farklılıklarını ve düşmanlıklarını da ortadan kaldıracaktır. Böylece sınıfsız topluma ulaşılmış olacaktır (Kongar, 2014: 132).

Marx ve Engels, fikrî altyapısını ekonomik yapı üzerine oluşturdukları Marksizm'in sanata yönelik bir teorisini geliştirmemişlerdir. Bununla birlikte,

Marx'ın olsun, Engels'in olsun, çeşitli vesilelerle, başka eserleri içinde ya da mektuplarında edebiyat ile ilgili olarak söyledikleri sözler (ve daha sonra Lenin'in ilaveleri) bugün hâlâ Marksist estetikçilerin dayandıkları temel ilkeleri oluşturur (Moran, 2010: 42).

Bahsi geçen temel ilkeler Marksist estetik teorisini tam anlamıyla oluşturmaktadır denemez. Marksist teori öncesinde Belinski, Çernişevski, Herzen, Dobrolyubov sonrasında da Lunaçarski gibi pek çok yazar, teorisyen ve düşünürün katkılarıyla ergin hâlini almıştır. Bu düşünürlerin başında ise Georgi Plehanov gelmektedir.

Tıpkı Marx ve Engels gibi Plehanov da toplumsallığı edebiyat sahasına taşıırken estetiği göz ardı etmemiştir (Marx ve Engels'in bu tutumu kendilerinden sonraki düşünürlerin yorumudur). Ona göre sanatın temelini “çalışma, iş” oluşturmaktadır. Ancak estetik ve toplumsal tavrın birlikte ele alındığı teoriyi açıklamak çelişiklere sebep olmuştur.

Sınıf farklılıklarının var olduğu bir toplumda meydana gelen sanatın elbette sınıflar arası çatışmadan dolayısıyla ekonomiden etkileneceğini ifade eden Plehanov'un ,

Marx ve Engels'in altyapı-üstyapı bağıni mekânîk materyalizme dönüştürdüğü söylenebilir. Plehanov'a göre ideoloji ile sanat arasında âdeta şaşmaz bir nedensellik bağı vardır ve sanatçı hangi sınıfın üyesi ise eseri de o sınıfın ideolojisini yansıtır (Moran, 2010: 49).

Plehanov teorisini geliştirirken Darwin'in "evrim" ve Kant'ın insanda var olan "güzellik yetisi" fikirlerinden etkilenmiştir.

Burada Plehanov, maddeci anlayışa sadık kalmak amacıyla, güzelliği fayda ilkesine göre açıklama çabasına girer. Bir yandan, bir sanat eserinde doğrudan doğruya fayda aramamak gerektiğini bilecek kadar anlayışlıdır sanata karşı. Ama faydadan arınmış bir sanat tezinin onu idealizme sürükleyeceğinden çekinir. Böylece, eskiden faydalı olan şeylerin, zamanla faydalı olmaktan çıkınca güzel sayıldığı gibi bir tez geliştirir (Belge, 1989: 44-45).

Ona göre, eski kabilelerdeki insanların vücutlarına diş, tırnak, demir gibi nesnelerin takmasının sebebi öncelikle bu nesnelerin kendilerine hissettirdikleri güçtür. Fayda amacı ile takılan nesnelere zamanla etkisini yitirmiş ve estetik bir duygu kazanarak süs eşyası olarak kullanılmıştır. Güzelliğin ortaya çıkması faydacı bir amaçtan sonradır. O hâlde güzelliğin dolayısıyla estetiğin temelinde fayda bulunmaktadır.

Kabile yaşamında örnekleri ile gösterdiği faydacı yaklaşımı çağdaş sanat üzerinde açıklamakta zorlanan Plehanov sanattan mekânîk açıdan bir fayda beklemenin yanlışlığını vurgular. İster ilerici ister gerici bir amaçla olsun, "devlet hizmetine girerek toplumu belirli fikirler veya ahlâki ilkeler doğrultusunda etkilemeye çalışan her türlü sanat anlayışına karşıdır" (Belge, 1989: 47). Plehanov tabii olarak bu fikirleri ile ihtilal sürecinde olan Rusya'dan oldukça sert tepki görmüş ve aynı dönemdeki yazarlar ve teorisyenler ile farklı bir cephe içerisinde olmuştur.

Soğuk zamanların yaşandığı Rusya'da görüş ayrılıklarına paralel olarak iki grup ortaya çıkmıştır. Menşevikler,

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisinin 1903 yılında yapılan 2. Konferansında Lenin ile Julius Martov arasında yaşanan fikir ayrılıkları sonucu partinin bölünmesi neticesinde ortaya çıkan iki gruptan birisidir. Parti üyeliğinin tartışıldığı birleşimde fikir ayrılığı yaşanmasının ardından çoğunlukta olan Lenin taraftarlarına Rusça çoğunluk anlamına gelen Bolşevikler, azınlıkta

kalan Martov taraftarlarına da azınlık anlamına gelen Menşevikler denilecektir (Wikipedia, 2015).

Menşevik taraftaki Plehanov'un karşı cephesinde yer alan isimlerden biri Bolşevik İhtilaline destek veren Lunaçarski'dir. Menşeviklerin eserlere sadece ekonomik alandan baktıklarını ancak yarar gözetmediklerini iddia eden

Lunaçarski'ye göre, Marksist bir eleştirmen sadece nedenleri açıklamakla yetinemez, o aynı zamanda bir savaşçı ve bir kurucu olmalıdır. Fakat toplumda her şey devrimin başarısını koruma ve sosyalizmi kurma amacına tabi kılınarak seferber edilecekse, sanatın ve sanatçının da aynı şeyi yapması gerekir (Belge, 1989: 52).

Ancak Murat Belge'ye göre Lunaçarski bu tutumunu saf ve iyi niyetlerle geçici bir dönem için düşünmüştür. İçinde buldukları zor durum sona erdiğinde sanat üzerindeki devrimci kısıtlama da sona erecektir. Her ne kadar bazı sözlerinde sanatın değerini ima etse de Lunaçarski, Lenin'in yanında yer almış ve sanatçılardan "devrimci romantizm"i işlemelerini istemiştir. Bu sebeple Lunaçarski, devrimci bir edebiyata geçişte zincirin son halkasını oluşturmaktadır.

Resmî olarak Toplumcu Gerçekçilik akımının başlaması, bir bakıma Marx ve Engels'in "feodal yapının yıkılıp yerine sosyalist bir yapının gelmesi" iddiasının Rusya'da gerçeklik bulmasından sonradır.

Yaklaşık bir asırdır yoksul köylünün isyanlarıyla karşılaşan Çarlık Rusya, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yıpranmış ve gücünü kaybetmiştir. Hayat şartlarının ağırlaşması, köylünün ve işçinin giderek daha fazla ezilmesi üzerine işçi protestoları artmıştır. Savaştan yeni çıkan yorgun askerin yönetimi dinlemeyerek işçiye destek vermesi üzerine 1917'de gerçekleşen isyan sonucunda uzun süredir Rusya'daki varlığını sürdüren monarşi yani feodal yapı yıkılmıştır. Çarlık taraftarları tarafından kurulan geçici hükûmet ise Vladimir Lenin önderliğinde yapılan ihtilal de başarısız olmuştur. Bolşevik karşıtlarının oluşturduğu Beyaz Ordu'ya karşı Batılı devletlerin de desteği ile Rusya topraklarında meydana gelen ve üç yıl

süren Beyaz Terör hareketi sonucu Kızıl Ordu olarak bilinen Bolşevik kanat başarılı olmuş ve 1922 yılında otoriteyi tam anlamıyla ele geçirmiştir. Bu olay tarihe Ekim Devrimi yanında Kızıl Ekim, Kanlı Ekim olarak da geçmiştir.

Lenin'in, 350 yıllık çar rejimi üzerine kurduğu yönetim, Marksist felsefenin tarihi maddeciliğinde açıklanan, feodal yapıdan sonra gelecek olan sosyalist yönetimdir.

Sosyalizmin temel amacı üretimle özel mülkiyet arasındaki dengesizliği ortadan kaldırmaktır. Sömürüyü, baskıyı, sınıf farklılıklarını reddeden bir görüştür. Bu ideolojide bireysel çıkarlar yerine toplumsal çıkarlar önemsendir. Sosyalizmle birlikte ekonomik yapıda meydana gelen düzelmeye o toplumun bilim, kültür gibi alanlarında değişim yaparak tarihini diğer milletlerin tarihinden farklı kılacağına inanılır (Yıldız, 2011: 7).

Buna bağlı olarak 1917 yılında Proletkult grubu kurulur. “Proletkult hemen anlaşılabilirliği gibi devrimi gerçekleştiren sınıfa özgü yeni bir sanat yaratılmasını öngörüyor, tüm geçmiş sanatın yok edilmesini istiyordu” (Oktay, 2008: 75). Proletkult'un sanatı işçiye hitap etmeli, onun hayatını, emeğini yansıtmalıdır. Ancak Lenin'in önderliğini yaptığı NEP (Novaya Ekonomiçeskaya Politika / Yeni Ekonomi Politikası) sanata özgür bir ortam getirmiştir. Lenin, Proletkult'un hem yazınsal hem de siyasal sorunlarına değinerek bu anlayışa son vermiştir.

Henüz tasfiye edilememiş eski sınıf(lar)la bir uzlaşmayı dile getiren NEP politikasının kendisi de proletkültçü görüşlere bu müdahaleyi zorunlu kılıyordu bir bakıma. Çünkü Proletkult, öncelikle bir proletarya kültürü kavramını öne sürerek, NEP'in hoşgördüğü, hattâ zorunlu olarak desteklediği köylülüğü dışlıyordu. Lenin, daha Proletkult Kongresi öncesinde de geçmiş kültürün tümüyle reddedilebileceği yolundaki görüşü kınamıştı (Oktay, 2008: 81-82).

NEP dönemi özgürlüğü içerisinde farklı grupların sanat görüşlerine izin verilmiştir. Bu gruplardan biri Proletkult'un devamı niteliğindeki RAPP

(Tüm Rusya Proleter Yazarlar Birliği), diğer bir grup ise özellikle biçime önem veren yenilikçi bir sanata yer veren LEF'tir. LEF (Sol Cephe)'in öncelikli ismi Mayakovski ve diğer sanatçı üyeleri maddeci anlayış ile biçimciliği beraber kullanmayı amaçlamışlardır. Rusya'da bu dönemde görülen Fütürizm akımı bile sosyalist-komünist fütüristik özellikler taşımaktadır. Ancak NEP süresi içerisindeki sanata has özgürlük havası inkâr edilemez. Bu durum iktidara Stalin'in geçmesiyle son bulacaktır.

Lenin'in ölümünden sonra iktidara Stalin geçmiştir. Stalin sanatın üzerindeki özgür havayı dağıtmış ve baskıcı bir politika izlemiştir. Stalin dönemindeki sanat, tamamen proletaryaya dönüktür ve Toplumcu Gerçekçilik resmî bir sanat anlayışı olmuştur.

1917'de başlayan "Proletkult" anlayışı "Toplumcu Gerçekçilik" sanat anlayışına doğru gelişen sürecin doruğunu 1932 yılında yaşar. Gorki'nin öncülüğünü yaptığı "Sovyet Yazarları Birliği" kurulur. Stalin'in baskıcı ve Parti yanlısı çıkarıcı sanat anlayışının bildirgesi, Jdanov tarafından, örgütün açılış konuşmasında resmi olarak duyurulur (Acar, 2012: 174).

Böylelikle NEP döneminin sanatta sunduğu özgürlük sona ermiştir. 1934 yılında gerçekleşen Sovyet Yazarlar Birliği'nin ilk kongresinde Toplumcu Gerçekçilik'in ilkeleri belirlenmiştir ve Toplumcu Gerçekçilik kavramı üzerinde ilk kez durulmuştur. Jdanov ve Gorki'nin yanında Buharin, Radek gibi yazarlar da Toplumcu Gerçekçilik üzerine fikirlerini açıklamışlardır.

Sovyet Yazarlar Birliği'nde parti sözcüsü olan Jdanov'un Toplumcu Gerçekçilik üzerine açıkladığı beş madde şu şekildedir:

1. Burjuva edebiyatı bugün artık hiçbir büyük yapıt yaratamayacak durumdadır. Kapitalist sistemin çöküntü ve tembelliğinden doğan burjuva edebiyatının çöküşü ve çözülüşü, burjuva kültürünün durumu için karakteristik bir özelliktir... Burjuva kültürünün çöküşü ve tembelliği için mistisizm, dindarlığa dalma, pornografi için duyulan tutku karakteristiktir. Kalemimi kapitale satmış olan burjuva edebiyatının en gözde kişileri, bugün, hırsızlar, dedektifler ve sahtekârlardır.

2. Bizim yurdumuzda ise, edebiyat yapıtlarının başkahramanları, yeni yaşamın etkin kurucularıdır: İşçiler, işçi kadınlar kamu için çalışan köylü erkekler ve kadınlar, parti görevlileri, iktisatçılar, mühendisler vb.

3. ‘Büyük Stalin’, bizim yazarlarımızı ‘insan ruhunun mühendisleri’ olarak adlandırdı. Bu ne demek? Bu ad, onlara ne gibi görevler yüklüyor? İlkın, sanat yapıtlarında yaşamı, hakikate sadık tasvir edebilmek için yaşamı tanımak körü kürüne değil, ölü gibi değil, ‘objektif gerçeklik’ olarak da değil, tersine devrimci gelişme içindeki gerçeklik olarak tanımalı. Burada hakikate sağdık ve tarihsel olarak somut sanat tasviri, emekçi insanlara sosyalizm ruhu içinde ideolojik olarak biçim vermek ve onları eğitmek gibi bir görevle bağılı olmalıdır. Bu, bizim edebiyatta ve edebiyat tarihinde sosyalist gerçekçilik olarak adlandırdığımız yöntemdir. Bizim Sovyet edebiyatı tek yönlü olma gibi bir yergiden de korkmaz.

4. İki ayağı ile materyalist temele sağlamca basan edebiyatımız için, yaşama yabancı hiçbir romantizm söz konusu olamaz; ancak, yeni türden bir romantizm, devrimci bir romantizm söz konusu olabilir. Biz, şöyle diyoruz: Sosyalist gerçekçilik, Sovyet edebiyatının ve edebiyat eleştirisinin temel yöntemidir. Ama bu şunu şart koşar: Devrimci romantizm bütünleştirici bir eleman olarak edebiyat yaratımı içine girmeli, çünkü, partimizin tüm yaşamı işçi sınıfının tüm yaşamı ve onun tüm kavgası, en sert, en uyanık çalışmanın en yüksek kahramanlık ve en geniş açılarla bağılılığından ibarettir.

5. Çok çeşitli araçlar yazarların emrinde bulunuyor. Sovyet edebiyatı, bu araçları çeşitliliği ve çokluğu içinde uygulama ve daha önceki dönemlerden bu alanda yaratılmış en iyi’yi seçme olanaklarına sahip. Bu görüş açısından bakıldığında, edebiyat tekniğine egemen olma, bütün dönemlerin edebiyat mirasına eleştirel olarak sahip olma bir ödevdir; bu ödevi yerine getirmeden, siz insan ruhlarının mühendisleri olamazsınız (Sayar, 2010: 5-6).

Olumlu tip, devrimci romantizm, partizanlık, tarihsel iyimserlik, devrimci hümanizm, yurtseverlik, ulusallık, halkçı bir söylem, burjuva ideolojisiyle uzlaşmazlık ve biçim-içerik-işlev birlikteliği bu edebiyat ve eleştiri anlayışının dayandığı temel ilkelere (Özçelebi, 2008: 1256).

İşçi ve haklarına, yolsuzluğa, haksızlığa, ezen ve ezilene yönelik olan Toplumcu Gerçekçilik'in açıklanan beş ilkesiyle beraber edebiyata yansımada, öncelikle devrimci romantizm ve olumlu tip kavramlarıyla karşılaşmaktadır. "Bugün çok farklı bir düzlemde geliştirilmesine, çeşitli katkılarla zenginleştirilmesine karşın, Sovyet yazın kuramının hâlâ alt-katman'da savunduğu *devrimci romantizm* ve *olumlu tip* kavramlarını Gorki formüle etmiştir" (Oktay, 2008: 107). Hem bu sebeple hem de eserlerinde Toplumcu Gerçekçilik'in özelliklerini en güzel şekliyle verdiği için Maksim Gorki bu akımın asıl kurucuları arasında görülmektedir.

Gorki, kapitalizm tarafından insanın aşağılaştırılmasının, kaba, hoyrat bir hale getirilmesinin derinliklerini korkunç bir yüreklilikle, acı bir gerçeklikle gözler önüne sermiştir (...) Gorki, insanın kapitalizm koşullarındaki halinin ürkünçlüğünü, bu sistemin *içsel* bir parçası olarak ele aldığı yalın, her günlük olgularla vermiştir. Gorki'nin kabalığı ve zorbalığı çeşitli biçimleri içinde verişi, kendine bir amaç olmayıp, sırf sömürüye dayalı bir toplumun insanlık dışı niteliğini kanıtlamak içindi (Suçkov, 1982: 148-149).

Toplumcu Gerçekçilik ile edebiyata giren olumlu kahraman,

kendini görevine adanmış, nefsine hakim ve güçlü bir kişidir. Halk çok acı çekmiş, ama kendi başına çıkar yolu kestirememektedir; eğitime, bir yol göstericiye, bir lidere muhtaçtır. Olumlu kahraman karşılaştığı türlü güçlükleri yener, yardım etmek istediği insanlar içinde, düştüğü yalnızlığa katlanarak tarihin kendisine verdiği görevi yerine getirir (Moran, 2010: 61).

Böylelikle de geleceğe umutla bakan ideal bir kahraman meydana gelir.

Jdanov, devrimci romantizmi ise şöyle açıklanmaktadır: "Edebiyatımız romantizme sırt çevirmemelidir ama bu yeni tarz bir romantizm olmalıdır, devrimci romantizm, Sovyet edebiyatı bizim kendi kahramanlarımızı nasıl çizeceğini bilmeli, yarınımıza bakabilmelidir" (Moran, 2010: 62).

Toplumcu Gerçekçilik, Yazarlar Kongresi'nde ilkeleri belirlendikten sonra sanata sadece Marksist gözle bakılan dar ve partici bir akım hâlini

almıştır. Bu durumu, “Toplumcu Gerçekçilik”in bir uzantısı olarak görülen “eleştirel gerçekçilik” kuramının kurucusu olan György Lukács eleştirmektedir. Lukács, gerçekçiliği, Toplumcu Gerçekçilik ve eleştirel gerçekçilik olarak ikiye ayırmakta, Marksist olmayıp gerçekleri sunan sanata ışık tutmaktadır.

Lukács’a göre toplumun gerçeklerini yansıtan her sanat Marksist sanat, her sanatçı Marksist sanatçı değildir.

Gerçekçiliği ele aldığı yazılarında sol düşünceye daha yakın olan Zola yerine kralcı olduğunu söylediği Balzac’ı tercih ettiğini belirten Lukács dikkat çekici yorumlarda bulunur. Her tarihsel dönemin bunalımların, yıkımların ve yeniden doğuşların çelişik birliğinden oluştuğunu belirten Lukács, Balzac’ın kralcı feodal Fransa’nın kusurlarını ve acımasızlığını görkemli bir dille anlattığına vurgu yaparak “eleştirel gerçekçilik”in temellerini atar (...) Eleştirel gerçekçilik insan özünün daha iyi yakalandığı, toplumsal yaşamın politik nedenler ihmal edilmeksizin ele alındığı ama bunu yaparken toplumculuğun hazır şeması yerine eylemlerin, düşüncelerin nesnel karşıtlığını yakalamayı başarabilen büyük gerçekçiler dediğimiz 19.yy.’ın büyük romancılarını öne çıkarmıştır (Tural, 2014: 21).

Lukács’ın kendi estetiğinde öne sürdüğü tip toplumun acısını yaşamış, kendi bünyesinde, toplumun genelinin özünü taşıyabilen tiptir. Bu tip, her özelliği sosyalist unsurlarla doldurulmuş bir tip değildir. Ancak o gerçek olanın bir parçasıdır ve bu sebeple, toplumdaki gerçeği temsil eder. Lukács bu sebeple idealize edilmiş olumlu kahramanları ve bu kahramanları işleyen devrimci romantizmi eleştirmektedir.

Lukács’a göre ‘devrimci romantizm’, toplumcu gerçekçiliğin fena uygulamasından doğan, gerçekliğin zenginliğini, güzelliğini verebilmekten yoksun doğalcı edebiyatın yavanlığından kurtulmak için başvuru bir çaredir (Moran, 2010: 62).

Toplumcu Gerçekçilik’in farklı bir boyuta ulaşmasını sağlayan başka bir düşünür de Louis Althusser’dir.

Althusser sanatı üretim olarak ele almaktadır.

Althusser'e göre toplumsal gerçekliği ve onda meydana gelen değişikliği ekonomik düzeydeki değişikliklere indirgeyemeyiz, çünkü toplumsal gerçeklik (Althusser buna toplumsal formasyon diyor) üç ayrı düzeyden oluşur: Ekonomik, politik ve ideolojik (Moran, 2010: 65).

Althusser sanatçının gerçeği yansıtmadığını, eserleri ile bir üretim gerçekleştirdiğini iddia etmektedir. Ona göre ideoloji sanatçının eserini oluştururken kullanabileceği bir malzemedir.

Özünü gerçekçilikten alan Toplumcu Gerçekçilik, Marx ve Engels ile bir felsefe olarak ortaya çıkmış ve Rusya'da çalkantılı bir dönemin ardından 1934 yılında gerçekleştirilen Yazarlar Kongresi'nde ideolojik şeklini almıştır. Toplumcu Gerçekçilik önceleri sanatçılar tarafından sadece partizan bir gözle görülüp eserlere ideolojik olarak yansıtılmasına rağmen zamanla esnemiş ve farklı boyutlar geliştirmiştir.

Toplumcu Gerçekçilik, akım hâlini almadan da birçok yazar ve şairde ilk örneklerini vermiştir. Devrimden önce ve devrimden sonra Toplumcu Gerçekçilik'ten etkilenen sanatçılardan bazıları şöyle sıralanabilir:

Maksim Gorki, Vladimir Mayakovski, Aleksandr Fadayev, Fedin, Mihail Solohov, Gladkov, Muhtar Azezov, Konstantin Pautovski, Nikolay Ostrovski, Aleksey Tolstoy, Leonidn Leonov, Aleksandr Tvardovski, Andrey Vosnesenski, Edeuardas Miezelaitis, Konstantin Simonov, Valetin Katayev, Cengiz Aytmatov, Resul Gamzatov, Kaisin Kaliyev, Yevgeni Yevtusenko (Rusya /SSCB); Bernard Shaw, George Sand, H. Barbusse, Louis Aragon, Pablo Neruda, Dimitır Dımov, Paul Eluard, Walter Whitman, Jack London, John Steinbeck, John Osborne, Teodor Dreiser, Silone, C. Lewi, S. Spender, Bertold Brecht, A. Jozef, Yannis Ritsos, Ernest Hemingway, Thomas Mann, Romain Roland, Sinclair Lewis, Yaroslav Hasek, Karel Çapek, Dürrematt, Iya G. Ehrenburg, Cesare Pavese, Necip Mahfuz, Heinrich Böll. Bu liste elbette uzatılabilir ya da bazı yazarlar kimi özelliklerinden dolayı bu listeden çıkarılabilir. Ama açık olan, toplumcu gerçekçiliğin değişik adlar altında ve farklı yaklaşımlarla yeniden

yorumlandığı ve uzunca bir süre ve dünya edebiyatı üzerinde etkili olduğu gerçeğidir (Ertuğrul, 2005).

1.2. Türk Edebiyatında Gerçeklik ve Toplumcu Gerçekçilik

1.2.1. Türk Edebiyatında Gerçekçiliğin İlk Etkileri

Türk edebiyatında, realizmin etkilerinden evvel tıpkı Batı edebiyatında olduğu gibi gerçekçiliğin ne olduğu yaşanan hayatta sorgulanmış, bu durum daha sonra edebiyata da yansımıştır.

Tasavvufta gerçek olan “mutlak” yani Allah’ın varlığıdır. O’nun varlığı esas, yaratılan diğer mevcudiyet ise Allah’a bağlı olanlardır. “Allah’ın gayri mânâsına gelen “mâsivâ” kelimesi, tasavvufun en önemli istilâhıdır. “*Mâsivallah*”, (Allah’dan başka her şey) insanı Hak’tan uzaklaştıran, rûha karşı nefsi besleyen bir puttur” (Eraydın, 2008: 29). Asıl amaç ise tek gerçek olan mutlağa ulaşmaktır. Şeyh Gâlib’in (1757-1799):

“Tedbîrini terk eyle takdîr Hudâ’nındır

Sen yoksun o benlikler hep vehm ü gümâmındır” (Eraydın, 2008: 29). beyti insanın kendi varlığının dahi gerçek olmadığını açıklamaktadır ancak hakikate ulaşma uğrunda teşekkül eden bu edebiyat ürünleri hakikatten kopuk da değildir.

Türk edebiyatında Tanzimat ile birlikte Batı edebiyatının etkileri görülmeye başlamıştır. Oluşan yeni edebiyat, hayatın her safhasında eskiye zıt olarak gelişen bir sanat faaliyetidir. Öncelikli özelliklerine bakıldığında hayat, cemiyet, realite ile yeniden münasebetler kurmaya çalışan bir zihniyet ile karşılaşılmaktadır.

Bu edebiyat, sosyal kaynaşma ve hareketlerin akisleriyle dolu ve günlük hayatın basit kayıtlarından ibaret olan gazete ile başlamış, zihniyet ve üslubuyla uzun mühlet onun tesiri altında kalmıştır. Divan edebiyatı gergin hususi yaşayışın ve sosyal hareketleri kabul etmeyen bir duvarla çevrili olduğu halde Tanzimat edebiyatı hayatın her yeni tezahürüne kapı açmıştır. Bu sebeple Tanzimat’tan sonraki edebiyat eskiyle kıyaslanamayacak derecede çabuk değişime maruz kalmıştır.

Realizm akımının etkisi olarak gerçekçilik, edebi yönde, öncelikle Namık Kemal tarafından vurgulanmıştır denilebilir.

Namık Kemal, 1866'da kaleme aldığı "Lisân-ı Osmaninin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmildir" adlı makalesinde Divan edebiyatını gerçeğe uymadığı sebebi ile eleştirmektedir. Ona göre edebiyat; akla, hayata, hakikate ters olmamalıdır fakat Divan edebiyatı gerçeğe uygun değildir, hayalidir. Süsle dolu olan bu edebiyatta mânâyâ ulaşmak zordur.

Namık Kemal'in yine "Celâl Mukaddimesi", "Celâleddin Harzemşah", "Bahar-ı Daniş Mukaddimesi", "İntibah Mukaddimesi" ve Ziya Paşa'nın "Harabat" adlı eserine ithafen yazmış olduğu "Tahrib-i Harabat"ı gerçeklik üzerinde durduğu ve edebiyatta gerçekliği savunduğu yazılarıdır.

Namık Kemal kendinden önceki edebiyatı gerçekçiliğe uymaması yönü ile eleştirirken, oluşturmaya çalıştıkları yeni edebiyatı da hakikate, ahlâka, akla uygunluğu ve toplumsal meselelere eğilmesi, sosyal fayda gütmesi ile övmektedir.

Alafranga tipin ilk örneğini "Felâton Bey ile Rakım Efendi" ile veren ve eserlerinde ahlâkı olduğu kadar gerçekçiliği, akla yatkınlığı da göstermeye çalışan Ahmet Mithat Efendi'nin, dönemin öğretmeni olarak bilinmesinin sebebi gerçekliği gösterdiği kanısındaki eserleri ile halkı eğitmesidir.

Ahmet Mithat Efendi'nin natüralizmin etkilerinin görüldüğü "Müşahadat" adlı eseri gerçeklere değinmesi bakımından örnek olarak verilebilir. Ayrıca Ahmet Mithat Efendi natüralizmin en ileri temsilcisi olan Emile Zola'yı ve diğer natüralistleri de takip etmiş ancak onlardan farklı olarak kötü ve çirkin olanın eserde yer almaması, faydalı olan her şeyin gerçekliği ile sunulması gerektiğini iddia etmiştir.

Tanzimat ile medeniyet değiştiren Türk toplumunun ilk edebî örneklerini sunan Tanzimat sanatçıları ve dolayısı ile Ahmet Mithat Efendi de Batı edebiyatının rehberliğinde gitmiştir. Ancak Ahmet Mithat Efendi eserlerinde sanatsal kaygıdan çok "fayda" gütmüş, ilerlemenin Batı'yı takip ile gerçekleşeceğine inanmıştır. Bu nedenle yine diğer Tanzimat sanatçıları gibi Batı tesirinde halkı aydınlatacak eserler kaleme almıştır.

Sosyal fayda peşinde koşan bir yazar olarak Ahmet Mithat'ın hikâye ve romanda ulaşmaya çalıştığı hedef, Türk halkında “çağdaş medeniyete uymayan düşünüş ve yaşayış tarzı”nı değiştirmektir. Bunun içindir ki hikâye ve romanlarında dikkatini en çok topladığı noktalar; ‘bâtıl inanışları ve zararlı âdetleri tenkid”, okuyucuya “Batı’nın pozitif dünya görüşü hakkında bilgi vermek” ve ‘Batı kültürünün ilk bilgilerini aktarmak’tır (Akyüz, 2013: 72).

Tanzimât romanında sosyal meselelere ilk defa ve en çok yer veren, Ahmet Mithat’tır. Bu meseleler arasında, ahlâk ve sosyal adalet önde gelirler. Hemen her hikâyesinde ve romanında, her fırsattan faydalanarak yaptığı telkinlerle ferdi ve sosyal ahlâk bağlarını kuvvetlendirmeye çalıştığı gibi, kötülere ceza ve iyilere de mükâfat vermek suretiyle aynı prensiplere hizmet eder. Sosyal adalet meselesinin başında da, ferdin hürriyeti gelir (Akyüz, 2013: 73-74).

Ahmet Mithat Efendi ayrıca Hoca Tahsin ve Beşir Fuat her ne kadar sistemli çalışmalara sahip olmasalar ve birkaç yazıdan öteye geçmeseler de materyalizmin Türk Edebiyatına yerleşmesinde zemin hazırlamışlardır (Akgün, 1988: 234-235).

Romantizme karşı çıkıp his ve hayal hâkimiyetini ortadan kaldırarak gözleme ve pozitivist görüşe dayanan realist ve natüralist akımın Türkiye’deki ilk serpintileri ise, 1880’den sonra başlar ve yavaş yavaş edebiyatta da görülür. Önce dergi ve gazetelerde fennî konulara rağbet gösterilmesi ile beliren bu eğilime, 1885’den sonraki Türk romancıları (Sami Paşa-zâde Sezai, Nabi-zâde Nâzım, Recai-zâde Ekrem, Hüseyin Rahmi, Halid Ziya, Hüseyin Cahid) yakınlık duyacaklardır (Akyüz, 2013: 69).

Sami Paşa-zâde Sezai’nin birçok sosyal ve politik makalesinin yanında yine sosyal meseleleri tema olarak kullandığı edebi eserleri de vardır. Bu eserlerden en bilineni “Sergüzeşt”tir. Sami Paşa-zâde Sezai, Sergüzeşt’te esaret konusunu ele alarak Türk toplumunun kanayan bir yarasını gündeme getirmektedir (Kerman ve öte., 2006: 563-564).

Eserlerinde realizm ve natüralizmin etkilerinin görüldüğü bir diğer yazar ise Nabi-zâde Nazım'dır. Onun ilk başarılı köy romanı olarak görülen "Karabibik" adlı eseri köy hayatının gerçeklerini gözler önüne sermektedir.

Kara Bibik'in önsözü, Türk edebiyatında, realizm ve natüralizmin ilk ve küçük bir beyannamesi halindedir. Yazar, burada -yanlış olarak "insanın ve cemiyetin yalnız kötü yönlerini anlattığı" sanılan- realizm ve natüralizmin esaslarını açıkladıktan sonra, bunlara bir örnek olarak da Kara Bibik'i yazdığını söyler. Gerçekten bu hikâye, tam anlamıyla realist sayılabilecek ilk Türk hikâyesidir (Akyüz, 2013: 81).

Nabi-zâde Nazım'ın natüralizme uygun olarak yazdığı bir diğer eseri ise "Zehra"dır. Burada kişilerin davranışlarını topluma göre oluşturmaktadır. Yani çevre şartlarının ve yetişme şartlarının kişi üzerinde etkisi olduğuna inanan yazar Zehra karakteri üzerinde bu etkileri göstermektedir (Enginün, 2010: 298).

Türk edebiyatında "Araba Sevdası" adlı eserinde realizmi edebî olarak ilk işleyen kişi olan Recai-zâde Mahmud Ekrem, toplumsal meselelere yönelerek, döneme ait alafranga tipini ele almıştır. Bu tip, Türk edebiyatının ilerleyen dönemlerinde, Berna Moran'ın bahsini ettiği alafranga haine dönüşecek olan ve toplumun gerçeklerine işaret eden tiptir.

Araba Sevdası'nda,

Yalnız ağır basan bir tek realite vardır: Para işleri. İşte burada *Araba Sevdası* içtimaî kronik olur. Çünkü bahsettiği devirde de o kadar korkunç tehditli meseleler arasında yalnız para meselesi ağır basıyordu. Aşk bir şakadır, yahut yanlışlıklar komedisidir. Fakat gizli zembereklere gelince iş değişir. Terbiye ve değerler yokluğunda Recâizâde en sarîh dille konuşur (Tanpınar, 2009: 444).

Natüralizmin en önemi temsilcilerinden olan Hüseyin Rahmi Gürpınar da tıpkı Ahmet Mithat gibi halkın eğitimine önem verir ve toplumdaki sosyal durumu yine toplumun sosyal durumunun oluşturduğu sosyal tiplerle anlatmaktadır. Milli edebiyat döneminin önemli natüralist eserlerinden

oluşan “Mürebbiye”, “Şipsevdi”, “Gulyabani”, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın toplumun sosyal durumunu gösteren örnekleridir (Dinçer, 2008: 10).

Realizmin olgun örneklerini veren bir diğer sanatçı ise Halid Ziya Uşaklıgil’dir. “Romanlarında daha çok batılılaşma problemi ve bunu toplum ile bireyler üzerindeki yansımaları işleyen yazar gerçekçi çizgisini kaybetmemeye gayret eder” (Kolcu, 2010: 269). Onun en önemli eserleri arasında “Mai ve Siyah” ve “Aşk-ı Memnu” gösterilmektedir.

Mai ve Siyah “Bir neslin romanı olarak devrin matbuat münakaşalarına, edebiyat mahfillerindeki olaylara ve hayal ile hakikat arasında sıkışmış bireyin trajedilerine tanıklık eder” (Kolcu, 2010: 268-269).

Aşk-ı Memnu ise bir dönem Boğaziçi’nde yüzünü Batıya dönmüş alafrağa bir hayat yaşayan ailelerin yasak aşk, kıskançlık, mutsuz evlilikler ve tatmin edilmemiş ihtiraslar bireyler arasındaki çatışmalar romanın konusunu teşkil eder (Kolcu, 2010: 266).

Hüseyin Cahit Yalçın da eserlerinde realizmi işleyen Servet-i Fünûn yazarlarındandır. Hüseyin Cahit Yalçın,

Toplum ve kültür olaylarının sıkı bir nedensellik bağıyla ve çevrenin etkileri göz önüne alınarak açıklanması gerektiğini, bilimdeki gerçekçi (realist) görüşteki ve pozitivistteki ilerlemelerin sanat yapıtlarının da gelişmesini sağlayacağını ileri sürdü. Böylece bilimci ve pozitivist geleneği sürdüren H. Cahit belki de bizde Hegel’den ilk söz eden yazar olması bakımından da dikkat çeker (Tuncay ve öte., 1995: 375).

“Hüseyin Cahit Yalçın, özellikle hayat-ı hakikiye sahneleri’nde toplumun değişik kesiminden realist insan manzaralarını küçük öykü tarzında işlemiştir” (Kolcu, 2010: 362).

Toplumcu Gerçekçilik’in temelindeki en önemli unsurlardan biri materyalizmdir. Materyalizmin Türk edebiyatındaki oluşumu doğal olmayıp Batı kaynaklıdır.

Materyalizmin Türkiye’ye girmesinde etkili olan fikir adamları: Hoca Tahsin, Beşir Fuat, Ahmet Mithat Efendi’dir. Türk fikir dünyasında

materyalizmi sistemli bir şekilde savunan fikir adamları ise: Baha Tevfik, Suphi Ethem, Memduh Süleyman, Doktor Ethem Necdet, Celâl Nuri ve Doktor Abdullah Cevdet'tir (Akgün, 1988: 4-5).

Türk edebiyatında realizmin ve natüralizmin en bilinçli savunucularından biri şüphesiz Beşir Fuat'tır. Beşir Fuat döneminde yaşanan Hayaliyyun-Hakikiyyun münakaşasında realizm ve natüralizmin taraftarlığını yapmış ve bu terimlerin mahiyeti üzerinde özellikle durmuştur. Onun bakış açısında “şiir-edebiyat için müspet ilimler gereklidir” (Yetiş, 2007: 125).

Ona göre en güzel şiir hakikate uygun olan şiirdir. Beşir Fuat ilim adamlarını insanlığa hizmet bakımından şairlere tercih eder. Edebiyat da insanlığa hizmet ettiği ölçüde kıymet kazanır. Tabii bu hizmet müspet ilimle ilgilidir. Yazar, realizm ve natüralizmi söz konusu eder ve bunların esasının hayalden ve mübalağadan kaçınmak ve gerçeği olduğu gibi anlatmak olduğunu vurgular (Yetiş, 2007: 125).

Ludwing Büchner'e ait Madde ve Kuvvet adlı eseri tercüme eden Beşir Fuat, materyalizmden daha çok pozitivism'e ilgi göstermiştir. Pozitivizmin kurucusu olan Auguste Comte'u ve pozitivism'i benimsemiş olan Littré, Claude Bernard, Spencer, Stuart Mill ve Lewes'in eserlerinin neredeyse hepsini okumuştur (Akgün, 1988: 192).

Materyalizmi şuurlu bir şekilde savunan Baha Tevfik, fikirlerini Felsefe Mecmuası'nda kaleme almıştır. Genel görüşüne göre Baha Tevfik, “madde ve kuvveti asıl ilke olarak kabul etmektedir. Ona göre, her şeyin şekli değişir, değişken olan şekildir. Madde ezeli ve ebedidir” (Akgün, 1988: 252). İştirak'te de materyalist yanlı fikirlerini savunan Baha Tevfik ayrıca Türkler tarafından kurulan ilk sosyalist parti olan Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın da kurucuları arasında yer almaktadır.

1.2.2. Türk Edebiyatında Toplumcu Gerçekçilik

Toplumcu Gerçekçilik'in Türk edebiyatında yerini alması Rusya'da olduğu gibi kısa zaman aralığında, bir devrim üzerine gerçekleşmemiştir ancak her geçen vakit artan batılılaşma hareketi ile beraber edebiyat

sahasında pozitivist, materyalizme dolayısı ile ilme ve fenne yönelme artmış, toplumsal ve sosyal konular gerçekliği ile beraber edebiyatta yerini almaya başlamıştır.

II. Meşrutiyet'in ilanı ile beraber anayasaya geçen Türk toplumunun sanatçıları, siyasi bir değişikliğin ardından görüşlerini hür bir şekilde ifade edebilecekleri bir ortama kavuşmuşlar ve eserlerinde sosyal siyasi meselelere yer vermişlerdir. Bu dönemin edebiyatı genel itibari ile sosyal ve politik karakterli bir edebiyat olmuştur.

Bu dönem içerisinde yönetime karşı fikirlerle karşılaşmaktadır. II. Meşrutiyet'ten önce siyasi ve sosyal anlamda batılı bir değişiklik yapmak isteyen Yeni Osmanlılar'ın yerini Jön Türkler almıştır. Bu ihtilalcilerin başlıca merkezleri askerî okullar ve tıp okulları olmuştur.

Marksist ideoloji, 1940'lı yıllara kadar kendini tam manasıyla gösterememiştir. Bunun sebebi ise Türk toplumunun sınıfsız bir yapıya sahip olması, ezen-ezilen çatışmasının olmamasıdır (Gezer, 2011: 26).

Türk edebiyatında Toplumcu Gerçekçilik'in filizlendiği yer basılı yayınlardır denilebilir. Özellikle dergiler sosyalizm fikrinin yayılmasında öncelikli bir yere sahiptir.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonraki hür ortamda oluşan ilk sosyalist hareket ve bu hareketin ürünü olarak ortaya çıkan dergi-gazete "İştirak"tir.

İştirak çevresi, Osmanlı ülkesinde genel anlamda 'sol' ve dar anlamda ise "sosyalizm"i hem siyasal bir hareket olarak hem de basın yoluyla ortaya konan bir düşünce akımı olarak ilk kez tartışmaya açan İştirakçi Hüseyin Hilmi Bey ve onun çevresinde toplanan ve bazen parmakla sayılabilecek kadar az bir insan topluluğunu ifade eden bir entelektüel gruptur. Kendilerini sosyalist olarak tanımlamakla beraber, karşıtlarınca, işçi haklarını ve işçi grevlerini bir tür ün-nam yapma aracı olarak kullanan (Tekin, 2002: 172-173)

bir çevredir.

İştirak'ın ilk sayıları günlük siyasi olaylar ve işçi hareketlerini gündeme getiren haberlerden oluşmaktadır. Daha sonra çıkan sayılarda ise sosyalizmin fikrî olarak halka öğretilme çabası görülmektedir (Tekin, 2002:

173-174). Bu çevre daha sonra Osmanlı'nın ilk sosyalist partisi olan "Sosyalist Halk Fırkası"nı oluşturmuştur.

"Sosyalizmin ilk açık propagandasını yapacak olan Kurtuluş Mecmuası, 20 Eylül 1919 tarihinde yayın hayatına başlar. Bu derginin kapatılmasından sonra Aydınlık Dergisi (1920-1925) çıkartılır" (Kör, 2010: 15).

Nazım Hikmet'in de kısa bir süreliğine yazılarını yayımladığı "Aydınlık" dergisi, Şefik Hüsnü önderliğinde kurulmuştur. Sol cepheye destek veren Aydınlık, sosyalist fikirleri yayma amacı gütmüş ve işçi haklarını savunmuştur.

Aydınlık dergisi çevresi 1921 yılından itibaren, 1919 yılında kurulmuş olan Türkiye Komünist Partisi'nin siyasi fikirlerini destekleyen ve bu fikirlerin yayılmasında önemli katkısı olan bir dergidir (Babalık, 2003: 34).

Sosyalizmin ifade bulduğu dergilerden biri de Cumhuriyet'in ilanından sonra yayınlanmaya başlayan "Resimli Ay"dır.

Sabiha Zekeriya ve Zekeriya Sertel tarafından edebiyat ve magazin dergisi olarak çıkarılan derginin yapısı, dergi kadrosuna Rusya'dan yeni dönen Nazım Hikmet'in girmesi ile değişmiştir (İşşar, 2006: 10). Bunun yanı sıra "Suat Derviş, Sabahattin Ali, Vâlâ Nurettin ve Sadri Ethem gibi yazarlar Resimli Ay'da yer alır" (İşşar, 2006: 10-11). Artık Resimli Ay'ın yazı çizgisi daha sosyalist bir görünüme sahiptir. Dergide sosyalist fikirlerin konuşulmasındaki amaç sadece aydınlar arasında fikir alışverişi yapmak değil, aynı zamanda sosyalizmin halka benimsetilmeye çalışılmasıdır.

Türk edebiyatının sosyalizmin, Sovyet Rusya'daki biçimi ile tanışmasında en büyük payı olan sanatçılardan biri Nazım Hikmet'tir. Nazım Hikmet 1921 yılında Rusya'ya gitmiş ve devrimin ilk yıllarına şahit olmuştur. Rusya'da bulunduğu sırada Mayakovski'nin şiirleriyle tanışmış ve sosyalist yapılı bu şiirlerin etkisinde kalmıştır. Nazım Hikmet'in şiiri işçi sınıfının bilinçlenmesine yöneliktir. Onun şiirinde işçi ezilmiştir, işçinin hakkı geri planda bırakılmıştır ve işçi de hakkını aramaktadır. Ezen-ezilen, yöneten-yönetilen çatışması bu şiirlerin özünü oluşturmaktadır.

Komünizmin propagandasını yapan bu coşkun mizaçlı şairin, tesirli bir hitabet üslubu vardı. Aşk duygularını işlediği lirik şiirlerine rağmen, onun

asıl tesiri ve şöhreti, bunlardan değil, propaganda mahiyetindeki şiirlerinden ileri gelir. Makina hakimiyetinin özlemini çeken Nazım Hikmet, makinayı tabiatı değiştirmek için istemekle kalmaz, kendisi de bu değiştirme faaliyetinin bir parçası, makina olmak ister (Enginün, 2012: 61).

Nazım Hikmet ile aynı zamanlarda İlhami Bekir Tez, Nail Çakırhan,ERCÜMENT BEHZAT LAV da sosyalist karakterli eserler vermişlerdir. Şiirlerini yine fütürist özelliklerle, kent insanının sorunlarıyla, sınıf çatışmalarıyla ele alan ERCÜMENT BEHZAT LAV ise Nazım Hikmet'ten farklı bir yol izleyerek düşüncelerini savunmuştur. O da diyalektik materyalizmi, sosyalizmi şiirlerinde işlemiştir ancak Nazım Hikmet'in şiiri ne kadar ideolojik, didaktik, propaganda niteliğinde ve anlaşılır ise Lav'ın şiiri tam tersine kapalı ve imgelerle doludur.

LAV, şiirlerinde Avrupa tarzı modernist bir sosyalizm işlemiş, bunun yanında Dadaizm ve Sürrealizm akımlarından etkilenmiştir. Kapitalist sisteme ve akla karşı çıkan Dadaist ve Sürrealistler hiçbir anlamı olmayan kelimeleri ortaya çıkarmakta ve şuuraltını harekete geçirmekteydiler. Bu etki ile şiirlerini yazan LAV da toplumdaki adaletsizlikleri, sömürüyü, proletaryayı, Nazım Hikmet gibi açık bir dille değil, kapalı bir dille anlatmıştır.

Sosyalizm ile ilgili daha ciddi bir yayın yapılanmasını eski Aydınlık üyelerinden Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, Burhan Belge ve İsmail Hüsrev gibi sosyalistler, imtiyazını Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun üstlendiği Kadro dergisi ile oluşturur (Gezer, 2011: 28).

Marksist bir anlayışa sahip olan Kadrocular, bir dönem TKP'nin yönetimini de devam ettirmişlerdir.

Toplumcu Gerçekçilik'i bir kuram olarak ortaya koymaya çalışan ilk dergi ise "Yeni Edebiyat" dergisidir.

Yeni edebiyat, Toplumcu Gerçekçilik'in bir yazın kuramı olarak öncüllerini ortaya koymaya çalışan ve bununla birlikte diyalektik

materyalizmin ve tarihsel maddeciliğin de açıklamalarına girişen bir dergidir (Oktay, 2008: 409).

Dönemin toplumcu ve gerçekçi yazarlarının organı olan “Yeni Edebiyat” (5 Ekim 1940-15 Kasım 1941, 26 sayı), Suat Derviş ve eşi Reşat Fuat Baraner’in yönetiminde çıktı. Başlıca yazarları arasında Ali Rıza (Reşat Fuat’ın takma adı), Abidin Dino, Mazhar Lütfi (Nâzım Hikmet’in takma adlarından biri), H. İ. Dinamo, Suat Derviş, A. Kadir, Mehmet Seyda, Kemal Sülker vb.nin bulunduğu bu dergide ilk kez toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışının estetik sorunları üzerinde yazılar yayımlandı (Kurdakul, 2002: 44).

Nazım Hikmet’in 1938 yılında hapse girmesinin ardından, yerini Nazım Hikmet’in etkisini devam ettiren şairler kuşağı almıştır. Bu nesle “1940 Kuşağı”, “Toplumcu Gerçekçi Şairler” gibi isimler verilmiştir. 1940 Kuşağı’nı oluşturan şairler; Hasan İzzettin Dinamo (1909-1989), Rıfat Ilgaz (1911-1993), Mehmet Niyazi Akıncıoğlu (1919-1979), A. Kadir Meriçboyu (1917-1985), Mehmed Kemal (1920-?), Enver Gökçe (1920-1981), Ömer Faruk Toprak (1920-1979), Arif Damar (1925-2010), Ahmed Arif (1927-1991), Şükran Kurdakul (1927-2004)’dur. Bu isimlere, Toplumcu Gerçekçilik’i, marksizmi, şiirinde romantik bir özne olarak işleyen Attilâ İlhan (1925-2005) da eklenmektedir.

1940 Kuşağı’nın temalarını da kapitalizm karşıtlığı, sosyalizm, proletarya, adaletsizlik vb. oluşturmaktadır. Ancak bu dönem içerisinde, devlet tarafından desteklenen Garip akımının şiiri öne çıktığından ve sosyalist temalı eserlere sansür uygulandığından bu nesil, etkisini tam manasıyla devam ettirememiş, şiirlerini Nazım Hikmet gibi açık bir dille işleyememiştir.

Cumhuriyet’in ilk senelerinde ortaya çıkan romanlara bakıldığında da toplumculuğun izlerini görmek mümkündür. Ancak bu döneme kadar Türk toplumunda tıpkı Rusya’da olduğu gibi bir işçi sınıfı bulunmamaktadır. Bu sebeptendir ki Türk romanında sosyal meselelerin işlendiği ilk romanlar köylüyü ele almakta bir bakıma işçi sınıfının yerine köylüyü koymaktadır. Bu ilk dönemdeki köylü romanlarına bakıldığında,

Düşünce bakımından iki eğilim vardır. Cumhuriyet'in prensiplerine bağlı ve köy meselelerini bu açıdan görenler (Yakup Kadri Karaosmanoğlu); Cumhuriyet'e bağlı kalmakla birlikte sosyalist görüşü roman ve hikâyede yerleştirmeye çalışanlar (Sadri Etem / Ertem ve Sabahattin Ali: 1907-1948). Düşünce planındaki bu eğilimlerden ikincisi, aynı zamanda, 1950'den sonraki sosyalist köy romanı hareketinin ilk habercisidir (Kaplan, 1997: 75-76).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Yaban" isimli romanı bu açıdan önemlidir. Çünkü burada anlatılan köy, yazarın kafasında idealize ettiği köydür ve o köye ait idealize edilmiş karakterler ile bütündür.

1940 yılında açılan Köy Enstitüleri Toplumcu Gerçekçi yazarların yetişmesinde büyük katkıya sahiptir. Köy Enstitülerinin açılma sebebi, ilk adımda köydeki okuma yazma bilen çocukları öğretmen olarak yetiştirmek ve ardından yetiştirilen bu öğretmenlerin yine Köy Enstitülerinde eğitim-öğretim vermesini sağlamaktır. Aynı zamanda Köy Enstitülerinde yetiştirilen öğrencilere tarımsal uygulamalar yaptırılmış ve köydeki pek çok ihtiyacı karşılayacak zanaat tecrübesi verilmiştir.

Köy Enstitülerinde yetişmiş olan Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mahmut Makal, Mehmet Başaran, Ümit Kaftancıoğlu, Dursun Akçam, Behzat Ay, Osman Şahin, Yusuf Ziya Bahadınlı, Emin Özdemir, Adnan Binyazar, Ali Yüce, Kemal Burkay, Hasan Kıyafet gibi yazarlar gözlemleri doğrultusunda köyün o güne kadar bilinmeyen gerçeklerini kaleme almışlardır. Mahmut Makal'in "Bizim Köy" adlı eseri köyü gerçekleri ile vermesi ve Köy Edebiyatı'nı başlatması açısından dikkate değerdir.

Köylünün durumu açıktır,

fakirlik, işsizlik, topraksızlık ve köylünün yaşayışındaki etkileri, toprak kavgaları, toprağı işleyecek imkânların son derece yetersiz oluşu, bu yüzden köylünün, tefecinin eline düşmesi, üzerinde durulan bazı ekonomik problemlerdir (Kaplan, 1997: 77).

Fakir Baykurt gibi Köy Enstitülerinde yetişmiş yazarların çoğunda ve Yaşar Kemal gibi haksızlığın karşısında olan yazarların eserlerinde; ezen-ezilen, ağa-köylü, muhtar-köylü çatışmaları yer almaktadır. Bu tipler, her bir yazar tarafından farklılaştırılarak tekrar tekrar üretilmiş stereotiplerdir. Bir anlamda eserlerde, Birinci Yazarlar Kongresi'nde Rus edebiyatına giren Toplumcu Gerçekçilik akımının getirileri olan devrimci romantizm ve olumlu kahraman izlerini görmek mümkündür. Bu eserlere karşılık olarak Kemal Tahir'in eserlerinde ise bütün çıplaklığı ile yazılmış bir köylü vardır.

Kemal Tahir, köylünün geçmişten getirdiği birikimi oldukça materyalist bir gözle kaleme alır. İkili çatışmaların işlendiği eserlerde ağa, muhtar her zaman kötüyü; köylü her zaman iyiyi temsil ederken, Kemal Tahir'in eserlerindeki köylü alışılmış, kutsanmış, dürüst köylü değildir, hem köylü hem de ağa ahlaksızdır. Ekonomik yapı, köylünün ihmalkârlığı sebebi ile bozulmuştur. Kemal Tahir natüralizmin etkisi ile toplumdaki çürümüşlüğü yalnızca yöneticilerin suçu olmadığını, bunda halkın da payı olduğunu vurgulamaktadır. Bu sebeple yazar Toplumcu Gerçekçiler tarafından eleştirilmiştir. Pek çok Toplumcu Gerçekçi yazarda görülen ideal tipler Kemal Tahir'de görülmemektedir. Kemal Tahir'in eserlerinde işlediği yapı tam olmasa da Marx'ın ATÜT (Asya Tipi Üretim Tarzı) fikrinin etkilerini göstermektedir.

Marx'ın tarihî maddeciliğine göre her toplum; ilkelik, kölelik, feodalite, kapitalizm, sosyalizm ve komünizm olmak üzere altı aşama geçirmektedir. Ancak Marx, Asya'da feodalite ve kapitalizmin olmadığını farkında olarak Asya'ya özgü, Asya Tipi Üretim Tarzı şeklinde bir toplum modeli çizmiştir.

ATÜT'e göre, Asya devletlerinde toprak bireye değil, devlete aittir. "Yaşamın her aşamasında egemen olan devlet, bir anlamda, âdeta doğal bir biçimde vardı ve onun varlığı bireyin varlığının bir önkoşulu oluyordu" (Kongar, 2014: 134). Bu durum, toplumda kapitalizmin oluşmasına engel oluşturmaktadır. Bu sebeple Asya devletlerinde sosyalist toplum yapısına, kapitalizme geçilmeden, devlet eli ile geçilecektir.

Eserlerinde her ne kadar ATÜT etkileri görülse de Kemal Tahir, Marx'ın görüşünü tam anlamıyla benimsemez. Zira Kemal Tahir Osmanlı

İmparatorluğundan bahsederken, “adalet” bu devletin en güçlü kalkanlarından biridir. Yazar, yöneten ve yönetilen arasında olumlu bir bağ olduğuna dikkat çekerek, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş dönemi ile ilgili olumlu bir imaj çizer.

Demokrat Parti'nin hükûmeti ele almasıyla, 1950'lerden sonra, Türkiye'deki sanayileşme hareketleri artmıştır. Sanayileşmeyle beraber kapitalizm, toplum üzerindeki etkisini göstermeye başlamıştır. Sanayileşme ile beraber köyden kente göç artmış ve Türkiye'deki işçi sınıfı bu dönemde yavaş yavaş oluşmaya başlamıştır.

27 Mayıs Devrimi (1960) ile Demokrat Parti'nin egemenliğine CHP tarafından son verildi.

Gelenekçi-liberal cephenin temsilcisi olan Demokrat Parti iktidarı iki önemli yanlış yaptı. Birinci yanlış, gelenekçi-liberal cephenin, siyasal liberalizmini bırakarak, *devletçi-seçkin* cephenin baskıcı tutumunu sürdürmesi oldu (...) Demokrat Partinin yaptığı ikinci yanlış, bütünüyle sermaye sınıfına dayanması, dolayısıyla tarihsel olarak büyük ağırlığı olan bürokratları ve sermaye sınıfının gelişmesiyle ortaya çıkan işçileri ihmal etmesiydi (Kongar, 2014: 364-365).

27 Mayıs temel olarak, demokratik hak ve özgürlükleri ve bunların güvencelerini getirdi. Batı modeline uygun olarak, sermaye sınıfının karşısında güçlü bir işçi sınıfının yaratılması, bürokratlara iş güvencesinin sağlanması, bağımsız yargı, TRT ve basın, hep bu demokratik hak ve özgürlükler çerçevesinde ortaya çıkan uygulamalardı (Kongar, 2014: 366).

Devlet eli ile oluşturulmaya çalışılan güçlü bir işçi sınıfı uğraşı, hem sosyal hem de siyasal hayatta karşılıksız kalmamıştır. 13 Şubat 1961 yılında kurulan Türkiye İşçi Partisi, 10 Ekim 1965 tarihinde yapılan seçimlerde on dört vekil çıkarmıştır.

27 Mayıs Devrimi ve 1961 Anayasası'nın tam olarak kurumsallaşmadığı iddiası ile 12 Mart 1971 tarihinde ordu tarafından hükûmete verilen muhtıra ile beraber, yaşanan son siyasi meseleler Türk Toplumcu Gerçekçi edebiyatın ergin hâlini almasında temel oluşturmuştur.

12 Mart Muhtırasının yayınlanmasında asker-subayların, ilk olarak Fransa’da oluşan 1968 Kuşığı’nın Türkiye’deki devamı olarak görülen öğrenci hareketlerinin ve çoğunluğu burjuvazi bir yaşayışa sahip olan aydın kesiminin etkileri büyüktür.

1970’li yılların başları sağ ve sol çekişmelerinin, öğrenci eylemlerinin yoğun olduğu yıllardır. Sosyalist devrimi isteyen sol kesim taraftarları ile anti-komünist çizgide ilerleyen sağ kesim arasındaki eylemlerle ülkede tam bir kaos ortamı oluşmuştur. Bu kargaşanın üzerine DİSK’in (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) büyük bir işçi kitlesini örgütleyerek yürüyüş düzenlemesi bardağı taşıran son damla olmuştur (Yıldız, 2011: 14).

Muhtıra sonrasında, öğrenci hareketleri engellenmiştir ve bazı idam vakaları görülmektedir; ordu içerisindeki pek çok subay görevden alınmıştır ve hapse atılmıştır. Yine aydın-akademisyen kesim hakkında soruşturmalar açılmıştır. Birçok aydın hapse atılmış ve işkence görmüştür. Böylelikle, bu aydınların kaleme aldığı bir 12 Mart romanı meydana gelmiştir. Bu romanlar muhtıra sonrasında yaşanan kaosu ele almaktadır.

Türkiye’de var olan politik romanın durumu 12 Mart’tan sonra yeni bir hâl almıştır. Bu dönemden sonra yazılan romanların önde gelen özelliklerinden biri işkencedir. 12 Mart, hem kamuoyunun fikirlerinde hem de romancıların eserlerinde işkence olarak yer almıştır. 12 Mart süresi zarfında hapse girenlere “içerdekiler”, halka da “dışardakiler” denmiştir ve romancılar da hapistekilerin durumunu dışarıdakilere anlatmıştır (Belge, 2012: 114-115).

12 Mart romancılarının önemli bir ismi Adalet Ağaoğlu’dur. Ağaoğlu, “Bir Düşün Gecesi” adlı romanında aydın kesimin yaşadıkları soruşturmaları ve uğramış oldukları işkenceleri ele almaktadır. Eserde üç kadın karakter aracılığı ile muhtıra sonrası kaos, sol kesimin-burjuva aydınının niçin devrim yapamadığı, devrimde neden başarısız olduğu, Türkiye’de sol-burjuva entelektüelin halka hangi açılardan uzak olduğu vs. gibi konular imgesel, edebî bir dille anlatılmaktadır.

Adalet Ağaoğlu'nun, "Ölmeye Yatmak", "Fikrimin İnce Gülü" adlı romanları da yine bu dönemin siyasi sorunlarına yönelik eserlerdir.

12 Mart romanları genellikle özeleştiri özelliği taşımaktadır. Bu romanlarda genellikle; sol entelektüelin halk adına yapmak istediği devrimin niçin gerçekleşemediği, sol entelektüelin arkasında durduğu, uğrunda ölümü göze aldığı halka niçin ulaşamadığı, hataların kimde olduğu, eğer devlet baskısı olmasa idi bu devrimin durumunun ne olacağı, Türkiye'deki devrimin işçiden mi geleceği gibi soruların yanıtları aranmaktadır.

Bu dönemi tüm gerçekçiliği ve kendi yaşantıları yolu ile kaleme alan yazarlardan biri Erdal Öz'dür. Erdal Öz, "Yaralısın" adlı romanında, 12 Mart Muhtırası dönemine özgü olarak, hapse atılıp işkence gören bir aydını anlatmaktadır.

Bu dönem yazar ve romanlarına örnek olarak; Pınar Kür; "Yarın Yarın", Mehmet Eroğlu; "İssızlığın Ortasında", Vedat Türkali; "Bir Gün Tek Başına", Sevgi Soysal; "Yürümek", Çetin Altan; "Büyük Gözaltı" verilebilir.

1968 sonrasında ele alınan bir başka konu ise Almancı işçilerdir, Almanya'ya giden işçilerin orada çektikleri zorluklar, uyuşmazlıklar romanlarda tüm gerçekliği ile verilir. Almancı işçilerin dil soruları, sıra özelemleri, Alman toplumuna uyum sağlayamamaları, çalışma ortamında yaşadıkları horlanma, sefalet ve çaresizlik ele alınan konulardır. Bunlara Almancı işçilerin geride bıraktığı ailenin yaşadığı sefalet ve sıkıntılarını da eklemek gerekir (Gezer, 2011: 30).

Avrupa'ya giden işçileri konu edinen yazar ve eserlere şu örnekler verilebilir: Bekir Yıldız; Türkler Almanya'da (1966) Halkalı Köle (1980), Alman Ekmeği (1974), Güney Dal, İş Sürgünleri (1976), E 5 (1979), Fethi Savaşçı; Almanlar Bizi Sevmedi (1986), Necati Tosuner; Sancı Sancı (1977), Füzulan; Berlin'in Nar Çiçeği (1988).

Cumhuriyet döneminde 1950'lerden sonra, Toplumcu Gerçekçilik konusunun işlendiği bazı önemli yazar ve romanları şöyledir: Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Barbaros Baykara, Kemal Bilbaşar, Yılmaz Güney, Necati

Cumalı, Abbas Sayar, Muzaffer İzgü, Samim Kocagöz, Erol Toy, Çetin Altan, Yusuf Ziya Bahadanlı, Attilâ İlhan, Mehmet Seyda, Behzat Ay, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Melih Cevdet Anday.

Yine Cumhuriyet döneminde, Hasan İzzettin Dinamo, İlhan Engin, Füzün Burhan Günel, Ümit Kaftancıoğlu, Lütfü Kaleli, Mehmet Kemal, Aziz Nesin, Abbas Soyar, Erol Toy, Dursun Akçam, Kerim Korcan, Samim Kocagöz, Oktay Rifat, Hakkı Özkan, Günay Dal, Reşat Enis Aygen, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Tarık Dursun Kakinç, Hasan Kıyafet, Kerim Korcan, Burhan Arpad, Suat Derviş Baraner gibi yazarlar da Toplumcu Gerçekçilik'i eserlerinde konu edinen yazarlara örnek verilebilir.

Türk edebiyatında 1980 sonrasında ticari maksatlı popüler eserlerin patlaması, sermayenin emek karşısında üstünlük sağlaması ve hem siyasal hem de ideolojik düzlemde sağın yükselmesi ile eserlerdeki siyasi algının değiştiği görülmektedir. Turgut Özal'ın iktidara gelmesinin ardından serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaşması, ücretlere yapılan zamlar ile grevcilerin işe geri döndürülmesi, işçi muhalefetinin uzlaştırılması edebiyatın da yönünün değişmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda yapılan 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri sosyalist aydında bir bellek yitimine sebep olmuştur (Oktay, 2004: 442).

2. BÖLÜM

YAŞAR KEMAL'İN HAYATI, ESERLERİ, ÖDÜLLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE İNCE MEMED İLE AKÇASAZIN AĞALARI SERİLERİNE BAKIŞI

2.1. Yaşar Kemal'in Hayatı

Yaşar Kemal'in asıl adı, Kemal Sadık Gökçeli'dir. Doğum yılı nüfusta 1926 olarak kayıtlı olmasına rağmen, Yaşar Kemal annesinin ve köylü kadınların verdiği bilgiler doğrultusunda ve kendi yaptığı hesaplara göre 1923 yılı Ekim ayı doğumlu olduğunu söylemektedir (Kabacalı, 1997: 42).

Yaşar Kemal'in annesi Nigar Hanım, babası ise çiftçi olan Sadık Efendi'dir. Yaşar Kemal'in hem annesi hem babası Kürt aşiretlerindedir. Aile, Van Gölü'ne yakın bir bölgedeki Muradiye ilçesine bağlı Ernis köyüne mensuptur, Van ve çevresinin Rus işgali üzerine bir buçuk yıl süren bir göç sonunda, o zamanlar Adana'ya bağlı bir ilçe, şimdi ise il olan Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı, bir Türkmen köyü olan Hemite'ye (Göğçeli/Gökçeli) yerleşmiştir. Yazar, burada doğmuştur.

Yaşar Kemal, kendisi için yapılan bir kurban kesimi töreni sırasında, kaza sonucu bir gözünü kaybetmiştir. Bu olaydan bir yıl sonra yani dört buçuk yaşında iken babasının ölümüne şahit olmuştur. Sadık Efendi, göç esnasında yaralı olarak bulunduğu ve evlat edindiği Yusuf tarafından Hemite Camii'nde öldürülmüştür. Cinayetin sebepleri kişilere göre farklılık göstermektedir. Yaşar Kemal, babasının öldürüldüğü gece sabaha kadar ağlar ve kekeme olur. On iki yaşına kadar kekeme kalan yazar, hastalığının nasıl geçtiğini hatırlamamaktadır (Kabacalı, 1997: 43-44)

Sadık Efendi'nin vefatının ardından, Nigar Hanım, Yaşar Kemal'in amcası Tahir ile evlenmiştir. Yaşar Kemal'in babası varlıklı biri iken, amcası babasının mirasını dört sene içerisinde Yusuf'u aramak gibi işlerle harcamıştır. Yaşar Kemal, annesi ve amcası arasında başlayan kavgalardan sonra evine daha az gitmekle birlikte, yakın arkadaşlarıyla dağlarda gezmeye başlamıştır. Sekiz yaşına kadar gönlünce bir çocukluk yaşayan ve

dokunulmazlığı olan yazar, sekiz yaşından sonra köyün en fakirleri arasında olduklarını anlamıştır (Kemal, 2003: 35).

İlköğrenimini Burhanlı İlkokulu ve Cumhuriyet İlkokulu'nda gören Yaşar Kemal, ortaöğrenimini son sınıfta iken bırakmıştır. Öğrenciliği sırasında bir yandan da çırçır fabrikasında işçi olarak çalıştıktan ve okulu bıraktıktan sonra pek çok iş deneyimi yaşamıştır. Yaptığı işler arasında; pamuk tarlalarında ırgatlık, ırgat kâtipliği, Halkevi'nde memurluk, öğretmen vekilliği, traktör sürücülüğü, çeltik tarlalarında kontrolörlük bulunmaktadır.

Yaşar Kemal 1942-44 yılları arasında Ramazanoğlu Kütüphanesi'nde çalışmış, 1944-46 yılları arası askerliğini yapmıştır. 1943'te siyasi sebeplerden dolayı Adana Pamukpazarı Karakolu'nda on gün yatmıştır. 1946-47 yılları arasında İstanbul'da bulunan Yaşar Kemal, gaz kontrol memuru olarak çalışmıştır. 1948'de Kadırlı'ya geri dönen yazar tarlalarda su bekçiliği ve daha sonrasında arzuhalcilik yapmıştır. 1950 yılında Komünist Partisi kurmaya teşebbüsten üç-dört ay kadar hapis yatmıştır. Arzuhalci dükkânını kapattıktan sonra İstanbul'a gitmeye karar veren yazar, 1951 senesinde Cumhuriyet gazetesinde işe girerek önceleri düzeltmen olarak çalışmış ardından ise muharrir sıfatı ile röportaj yazarlığına geçmiştir. Yaşar Kemal 1952 yılında iş arkadaşı ve tek çocuğu Raşit Gökçeli'nin annesi olan Thilda Serrero ile evlenmiştir (Çiftlikçi, 1997: 12-17).

Yaşar Kemal 1962 yılında TİP'e katılarak politikaya atılmış, 1965'te milletvekili adayı olmuş, 1969 yılında ise parti üyeliğinden ayrılmıştır. Doğan Özgüden ve Fethi Naci ile beraber Ant dergisini kurmuş ve burada çıkardığı "Marksizmin Temel Kitabı"¹ ile 18 ay hüküm giymiştir ancak bu karar bozulmuştur. Yazar bu hükmünün öncesinde ve 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında da eşi ve gelini ile gözaltına alınmış ancak kendi ve gelini beraat etmesine rağmen eşi, dört ay gözaltında kalmıştır. 1973 yılında "Asya Afrika Yazarlar Birliği Kongresi"ne ve ilk genel başkanı olduğu "Türkiye Yazarlar Sendikası"na; 1980 yılında Akdeniz Yazarlar Toplantısı'na; 1981 yılında Paris'te düzenlenen Muhalifler Konferansı'na katılmıştır. Yazar, 1988 yılında Türk PEN Kulübü'nün kurucu başkanlığını

---

¹ Emile Burns'un "Marksizmin Temel Kitabı"nın çevirisidir.

yapmıştır. Fransa’da edebiyat üzerine dersler vermiştir. 1995 yılında “Der Spiegel”de çıkan bir yazısından dolayı iki yıl hapis cezası almış ancak cezası ertelenmiştir (Çiftlikçi, 1997: 20-30).

Geri kalan ömrüne İstanbul’da devam eden Yaşar Kemal, 28 Şubat 2015 tarihinde çoklu organ yetmezliği, solunum güçlüğü ve kalp ritim bozukluğu sebebi ile İstanbul’da kaldığı hastanede, 92 yaşında iken vefat etmiştir.

2.2. Yaşar Kemal’in Eserleri ve Ödülleri

Yaşar Kemal, 92 yıllık ömründe, roman, öykü, röportaj, derlemenin yanında daha nice türde, binlerce sayfalık eserler vermiş, Türk edebiyatının en büyük yazarlarından ve sanatçılarından birisi olmuştur. Yaşar Kemal’in eserlerini şu şekilde sıralayabiliriz.

2.2.1. Öyküleri

Sarı Sıcak (Sarı Sıcak, Bebek, Yatak, Dükkancı, Süpürge, Keçi, Sinek, Hançer, Memetle Memet), İst.: Varlık, 1952

Bütün Hikâyeler (Önceki Hikâyeler, Halis, Halis Serkisof, Yeşil Kertenkele, Bana Bak Kardeş, Yolda, Kalemler, Turnalar, Avcı, Ekin, Şahan Ahmed, Kavun Karpuz, Pis Hikâye), İst.: Cem, 1975

2.2.2. Romanları

İnce Memed, 1. C., İst., 1955; 2. C., İst.,1969; 3. C., İst., 1984; 4. C., 1987

Teneke, İst.: Varlık, 1955

Orta Direk, İst.: Remzi, 1960

Yer Demir Gök Bakır, İst.: Güven, 1963

Ölmez Otu, İst.: Ant, 1968

Akçasazın Ağaları/Demirciler Çarşısı Cinayeti, İst.: Cem, 1974

Akçasazın Ağaları/Yusufcuk Yusuf, İst.: Cem, 1975

Yılanı Öldürseler, İst.: Cem, 1976

Al Gözüm Seyreyle Salih, İst.: Cem, 1976

Kuşlar da Gitti, (uzun öykü) İst.: Milliyet, 1978

Deniz Küstü, İst.: Milliyet, 1978

Hüyükteki Nar Ağacı, İst.: Toros, 1982

Yağmurcuk Kuşu/Kimsecik I, İst.: Toros, 1980
Kale Kapısı/Kimsecik II, İst.: Toros, 1985
Kanın Sesi/Kimsecik III, İst.: Toros, 1991
Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana/Bir Ada Hikâyesi I, İst.: Adam, 1997
Karınca'nın Su İçtiği/Bir Ada Hikâyesi II, İst.: Adam, 2002
Tanyeri Horozları/Bir Ada Hikâyesi III, İst.: Adam, 2002
Çıplak Deniz Çıplak Ada/Bir Ada Hikâyesi IV, İst.: YKY, 2012
Tek Kanatlı Bir Kuş, İst.: YKY, 2013

2.2.3. Destansı Romanları

Üç Anadolu Efsanesi, İst.: Ararat, 1967
Ağrıdağı Efsanesi, İst.: Cem, 1970
Binboğalar Efsanesi, İst.: Cem, 1971
Çakırcalı Efe, İst.: Ararat, 1972

2.2.4. Röportajları

Yanan Ormanlarda 50 Gün, İst.: Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1955
Çukurova Yana Yana, İst.: Yeditepe, 1955
Peribacaları, İst.: Varlık, 1957
Bu Diyar Baştan Başa, İst.: Cem, 1971
Bir Bulut Kanıyor, İst.: Cem, 1974
Allahın Askerleri, İst.: Milliyet, 1978
Bu Diyar Baştan Başa I, Nuhun Gemisi, İst.: Toros, 1985
Bu Diyar Baştan Başa II, Denizler Kurudu, İst.: Toros, 1985
Bu Diyar Baştan Başa III, Peribacaları, İst.: Toros, 1985
Bu Diyar Baştan Başa IV, Bir Bulut Kaynıyor, İst.: Toros, 1985
Röportaj Yazarlığında 60 Yıl, İst.: YKY, 2011
Çocuklar İnsandır, İst.: YKY, 2013

2.2.5. Deneme ve Derlemeleri

Ağıtlar, Adana: Halkevi, 1943
Taş Çatlasa, İst.: Ataç, 1961
Baldaki Tuz, (1959-74 gazete yazıları) İst.: Cem, 1974
Gökyüzü Mavi Kaldı, (halk edebiyatından seçmeler, S. Eyüboğlu ile)

Ağacın Çürüğü: Yazılar-Konuşmalar, (drl. Alpay Kabacalı) İst.: Milliyet, 1980

Deniz Küstü, Abidin Dino-Yaşar Kemal, İst.: Milliyet Sanat Dergisi, 1980

Yayımlanmamış 10 Ağıt, İst.: Anadolu Sanat, 1985

Sarı Defterdekiler: Folklor Derlemeleri, (haz. Alpay Kabacalı) İst.: YKY, 1997

Ustadır Arı, İst.: Can, 1995

Zulmün Artsın, İst.: Can 1995

Binbir Çiçekli Bahçe: Yazılar-Konuşmalar, (haz. Alpay Kabacalı) İst.: YKY, 2009

2.2.6. Çocuk Romanı

Filler Sultanı İle Kırmızı Sakallı Topal Karınca, İst.: Cem, 1977

2.2.7. Çevirisi

Ayışığı Kuyumcuları (A. Vidalie; Thilda Kemal ile), İst.: Adam, 1977

2.2.8. Şiiri

Bugünlere Bahar İndi, İst.: YKY, 2010

Yaşar Kemal'in pek çok öykü ve romanı çağdaş Türk tiyatrosuna uyarlanmıştır. Bunlara; *Yer Demir Gök Bakır* (*Uzundere* adı ile, 1965), *Teneke* (1965), *Ağrı Dağı Efsanesi* (1974) örnek verilebilir. Yine birçok yapıtı da sinemaya uyarlanmıştır. Bunlara; *Beyaz Mendil* (Lütfü Akad, 1955), *Namus Düşmanı* (Ziya Metin, 1957), *Alageyik* (Atıf Yılmaz, 1959), *Karacaoğlan'ın Sevdası* (Atıf Yılmaz, 1959), *Ölüm Tarlası* (Atıf Yılmaz, 1966), *Ağrı Dağı Efsanesi* (Memduh Ün, 1974), *Yılanı Öldürseler* (Türkân Şoray, 1981), *İnce Memed* (Peter Ustinov, 1984), *Yer Demir Gök Bakır* (Zülfü Livaneli, 1987) örnek verilebilir (Yaşar Kemal, 2010: 1112).

2.2.9. Ödülleri

Gazeteciler Cemiyeti Başarı Armağanı (*Dünyanın En Büyük Çiftliğinde Yedi Gün* adlı röportaj dizisi ile) (1955)

Varlık Roman Armağanı (*İnce Memed* ile) (1956)

İlhan İskender Armağanı (*Teneke*'den aynı adla uyarlanan oyunu ile) (1966)

Uluslararası Nancy Tiyatro Festivali Birincilik Ödülü (*Yer Demir Gök Bakır* romanından Nihat Asyalı'nın sahneye uyarladığı, Yılmaz Onay'ın sahneye koyduğu *Uzundere* oyunu ile. Türkiye ödülü, Brezilya ile paylaştı.) (1966)

Madaralı Roman Armağanı (*Demirciler Çarşısı Cinayeti* ile) (1974)

Fransa Eleştirmenler Sendikası En İyi Yabancı Roman Ödülü (*Yer Demir Gök Bakır* ile) (1977)

Fransa'da En İyi Yabancı Kitap Ödülü (*Ölmez Otu* ile) (1978)

Fransa "Büyük Jüri" En İyi Kitap Ödülü (*Binboğalar Efsanesi* ile) (1979)

Uluslararası Cino Del Duca Ödülü (1982)

Fransız Legion d'Honneur Ödülü Commandeur Payesi (1984)

TÜYAP Kitap Fuarı Halk Ödülü (1984)

Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü (1985)

Orhan Kemal Roman Ödülü (*Kale Kapısı* ile) (1986)

TÜYAP Kitap Fuarı Halk Ödülü (1988)

Fransa Kültür Bakanlığı Commandeur des Arts et des Lettres Nişanı (1988)

Fransa Strasbourg Üniversitesi Onur Doktorası (1991)

11. TÜYAP Kitap Fuarı Onur Yazarı (1992)

Antalya Akdeniz Üniversitesi Onur Doktorası (1992)

Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü (1993)

Mülkiyeliler Birliği Rüştü Koray Armağanı (1994)

Morgenavissen Jyland-Pösten Ödülü (Danimarka) (1995)

Türkiye Yayıncılar Birliği Düşünce ve İfade Özgürlüğü Ödülü (1996)

Akdeniz Yabancı Kitap Ödülü (*Kanın Sesi* ile) (Perpignan, Fransa) (1996)

VIII Katalunya Uluslararası Ödülü (Barcelona, İspanya) (1996)

Lillian Hellman/Dashiell Hammett Baskıya Karşı Cesaret Ödülü, İnsan Hakları İhlallerini İzleme Örgütü (New York) (1996)

Premio Internazionale Nonino Ödülü, İtalya (Toplu eserleri için)(1997)

Kenne Vakfı Düşünce ve Söz Özgürlüğü Ödülü (Uppsala, İsveç) (1997)
Norveç Yazarlar Birliği Ödülü, Wole Soyinka ile ortak (1997)
Frankfurt Kitap Fuarı Alman Yayıncılar Birliği Ödülü (1997)
Frei Üniversitesi Berlin Fahri Doktora (1998)
Bordeaux Yayıncılar Birliği Yabancı Edebiyat Ödülü (1998)
Bilkent Üniversitesi Fahri Doktora (2002)
Z. Homerus Şiir Ödülü (2003)
Savanos Ödülü (Selanik) (2003)
Türkiye Yayıncılar Birliği Yayıncılık Emek Ödülü (2003)
Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü (2008)
Çukurova Üniversitesi, Fahri Doktora (2009)
Légion d'honneur (2011)
Krikor Naregatsi Nişanı (2013)

2.3. Yaşar Kemal'in Edebî Kişiliği

Edebî hayatına henüz çocuk yaşta, şiirle başlayan Yaşar Kemal'in edebî kişiliği, şu beş madde ile açıklanabilir: “a. Gözlem (doğa, insan ve toplum), b. Okuma-yazma uğraşı (Halk, Türk ve Dünya klasikleri), c. Aydınlar çevresi, ç. Yaşantı, d. Usta-çırak geleneği” (Çiftlikçi, 1997: 32).

Yaşar Kemal'in eserlerinde, özellikle artık yazma yetkinliğini daha da ilerlettiği Akçasazın Ağaları serisinde görüldüğü üzere, doğanın, aynada yansımaysıymış gibi canlı tasvirleri, nice ayrıntısı ile birlikte yer almaktadır. Doğanın uzak bakış açısı ile görünüşünün yanı sıra en küçük cisimlerin; börtü böceğin, çiçeğin, yaprağın ve dahasında rüzgârın, bulutların, yağmurun en küçük hareketine ya da hareketsizliğine kadar tüm durumlar ayrıntıları ile tasvir edilmiştir.

Katıksız bir doğa dostu olan Yaşar Kemal eserlerinde sadece gördükleri ile de yetinmemektedir. Doğayı tüm canlılığıyla verebildiği gibi, doğanın da ötesine geçerek ve düş gücünü kullanarak, yakalanmaz görüntülerle ve görülmemiş renklerle kendi doğasını oluşturmaktadır (Şahin, 2013: 171).

Doğayı, insanı ve toplumu ulaşabildiği tüm ayrıntılara kadar inceleyen ve eserlerinde bu gözlemlerinden ve yaşantısından faydalanan Yaşar Kemal, romanlarının gerçeklikten beslenerek düş gücü ile harmanlandığını,

gerçeklik ve imgelem beraberliğinin gerekliliğini, Fethi Naci ve Zülfü Livaneli ile olan söyleşisinde şu sözleri ile ifade etmektedir:

Orta Direk, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu'na önsöz yazarken, son cümleleri şöyle yazmışım: Bu üçü benim tanıklığımdır, yaşamımdır. “Ne demek bu? Ben bu olaylara tanık oldum ve bunlardan bir roman çıkardım. Şimdi sanıyorum ki bütün romanlarda aşağı yukarı böyledir. Ne konuyu gökyüzünden düşünebilir romancı, ne de bu yaşamı olduğu gibi yazabilir. Romancının işi bir yaratıdır. Bunun temelleri, birçok temelleri vardır. Bir tanesi yaşanmışlık, bir tanesi sadece imgelemdir, diyemem; çünkü imgelem de mutlaka bir temele dayanıyor. Romanda yaratımın temelini ya yaşantı, ya da tanıklıklar oluşturur. İmgelem ne kadar çok öne geçse de, mutlaka gerçeğe dayanır. Mesela Rimbaud'nun Sarhoş Gemisi üzerinde duralım. Rimbaud hiçbir zaman denizi görmemiş ama Sarhoş Gemi'yi yazdığı zaman dünyanın en güzel deniz şiirlerinden biri deniyor. Ama sonradan bir şey öğreniyoruz ki Rimbaud'nun bütün çocukluğu denizcilerin anılarını, onların maceralarını okuyarak geçmiş. Denizi böyle tanıyor. Gene de Rimbaud denizi yaşasaydı, Sarhoş Gemi'nin birkaç misli güzel bir şiir yazabilirdi (Fedai, 2011: 115).

Yaşantıya, tanıklığa, gözlemlere değer veren Yaşar Kemal'in eserlerinde bu denli canlı bir üslup kullanmasının nedeni küçük yaşında, yaşadığı bölgeyi karış karış gezmesi ve icra ettiği mesleklerdir. Özellikle tarlalarda yaptığı işler sayesinde doğayı, hayvanları ve hayvanların, mesela bir karıncanın en küçük hareketlerini dahi derinlemesine inceleme imkânı bulmuştur. Yazar bu imkân ve yöreye has dil zenginliği dâhilinde kendi akıcı üslubunu kullanarak yazma işindeki ustalığını ortaya koymuştur.

Yaşadığı yöre, yazarı etkisi altında bırakmıştır ancak Yaşar Kemal bu bölgeyi eserlerinde dönüştüren yaratıcı bir yazardır. Yaşadığı bölge onun anlatısının biçimleyici öğesidir. Yaşar Kemal, insandan yola çıkarak evrenini kurmakta ve temel gerçekliğine ulaşmaktadır. Elbette doğa insanı, gerçekliği tamamlayan bir roman kahramanı gibidir (Andaç, 2012: 31-32).

Çukurova'nın yanında Anadolu'nun da birçok yerini gezen Yaşar Kemal henüz 8-9 yaşlarında iken şiir yazmaya başlamıştır. Çocukluğu

esnasında Âşık Ali, Âşık Mecit, Âşık Rahmi ile karşılaşmış, âşıklarla atışmış ve Âşık Kemal olarak tanınmıştır. Âşık Ali'nin Yaşar Kemal'e, bu gidişiyile Karacaoğlana'a benzeyeceğini söylemesi üzerine, yazarın âşıklık geleneğine karşı şevki artmıştır. Annesi önceleri yazarın âşıklığına karşı çıksa da, Yaşar Kemal'den Zala'nın oğlu üzerine okuduğu ağıdı dinleyince fikri değişmiştir (Çiftlikçi, 1997: 33).

Yaşar Kemal yaşadığı bölgenin kültürel zenginliğini küçük bir çocukken fark etmiştir. Âşıklardan, destancılardan ve annesinden etkilenecek âşıklık yapmaya ve destanlar anlatmaya devam etmiş, yaşadığı çevreyi dağ, taş dolaşarak folklor malzemeleri toplamış ve topladığı bu kültürel zenginliği, yazarlığa başladıktan sonra eserlerinde ustalıkla kullanmıştır (Güvenç, 2014: 62). Bu sebeptendir ki Yaşar Kemal'in romanları buram buram folklor kokmaktadır.

Çağdaş sanatın sözcüsü olan Yaşar Kemal'in yapıtları folklor ile içli dışlı bir organik bağ içerisinde. Onun eserlerinde Ortadoğu, Sümer, Asur, Hitit, Pers, Arap, Selçuklu ve Osmanlı'dan, Türkmen'e, Büyük İskender'e, Van yöresi Kürtlerine, dengbejlere, Ermenilere kadar uzanan destansı kültürlerin etkisi bulunmaktadır. Eserlerinde ustaca işlenmiş bu folklor bilgisi, kültürel zenginlik, şiirsel doğa senfonik bir besteye benzemektedir (Şahin, 2013: 38-39).

Yaşar Kemal'in genç yaşlarında üç yıl kadar kütüphanede çalışması, onun roman ve romancılık üzerine bilgisini çok geliştirmiştir. Bu dönemde bütün klasikleri okuyan Yaşar Kemal, söyleşilerinde Gogol, Dostoyevski, Balzac ve Çehov'un kendi edebî romancılığının oluşmasındaki etkisinden bahsetmektedir. Yine Don Kişot ve Kamelyalı Kadın'ı da defalarca okuduğunu belirten yazar, Alpay Kabacalı ile yaptığı "Anlatım Sanatı" Üzerine Söyleşi'de, Köroğlu'nun da kendi temelinde büyük bir yeri olduğunu ifade etmektedir.

Yaşar Kemal'in edebî kişiliğinin oluşmasında önemli bir etki de genç yaşında tanıştığı yazarlara, aydınlara aittir. Bu yazar ve aydınlar arasında Pertev Naili Boratov, Nurullah Ataç, Ahmet Kutsi Tecer ile birlikte Orhan Kemal, Arif-Abidin-Güzin Dino, Reşat Enis, Ahmet Şükrü Esen, Şükrü Enis Regü, Süleyman Şahin, İlhan Başgöz, Arif Damar, Ahmed Arif gibi isimler

sayılabilir. Yine Yaşar Kemal'in anılarında Dino kardeşlerin kendisine verdiği kitapların önemi büyüktür.

Yaşar Kemal'in eserlerinin mekânını çoğunlukla Çukurova ve çevresi oluşturmaktadır. Ele aldığı Çukurova, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçerken toplumsal sancılar çeken bir Çukurova'dır. "İnce Memed" dörtlüsü, "Dağın Öteki Yüzü" üçlemesi, "Orta Direk", "Yer Demir Gök Bakır", "Akçasazın Ağaları" (Demirciler Çarşısı Cinayeti-Yusufçuk Yusuf), "Höyükteki Nar Ağacı" Türkiye'nin tarihsel gelişim sahnesindeki Çukurova'nın durumunu göstermektedir. Ancak 1970'lerden sonra Yaşar Kemal'in "Al Gözüm Seyreyle Salih", "Kuşlar da Gitti", "Deniz Küstü" romanları ile Çukurova'nın dışına çıkarak deniz insanlarını anlattığı görülmektedir (Kolcu, 2009: 237).

Yaşar Kemal, Erdal Öz ile yaptığı bir söyleşide, Erdal Öz'ün "Sen sürekli olarak Çukurova'yı yazdın" demesi üzerine şunları söylemiştir:

Yazdım. İnsanoğlu bir koşullar topluluğu içinde doğar büyür ölür. İnsanları koşullar var eder. Ben bir Marksistim. Marksist düşünmeye çalışan biriyim. Marksist felsefe de bunu böyle söyler: İnsanoğlu gökten düşmez. İnsanı koşullardan soyutlayamayız. Bana sordular bir yerde, "Niye sürekli olarak Çukurovayı yazıyorsun?" dediler. Amerikada, bir konferansta sordular. Ben Çukurovada doğdum büyüdüm. Çukurovada yaşadım. Bütün yaşamım oralarda geçti. Şu anda İstanbuldayım, İstanbulda yazıyorum. Tam yirmi beş yıldır İstanbulda yaşıyorum, İstanbulda yazıyorum. Orada dedim ki: "Çukurovayı yalnızca ben yazmıyorum ki," dedim. "Tolstoy da Çukurovayı yazdı, Cervantes de Çukurovayı yazdı, Stendhal de Çukurovayı yazdı. Dünyada ne kadar soylu yazar, soylu sanatçı varsa, hepsi Çukurovalıdır," dedim. Çünkü kendi koşullarından soyutlanmış bir insan, sanatçı olamaz. Soyut bir sanatçı yoktur. Soyut bir insan düşünülemez. Her insan gibi, her sanatçı da koşullarla oluşmuştur (Kemal, 2012).

Çukurova, Yaşar Kemal'in eserlerine sadece mekân sağlamamıştır. Çukurova'da konuşulan yöresel dil, Yaşar Kemal'in usta bir romancı olmasında en önemli unsurlardan biri olmuştur. Yaşar Kemal, yöreye ait

sözcükleri, deyimleri, kalıplaşmış sözleri, sözlü edebiyattan beslenen akıcı ve kıvrak üslubu ile birleştirerek, Türkiye'deki en iyi romancıların arasına girdiği gibi tüm dünyada da adı tanınan büyük bir romancı kişilik olmuştur. Eserlerinin çoğu yabancı dillere çevrilen Yaşar Kemal'in dil zenginliğinin, çevrilen dillerde karşılığının bulunması kolay olmamıştır. Zira Yaşar Kemal eserlerinde, hem Çukurova'ya hem Anadolu'ya ait olan geniş bir bitki, hayvan isimleri çeşitliliğini, türlü doğa olayını ve yer isimlerini, vakalarla beraber kusursuz bir anlatım ile harmanlayarak kurgulamıştır.

Yaşar Kemal'in işlediği konular arasında Toplumcu Gerçekçilik'in izleri görülmektedir. "Romantik devrimci" bir anlayış ile toplumdaki ezen-ezilen, köylü-ağa, zengin-fakir çatışmalarını eserlerine konu edinen Yaşar Kemal, ezene, ağaya, zengine ya da en genel tabiri ile kötüye karşı, "olumlu tip" olan kahramanlar üretmiştir. Bu kahramanların başında şüphesiz İnce Memed gelmektedir. Haksızlığa tahammülü olmayan İnce Memed halkın yanında olup zulme baş kaldırmış bir eşkiyadır. Yine *Çakırcalı Efe*, *Filler Sultanı* bu kahraman tipine örnek verilebilir.

Hegel'in "nesnel akıl" olarak kavramlaştırdığı ve sanatçı ile sanat yapıtının özgünlüğü olarak ele aldığı "kendi içinde hakiki olan içeriğin akılsallığını ruhlandırmasıyla" ilgili felsefik görüşünün, Yaşar Kemal'de, yazınsal üretim, Marksçı toplumsal sınıf ve çelişki anlayışına uygun olarak yansıdığı görülmektedir. Bu görüşe göre Yaşar Kemal, üretim biçiminden kaynaklanan karşıtlıklar olarak toplumsal sömürüyü, baskıyı, haksızlıkları, hukuksuzluğu görmektedir. Bu karşıtlıklar sebebi ile insanlığından uzaklaştırılmak istenen insanın, yeniden insanlığına kavuşacağı yol ve yöntemini aramaktadır. Ancak bunu yaparken sömürüyü yapanların içindeki özü yani insanlığı da unutmamakta, tüm insanların insanlığa ulaşmasını istemektedir (Sakallı, 2003: 226-227).

İnsanı, sevgiyi, doğayı, toplumu, toplumsallığı, hak ve adaleti ve insana dair pek çok konuyu eserlerinde en ince ayrıntılarına kadar işlemiş olan Yaşar Kemal, binlerce sayfalık eserleri ile Türk edebiyatının en önde gelen yazarlarından biri olmuştur.

2.4.Yaşar Kemal'in Ağzından İnce Memed

Yaşar Kemal, Alpay Kabacalı ile yaptığı “Yaşar Kemal ile Romanda Köy Mitos Dünyası ve İnce Memed'in Tekniği Üzerine” isimli söyleşide İnce Memed hakkında geniş bilgi vermektedir. Yaşar Kemal ve Alpay Kabacalı arasında geçen konuşma tam olarak şöyledir:

Kabacalı: ‘İnce Memed’ tipi için ne dersiniz? Yalnızca başkaldıran bir eşkıya mı, yoksa başka nitelikleri var mı?

Yaşar Kemal: Tepeden tırnağa kahraman insan yoktur. Bütün kahramanlar, başkaldırı kahramanları olsun, büyük komutanlar olsun, insandır; onların da sonsuz korkuları ve sonsuz yüreklilikleri vardır. Bu insan ne zaman kahramandır, ne zaman korkaktır, onun sınırı belirlenemiyor. Belki en korkak olduğu zaman en yüreklidir. İnce Memed’de insanı bütün zayıflıklarıyla ve gücüyle vermeye çalıştım. Bir insanın iyiliğini, kötülüğünü, korkusunu, yürekliliğini karşılaştığı olaylar belirliyor. Beklenmedik bir yerde, beklenmedik bir davranışta bulunabiliyor insanoğlu. Bu, dünyanın her yerinde böyle. Ama mutlaka tepeden tırnağa kötü insan olamaz. En kötü bir insanın bile macerasının derinliğine inersen, o insanla özdeşleşebilirsin. Derinliğinde kendini haklı çıkarmayan bir insan sanıyorum ki yoktur. İnsanın macerasını böyle çok geniş ve derinlemesine alıyorum. Bu düzeyde alınca, sanıyorum insana daha iyi yaklaşabiliriz.

Kabacalı: Yani psikoloji temel...

Yaşar Kemal: Cervantes insan psikolojisine yeni ufuklar açtı. Shakespeare, Molière, Dostoyevski... Bunların insan psikolojisine neler getirdikleri belli. Edebiyatın değeri insan psikolojisine açtığı yeni ufuklarla belirleniyor. Örneğin “Shakespeare, Hamlet’te insan ikirciğini getirdi.” deniyor. Küçük küçük psikolojik değerler, katkılar... Benim en çok tuttuğum iki büyük sanatçı, Charlie Chaplin ile Çehov’dur. Biri sinemacı, öteki hikâyeci... İkisi de aynı olanağı, anlık psikolojiyi getirmiştir. İnsanoğlu, Chaplin’in filmlerine baktığı zaman, “Bu filmde, bu insan da ben de varım.” diyor. Çehov hikâyesini okuduğumuz zaman da aynı şeyi söylüyoruz. Yani, insanın bir sanat, bir edebiyat eserinde kendi parçasını bulması... Ben de insan psikolojisine getirdiğimi ölçmek istedim. İnce Memed’lerle inatla bunun üzerinde durdum.

Kabacalı: İnce Memed’in çok tutulmasında bunun da payı var mı?

Yaşar Kemal: Bunu bana İskandinav ülkelerinde, Fransa’da sordular. Kendini okuduğun edebiyat eserindeki tiple özdeşleştiremiyorsan, mümkün değil o kitabı sevemezsin. Bunun 40 derece İskandinav soğuğuyla pek ilgisi yok. Eğer sen İnce Memed’in kişiliğindeki başkaldırma duygusuyla kendi içindeki başkaldırma duygusunu özdeşleştiriyorsan, “Bu adam ben de olurum” diyebiliyorsan, sanatçı sana bunu dedirtebiliyorsa, o zaman sanat eserinin değeri ortaya çıkmış oluyor.

Kabacalı: İnce Memed’ler için yalnızca “psikolojik romandır.” diyemeyiz herhalde. Karakterlerin yanı sıra doğayı, toplumsal çevreyi de ele alıyorsunuz.

Yaşar Kemal: Dünyamız bir bütündür. Roman dünyası da bir bütün olabilmeli. Nedir bu bütün? İnsan ilişkileri, insan-doğa ilişkileri, insan-toplum ilişkileri... Büyük bir ilişkiler ağı, ilişkiler ayrıntısı içindeyiz. Sanatlar, özellikle söz sanatları, bu sonsuz ilişkiyi, ayrıntıları yeniden yaratıyor. Olanaklar çok zengin... Örneğin Nazım Hikmet’i her okuyuşumda ondan yeni bir tat alıyorum. Bugün onunla başka bir kültürde, başka bir düzeyde özdeşleşiyorum, yarın bir başka türlü... Nazım Hikmet’in şiiri, bütün bunların hepsine cevap verebildiğine göre, büyük şiirdir.

Kabacalı: İnce Memed’lerde, zaman dilimi olarak Cumhuriyet’in ilk yıllarını ele alıyorsunuz. Okuyucu kendine göre yorumlar yapabilir bu konuda bir de sizin görüşünüzü öğrensek. Dört ciltte anlatılan kaç yıllık bir zaman dilimi içinde geçiyor?

Yaşar Kemal: Romanda başka bir zaman dilimine varan birtakım ayrıntılar da verilmiş olabilir, o başka konu... Yazmaya başladığım zaman ben yirmi dört yaşındaydım, İnce Memed yirmi. Bitirdiğimde ben altmış üç yaşındaydım, o yirmi dört...

Kabacalı: Demek ki dört yıllık bir zaman dilimi...

Yaşar Kemal: Evet.

Kabacalı: Romanın çok tutulmasında biraz önce üzerinde durduğumuz “özdeşleşme”den başka etkenler yok mu?

Yaşar Kemal: Başka bir şey daha getirdiğimi sanıyorum: İnce Memed’in yapısı, klâsik roman yapısı değildir. Daha çok şiire kaçan bir kurgu, yapıdır. Bu mimaride şunu yapmak istedim: Büyük destanlardaki bizim halk şiirindeki hatta İngilizlerin baladlarındaki lirizmi özümsemeye çalıştım. Ve baladların, destanların tekniğini kullandım. Tekrarlarıyla, başlangıcıyla, sonuyla... Ayrıntılarda ekonomiye giderek... Sözelimi bin

tane o çeşidi anlatmak yerine, üç çeşidi anlatarak. Bir ovayı, bir bozkırı, bir çiçekte, bir ağaçta, bir kurumuş dalda verebilmek... Bu romanın akıcılığını ve lirizmini sağlıyor. İnce Memed’de benim için, getirdiğim psikolojik imkânlardan çok, getirdiğim bir kurgu olanağı var. Yani şiirsellik, lirizm sağlayan bir olanak. Sanıyorum bu bizde de dünyada da yeni bir şey. Romana getirilmiş bir olanak. Bir çiçekle bir bozkırı anlatabilme olanağı... Çeşitli ülkelerdeki eleştirmenler de bunun üzerinde durdular, “büyü” dediler. Lirizm büyü, bir bozkırı, bir kurumuş otta verme büyü... Yoksa dünyanın yüz binlerce ayrıntısını yazabilmeye, sanat eserine aktarabilmeye olanak yok.

(...)

Kabacalı: İnce Memed’lerin tekniği üzerine neler söylemek istersiniz?

Yaşar Kemal: Her birinin girişinde ayrı bir Çukurova betimlemesi, ayrı bir diken türü anlatımı vardır. İlkinde çakırdikeni, ikincisinde karaçalı, üçüncüsünde keven dikeni, dördüncüsünde devedikeni... (Çakırdikeni İtalyanlar devedikeni sanmışlar, roman da o adla, Il Cardo diye çıktı.) Roman benim için, ne kadar sanatsa, o kadar da zanaattır, usta-çırak işidir. Bir Türk, Dede Korkut’u, Köroğlu’nu özümsememişse, o kültüre varmamışsa, Türk masallarını, Türk romanlarını, hatta bir Aşk-ı Memnû romanını bilmiyorsa, yalnız Batı’yı örnek alarak roman yazamaz. Önce kendi toprağının yarattığı kültürle özdeşleşmesi gerekir. Ayrıca, dünya klasik romanının vardığı son aşamaları bilmek zorundadır. Anlatım biçimleri de önemli benim için. Bir Dede Korkut’un anlatım biçimi başkadır, halkın anlattığı Köroğlu’nun anlatım biçimi başka Manas Destanı’nınki bambaşka. Bütün bunların anlatım tadına varmadan, çıraklığını yapmadan Tolstoy’un, Stendhal’in, Gogol’ün çıraklığını yapamazsın. Önemli sorunlardan biri de biçim sorunudur. Evrende her şey bir biçim içindedir. Düşünce bile bir biçimdir. Romanda içerik mi, biçim mi tartışması, bence aptalcadır. İkisi iç içedir. Ne biçim içeriği belirler, ne içerik biçimi... Bütünüyle birlikte yaratılır. Romanın birinci işlevi de iyi roman olmak, iyi bir sanat eseri olmak, insanoğluna sanat eseri duygusunu, düzeyini, zenginliğini kazandırmaktır. Sağlam bir sanat eseri, insanlığın düzeyini bir yerden alıp bir yere götürebilmeye yardım eder. İkinci işlev, bütün sanat eserleri insanların ortak malı olduğu için, ister istemez bir politik kavgadır. Zaten insan da ister bilinçli, ister bilinçsiz, yaratıldığından beri bir politik kavgadır. İnsan politik bir varlık olduğu için bir politik

kavganın içindedir; yarattığı eser de, eğer bir sanat eseriye, politik kavganın içinde olacaktır. Sanatçı, politik kavgadan soyutlanmaz.

Kabacalı: “İnsan mit yaratan varlıktır.” görüşünüz İnce Memed’de var, romanda. Biri, gerçek İnce Memed. İkincisi ise köylülerin yarattığı, efsaneleştirdiği bambaşka bir İnce Memed. Bu konuda neler söyleyeceksiniz?

Yaşar Kemal: Bu çağda imgelemimizin sınırları var. Daha doğrusu, her çağ için var bu sınır. Bizden sonraki çağın imge gücü, sanıyorum bizden daha güçlü olacak. Nasıl bizimki 19. yüzyılkinden daha fazlaysa... Çünkü tarih insanlara yeni şeyler, yeni olanaklar getiriyor. Bu olanaklar geliştikçe imge gücü de gelişecek ve yeni biçimler gelecek. Yeni roman, yeni müzik biçimleri... Mitos dünyası da roman için yepyeni bir şey. Ben romanımın sırtını bu dünyaya dayadım. Bu mitos ve düş dünyasının üzerinde bilimsel olarak da duruluyor. Biz, ne kadar maddesel gerçek içinde, ne kadar kurduğumuz düş dünyası içinde yaşıyoruz? Bunun sınırlarını hiçbir zaman kimse saptamış değil. Romanımda bu insan gerçeği üzerinde özellikle duruyorum. Sanıyorum bu İnce Memed’le başladı. Yarattığı mitos dünyası, aynı zamanda insanın gerçeğidir. Şimdiye kadar dünya edebiyatında bu iç içelik verilmedi. Bir zamanlar Troya’da insanlar çarpışırken yukarda da Akhilleus’lar, Hektor’lar çarpışıyordu. Bu, insan düşüncesine epey olanak vermeliydi. Ama tek Tanrılı dine geçilince devam etmedi. Tabii insanda mit yaratıp sığınma bitmedi. Yoksa insan, macerasını nasıl sürdürebilirdi bu kadar zorluklar içinde? İnsan en çok sıkışınca, umutsuzluğa düşünce, bir mitos dünyası yaratıyor. Bu, gereksinmedir (Fedai, 2011: 106-113).

2.5. Yaşar Kemal’in Ağzından Akçasazın Ağaları

Yaşar Kemal, Erdal Öz ile yaptığı “Yaşar Kemal’le Yaratıcılığının Kaynakları Üzerine Söyleşi”de “Akçasazın Ağaları” hakkında geniş bilgi vermektedir. Yaşar Kemal ve Erdal Öz arasındaki Akçasazın Ağaları üzerine geçen konuşma tam olarak şöyledir:

Yaşar Kemal:

— (...) Akçasazın Ağaları’nda da, birtakım şeyler söylemek istedim. Örneğin bir ekonomist çıkıp da, “bu yazar, Çukurovada feodal düzen gelişirken, kapitalist düzene atlarken, bu aradaki geçişin romanını yazdı bu

adam. Bu ya doğrudur ekonomik olarak, ya yanlıştır,” demedi. O iki ciltlik Demirciler Çarşısı ile Yusufçuk Yusufu birtakım söylenmemiş, bizim ülkemizde, hatta dünyada da az söylenmiş birtakım düşünceler söyledim. “Sınıflar değişirken, doğayı da birlikte değiştiriyorlar ister istemez,” dedim. Çukurovada ben bunun tanığı oldum. Feodal düzenin doğası şuydu, kapitalist düzene geçerken doğa şu biçimi aldı.

Erdal Öz:

— Akçasazın Ağaları’nda.

Yaşar Kemal:

— Evet. Onun için, feodalizmin bitişiyle Akçasazın kuruması aynı ana rastlar. Bir yandan, o büyük araçlar, kepçeyi vurur, bataklıkla kanal arasındaki son toprağı da alır ve kendi adamını vurup öldürmek zorunda olan, feodalizmin simgesi olan Yusufu o anda Derviş Bey öldürür; çocuğun ölüsü, suyla birlikte, irkmiş suyla birlikte, ‘irkmiş’ yani yüzyıllar boyunca orada ‘beklemiş’, irkmiş suyla birlikte yavaş yavaş oğlanın ölüsü de akar gider.

Erdal Öz:

— ‘İrkmiş’ öyle mi?

Yaşar Kemal:

— ‘Çok beklemiş’ anlamına geliyor bu sözcük. Şimdi bunun da kimse üzerinde durmadı. Sanıyorum ki, eğer bu yazdıklarım doğruysa insan yaşamında çok önemli bir şeydir bu: Doğanın sınıflarla birlikte değişmesi ki, bunu, radyoda bir konuşma yaptı, ilk kez Mübeccel Kıray, bilinçle anlattı. Bana da anlatan o oldu. Ama Mübeccel Kıray, bir eleştirmen değil, bir sosyoloji profesörü. Ben, Mübeccel Kıraya dedim ki: “Mübeccel,” dedim, eski bir arkadaşımıdır; “ben bunu böyle yapmak istiyordum, senin varabildiğin bu çözüme çok sevindim. Ama,” dedim, “on dokuzuncu yüzyılın büyük romancıları,” ki büyük gerçekçi romancılarıdır onlar, “niye,” dedim, “bu sınıf ve doğa ilişkisini benden önce niye yazmadılar?” dedim. Mübeccel Kırayın karşılığı şu oldu: Dedi ki: “Avrupada bu oluşum, yani feodalizmden kapitalizme geçiş uzun bir süreçtir,” dedi. “Romancılar bu uzun süreçte, toplumla birlikte doğanın da değiştiğini göremediler. Oysa senin yaşamında, birdenbire traktör geldi. 1946’da, birdenbire karaçalılıklar bitti, birdenbire kamışlıklar bitti, birdenbire sular bitti, birdenbire ağaçlar bitti, birdenbire ormanlar bitti, kelebekler, kartallar bitti. Doğa bitti. Ve yeni bir doğa...” Böyle dedi. Ve bütün bunlar sürüldü Çukurovada. Orman

da sürüldü. Her taraf sürülüyor Çukurovada. Çünkü kapitalist dünya, Çukurova gibi Bereketli Topraklar Üzerinde, onun her zerresinden faydalanmak ister. Doğa ölmüşmüş kalmışmış, o, anını bilir, anında sömürmesini bilir. İnsanı nasıl sömürüyorsa kapitalist dünya, doğayı da öyle sömürüyor. Örneğin bu romanlar üstünde kimse durmadığı gibi, bu gerçek üzerinde de durmadılar. Yalnız, “bunlar köylü romancılarıdır. Köylüyü yazdıkları için de kötü adamlardır,” dediler çıktılar işin içinden. Bu arada, feodal dünyadan kapitalist dünyaya geçişte, doğayla birlikte insanın da yozlaştığı görülür. İnsanlar, bu geçişte ya kapitalizme birdenbire atlıyor feodaller, ya da kendi yerlerinde kalmak istiyorlarsa kişi olarak yozlaşıyorlar, hastalanıyorlar, yok oluyorlar. Buradaki Derviş Beye ve Mustafa Akyollu Beye bakarsak, bunlar iki yüz yıllık kan davası güden insanlar, kan davası da bir anda oyuncak haline geliveriyor. Biri hayalinde öldürüyor Derviş Beyi, öbürü de müthiş dostluk duyuyor Mustafa Beye. Sebep? Bir yeni dünya gelmiş ki, yörelerini çizmiş bunların, ortasında kalakalmışlar, yani ateş çemberi içinde ikisi yalnız kalmışlar. Ve en sonunda yok olurken ikisi, Mustafa Bey, müthiş bekliyor Derviş Beyi, ölürken. Öteki de durmadan onu görmeye gidiyor. İkisi de yok olmak üzereler. Ve yok olmanın bütünlüğü içindeler ve birbirlerine sarılıyorlar. Birine oğlu ihanet ediyor, toplum ihanet ediyor, anası, karısı ihanet ediyor. Artık çağdışılar ve yalnız kalıyorlar. Ve müthiş acı bir tragedya oluyor bu. O eski Grek tragedyası gibi korkunç bir tragedya oluyor. Bir sınıfın yok olması, ölmesi de, bir kişinin ölmesi kadar trajik, öldürülmesi kadar trajik bir olay oluyor. Somut bir sonuç. Bir sınıfın ölmesi de müthiş trajik bir olay. Bu romanla ilgili ilginç bir şey anlatayım. Gençlerden biri beni “feodalitenin hayranı” diye niteledi. O Türkmen feodalizmi gerçekten eksiksiz, kusursuzdu. İnsanlığın getirdiği birtakım değerlere sahipti. Dostluk değerine, sevgi değerine, yalan söylememek değerine, doğruluk değerine, güzellik değerine, kökenine sadık olma değerine, acıma değerine, gülme değerine, müthiş sağlıklı insan değerlerine sahiplerdi. Törelerine sahiplerdi. Ve ben bu mükemmel insan ilişkilerine elbette hayrandım. Örneğin, ‘Sultan Ağa’ diye bir tip var bu romanımda. Sultan Ağa, konağa sığınmış. Sultan Ağa, simge. Konağa sığınmış, dünya gelse vermiyorlar onu. Oysa romanın bitişinde, Yusufçuk Yusufun bitiminde, o, gelenlere verilir, gelenler de onu alır parçalarlar, kartal ölülerinin arasına atarlar. Çünkü kartal da yok olmuştur. Kartallar da doğanın yok edilen öğelerinden

biridir orada. Doğanın üstüne feodalizmin en büyük geleneğinin ölümünü de atıyorlar. Teslim ediyor evine sığınmış adamı. Gelenek de kalmamıştır artık. Bu insani değerleri, yalnız ben övmüyorum, Marx da söyler bunu. Benim bu anlayışım, Marx'ın anlayışdır. Feodalizme, feodalizmdeki insana, insanlık değerlerine yaklaşımım... 1844 Elyazmalarında Marx, insan ilişkilerinin kapitalizm tarafından korkunç yozlaştırıldığını ve bozulduğunu söyler.

Daha önceki dönemlerde, insanların, değerlerine daha sadık, daha bağlı olduklarını da söyler. Bizim yapacağımız bir iş de, insanlık değerlerine yeniden kavuşmaktır.

Erdal Öz:

— Sınıfsız toplum gerçekleşince...

Yaşar Kemal:

—Evet, insanlık değerlerine yeniden kavuşmuş olacaktır. Yabancılaşmanın önüne geçmektir önemli olan. Yani insanlığımızı en çok yaralayan oluşumlardan bir tanesi de yabancılaşmadır. Bu roman, bir çeşit yabancılaşmanın da romanıdır. Yani bir çeşit Çukurova Don Kışotudur Derviş Bey, Mustafa Bey. Korkunç bir tragedyadır. Ben bunu yaşadım. Yani Çukurovadaki derebeylerinin sonralarını yaşadım. Çok korkunç bir hikâyedir Çukurova hikâyesi. Akçasazın Ağalarının üçüncü cildini yazdığım zaman, göreceksiniz.

(...)

Erdal Öz:

— Yaşar Kemal, bana öyle geliyor ki, senin Akçasazın Ağaları'nda, yazılı edebiyat anlatımı daha ağır basıyor.

Yaşar Kemal:

— Benim, Akçasazın Ağalarındaki gibi Türkiyede yazılı bir edebiyat yok. Yalnız ben, orada, kendimce, bir yazılı edebiyat türü deniyorum. Yani o geniş boyutlu romanda yeni bir anlatım biçimi ortaya çıkarıyorum ki, bu bizim edebiyatımızda bir başlangıç olabilir, tutarsa, sahte bir şey değilse eğer bu anlatım biçimi.

Erdal Öz:

— Deniyorum, diyorsun.

Yaşar Kemal:

— Deniyorum (Kemal, 2012).

3. BÖLÜM

İNCE MEMED VE AKÇASAZIN AĞALARI SERİLERİNİN TANITIMI, ÖZETİ VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ

3.1. İnce Memed I

3.1.1. Romanın Tanıtımı

Yaşar Kemal, İnce Memed I'ı 1947 yılında yazmaya başlamıştır ancak çeltik tarlalarındaki çalışmaları, arzuhalcilik gibi işleri sebebi ile romanını yazmayı sürdürememiştir. İstanbul'a gelirken (1951), o zamanlar büyük kâğıtlar üzerine kopya kalemleri ile yazdığı İnce Memed I'ı getirememesi üzerine yazar, 1953 yılında romanı yeniden yazmaya başlamıştır. Roman, önce Cumhuriyet'te çıkmış, daha sonra 1955 yılında kitap olarak yayımlanmıştır (Fedai, 2011: 106).

İnce Memed I, Cumhuriyet'te tefrika edildiği vakit, bir ara eserin durdurulması istenmiştir ancak romandan bir bölümün çıkarılması üzerine romanın tefrikası devam etmiştir.

İnce Memed I, ilk olarak 1955 yılında, Çağlayan Yayınları'nda (İst.) iki cilt olarak basılmıştır. Eserin ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci basımları Remzi Kitabevi'nde (İst.), 1957, 1958, 1960, 1962 yıllarında; sekizinci ve dokuzuncu basımları Ant Yayınları'nda (İst.), 1969 yılında; onuncu, on birinci, on ikinci, on üçüncü, on dördüncü basımları Cem Yayınevi'nde (İst.), 1971, 1972, 1974, 1975, 1977 yıllarında; on beşinci, on altıncı, on yedinci basımları Tekin Yayınevi'nde (İst.), 1978, 1979, 1981 yıllarında; yirmi dördüncü, yirmi beşinci basımı Toros Yayınları'nda (İst.), 1991, 1992 yıllarında; yirmi yedinci basımı Görsel Yayınları'nda (İst.), 1994 yılında basılmıştır (Çiftlikçi, 1997: 71).

İnce Memed I'ın altıncı ve yedinci basımları Ararat Yayınevi'nde, 1967 yılında basılmıştır. Bunlardan başka İnce Memed I, Adam Yayınları'nda da basılmış olup 2004 yılından itibaren YKY'de basılmaya devam etmektedir. Eserin bu yayınevinde, en son kırk birinci baskısı yapılmıştır.

İnce Memed I, 1955 yılında, seçici kurulunda; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Nurullah Ataç, Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Suut Kemal Yetkin'in bulunduğu "Varlık Roman Ödülü"nü almış ve 1958 yılında Bulgaristan'da Türkçe olarak basılmıştır. Eser kırkı aşkın dile çevrilmiş ve Braille alfabesi ile de yayımlanmıştır.

Çalışmada kullanılan İnce Memed I adlı roman, Toros Yayınları'nın 1993 yılına ait, yirmi altıncı baskısı olup kapak resmi Avni Arbaş, kapak düzeni Sait Maden tarafından yapılmıştır ve Zafer Matbaası tarafından basılmıştır. Eser, 442 sayfa, 36 bölümden oluşmaktadır. Kitabın rengi sarı, kitabın üzerindeki net çizgilere sahip olmayan İnce Memed ve atının rengi koyu kahverengi, atın baş ve ön ayak kısmı ise açık kahverengidir.

İnce Memed I, beş köyün sahibi olan Abdi Ağa'nın köylüye çektiği zulümleri ve İnce Memed'in ağasından kendine, sevdiği kadın Hatçe'ye ve köylüye yaşatılan kötülüklerin öcünü almasını konu edinmektedir. Romanın sonunda Abdi Ağa'yı öldüren İnce Memed, köylüyü toprağın ve kendi köylerinin sahibi yapmaktadır.

3.1.2. Romanın Özeti

Var gücüyle evinden ve köyünden kaçan İnce Memed, ağasından özellikle de ağasının zulmünden kaçmaktadır. Babasız İnce Memed'i sabah akşam çiğnercesine döven bu ağa, Dikenlidüzü'ndeki beş köyün sahibidir. Ağa, Beylikdüzü'nün en büyük köyü olan Değirmenoluk'da oturmaktadır. Buralarda cümle toprak ağanıdır, köylünün toprak üzerinde hakkı yoktur. Ağa, köylünün hasadının üçte ikisinin sahibidir.

İnce Memed, ağanın yardımcılarında olan Dursun'un köyüne, haksızlığın olmadığı, herkesin kendi çalıştığı ile kazanıp geçindiği Yüreğir köyüne kaçmak ister. Ancak ulaşabildiği son nokta etraf köylerden birindeki Süleyman'ın evidir. Burada bir süre kalan İnce Memed bir gün annesini görme isteği ile Değirmenoluk'un yakınlarına gelince köylüsü olan Pancar Hösük tarafından görülür. Pancar Hösük, Memed'i günlerdir arayan anası Döne'ye müjdeyi götürür ancak haber kısa sürede köye dağılır ve Abdi Ağa atına atladığı gibi İnce Memed'i bulur ve geri getirir.

Hasat mevsimi gelip çatınca Abdi Ağa, İnce Memed ve anasından öcünü, hasadın dörtte üçüne göz koyarak alır. Kış mevsimi gelip de bütün köylü ve öncelikle Memed ile anası aç kalınca herkes ağanın kapısına koşar. Ağa köylüye sadaka gibi buğday dağıtırken, Döne'yi, oğlu kaçtığı için ayırır. Her ne kadar ağa tarafından yasaklansa da köylü Döne'ye el altından yardım etmeye çalışır ancak bu yardım sadece on beş gün sürer. Sonunda Abdi Ağa'nın beklediği olur ve Döne tek varlığı olan ineğini bir çuval buğdaya, ağaya satar. Sinsice muradına eren ağa buğdayı verirken şefkatli bir baba gibi davranır. İnce Memed'in gözündeki farklı bakışlar ilk kez, çalışıp çabaladıklarının dörtte üçünü, ardından da yegâne varlıkları olan ineği ağaya verdikten sonra görülür.

On sekizine bastıkları vakit İnce Memed ile arkadaşı Mustafa karar verip kasabaya giderler. Kasabada ağaların olmadığını, tarlaların az çok herkesin olduğunu öğrenen İnce Memed, derin düşüncelere dalarak ilk defa, tıpkı Abdi Ağa gibi kendilerinin de insan olduğunu düşünür.

İnce Memed ile Hatçe birbirlerini çocukluklarından beri sevmektedir. Abdi Ağa'nın yeğeni Hatçe'ye göz koyunca Abdi Ağa, İnce Memed'in gözünü korkutmaya çalışır:

Ula namussuz nankör! Köpek gibi kapımda büyüdün. Adam oldun.
Ulan namus düşmanı! Duydum ki yiğenimin nişanlısına göz dikmişsin (...)
Ulan ekmeksiz oğlu ekmeksiz (...) Kimse benim yiğenimin nişanlısına göz dikemez. Ben adamı parça parça eder de leşini köpeklere atarım. Bana bak!
O kapıdan bir daha geçmeyeceksin. Anladın mı? Geçmeyeceksin (93-94. s.).

İnce Memed'in gözündeki o başka bakışlar yine görülür.

Abdi Ağa, Hatçe'yi yeğeni Veli'ye nişanladıktan sonra Memed, Hatçe'yi kaçıırır. Abdi Ağa ve yeğeni Veli, olayı duyar duymaz Memed'in evine giderler ve Döne'yi ağzından kan gelene dek döverler. İnce Memed ve Hatçe'nin izini sürmesi için izci Topal Ali'yi getirirler. Kayanın üzerinden kuş izi sürebilen Topal Ali için iz sürmek, hastalık gibidir. İz sür diyenlerin peşinden, kendinden geçmişçesine giden bu izciye Pancar Hösük iki

sevdalının durumunu anlatsa da, öleceğini bilse babasının dahi izini sürecekle olan Topal Ali, İnce Memed ve Hatçe'nin yerini eliyle koymuş gibi bulur ve ardından da kedere boğulur. Heyecansız, taş gibi bekleyen İnce Memed, iki el ağaya, üç el de yeğenine ateş ederek ağayı yaralar, Veli'yi ise öldürür. Hatçe'ye eve dönmesini ve onu almaya geleceğini söyleyen İnce Memed ormana kaçar.

Süleyman'ın evine sığınan İnce Memed, Süleyman'nın onu eşkıya olan Durdu'ya vermesi fikrinden memnun olur. İnce Memed nasıl bir eşkıya olması gerektiği öğüdünü ilk olarak Süleyman'dan alır:

“Fakir fikiraya zulmetmeyeceksin. Haksızlara, kötülere istediğini yap. Cesaretine hiç güvenmeyeceksin. Kafanı işleteceksin. Yoksa yaşayamazsın. Burası dağdır. Demir kafese benzer” (133. s.).

Eşkîya Durdu'nun çetesine katılan İnce Memed'in ilk tecrübesi, kendine verilen öğüt ile alakasızdır. Deli Durdu, çeltikte çalışarak para biriktirmeye çalışan gariban bir ihtiyarı anadan doğma soyduktan sonra alay ederek elbiselerini ona geri verir. Gördükleri karşısında çok öfkelenen İnce Memed tüfeğindeki kurşunları Durdu'nun kafasına boşaltmamak için kendini zor tutar.

Bireysel hakların ne olduğunu dahi bilmeyen köylü, hükümet adamlarına karşı her zaman Abdi Ağa'nın ezberlettiklerini söyler. Abdi Ağa Hatçe'yi hapse attırmak için de yine aynı yola başvurup kendisiyle Memed ve Hatçe'yi yakalamaya gelen herkese, Veli'yi Hatçe'nin öldürdüğünü söyleyerek Hatçe'yi suçsuz yere hapse attırır. Topal Ali ise ağanın söylediklerine karşı çıktığı için köyden atılır.

İnce Memed var gücü ile soğukkanlı bir şekilde çarpıştığı, jandarma ile ilk karşılaşmasında, çavuşu yakalamışken bırakır, vurmaz. Çarpışmadan sonra İnce Memed ve Cabbar bir yörük çadırı olan Kerimoğlu'nun çadırına giderek yiyecek ister. Kerimoğlu zor durumdaki Memed ve Cabbar'ın karnını doyurduğu gibi yaralarını da merhemler. Memed ve Cabbar geri döndükten sonra Kerimoğlu'nun zenginliğini öğrenen Deli Durdu, adamlarına yardım eden, karınlarını doyurup yaralarını saran Kerimoğlu'nu soyduğu gibi çoluk çocuğunun önünde kıyafetsiz bırakmaya çalışır. Memed

ve Cabbar duruma göz yumamaz ve Deli Durdu'ya karşılık verip onu durdurduktan sonra yanlarına Recep Çavuş'u da alarak çeteden ayrılırlar.

Aylarca hapiste yatan Hatçe ile daha sonradan yanına gelen Iraz kadın dostluk kurarlar. Iraz da tıpkı Hatçe gibi haksızlıklardan sonra soluğu hapiste alanlardandır. Iraz kocası öldükten sonra evlenmek istemez. Kendi ile evlenmek isteyen kaynını reddedince elindeki tarladan da olur. Iraz'ın oğlu Rıza, büyüyünce hükûmet yoluyla babasının tarlasını geri alsa da tarlasını sürdüğü bir sırada vurularak öldürülür. Rıza'yı öldüren amcasının oğlu Ali ise yalan ifade ile köye geri döner. Bu durum üzerine Alilerin evini yakan Iraz, hapislik olur.

Öte yandan İnce Memed'in ünü gün geçtikçe yayılır. Duydukları karşısında korkudan titreyen Abdi Ağa, Asım Çavuş'un ağzından da İnce Memed'i dinleyince korkusundan köyden kaçar.

Cabbar ve Recep Çavuş ile köyüne dönen İnce Memed, Durmuş Ali'den anasının ve Hatçe'nin başına gelenleri öğrendikten sonra Abdi Ağa'nın evini basar. Tabii Abdi Ağa çoktan kaçmıştır. İnce Memed'e, Abdi Ağa'yı bulma sözü veren Topal Ali, çok geçmeden sözünü yerine getirerek ağayı Aktozlu köyünde bulur. İnce Memed, Cabbar ve Recep Çavuş, ağanın saklandığı Hüseyin Ağa'nın evini basarlar. Çavuş evi bombalayınca tüm köy yanar. Ancak Abdi Ağa, bir kadının yanan evden eşyaları çıkarırken, kendisini de bir yorgan içinde çıkarmasıyla kurtulur. Üç eşkıya ovaya kaçmayı başarsalar da Çavuş son nefesini saklandıkları yerde verir.

Ağalardan başka halka zulmeden, türlü hilelerle topraklarını ele geçiren beyler de mevcuttur. Ali Safa Bey bu beylerden biridir. Bu bey bir yandan dağdaki eşkıya ile de anlaşp köylüye zulmeden bir beydir ancak Gizik Duran, Kürt Reşit gibi bu bey ve ağalara uymayan eşkıyalar da vardır. Halk hükûmete "her yanı eşkıya bastı" diye isyan edince etekleri tutuşan ilk kişi Ali Safa'dır.

İnce Memed'in korkusundan oradan oraya kaçan Abdi Ağa, Ali Safa'dan yardım ister. Kendini Ali Safa'ya tanıtırken, bir melek tasviri çizer. Ali Safa yolunu bulmuşken, küçük bir rica karşılığında elbette yardım edeceğini söyler ve Vayvay Köyü'nün arazisini ister.

Gün geçtikçe ağasız köy hayalini daha çok kurmaya başlayan İnce Memed, bir yandan Ali Safa'nın eşkıyaları tarafından ortadan kaldırılacak bir meseleyken bir yandan da toprakların herkesin olduğunu söyleyerek köyünü sevince boğar ve çakırdikenliği ateşe verir. Ancak halk Abdi Ağa'nın ölmediğini öğrenince, hem can hem mal korkusu ile İnce Memed'i eleştirmeye başlar. Yine de izi sorulan İnce Memed hiçbir köylü tarafından ele verilmez.

İnce Memed ve Cabbar, Durdu'nun çetesinden Horali ile karşılaşır. Bir oyun olduğunu hissettikleri halde Horali ile Kalaycı'nın çetesine doğru yola çıkarlar. Kalaycı, Ali Safa'nın adamıdır. İnce Memed ve Kalaycı çarpışmasında, Cabbar, Horali'yi vurur ancak Kalaycı, İnce Memed'in kurşunu ile ölür. Vayvaylı Koca Osman, İnce Memed'e köylü ile aralarında topladıkları yardım parasını getirir. İnce Memed'in namını duyan Abdi Ağa hükûmete dilekçe yazdırma derdine düşer.

İnce Memed küçük bir çocuk kılığına girerek hapisteki Hatçe'yi ziyaret eder ancak hiç konuşamazlar sadece bakışırlar. Hatçe ile tekrar iletişim kurmasında Memed'e Topal Ali yardımcı olur. Hatçe ile görüşmeye giden Topal Ali, İnce Memed'e Hatçe'nin Kozan Hapishanesi'ne götürüleceği haberini getirir.

İnce Memed, Hatçe ve İraz'ı Kozan Hapishanesi'ne götürülürken jandarmaların elinden kaçar ve üçü önce Çiçeklidersi'ne, daha sonra Alıdağ'ın doruğundaki bir mağaraya sığınır. Üçü ev gibi donattıkları bu mağarada, her gece donma tehlikesi geçirerek bütün kışı geçirirler. Öte yandan Asım Çavuş, İnce Memed'in yerini bulabilmek için köylüleri sopadan geçirir fakat İnce Memed'i bulamayışı sebebiyle de halk tarafından hor görülür.

Nihayetinde Asım Çavuş, İnce Memed'in yerini bulur. Çatışma esnasında Hatçe'nin doğumu gerçekleşir ve İnce Memed'in bir oğlu olur. Kurşunu bitince İnce Memed teslim bayrağını çeker. Bebeği gören Asım Çavuş, kendisini çok defa öldürme şansı olduğu halde öldürmeyen İnce Memed'i teslim almaz. Çavuş belindeki fişeklerden yere atarak İnce Memed'e arkasından ateş etmesini söyler ve askeri aşağı indirir. Ancak

çıkan çatışmada Hatçe vurularak ölür. İraz, İnce Memed'in ismini Memed koydukları bebeğini alır ve Antep köylüklerine gider.

Af haberi ile Cabbar hükûmete teslim olacağını söyler. Memed ise ağzını açmaz. Hürü Ana'nın da

Avrat yürekli Memed! Bak şu kadar köylü, bak şu kadar insan senin gözüyün içine bakıyor. Teslim mi olacaksın? Abdiyi gene başımıza mı getirteceksin? Güzel Dönemin kemikleri sızlar mezarda. Güzel Hatçemin kemikleri (439. s.)

demesi üzerine Topal Ali'den aldığı yardım ve gözündeki o farklı bakış ile Abdi Ağa'nın saklandığı evi bulur, odasına girer ve ağanın göğsüne üç el ateş eder.

Dikenlidüzü'nün beş köyü bir araya gelir, davullar çalar, toylar olur. Bir sabah çakırdikenlik, her yıl çift koşmadan önce olacağı gibi ateşe verilir.

3.1.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı

Yaşar Kemal, İnce Memed I'ı serinin diğer kitaplarında da olduğu gibi "Tanrısal bakış açısı" ile yazmıştır. Börtü böceğin en küçük hareketinden, yaşanan olaylardaki en küçük ayrıntıya ve karakterlerin his ve duygularına kadar istenilen her durumun tüm detaylarıyla verildiği eserde bakış açısı, eserin kurgusuna tamamen hâkimdir. Böylelikle Yaşar Kemal, Tanrısal bakış açısı sayesinde anlatmak istediklerini özgür bir şekilde okuyucuya sunabilmiş, yine karakterlerin iç dünyasını, iç çatışmalarını da vererek okuyucuyu yönlendirmiştir. Okuyucu Tanrısal bakış açısı sayesinde Hatçe'nin iç dünyasına şöyle tanık olur:

Ertesi gün kasabaya geldiklerinde Hatçe bitmişti. Yorgundu. Sürünür gibiydi. Kasaba, içine bir hoşluk verdi. Yüreğine de azıcık emniyet geldi. Korkusu azaldı. Memedi anımsadı. Memed, durup durmaksızın bir sarı pırlıltı anlatmıştı. Portakalları, sütbeyaz çakıl taşlarını, akan suyu, kebab kokusunu... Bir evin önünde leylek yuvası gibi, bir oda varmış cıncıktan. Hangi ev acaba? Bir evin camına gün vurmuş kızarmıştı. Kırmızı cıncık takmışlar pencereye... Birden burcu bulandı. Memed olduğu gibi geldi

gözlerinin önüne dikildi. Neredeydi şimdi ola? Memedi yakalarlarsa öldürürlerdi. “Benim yüzümden fikara,” dedi (151. s.).

Eserde Tanrısal bakış açısının sağladığı bir kolaylık olarak yazar, zamanın üzerinde de dilediği gibi esneklik sağlamış ve roman zamanı içerisinde yaklaşık yedi yıllık süre atlamıştır.

İnce Memed I’de anlatıcı ise “üçüncü tekil şahıs”tır. Yani olaylar, “O” tarafından anlatılmaktadır. Olayların üçüncü tekil şahıs tarafından anlatılması esere tabii olarak ilahi bir bakış açısı sunmakta, olayları anlatan “O” kurgunun çevresine hâkim bir anlatıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Üçüncü tekil şahısın anlatımına şu cümle örnek olarak verilebilir:

“Kadın, ocakta ateşin yanı başında duran kocaman bir bakır tencereden kalaylı bir sahana döğme çorbası doldurmaya başladı. Çocuğun gözleri tenceredeki buğulanan çorbaya dikildi” (13. s.).

3.1.4. Romanın Vakası

Anlatma esasına bağlı eserlerin hepsinde olduğu gibi roman da bir vaka etrafında meydana gelmektedir. Vakalar ise mana birliklerinin bir araya gelmesi ile vücut bulmaktadır. Vakadaki anlam birliklerini tespit bir romanın anlaşılmasında en mühim işlemlerden biridir (Aktaş, 1984: 44).

İnce Memed I romanının vaka tipi, tek zincir halinde nakledilen vaka grubuna girmektedir. Romanda belirli çekirdek olaylar ile beraber anlam birlikleri oluşmakta ve olay örgüsü meydana gelmektedir. Romanın çekirdekleri etrafında teşekkül ettiği anlam birlikleri şöyle sıralanabilir:

- 1) Babası olmayan İnce Memed’in zulüm gördüğü Abdi Ağa’dan ve köyünden kaçması.
- 2) Yaptığı bir hata sebebi ile Abdi Ağa’nın İnce Memed’in yerini bulup onu geri getirmesi.
- 3) Abdi Ağa tarafından mahsulünün dörtte üçüne el koyulan İnce Memed’in gözlerindeki o başka bakışların peyda oluşu.
- 4) İnce Memed’in gittiği kasabada, emeğin karşılığı ile yaşanıldığını öğrenmesi.
- 5) Abdi Ağa’nın Hatçe’yi yeğeni Veli’ye nişanlaması.

6) İnce Memed'in Hatçe'yi kaçırmaması ve Abdi Ağa'nın ezici tavırlarının, istemediği halde İnce Memed'in dağa çıkıp Deli Durdu'nun çetesinde eşkıyalığa başlamasına sebep oluşu.

7) İnce Memed'in, kendisinin kötü bir eşkıya olan Deli Durdu'dan farklı olduğunu anlaması.

8) Abdi Ağa'nın yalancı şahitler aracılığı ile Hatçe'yi hapse attırması.

9) İnce Memed'in namının yürümesi ve Abdi Ağa'nın köyden kaçması.

10) İnce Memed'in ağayı bulması ve tüm köyü yakması.

11) Abdi Ağa ve Ali Safa'nın İnce Memed'e karşı anlaşma yapmaları.

12) İnce Memed'in Hatçe ve İraz'ı jandarmaların elinden kaçırmaması.

13) İnce Memed'in asker ile çatışması ve Hatçe'nin ölümü.

14) İnce Memed'in Abdi Ağa'yı öldürmesi.

15) İnce Memed'in köy toprağını köylüye bırakıp ortadan kaybolması.

3.1.5. Romanın Şahıs Kadrosu

Bir eserdeki vakanın meydana gelmesinde ihtiyaç duyulan en önemli unsurlar; şahıs kadrosu ile beraber zaman ve mekândır. Vakada şahıs kadrosunun varlığı söz konusu olduğu vakit vaka, zaman ve mekândan ayrı düşünülemez. Ancak vakanın oluşabilmesi için öncelikli olarak şahıs kadrosuna ihtiyaç vardır (Aktaş, 1984: 44).

İnce Memed I'in şahıs kadrosuna bakıldığında geniş bir kişi listesi ile karşılaşmaktadır. Eserlerinde gerçeklerden beslenerek bir kurgu dünyası oluşturduğunu söyleyen ve özellikle Çukurova insan tipine hâkim olan Yaşar Kemal, İnce Memed I'de toplumcu görüşlerini ayrıntıları ile anlatabilmek için çok sayıda karakter oluşturmuştur. Oluşturduğu her karakter ayrı bir dünyayı açıklar mahiyettedir.

Eserde, Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü'nün isimleri geçmekle beraber, herhangi bir olayda yaşanmışlıkları yoktur. Sadece şahısların konuşmalarında bahisleri geçmektedir.

İnce Memed'in şahıs kadrosunu çoğunluk olarak köylüler oluşturmaktadır. Romanın kişiler tablosu geniş olarak; köylülerin yanı sıra eşkıyalar, hükûmete bağlı kişiler, kasabalılar ve göçebe halk olarak belli

başlıklar altında ele alınabilir. Şahıs kadrosuna bu başlıklar altında bakıldığında kişiler listesi;

Köylüler: İnce Memed, Döne, İbrahim, Abdi Ağa, Veli, Dursun, Ali, Osman, Elif, Cennet Karı, Süleyman, Süleyman'ın Karısı, Pancar Hösük, Hatçe, Hatçe'nin Anası, Iraz, Durmuş Ali, Hürü Ana, Mustafa, İhtiyar, Topal Ali, Rüstem, Tomruk Musa, Teke Kadir, Hacı, Ali-Hasan Kardeşler, Kulaksız İsmail, Ümmet, Sarı Bekir, Safa Bey, Ali Safa'nın Karısı, Çetebaşı Kalaycı Osman, Bekir Efendi, Koca Osman, Kel Ali;

Eşkıyalar: İnce Memed, Koca Ahmet, Deli Durdu, Cabbar, Recep Çavuş, Horalı, Ala Yusuf, Güdüköğlü, Zalanın Oğlu, Sefil Ali, Gizik Duran-Cötdelek-Kürt Reşit (sadece isimleri geçmektedir), Kara İbrahim;

Hükûmete bağlı kişiler: Doktor, Savcı, Candarma, Çavuş, Yargıç, Asım Çavuş, Yüzbaşı Faruk, Onbaşı;

Kasabalılar: Hancı, İhtiyar, Hasan Onbaşı, Arzuhalci Fahri, Mustafa Efendi, Ali, Siyasetçi Ahmet Efendi;

Göçebe halk/Yörükler: Kerimoğlu şeklinde oluşturulabilir.

Romanın kurgusunda önemli bir yere sahip olan ana karakterlerin tahlili, şahıs kadrosunun kurguyu nasıl desteklediğini anlamaya yardımcı olacaktır.

İnce Memed: Romanın başkahramanı olan İnce Memed, görünüşü ile küçük bir çocuğu andıran, cılız bir çocuktur. İnce Memed, romanın başlarında, köyünden kaçıp Süleyman'ın evine sığındığında şu şekilde tasvir edilmektedir:

Çocuğun kocaman bir başı vardı. Düz, güneşten solup, kırmızı olmuş kara saçları alınına, yüzüne dümdüz, dikine düşüyordu. Yüzü ufacıktı. Kupkuru bir yüzdü. Gözleri kocaman kahverengiydi. Teni güneşten yanmıştı. On birinde gösteriyordu (13. s.).

İnce Memed, romanın ilerleyen bölümlerinde Topal Ali tarafından ise şöyle tasvir edilmektedir:

“Kocaman ala gözleri var. Saçları diken diken. Yüzü acı. Çenesi ince, rengi yanık, boyu orta, kurşunu iğnenin deliğinden geçirir, atık, yiğit. Korkmaz. Öleceğini bile bile yürür” (356).

İnce Memed, küçük bedenine rağmen Topal Ali'nin de dediği gibi korkusuz bir yüreğe sahiptir. Çobanlıktan başlayarak romanın sonundaki soylu eşkıya haline gelene dek başından geçen onca olaya demir gibi bir kalp ile karşılık verir. Memed'i İnce Memed yapan, güçlendiren de bu demir gibi kalptir.

“Ona, şöyle alıcı gözle bakınca o meşeler mutlak akla gelirdi. Kısa, küt... Toprağa meşe gibi sağlam yapışmış. Her bir yanı sert, keskin” (62. s.).

İnce Memed'in annesi Döne, babası İbrahim'dir. Babasını kaybeden İnce Memed, Abdi Ağa'nın tüm zulümlerine annesi ile beraber katlanmaktadır. İnce Memed küçük yaşlarından beri Hatçe'yi sevmektedir. Abdi Ağa'nın Hatçe'yi yeğeni Veli'ye nişanlamak istemesinden sonra Hatçe'yi kaçıran İnce Memed, romandaki gelişimi içerisinde kademe atlamış olur. Her ne kadar kendi istemese de itici sebep olan Abdi Ağa'nın kötü davranışları üzerine dağa çıkar ve eşkıya olur. Ancak o, Gizik Duran, Cötdelek, Kürt Reşit'in soyundan gelen, halka zulüm etmeyip aksine halka yardım eden, adaletin savunucusu olan eşkıyalardandır. Bu sebeple ilk girdiği Deli Durdu çetesinden ayrılır. Çünkü Deli Durdu'nun insanlara yapmayacağı eziyet yoktur.

İnce Memed ilk kez kasabaya indiği zaman toprak üzerinde sadece ağanın hakkı olmadığını öğrenir. Yine kasabaya indiği vakit ilk kez, köylünün de ağa gibi insan olduğunu düşünür. Bu fikirler, İnce Memed'in aklında yaşadığı her zorlukta gelişir ve yaşadığı her zorluk da İnce Memed'in gözlerinde farklı bir bakışa, romanda benzetildiği gibi bir kaplan bakışına sebep olur. İnce Memed kendi doğasında yumuşak huylu bir insanken, haksızlık karşısında demir kadar sert olmasının ilk belirtisi bu kaplan bakışlarıdır.

İnce Memed'in çocukluk arkadaşı Kel Ali'nin oğlu Mustafa, eşkıya olduktan sonraki arkadaşları ise Cabbar ve Recep Çavuş'tur. Üçü bir çete kurduktan sonra köylüler tarafından her zaman yardım görmüşlerdir.

Köylü, İnce Memed'i her zaman çok sever ancak işler tersine gidip, can ve mal korkusuna düştükleri vakit İnce Memed'e veryansın etmekten de geri kalmazlar. İnce Memed, Abdi Ağa'nın bulunduğu evi yakıp da Abdi Ağa'nın öldüğü düşünüldüğü vakit köylünün İnce Memed'e övgüsü şöyledir:

<<Bizim İnce Memedimiz.>>
<<Çatır da çatır.>>
<<Abdi Ağayla bir koca köyü...>>
<<Çatır da çatır.>>
<<Çukurova korkusundan tirtir titriyor.>>
<<Bizim İnce Memedimiz.>>
<<Çatır da çatır.>>
<<Hatçe hapisten çıkacak.>>
<<Beş köy bir düğün kuracak.>>
<<Bizim İnce Memedimiz.>>
<<Memed'in düğününü beş köy yapacak.>> (333. s.).

Abdi Ağa'nın yanan evden kurtulup, ölmediği anlaşıldığı vakit köylünün İnce Memed'e yergisi şöyledir:

<<Adam olmuş da...>>
<<Adam olmuş da dağın İnce Memedi.>>
<<Sefil İbrahim'in oğlu.>>
<<Adam olmuş da Abdi Ağamızın tarlasını dağıtıyor.>>
<<Boyuna bak, boyuna şunun.>>
<<Gören yedi yaşında çocuk sanır.>>
<<Sümsük.>>
<<Tüfeği bile götüremiyor.>>
<<Eşkiya olmuş da...>>
<<Eşkiya olmuş da köy yakıyor.>>
<<Eşkiya olmuş da babasının malı gibi...>>“
<<Babasının malı gibi bizim Ağamızın tarlasını, öküzlerini dağıtıveriyor.>> (338. s.).

Köylü İnce Memed'e gerçekte hiç kıyamaz. Hatta İnce Memed'in yerini öğrenmek için kendilerini sopadan geçiren askerlere yerini asla söylemez.

İnce Memed, Hatçe'yi hapisten kaçırdıktan sonra bütün kışı mağarada geçirir. İnce Memed bu mağarada, askerle olan bir çatışması esnasında baba olur. Memed ismini verdiği oğlu ile roman boyunca bir daha karşılaşmaz.

İnce Memed, romanın sonunda Abdi Ağa'yı öldürür ve köy toprağını köylüye bırakıp gider.

Abdi Ağa: Romanda İnce Memed'in karşısında yer alan kötü karakterdir. Abdi Ağa Dikenlidüzü'ndeki beş köyün de sahibidir. Köylünün elde ettiği hasadın üçte ikisine el koymaktadır. Canı istediği ve kendine karşı çıkıldığını hissettiği her vakit köylüyü dövmekte, köylüye zulüm ve hakaret etmektedir. İnce Memed'in eskiye dair hatıralarında sadece Abdi Ağa'nın onu dövdüğü anlar vardır. İnce Memed'in kaçması üzerine Abdi Ağa'nın Döne'ye söylediklerinde bir insanın kendi hayvanları kadar bile değeri yoktur: "Eğer öküzlere bir şey olmuşsa, onda kemik komaz kırarım. Kemiklerini tüm un ederim" (29. s.). Abdi Ağa'nın namı da etrafa doğru olarak yayılır. Bir zamanlar eşkıyalık yapıp daha sonra eşkıyalığı bırakan Koca Ahmet, Değirmenoluk'tan olduklarını öğrendiği İnce Memed ve Mustafa'ya, Abdi Ağa'yı şu şekilde açıklamaktadır:

Keçi sakallı, gavur dinli Abdi'nin köyünden öyle mi? Duyduk ki gavur Abdi de ağa olmuş. Duyduk ki köylüleri kul gibi çalıştırır, hepsini aç kormuş. Kış gelince acından ölmüş millet. Diyorlar ki Abdi'nin izni olmayınca kimse evlenemez, kimse köyden dışarı bile çıkamazmış. Diyorlar ki Abdi köylerde, sopayla döve döve adam öldürürmüş. Beş köyün hükümeti, padişahı Abdi imiş. Astığı astık, kestiği kestik... Vay bire keçi sakallı Abdi! Abdi ağa olmuş ha! (66. s.).

Abdi Ağa, Döne'den hasadın dörtte üçünü alınca İnce Memed'in eşkıya olmasına, suçsuz Hatçe'nin yalancı şahitler aracılığıyla aylarca hapiste yatmasına sebep olmuştur. İnce Memed'in dağlardaki haberlerini, ününü duymaya başladıkça da ondan korkmaya başlamıştır. İnce Memed'in, saklandığı evde onu bulması ve evi ateşe vermesiyle de başını kurtarmanın çarelerini aramaya başlamıştır. Ali Safa Bey ile anlaşarak beye kendini

koruması karşılığında Vayvay Köyü'nün arazisini vaat etmiştir. Köy, kasaba her yerde kendini korumak için sığınacak bir yer bulmuştur. Asker ile de birlik olmaya çalışmış aynı zamanda arzuhalçiler vasıtasıyla hükûmete üst üste aslı olmayan eşkıya haberleri göndermiştir.

<<Yaz,>> dedi. <<Yaz hükûmete ki, bir şaki türedi dağlarda, kan içen... Çocukları öldürüyor. Genç taze kızları dağa kaldırıyor, ırzlarına geçiyor. Dağlarda hükümet kurmuş. Gittikçe nüfuzu büyüyor. Toprak dağıtıyor. Toprak dağıtmayı köylünün aklına düşürüyor. İşte bunu iyi yaz. Kafalarına iyi çak! Altına da bir çizgi çek buranın. Kaçırıldığı kızların ırzına geçtiği gibi parça parça ediyor, ağaçlara asıyor her parçasını. Maraş-Adana yolunu çeteleri tutmuş, kimseyi geçirmiyorlar. Yaz! Siyasetçi Efendi, yaz kardaşım. Ne kadar kudretin varsa dök ortaya. Ankarada okuyanın parmağı ağzında kalsın. Ordu göndersin (407. s.).

Abdi Ağa, İnce Memed'i ortadan kaldırmak için beylerden, askerlerden, eşkiyalardan yardım alsa da başarılı olamaz. Nitekim sonu İnce Memed'in elinden olur. İnce Memed, Abdi Ağa'yı kasabada saklandığı evinde bulur ve öldürür.

Hatçe: İnce Memed'in çocukluğundan beri sevdiği kadındır. Annesinden korksa da her gece gizli gizli İnce Memed'i görür, ona çoraplar hediye eder. İnce Memed'in annesi Hatçe'yi çok sever. Küçük yaşından beri Hatçe'yi gelini olarak görür.

İnce Memed'le kaçtıktan sonra Hatçe'nin hayatı değişir. Abdi Ağa'nın iftiraları üzerine aylarca hapiste yatar. Hatçe en yakın arkadaşlığını da hapiste olduğu vakit yaşar. Haksız yere soluğu hapiste alan Iraz Ana Hatçe'nin en yakın arkadaşı olur. Memed'in dağlarda öldüğü haberini duyunca Hatçe'yi teselli eden, Hatçe ve İnce Memed ile aylarca mağarada yaşayıp, Hatçe ve İnce Memed'in çocuğuna sahip çıkan Iraz Ana'dır.

Hatçe, İnce Memed tarafından jandarmaların elinden kaçırıldıktan sonra kış ayları boyunca mağarada yaşar ve bu mağarada bir çocuk dünyaya getirir. Yine bu mağarada İnce Memed ve asker arasında çıkan bir çatışma sonucu ölür.

Topal Ali: Köyün izcisidir. İz sürmeye hastalık derecesinde bağlı olan Topal Ali, İnce Memed ve Hatçe'nin izini sürmesi istendiğinde, Kel Ali tarafından şöyle tanıtılmaktadır:

<<Topal babasının izini bile sürer. Bulunca asacaklarını bilse bile babasını, gene sürer izini. Yeter ki ona sürececek iz olsun. Dayanamaz. Topal, iyi adam, hoş adam, sevdalılara da yüreği parçalanıyor ya, iz sürmemek elinden gelmez. İz sürmeye gelince hiçbir şey geçemez önüne onun. Kendisini öldüreceklerini bilse bile, ötesinde ölümü görececek bile olsa, bir iz ver önüne, sürer götürür.>> (110. s.).

Topal Ali'nin iz sürme konusundaki tutkusunu bilenler de Ali için birkaç övgü dolu söz söyleyip, işlerini yaptırabilirler.

Topala işi düşenler, bir iki gün önce, Topal'ın kulağının duyacağı yerlerde, <<Topal gibi izci var mı bu dünyada! Böyle izci!... Adana toprağını bir bir gez bulunmaz. Analar bir tek izci doğurmuş, o da Topal Ali,>> diye konuşurlar, konuşmalarını Ali'nin duyduğunu anlayınca, ona başvururlardı. Bundan sonra Topal Aliden istedikleri neyse alırlardı. Böyle bir adamın işini Ali, ölür gene yapardı (107. s.).

Topal Ali ve İnce Memed'in ilk karşılaşması her ne kadar İnce Memed'in zararına olsa da, Topal Ali diğer zamanlarda İnce Memed'in yanında olmuş, hatta Hatçe'nin hapiste yatması için yalancı şahitliği reddetmiş ve köyünden atılmıştır. Dağda, kasabada her zaman İnce Memed'e haber getiren, yardım eden Topal Ali, İnce Memed'in Hatçe'yi hapisten kaçırmasında da yardımcı olmuştur.

Döne: İnce Memed'in annesidir. Kocasını İbrahim'i kaybettikten sonra hayatın tüm zorluklarına tek oğlu İnce Memed ile katlanır. İnce Memed kaçtıktan sonra Abdi Ağa, İnce Memed'e olduğu gibi Döne'ye de türlü zulümler yapar. Döne tüm sıkıntılara rağmen sessizliğini korur. İnce Memed Hatçe'yi kaçırınca Veli ve Abdi Ağa tarafından ezilircesine dövülür, yine de ses çıkarmaz:

Nişanlı aynı hızla kapıda attan indi, içeri girdi. Kadını saçlarından yakaladı. Sürüye sürüye Abdi Ağanın kapısına kadar getirdi. Kadını Abdi Ağa da gördü. Kendini tutmadı. Geldi çizmelerinin ökçeleriyle çiğnemeye başladı. Döne'nin ağzından çıt çıkmıyordu. Her bir yanı çamura batmıştı. Gözleri bile çamurdan görünmüyordu. Abdi Ağa, kadını bıraktıktan sonra, bu sefer de nişanlı çiğnemeye başladı (104. s.).

Döne, İnce Memed dağa çıktıktan sonra zulümlerine karşı çok zayıf olduğu Abdi Ağa tarafından dövülerek öldürülür.

Iraz: Hatçe'nin hapis arkadaşıdır. Iraz henüz yirmi yaşındayken kocasını kaybeder. Kocasını öldüğünde oğlu Rıza dokuz aylıktır. Evlenmek istemediğini söyleyen Iraz, tarlasını eker, biçer, hasadı tek başına kaldırır. Büyük kaynının evlenme teklifini reddetmesi üzerine, üç kayını tarafından elindeki tek tarla alınır. Iraz, durumun çaresine bakamasa da, Rıza büyüdüğü vakit hükümet yolu ile tarlasını geri alır ancak tarlada çalışırken amcasının oğlu Ali tarafından öldürülür. Tek avuntusu oğlunun katilinin hapis yatacağı düşüncesi olan Iraz, Ali'nin elini kolunu sallaya sallaya köyde gezdiğini duyunca, Alilerin evini ateşe verir, sinir krizleri geçirir. Ali, Iraz'ı karakola şikâyet eder. Yaptıklarını hem savcıya hem de hâkime bir bir anlatan Iraz, hapislik olur. Hapishaneye ilk geldiğinde Iraz şöyle tasvir edilir:

Sütbeyaz başörtü bağlardı. Yüzü yanık esmerdi. Ela gözleri kocamandı. Işıl ışıl yanardı. Çekik kaşları yüzüne başka bir güzellik verirdi. Çenesi incecik, yüzü genişti. Geniş alnına küçücük bir kara perçem düşer, kıvrılırdı. Şimdi perişan. Yüzü çekilip kapkara kesilmiş. Gözlerinin akı kandan görünmüyor. Gözleri ağlanmaktan o derece kanlanmış Çenesi kurumuş gibi. Dudakları kansız. Susuzluktan, yarılmış gibi. Yalnız, gene başörtüsü sütbeyaz. Lekesiz (216-217. s.).

Iraz hapisteyken Hatçe ile arkadaş olur. İnce Memed, hapishaneler arası sevk sırasında Hatçe'yi kaçırdığında Iraz Ana'yı da kaçırdı. Aylarca İnce Memed ve Hatçe ile dağlarda zor vakitler geçiren Iraz Ana, Hatçe öldükten

sonra, Hatçe ve İnce Memed'in oğlunu da yanına alarak Antep köylüklerine gider.

Ali Safa Bey: Yoksul bir adamın oğlu olan Ali Safa Bey, Adana Sultanisi ve İstanbul Hukuk Mektebi'nde okuduktan sonra kasabada avukatlığa başlamış ancak aklı başına gelince dört elle toprağa sarılmıştır. Çünkü bu dönem, yeni yönetimin derebeyliklere son verdiği ve derebey kalıntılarının daha çok toprak için birbirleri ile savaştığı bir dönemdir. Ali Safa önce yoksulluk sebebi ile babasının kaybettiği toprakları geri alır, daha sonra türlü dolaplar çevirerek köylülerin topraklarını yavaş yavaş ele geçirir. Ali Safa'nın toprağı arttıkça, köylü kendi toprağı üzerinde onun ırgatı durumuna düşer.

Ali Safa Bey dağdaki eşkıyalardan dahi çıkar sağlar. Bir çetebaşıyla anlaşır kendi adamlarını da dağa çıkarır ve köylülere musallat eder. Kendine karşı çıkanların evini yıktırır, karısını kaçırtır ancak sırtını eşkıyaya dayayan Ali Safa'nın burnu bile kanamaz.

Abdi Ağa, tek derdi toprak olan Ali Safa'ya, İnce Memed'den korunmak amacı ile gelince, Ali Safa da İnce Memed'i arayanlar safına geçer. İnce Memed'in arkasından eşkıyalarla anlaşır ve türlü oyunlar oynar.

Cabbar: İnce Memed'in dağlardaki eşkıya arkadaşıdır. İyi bir insan olan Kerimoğlu'nu soymaya kalkan Deli Durdu'ya İnce Memed ile beraber karşı çıktıktan sonra, İnce Memed ve Recep Çavuş ile kurulan küçük çetenin bir üyesi olur. Abdi Ağa'nın kaldığı evi yakarken İnce Memed'in yanındadır. Cabbar, İnce Memed'in Hatçe'yi jandarmadan kaçırmasına karşı çıkar, çünkü Memed'in yakalanacağını düşünmektedir. Her zor anında İnce Memed'in yanında olan Cabbar romanın sonunda eşkıyaya çıkan af yarasından faydalanarak düze iner ve toprak sahibi olur.

Recep Çavuş: İnce Memed'in dağlardaki eşkıya arkadaşıdır. Çukurova için ağzına gelen her türlü lafı söyleyen Recep Çavuş'un yaşamı üzerine hiç kimse bir şey bilmemektedir. Bir söylentiye göre bir gece yarısı kalkıp karısından tüfeğini ve bir azık hazırlamasını ister, karısına dağa çıkacağını söyleyip helallik alır ve durumu anlayamayan karısına "canım öyle istiyor avrat" (188. s.) diyerek dağa çıkar ve eşkıya olur. Bir başka söylentiye göre, Recep Çavuş kızına küfreden damadına kızar ve damadını öldüremediği için

dağa çıkar. Bazıları Recep Çavuş'un çok zengin olduğunu, yol parası ve vergi vermekten hiç hoşlanmadığını, tahsildar geldiğinde yataklara düşüp, hasta olduğunu, kimisi ise kaymakam öldürüp dağa çıktığını söyler. Fakat İnce Memed'in çok samimi arkadaşı olan Recep Çavuş hakkında net bir bilgi yoktur.

Recep Çavuş, İnce Memed ve Cabbar iyi kalpli bir Yörük beyi Kerimoğlu'nu Deli Durdu'nun elinden kurtardığı vakit onların yanına katılır. Roman boyunca İnce Memed'in yanında yer alan Recep Çavuş da Abdi Ağa'yı öldürmek için elinden geleni yapar. Bir çatışma sonrasında iyileşmeyen yaraları sebebiyle ölen Recep Çavuş, küfürler ettiği Çukurova toprağına gömülür ve İnce Memed'in hatıralarında yaşamaya devam eder.

Deli Durdu: Eli kanlı bir eşkıyadır. İnce Memed'in Abdi Ağa'yı yaralayıp, Veli'yi öldürdükten sonra Süleyman tarafından emanet edildiği kişidir. İnce Memed eşkıyalığa her ne kadar Durdu'nun yanında başlamış olursa olsun, tam anlamıyla onun çetesinin üyesi olamaz. Çünkü Deli Durdu'nun eşkıyalığı insana yapılan zulümden beslenmektedir. Deli Durdu yine köylülere eziyet ettiği bir sırada çete arkadaşları ile beraber kim olduğu belirsiz kişilerce öldürülür.

3.1.6. Romanda Zaman

Eserin ilk basımının başında bulunan notta, İnce Memed'in 1925-1933 yılları arasında Toros Dağları'nda dolaşan eşkıyalardan biri olduğu söylenmektedir. Bu nota göre İnce Memed'in hikâyesi 1924/1925-1933 yılları arasında gerçekleşmektedir. Romanın sonlarında affa dair verilen bilgiler, Cumhuriyet'in onuncu yılında verilen affi kastettiğinden, bu tarih 29 Ekim 1933'e tekabül etmektedir. İnce Memed, roman bittiğinde 20 yaşındadır. O hâlde İnce Memed 1913 doğumludur. Roman, İnce Memed'in 11 yaşında iken başladığı göz önüne alındığında, olayın başlama yılı da 1924/25'e denk gelmektedir. İnce Memed, roman başladığında 11, roman bittiğinde 20 yaşında olduğuna göre olay 9 yıl sürmüştür. İnce Memed, eserin ilk yetmiş sayfasında 11 yaşlarında, yetmişinci sayfadan sonra 18-20 yaşlarında görüldüğü için romanda altı-yedi yılın atılmış veya geçilmiş olduğu görülmektedir (Çiftlikçi, 1997: 142).

Romanın serüveninde genellikle mevsimsel, kronolojik bir zaman sıkalası çizildiği görülmektedir. İnce Memed köyünden kaçarken güzdür: “Ilık bir güz güneşi vardı” (11. s.). İnce Memed’in Pancar Hösük tarafından görüldüğü ve Abdi Ağa tarafından köye getirildiği vakit ise yaz olmuştur: “Yaz geldi çattı” (38. s.). Bu yazın sonu, güzün başlangıcı olan dönemde Abdi Ağa, Döne’nin hasadının dörtte üçünü, yine bu güzün devamındaki kışta ise ineğini almıştır. Buraya kadar olan bölüm romana bir giriş ve kişilerin, mekânın, bahsi geçecek durumların tanıtımı mahiyetindedir. Çünkü İnce Memed bahsi geçen son kış dönemlerinde 11 yaşlarında görünen bir çocukken, son kıştan sonraki bölümde on sekizine basar: “Arkadaşı, Kel Ali’nin oğlu Mustafaydı. O da bu yıl on sekizine basmıştı” (63. s.). Bu dönem ise narların çiçeklendiği ilkbahar mevsimidir: “Nar ağaçları ise kırmızı çiçeklerini açmışlardı” (65. s.). İnce Memed’in Hatçe’yi kaçırdığı mevsim soğuk yağmurların olduğu bir mevsim olduğundan sonbahar olarak düşünülebilir. Bu bölümden sonra İnce Memed aylarca Deli Durdu’nun çetesinde kalmıştır: “Aylardan beri bir sürü ev basmışlar, (...)” (158. s.). İnce Memed, Deli Durdu’nun çetesinden ayrıldıktan sonra olaylar yine kronolojik bir sıra takip etse de yüzlerce sayfa boyunca mevsimsel bir çizgi verilmemiş, sadece “sabahtan beridir ki, akşama doğruydu ki, bu gece, günlerdir, o gece, bir kuşluk vakti, kamışlık olayından iki gün sonraydı ki” gibi belli bir zamana işaret etmeyen zaman terimleri kullanılmıştır. İnce Memed, Hatçe’yi jandarmanın elinden kış mevsiminde kaçıtır: “Soğuktan üşüyorlardı. Gökyüzü aydınlıktı. Gökyüzü, yıldızlar buz tutmuş, cilalanmış gibiydi” (400. s.). İnce Memed, Hatçe ve Iraz bütün kışı mağarada geçirirler. Bu kışın sonrasındaki hasat mevsiminde, hiçbir köylü Abdi Ağa’ya hasat vermez. Hatçe’nin doğum yaptığı mevsim kıştır: “Gökyüzü bile, alabildiğine sütbeyazdı. Sonsuz bir beyazlık” (418. s.). İnce Memed’in Deli Durdu’nun çetesine katılmasıyla Abdi Ağa’yı öldürmesi arasında bir buçuk, iki yıl kadar zaman vardır denilebilir.

Yaşar Kemal, Alpay Kabacalı ile yaptığı bir söyleşide İnce Memed’i yazmaya 1947 yılında başladığını ancak İstanbul’a gelirken İnce Memed’i getirmediğini söylemektedir. Bunun üzerine Yaşar Kemal, eserini 1953 yılında tekrar yazmaya başlamıştır. Eser 1954 yılında tefrika edilmiş, 1955

yılında ise kitap olarak yayımlanmıştır. Romanın kendi zamanı ise 1924/25-1933 yılları arasını yani dokuz yılı kapsamaktadır. Eserlerindeki kurguyu gerçeklikten yola çıkarak oluşturduğunu söyleyen Yaşar Kemal, İnce Memed I'de Cumhuriyet'in ilk yıllarını kaleme almıştır (Fedai, 1987: 16-18).

3.1.7. Romanda Mekân

Yaşar Kemal'in pek çok romanında olduğu gibi İnce Memed I'de de çok zengin bir mekân listesi bulunmaktadır. Çukurova'yı ve Anadolu'nun birçok bölgesini karış karış, hatta yaya bir şekilde gezen Yaşar Kemal, eserlerinde oluşturduğu çevreyi okuyucusuna, en ince ayrıntısına kadar resmetmeyi başarmıştır. Genç yaşında yaptığı folklorik amaçlı gezilerin yazarın eserlerini zenginleştirdiği aşikârdır. Yazar eserlerinde, gezdiği bu bölgeleri resmettiği gibi, her ne kadar kurgudan kopuk olsa da folklorik açıdan değerli olan, bir yerin isim alma efsanelerine dahi yer ayırmıştır. İnce Memed I'de yer alan Şahinin kayası bu mekânlara örnek verilebilir.

Şahinin kayası sarp, yüce, dümdüz, göğe ağmış yosunlu bir kayadır (...)

Kayanın yüzünden aşağılara doğru bir pınar kaynar. Şahinkaya pınarı (...)

Şahin meraklısı bir genç varmış eskiden. Kayanın yüzündeki delikler, şahin yuvası. Şahinlerin civciv çıkarma zamanı bir şahin yavrusu almak ister. Şahin yuvası duvar gibi düz kayalığın orta yerinde. Ne alttan çıkılır, ne üstten inilir. Delikanlı uzun, kalın bir ip bulur, tepedeki en kalın ağaca bağlar. Şahin yuvasına doğru sarkar. Yavruyu alır koynuna koyar. Bu sırada ana şahin işten haberdar olur. Hışımına gelir, kanadıyla ipe çarpar, ipi kılıç gibi keser. Delikanlı, koynunda şahin yavrusu, aşağı düşer, parça parça olur.

Kaya bu yüzden Şahinin kayası olmuştur (370. s.).

İnce Memed I'in geniş çerçevede işlediği mekân Çukurova ve Toros Dağları'dır. Eserdeki tüm yer isimlerine bakıldığında; köy-kasaba isimlerinden, dağ-tepe, isimlerine, düzlüklere, mağaralara, Yörük çadırlarına, kayalıklara, büklere, akarsulara kadar özel ve genel olarak onlarca adla karşılaşılmaktadır. Olaylar bu mekânların hepsinde

geçmemektedir ve birçok yer adının ya yazarın yaptığı tasvirlerde ya da kahramanların anılarında sadece isim olarak bahsi geçmiştir. Açık mekânlar olarak; Toros Dağları'nın etekleri, Çukurova'nın bükleri, Anavarza, Dikenlidüzü, Çanaklı düzü, Ağcasaz, Sarıcadüzü, Savrun Gözü/Suyu, Çamlı kayalık, Akçaçam kayalıkları, Ağcasaz bataklığı, Ceyhan Irmağı/Suyu, Keşiş Suyu, Kınalıtepe, Yıldıztepe, Alıdağı, Sülemiş Tepesi, Akçadağ, Göğsün Dağları, Beritdağ, Kayranlıdağ, Konurdağ, Hemite Kalesi, Bostancık Adası, Sıyrıncaç, Akkale, Alayar'ın yanısıra çakırdikenlik, tarlalar, harman, yeri orman, ovalar, sel yatağı yer almaktadır.

Eserde yer alan kasaba/şehir isimleri şunlardır: Osmaniye, Kadirli, İslahiye, Akçadağ, Aladağ, Adana, Bolu, Kozan, Maraş, Antep, Mersin. Romanda ülke adı olarak Suriye, Beyrut geçmektedir. Eserdeki köy isimleri şöyledir: Değirmenoluk, Yüreğir, Kesme, Sakarköy, Öküzlü, Avşar, Aktozlu, Yalnızdut, Çağşak, Vayvay, Karadut, Aksögüt, Çiçeklidesi, Dikirlin, Çürükçınar, Binboğalar, Meryemçil, Toprakkale, Karadut, Mustafabeyli Ceyhanbekirli, Sumbas, Ekşiler.

Eserde kapalı yahut iç mekânlar olarak; köy evleri, han, huğlar, nezaret odası, kadınlar koğuşu, karakol, Kerimoğlu'nun çadırı, mağara, Kulaksız İsmail'in değirmeni yer almaktadır.

Geniş bir mekân ismi ve tasvirine sahip olan İnce Memed I'de birçok yer adı sadece bir defa geçmektedir. Bununla birlikte adı en çok geçen düzlük, Dikenlidüzü; adı en çok geçen köyler ise, Değirmenoluk, Kesme, Çiçeklidesi, Vayvay'dır. Mekân isimlerinin çokluğu okuyucunun hafızasında, Çukurova'yı çizmekte yardımcı olmaktadır.

Mehmet Tekin'in *Roman Sanatı* adlı eserinde mekân unsurunun kullanıldığı dört cihet de İnce Memed I'de gözlemlenmektedir. Eserde mekân unsuru, roman kahramanını çizmeye yardım ettiği gibi olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmakta, toplumu yansıtmakta ve atmosfer yaratmaktadır (Tekin, 2014: 143).

Eserde, olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmaya amacı güdüldüğünden, mekân unsuru olarak mimesise bağlı bir anlatım oluşturulmuştur denilebilir. Derebey kalıntılarının toprak derdine düştüğü bölüm anlatılacağı vakit,

Çukurova hem tarihî hem de yeni hâli ile Koca Osman tarafından tasvir edilmiştir.

Çukurova salt bataklık, büküktü. Yalnız tepe eteklerinde el kadarcık tarlalar... Çukurovada in yok, cin yok o zamanlar. Göç başlardı gürül gürül, Türkmen göçü... Çukurova bayramlığını giyerken. Yani soyunmuş ağaçlar, soyunmuş toprak, soyunmuş dünya donanırken... Al yeşil, göç kalkardı, gürül gürül. Alırdık göçü, aşardık dağları, konardık Binboğa'nın yaylasına. Kış basarken de inerdik Çukurova'nın düzüne. Büklerini, kamışlıklarını kaplan yaramaz. Bataklık. Düzüklerinde yılın on iki ayında otlar dizde (...) Kamışları kavak boyu uzar giderdi Çukurovanın. Göl kıyılarında, berdilerin tozıkları gün ışığı gibi ışık saçarak dökülürdü sulara. Bütün Çukurova tepeden tırnağa nergis açardı. Gece gündüz yelleri nergis kokardı Çukurovanın (294-295. s.).

İnce Memed I'ın yurdu olan Çukurova yine romanda da insanların üzerinde o kadar tesirlidir ki şiirlere dahi konu olmuştur. Çukurova'nın kendisini çok üzdüğü Recep Çavuş, her aklına geldiği vakit Çukurova için söyler, türküler söyler:

Çukurova yana yana ördölür
Her sineği bir alıcı kurdölür
Sen ölürsen yüreğime derdölür
Kalk kardaş gidelim sılaya doğru (290. s.)

İnce Memed I'de iç mekânların tasviri dış mekânlara göre daha azdır ancak köylünün, ağaların-beylerin, eşkıyanın, hükümlülerin, kasabadaki geçici insanların hayat biçimleri, sosyal yapıları hakkında yeterince bilgi vermektedir. İnce Memed, Hatçe ve Iraz'ın çetin bir kışı geçirdikleri mağara tasviri ise koşulların kötü olmasına rağmen, olumlu bir atmosfer oluşturmaktadır.

Mağarayı ev gibi donattılar. Evleri zengin bir köylü ağasının evinden daha da hoştu. Tabana peryavşan döşemişler, üstüne nakışlı yörük kilimleri

sermişlerdi. Bahar gibi tüten kilimler. Kilimleri de Saçıkaraşı aşireti ağası Kerimoğlu eyiz olarak vermişti. Mağaranın duvarları geyik postlarıyla kaplanmıştı. İri boynuzlu geyikler. Boynuzlar cilalanmış gibi. Duvarlardan sarkıyorlar. Tüpleri altın yıldız gibi. Işıltılı (408. s.).

İnce Memed I'de mekân, romanın kurgusunda önemli bir yere sahiptir. İnce Memed'in, İnce Memed olmasında Çukurova'nın yani mekânın inkâr edilemez bir payı vardır. Aynı şekilde döneme yani, romanın zamanına has durumlar ile (ağalık gibi) bir bütünlük arz eden Çukurova, romandaki tüm coğrafi koşullarıyla İnce Memed'in oluşmasını sağlamıştır. Bu sebeple İnce Memed I'de hem başkahraman hem de diğer şahıs kadrosu mekândan soyut olarak düşünülemez.

İnce Memed'in küçük bir çocuk olarak mekânı nasıl köyü ise eşkıya olarak mekânı dağlar, mağaralar, kayalıklar, ormanlardır. Küçük bir çocukken Abdi Ağa'nın her zulmüne baş eğen ancak daha sonra itici sebeplerden dolayı köyünden kaçıp eşkıya olan İnce Memed, gittikçe daha yukarılarda, tepelerde, dağlarda mesken tutmuştur. Bu yukarı doğru kaçış bir nevi İnce Memed'in başkaldırmasını da sembolize etmektedir. Çünkü İnce Memed'in hasmı olan Abdi Ağa'nın mekânı köy ve kasabadır. Romanın kurgusunda yer alan ezen-ezilen çatışmasının ezen tarafı Abdi Ağa, ezilen tarafı İnce Memed iken; romanın arka planında mekânsal olarak güçlü tarafın İnce Memed, güçsüz tarafın ise Abdi Ağa olduğu hissedilebilir.

3.1.8. Romanda Dil ve Üslup

Yaşar Kemal'in roman dilinde şüphesiz ki genç yaşlarında yaptığı derlemelerin ve folklorik amaçlı çalışmaların etkileri görülmektedir. Halk dilini kendi özgün roman dili ile harmanlayan ve birçok araştırmacının deyimini ile şiirsel bir dil meydana getiren yazar, tüm romanlarında bu şiirsel dili başarıyla kullanmıştır. İnce Memed dörtlüsünde üslubunu değiştirmemeye gayret eden yazar, serinin diğer romanlarını ilk kitabın üslubu doğrultusunda yazmaya özen göstermiştir.

Yaşar Kemal kendine özgü roman dilini oluştururken Çukurova ağzından, halk dilinden aldığı kelimelerden, deyim ve atasözlerinden ayrıca

eş anlamlı-zıt anlamlı kelime gruplarından, ikilemelerden ve sıfatlardan fazlasıyla faydalanmaktadır.

Yazar eserinde kahramanlarını konuştururken, çevrelerine göre konuşmalarına özen göstermiş, kendi anlattığı bölümlerde ise ağıza çok yer vermemiştir. Eserde doksan yaşını geçmiş, eski bir eşkıya olan Koca İsmail'in konuşması:

Çukurova salt bataklık, büküktü. Yalnız tepe eteklerinde el kadarlık tarlalar... Çukurovada in yok, cin yok o zamanlar. Göç başlardı gürül gürül, Türkmen göçü... Çukurova bayramlığını giyerken. Yani soyunmuş ağaçlar, soyunmuş toprak, soyunmuş dünya donanırken... Al yeşil, göç kalkardı, gürül gürül. Alırdık göçü, aşardık dağları, konardık Binboğanın yaylasına (294. s.)

şeklindeyken, kasabalı olan Mustafa Efendi'nin konuşması İstanbul Türkçesine daha uygundur:

“O çocuk var ya, eşkıya çıkmış. Gözü pek bir çocukmuş. Kasabada bile duramıyor. Dün geldi benden sigara, kibrit aldı heybesine yerleştirdi. Atı dört nala kaldırdı, Aktozlu köyüne gitti” (265. s.).

İnce Memed I'de de İstanbul Türkçesinde yer almayan, Yaşar Kemal'in halk dilinden aldığı yahut kendi türettiği pek çok kelime kullanılmıştır. Bu kelimelere örnek olarak; çangallı, çiriş, döğme, sümürmek, döğe, ceç, kımık, tevekkel, ölgün verilebilir.

Yaşar Kemal eserinde; yavaş yavaş, boncuk boncuk, hışır hışır, birer ikişer, korka korka, tiril tiril, ipil ipil, döve döve, teker teker, bata çıka, hayal meyal, ölgün ölgün, yanar söner, kırış kırış, küçük küçük, gürül gürül, serile serpile gibi örneklerin yanında daha onlarca ikileme kullanmıştır.

Yaşar Kemal'in bütün romanlarında olduğu gibi İnce Memed I'de de, anlatımdaki akıcılığı destekleyen ve özellikle tasvirlerdeki anlatıma coşkunluk veren sıfatlar çok sayıdadır. Sıfatlara fazlasıyla yer veren yazarın renklere verdiği ağırlık, romanın pek çok bölümünde göze çarpar. Eserden alınan şu cümleler örnek olarak verilebilir:

“Kayalar mordur. Üstlerini süt-beyaz, yeşile çalan, gümüşü, türlü renkte lekeler örtmüştür” (8. s.).

Baharda zayıf, açık yeşildir. Hafif bir yel esse, toprağa degecekmiş gibi yatar. Yaz ortalarında, dikende, önce mavi damarlar peydah olur. Sonra yavaş yavaş dikenin dalları, gövdesi mavileşir. Açıkça bir mavidir bu... Sonra mavi gittikçe koyulaşır. Bu en güzel bir mavidir. Bir tarla, uçsuz bucaksız bir ova tüm maviye keser. Gün batarken eğer bir yel eserse mavi dalgalanır, hışırda, aynen deniz gibi. Gün batarken sular nasıl kızarır, çakırdikeni tarlası da öyle kızarır (9. s.).

“Sapsarı, altın renkli, kırmızı damarlı yapraklar ağacın dibini doldurmuş” (10. s.).

İnce Memed I’de deyim ve atasözleri de çok sayıda yer almaktadır. Romanda geçen atasözlerine; dinsizin hakkından imansız gelir, merhametten maraz doğar, içi beni dışı eli yakar örnek olarak verilebilir. Yine romandaki deyimlere ise; kuruyup kalmak, yere çalmak, yüreği hop etmek, sessizliğe gömülmek, gözü ilişmek, yol kesmek, can derdine düşmek gibi örnekler verilebilir.

3.2. İnce Memed II

3.2.1. Romanın Tanıtımı

Yaşar Kemal İnce Memed II’yi, Ortadirek, Yer Demir Gök Bakır ve Ölmez Otu isimli üç eserini yazdıktan sonra, 1969 yılında kaleme almıştır. Yani İnce Memed I ve İnce Memed II arasında 14 yıl bulunmaktadır.

İnce Memed II’nin birinci ve ikinci baskıları Ant Yayınları’nda (İst.), 1969 yılında basılmıştır. Ardından üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci baskıları Cem Yayınevi’nde (İst.), 1971, 1973, 1974, 1975, 1977 yıllarında; sekizinci, dokuzuncu, onuncu baskıları Tekin Yayınevi’nde (İst.), 1978, 1979, 1980 yıllarında; on üçüncü, on dördüncü, on beşinci, on altıncı baskıları Toros Yayınları’nda (İst.), 1984, 1988, 1990, 1992 yıllarında; on sekizinci baskı Görsel Yayınları’nda (İst.), 1994 yılında basılmıştır (Çiftlikçi, 1997: 72).

İnce Memed II ayrıca Adam Yayınları tarafından da basılmış olup 2004 yılından itibaren YKY'de basılmaya devam etmektedir. Eserin bu yayınevinde, en son yirmi beşinci baskısı yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan İnce Memed II adlı roman, Toros Yayınları'nın 1994 yılına ait on sekizinci baskısı olup kapak resmi Avni Arbaş, kapak düzeni Sait Maden tarafından yapılmıştır ve Yazır Matbaacılık tarafından basılmıştır. Eser, 484 sayfa, 55 bölümden oluşmaktadır. Kitabın rengi yeşil, kitabın üzerindeki net çizgilere sahip olmayan İnce Memed ve atının rengi kahverengi, atın baş ve ön ayak kısmı ise pembe dir.

İnce Memed II, İnce Memed'in romanının en fazla geçtiği yer olan Vayvay Köyü'nün tüm toprağını almaya çalışan ve bu sebeple köylüye türlü zulümlerde bulunan Ali Safa'yı ve Abdi Ağa'nın ölümünden iki yıl sonra köye yerleşip Abdi Ağa'yı mumla aratan Kel Hamza'yı öldürmesini konu edinmektedir. Romanın sonunda ölen ağalardan kalan para, darı, yemek, toprak yine köylülerce paylaşılır.

3.2.2. Romanın Özeti

Ali Safa Bey için her geçen gün toprak sahibi olmak daha da büyük bir tutku haline gelmiştir. Onun için toprak davası en büyük savaştır: “Ali Safa Bey hayat savaştır diyordu. Daha çok, daha çok toprak. Hayat savaş değilse, hiçbir şey değildir. Toprak savaşıysa, savaşların en kutsalıdır” (12. s.). Bey, toprak için büyük bir mücadele verirken, iskân ile Çukurova'ya yerleştirilen Türkmenler de topraktan başka çarelerinin olmadıklarını anlamışlar ve ellerindeki toprağa sıkı bir şekilde tutunmuşlardır. Ali Saf Bey'in bir keçiye, taya, on liraya, beş kilo tuza elli dönümlük toprak aldığı günler on beş, yirmi yıl öncede kalmıştır.

Eşkiyalar için de sıkıntılı zamanlar başlamıştır. Dağı, taşı asker almış, köylünün de eşkiyaya bakışı değişmiştir, onlar da ellerinde çalılarla artık eşkiya avlamaktadır. Dağlarda yaşayamayacağını anlayan İnce Memed, Vayvay Köyü'ndeki evine sığındığı Koca Osman'dan durumun ciddiyetini gösteren aynı öğütleri dinler:

(...) durumlar çok kötü. Sen bugünlerde dağlarda barınamazsın. O dağ kollarının adamı azıcık yabansı olurlar. Hele bugünlerde kudurmuşlar. Ne

İnce Memed tanırılar, ne Gizik Duran. Öz babalarını bile kovalayıp hükümete teslim ederler. Şu Anavarza'ya çıksan iki günde yakalanırsın (27. s.).

Köylüler çektikleri sıkıntılardan dolayı öyle bir hâle gelmiştir ki kendilerine hiç zararı dokunmamış hatta faydası olmuş; fakir dostu, zengin düşmanı bir eşkıya olan Öksüz Koca Ali'yi dahi yakalayıp komutana teslim etmişlerdir.

Hâl böyle iken İnce Memed, Koca Osman'ın evine sığınır ve bir süre Vayvay Köyü'nde kimsenin haberi olmadan yaşar. Koca Osman, “şahinim” dediği ve çok sevdiği İnce Memed'i evinde ağırladığını tüm köye söylemek için can atsa da, haberin duyulduğu gibi İnce Memed'in yakalanacağını bildiğinden sesini çıkaramaz, çocuklarına dahi İnce Memed'i kendi evinde sakladığını söyleyemez.

Ali Safa Bey bir gün tüm Vayvay'ın kilidi olan bir toprak parçası bulur. Toprak parçası Yobazoğlu Hasan'a aittir. Bey, toprağı Hasan'dan ister. Hasan toprağını tek bir şartla; beyin yağız atını kendine vermesi şartıyla satacağını söyler. Beyin daha tayken Urfa'dan hediye olarak gelen yağız atı, en değerli malıdır. Ancak bir toprak tutkunu da olan bey, Vayvay Köyü'nü alabilmesi için çok önemli bir adım olarak gördüğü bu pazarlığı, Hasan'a kin bağlayarak ve mecburi olarak kabul eder. Buna ilaveten, Hasan'ın birçok yerde “Ali Safa Bey atını değil, karısını da verecekti on yedi dönümlük bir kıraç tarla için. Merhamet ettim de karısını değil, atını istedim” (51. s.) gibi ağır sözleri üzerine Ali Safa, Yobazoğlu'nun evini ateşe verir ancak bu yakılan ev ne ilk ne de son evdir. Köyde her gece bir ev, bir huğ, Ali Safa'nın Vayvay'a olan hırsıyla felakete uğramaktadır. Koca Osman durumu İnce Memed'e şu sözleriyle ifade eder: “Gene bir bok yedi koca deyyus. Bir fikaranın, bir ağzı var dili yoğun ocağını söndürdü. Bu köyde her gece böyle işler olur, git de gir yatağına. Bir terslik olursa ben sana haber veririm” (36. s.). Yanan ahırdan çıkarılan yağız at ise, ovayı aştıktan sonra karanlığa karışır gider. Köye gelen candarma da Hasan'ı kendi evini yaktığı gerekçesiyle döver. Bütün suçun üstüne kaldığı Hasan tek laf edemez, tıpkı bütün köylü gibi. Ali Safa Bey'e sırtını yaslayan çavuş

da ne dövmeekten ne de öldürmekten korkar. Bu beraberliğin üzerine Hasan, Vayvay'dan kovulur.

Ali Safa, Vayvay köylüsünün İnce Memed için aldığı tarlayı da ele geçirmiştir. İnce Memed için alınan evde ise Seyran Kız yaşar. Seyran Kız güzeller güzeli bir kızdır ancak her gece ağıtlar yakan bu içli kızın derdi ve öfkesi dağları aşar, Kamer Ana'dan başka kimseyle de konuşmaz.

Ali Safa'nın adamı olan Vayvaylı Zeynel, her şartta beyine haber getirmek için türlü hünerler sergiler. Köylü tarafından hiç sevilmeyen Zeynel'in sözleri de her zaman köylüyü kışkırtır mahiyettedir. Ona göre kaymakam da yüzbaşı da köyün yerinin Ali Safa Bey'e ait olduğunu tebeyün etmiştir. Koca Osman da Ali Safa'nın hükûmetten destek gördüğünü devamlı dile getirmektedir. Buna karşılık köylü dayak yer ve hakkını gözetemez.

Bir başka gece ateşlenen huğ, Kürt Kerem'in huğudur. Köylü ağadan korktuğu için evinden dışarı çıkamazken Koca Osman karanlıktaki atlılara ateş eder. Yağmalamalar karşısında köyün muhtarı olan Seyfali de çaresiz ve korkuludur. Köye yapılan zulümleri her ne kadar hükûmete duyurmak istese de Koca Osman'ın bu konuda hükûmete hiç güveni yoktur. Yine de şanslarını denemek isteyen Seyfali, Koca Osman, Ferhat Hoca ve Köy İhtiyar Heyetinden üç kişi karakola gittiklerinde, köyü basanın asker; Koca Osman tarafından vurulup, dağda eşkıya tarafından vuruldu diyerek namının düşmesi istenmeyen kişinin de çavuş olduğunu öğrenirler.

Özellikle Vayvay köylüsüne türlü çileler çektiren Adem, Ali Safa'nın birinci derecedeki adamı olduktan sonra beyin, tüm zorba işlerini üstlendiği gibi yağız atı bulmakla da görevlendirilir. Adem, in gibi, cin gibi gördüğü yağız atı bir türlü yakalayamayınca beyden iyi koşan bir at istemeye karar verir. Adem, tavladan en beğendiği atı alsa da yağız attan çok korkar, çünkü yağız at onun ömründe vurmak isteyip de vuramadığı tek yaratıktır.

İnce Memed'in ağalara ve beylere karşı kini gün geçtikçe, fazladan haber duydukça, Koca Osman'ı dinledikçe artar. Kapısından çıkamadığı Koca Osman'ın evinde, ağalara, beylere haddini gösterdiği hayaller ve geçmişin düşünceleriyle vakit geçirir. Bir gün Kamer Ana'nın köylünün kendi evinde bir şey olduğunu sezdiğini söylemesi üzerine İnce Memed'in

yüreğine korku düşer ve çok sevdiği Koca Osman'a veda dahi edemeden bir gece yarısı giyinip kuşandıktan sonra gider. Çünkü köyde candarma ile karşılaşmasının kendi sonu olacağını bilir. Koca Osman ise İnce Memed gittikten sonra önce sessizliğe bürünür sonra yatak döşek hasta olur. Onun bu hâlini gören köylü tarafından İnce Memed'in, Koca Osman'ın evinde aylarca saklandığı öğrenilir. Köylü İnce Memed'i göremediği, ona sahip çıkamadığı için yasa boğulur. Tüm köylü bir yürek olup İnce Memed'in köyde saklandığını bir sır gibi saklar ve hiçbiri ağaya, beye ya da hükûmet adamına duyurmaz.

Öte yandan, İnce Memed gitmeden evvelki Koca Osman'ın kendine güvenen tavırları ve köylünün Vayvay'ı pek çok zulme rağmen terk etmemesi Ali Safa Bey'i kuşkuya düşürür. İnce Memed'in fikrini dahi aklından geçirmeyen Ali Safa, mebus Arif Saim'in köy toprağına göz dikmesinden şüphelenir. Kaymakamı, yüzbaşını ya da diğer birçok hükûmet adamını sözleri ile yönlendirebilen Ali Safa'nın gücü, Arif Saim'e yetmediğinden, ona karşı korkusu büyüktür.

Birkaç gününü dağda geçiren İnce Memed daha sonra Sarı Ümmet'in evine gider. Sarı Ümmet evin candarma, ahırın da Kara İbrahim'in çetesi ile dolu olduğunu söyleyip ona mermi ve bir çıkın verdikten sonra hemen gitmesi gerektiğini söyler. Ormana giden İnce Memed'in aklını rahat bırakmayan düşünceler; Abdi Ağa'yı vurduktan sonra neden bütün ağa ve beylerin kendine düşman olduğu, bu ağa ve beylerin başka eşkıyalara böyle kin gütmeyeceği ve köylünün kendine niçin kızdığıdır. Bir gecesini mağarada geçirdikten sonra dayanamayıp kendi köyüne gider. Hürü Ana'dan, Abdi Ağa'nın ölümünün üçüncü yılında kardeşi Kel Hamza'nın gelip köyü sahiplendiğini, gelişiyi de giden Abdi Ağa'yı arattığını, Kel Hamza ve adamları tarafından Durmuş Ali'nin öldürüldüğünü, köylünün Hürü Ana'ya düşman olduğunu, köylünün evlerinin yağma edildiğini öğrenir. Köyde on beş kişi Kel Hamza'nın köylünün tüm yemeğini alması sebebi ile açlıktan ölmüştür.

Kurtuluş Savaşı'nda Fransızlar ile gizliden iş birliği yapan ve Fransızlar vatan toprağından çıkarıldıktan sonra madalya alan Arif Saim Bey büyük bir çiftlik kurmak için türlü hileler ile köylülerin topraklarını üzerine alır.

Akmezar köyüne girişi de bir Türkmen fıkarası olan Mahmud'un elindeki tapuyu alması ile gerçekleşir. Köylünün topraklarına el koyduğu gibi, savaş zamanı iş birliği yaptığı at hırsız Yağmur Ağa'nın da çetesini büyütüp yüzlerce at sahibi olur. Bu atlar karşılığında köylünün elindeki tapulara da sahip olur.

İnce Memed'in esen yeliyle tekrar canlanan köylü, İnce Memed'i yere göğe sığdıramaz, arkasından onlarca türkü, hikâye türetir. Çocukların oyunlarında dahi ağalar, candarmalar, İnce Memed'den korkar. Köy kurşunlansa bile, umudu İnce Memed'le yeniden canlanan köylü ateş yaylımını umursamaz. Bir gece köylünün tüm atları kaybolur. Arif Saim toprak almak için köylüye zulmünü her geçen gün artırır, değişik hilelere başvurur. Kendi toprağına basan köylü için vur emri bile verebilen Arif Saim'in toprak hırsıyla kaç adam öldürttüğü, kaç kişiyi hapse attırıp, kaçını hapisten çıkardığı sayılamaz.

Topal Ali'nin İnce Memed'i ele vermesi üzerine İnce Memed candarma ile çarpışır, uyarılarına rağmen üzerine gelen çavuşu yaralar. İnce Memed kaçtıktan sonra, tıpkı İnce Memedmiş gibi dağda ateş etmeye devam edip candarmayı kandıran da yine Topal Ali'dir. İnce Memed çatışmadan sonra yanına gittiği Koca Süleyman'a en büyük derdini şöyle açıklar:

“Bir daha, bir daha öldürürsün, bir daha gelir. Bir daha, bir daha gelir. Abdi gider, Hamza gelir, Hamza gelir, Hamza gelir” (219. s.).

Çarpışmadan sonra Yüzbaşı Faruk, İnce Memed'in arkasına iz sürmesi için Yel Musa'yı gönderir. Durumu bilen Topal Ali, Yel Musa'nın Memed'i bulacağını anlayınca izleri değiştirip, onu yanıltmaya çalışır.

Köy toprağını her türlü yalan ve hile ile elde etmeye çalışan Ali Safa toprak meselesini, zaten kızgın olduğu köylü yerine Ali Safa'ya inanmaya meyilli olan Kaymakam'a kendi yalancı şahitleri eşliğinde açar. Ali Safa'ya inanan Kaymakam bütün köy toprağının Ali Safa'ya ait olduğunu söyledikten sonra köylüye, köyü terk etmesi için bir ay müddet verir. Kaymakam bin bir hakaretin yanında, köylüyü köyden çıkmamaları halinde evlerini yıkmakla tehdit eder. Ancak Arif Saim'den korkan Kaymakam söylediklerinin Arif Saim'e gitmemesi hususunda Ali Safa'ya tembih eder.

İnce Memed'in hikâyeleri dağıldıkça Ali Safa Bey'in İnce Memed'e karşı korkusu artar. Ali Safa, İnce Memed'i vurması için İdris'e görev verir ve karşılığında Arif Saim tarafından hakkını alacağını söyler. İdris teklifi kabul etse de İnce Memed'i bulup karşısında bir süre titreme nöbeti geçirdikten sonra hançeri ile şahadet parmağını keser ve İnce Memed ile kan kardeşi olur.

Kara İbrahim'in çeteleri ile beraber candarma, İnce Memed'i Kulaksız İsmail'in değirmeninde basarlar. Kulaksız İsmail canı pahasına İnce Memed'den yardımını esirgemez ve bu çatışma sırasında ruhunu teslim eder. İnce Memed çatışmadan sonra farkında olmayarak Vayvay'a gelir. Zeynel, İnce Memed'in geldiğini Ali Safa'ya söylemek için hemen harekete geçse de ikilemde kalır. Lafı evirir çevirir ancak İnce Memed'e getiremez. Hâl böyle olsa da Zeynel'in bu haberi hemen uçuracağına inanan Muslu, Zeynel'i öldürür. Daha sonra Muslu ile Sarı Süleyman, Ali Safa'nın çiftliğini ve harmanlarını ateşe verirler, konağını kurşuna tutarlar ve tavlasındaki tüm atları yok ederler. Ali Safa yaşanan olaylar üzerine Vayvay köylüsüne daha da hiddetlenir ve Çıkçık köylüleri ile iş birliği yapıp Vayvay'daki tüm hayvanları çaldırır. Yaşanan olaylarla beraber her geçen gün Hamza'nın da İnce Memed'e karşı korkusu artar, yaptıklarından bin pişman olur. İçini rahatlatmak için Hürü Ana'nın kapısına dayanıp medet umar. Hamza'nın bu korkusu Dikenlidüzü'nün beş köyünden bütün Toros'a yayılır.

Arif Saim'in sopası altında canlar yitmeye devam ederken Ali Safa da başına gelen her şeyin Arif Saim yüzünden geldiğine inanır ve Cumhuriyet'e veryansın eder. Abdi Ağa'nın konumuna düşen Hamza başkalarına derdini anlatırken bir zamanlar aylarca aç bıraktığı, dövüp, öldürdüğü köylüsünü gözbebeğinden bile kıymetli görür. Tek korkan kişi Hamza değildir, artık tüm ağaların, beylerin içine bir korku düşmüştür. Hele Murtaza Ağa, İnce Memed'in adını duyduğunda dahi nefes alamaz. Ali Safa Bey'in korkusu da çok artmıştır çünkü her gece evi kurşunlanmaktadır. Tüm beyler, ağalar ve Arif Saim Bey köylüyü küçük görmeye devam ederken özellikle köylü gençler, İnce Memed'in varlığından büyük güç alır ancak Ali Safa köylünün bu direnişinin sebebini bir türlü anlayamamaktadır.

Muhtar Seyfali, Vayvay'a sığınan İnce Memed'i bostan bekçisi Köse Halil'e emanet eder. İnce Memed'in bostanda daha güvende olacağı düşünülür. İnce Memed'in yaraları Seyran Kız ve Kamer Ana tarafından iyileştirilir. İçinde İnce Memed'e karşı güzel duygular besleyen Seyran Kız, bu bostanda İnce Memed'e âşık olur.

Ali Safa'nın baskıları ile kaçan köylü de geri gelip Vayvay'a yerleşince Ali Safa yine hileye başvurup Savcı ile plan yapar. Bu plana göre Adem'i öldürdüğü yalanı ile Yobazoğlu; Zeynel'i öldürdüğü yalanı ile Ferhat Hoca hapse atılır. Ancak Adem aniden ortaya çıkınca Ali Safa'nın oyunu meydana çıkmasını diye İnce Memed'in yerini haber vermeye gelen Adem, Dursun tarafından öldürülür.

Ali Safa'nın köylüye eziyeti bitmek bilmez. Önce üç kızını dağa kaçırtır, sonra sığırları, atları çaldırır ve evleri ateşe verir. O da yetmez köyün suyunu keser. Köyden bir günde sekiz çocuk ölüsü çıkar. Yine İnce Memed'in korkusuna kapılan Ali Safa tıpkı Abdi Ağa gibi kasabaya kaçar. Öte yandan dağlarda İnce Memed'i arayan Yüzbaşı Faruk başarısızlığı sebebi ile bütün hırsını köylüden çıkarır. İdris Bey bostandaki İnce Memed'e yardım etmeye devam ederken, Seyran'ın âşkı da İnce Memed tarafından karşılık bulur.

Suyu kesilen tüm ova köylüleri büyük bir kalabalık ile sessizce kasabaya gider. Kalabalık köylü karşısında ayaklanma düşüncesi ile bütün esnaf kepenk kapatır, halk, evine kapanır. Gelen köylünün köylere giden suyu açtığını gören Kaymakam çok öfkelenirken Yüzbaşı Faruk köylüye hak verir ancak bu durum Ali Safa'ya göre bir ayaklanmadır.

Ali Safa'nın köylüye baskıları üzerine İnce Memed, Koca Osman, Kamer Ana ve Seyran ile vedalaştıktan sonra; önce Ali Safa'yı konağında, sonra da Hamza'yı Değirmenoluk köyünde öldürür. Köylü, Hamza'nın malını paylaşır, toylar düzenlenir. Çakırdikenlik tekrar ateşe verilir, Alıdağ'ın doruğunda bir top ışık patlar.

3.2.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı

İnce Memed II'deki kurgu, tıpkı İnce Memed I'de olduğu gibi yine romandaki karakterlerin de görüşlerine yer verilmesinin yanında, “üçüncü

tekil şahıs” tarafından “Tanrısal bakış açısı” ile oluşturulmuştur. Eserde, Vayvay Köyü’nün toprağına göz diken ve köylünün direnci ile karşılaşan Ali Safa’nın kendi kendine yaptığı konuşmalar Tanrısal bir bakış açısı ile şöyle anlatılmıştır:

<<Yarabbi,>> diye mırıldanmağı başladı, <<benim ne taksiratım var? Hulusu kalple memlekete bir çiftlik kazandırmağı çalıştım. Halbuki onların bu topraklara hiçbir ihtiyaçları yok. İnat ediyorlar. Halbuki ben onlara bu topraklardan bin kat daha iyi bir toprak bulurdum. Ne yaptım onlara da benim başıma yıllardır bu işleri açıyorlar? Hakkımı gasbediyorlar. Çiftliğim güdük kaldı yıllardır onların yüzünden. Eşek kuyruğı gibi ne uzuyor, ne kısalıyor (401. s.).

Eserde üçüncü tekil şahıs tarafından, o güne dek tek vuramadığı varlık olan yağız atın peşinde koşan Adem’in durumu şöyle anlatılmaktadır:

Karanlık çukuru geçti. Bir kuytu gibi, kapkara yosun bağlamış küçük bir göldü. Bir seferinde atın kapkara büyük hayalini bu kara suda görmüştü. Su kara, at kara... Birbirlerine karışıp gitmişti. Adem de suyun ortasına, ürpererek kurşunları sallamıştı. Öyle kalın, yarı çamur bir suyd ki, kurşunlar bir damla su fişkirtmemişlardı dışarıya (306. s.).

3.2.4. Romanın Vakası

İnce Memed II romanının vaka tipi, iki veya daha fazla vaka zincirinden oluşan gruba girmektedir. İlk romanda kurgu daha düz bir çizgide ilerlerken, İnce Memed II’de Seyran’ın, mebus Arif Saim’in ve yağız atın peşinde koşan Adem’in hadiseleri romana yine aynı bakış açısı ve aynı anlatıcı ile başka dünyalardan aksedilmekte ancak bu başka dünyalar belirli noktalarda İnce Memed’in hayatı ile kesiştirilmektedir. Romanda belirli çekirdek olaylar ile beraber anlam birlikleri oluşmakta ve olay örgüsü meydana gelmektedir.

Romanın çekirdekleri etrafında teşekkül ettiği anlam birlikleri şöyle sıralanabilir:

- 1) İnce Memed'in Vayvay Köyü'nde yaşayan Koca Osman'ın evine sığınması.
- 2) Ali Safa'nın tapusunu istediği Yobazoğlu Hasan'ın evini yakması.
- 3) Ali Safa'nın köylünün gözünü korkutmak için, asker ile birlik olup Vayvay'ı, kurşuna tutturması.
- 4) Ali Safa'nın Adem'e yağız atı bulma görevini vermesi.
- 5) İnce Memed'in, köylünün Koca Osman'ın evinde tuhaf bir gizem olduğunu hissetmesi üzerine köyü terketmesi.
- 6) Abdi Ağa'nın ölümünden sonra Değirmenoluk Köyü'nün başına Abdi Ağa'nın kardeşi olan Hamza'nın gelmesi.
- 7) Arif Saim'in toprak derdine düşmesi.
- 8) İnce Memed'in ağaları öldürmenin bir sonu olmadığı fikrine kapılması.
- 9) Ali Safa'nın Kaymakam ile gizliden anlaşma yapması.
- 10) Ali Safa ve Hamza'nın İnce Memed'e karşı korkuya kapılmaları.
- 11) İnce Memed'in Vayvay Köyü'ndeki bir bostanda saklanması ve burada Seyran Kız ile birbirlerine âşık olmaları.
- 12) Vayvay'dan kaçan köylülerin İnce Memed'in varlığından aldıkları güç ile köylere geri dönmeleri.
- 13) Köylünün suyunun kesilmesi.
- 14) İnce Memed'in Ali Safa'yı ve Kel Hamza'yı öldürmesi.
- 15) İnce Memed'in köy toprağını köylüye bırakıp ortadan kaybolması.

3.2.5. Romanın Şahıs Kadrosu

İnce Memed II'de, İnce Memed I'e kıyasla şahıs kadrosu genişlemiştir. Yazar, toplumun her köşesine ışık tutma çabasında olduğundan romanını geniş bir kadro eşliğinde oluşturmuştur. Eserde, İnce Memed'in hareketi yine ilk romana kıyasla daha az olmakla birlikte, köylü ve ağalar daha aktif durumdadır.

Eserde, Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü'nün isimleri geçmekle beraber, herhangi bir olayda yaşanmışlıkları yoktur. Sadece şahısların konuşmalarında bahisleri geçmektedir.

İnce Memed'in şahıs kadrosunu çoğunluk olarak köylüler oluşturmaktadır. Romanın kişiler tablosu geniş olarak; köylülerin yanı sıra eşkıyalar, hükûmete bağlı kişiler, kasabalılar ve göçebe halk olarak belli başlıklar altında ele alınabilir. Şahıs kadrosuna bu başlıklar altında bakıldığında kişiler listesi;

Köylüler: İnce Memed, Ali Safa Bey, Kel Hamza, Koca Osman, Kamer Ana, Sarı Ümmet, Kel Zeynel, Selver Gelin, Hüsam, Yobazoğlu Hasan, Kürt Hasan. Sefçe Kahya, Adem, Murtaza, Topal Ali, Muhtar Seyfali, Kara Mıstık, Kel Arif, Ferhat Hoca, Seyran Kız, Halil Molla, Seyran'ın Anası ve Akrabaları, Köse Veli, Aziz, Hürü Ana, İdris Bey, Selim Bey, Mütihazsıs Ahmet Bey, Aziz Ağa, Mahmut, Yağmur Ağa, Çerkes Yakup, Veli, Molla Mustafa, Cabbar, Kör Ahmet, Kürt Cimşit, Kürt Temir, Muttalip, Kürt Kerem, Kürt Ali, Çerkes Fehmi, Arif Saim'in Bekçileri, Başkatip Fazlı Bey, Hıdırinoğlu, Koca Süleyman, Durak Hacı, Abdurrahman Hoca, Kölemenoglu, Molla Memet, Şoför Cemal, Kulaksız İsmail, Zala, Kürt Ali Ağa, Zeynep, Abdal Aşır, Deli Muslu, Sarı Süleyman, Ahmet, Meliha Hanım, Murtaza, Musa Kahya, Hacı Veli, Dursun Durmuş, Pıtırakoğlu, Sarı Sefer, Köse Halil, Ali Ahmet, Zekeriya, Durdu, Kürt Hurşit, Abdaloğlu Bayram;

Eşkıyalar: İnce Memed, Öksüz Koca Ali -Gizik Duran, Cötdelek, Kürt Reşit, Çakırcalı Efe, Karayılan, Yozcu (sadece isimleri geçmektedir)- Kara İbrahim, Koca Memed, Hacı Duran, Çete Durmuş, Cabbar, Zalaninoğlu, Yel Eşkıya, Hacı Veli;

Hükûmete bağlı kişiler: Mustafa Kemal Paşa, Arif Saim Bey, Çavuş, Candarma, Dursun Onbaşı, Yüzbaşı Faruk, Kaymakam Ramiz Bey, Vali, Zülfo Çavuş, Asım Çavuş, Gedikli Çavuş Hanefi, İsmet Paşa;

Kasabalılar: Arzuhalci Kozanoğlu Fathi Bey, Zeko Bey, Yel Musa, Abdullahoğlu, Fotoğrafçı Camgöz Emin, Tellal Kambur Ahmet, Şemsi Bey, Mustafa, Nazifoğlu, Tefvik, Karadağlıoğlu Murtaza Ağa, Siyasetçi Ahmet;

Göçebe halk: Kerimoğlu, Müslüm Bey
şeklinde oluşturulabilir.

Romanın kurgusunda önemli bir yere sahip olan ana karakterlerin tahlili, şahıs kadrosunun kurguyu nasıl desteklediğini anlamaya yardımcı olacaktır.

İnce Memed: İnce Memed bu romanda ilk kitaba kıyasla daha pasiftir ancak tüm olayların merkezindedir ve tüm olaylar, köylüye onun varlığının verdiği güç ile gerçekleşmektedir. İnce Memed romanın büyük bir kısmında Vayvay Köyü'nde Koca Osman'ın evine ve Köse Halil'in tarlasına sığınmış haldedir. Romanda yaşadığı birkaç çatışmayı Koca Osman'ın evinden kaçıp, Köse Halil'in tarlasına emanet edileceği vakte kadar yaşar.

İnce Memed bu romanda artık daha tecrübelidir ancak fiziki görünüşü hiç değişmemiştir. Evine sığındığı Koca Osman tarafından şöyle tasvir edilir:

“İnsanın yükte hafif, pahada ağırlığı bizim oğlan. Umudumuz ışığımız. Dağlarda yemek bulamamış ki fikaram boy atsın... Burada epeyce kalır da, yemek yer beslenirse belki boy atar, irileşir, babayiğit olur” (31. s.).

Kamer Ana da karşısında duran çocuğun İnce Memed olduğuna bir inanmakta, bir inanmamaktadır. İnce Memed'i uyurken izleyen Kamer Ana onun parmak kadar bir çocuk olduğunu, bebecikler gibi uyduğunu ve hatta onu iyi ki köylünün görmediğini, görse onun Koca Osman'ın şahini olduğuna kimsenin inanamayacağını söyler (66. s.).

Koca Osman'a göre fiziki olarak zayıf yapılı bu oğlanın içinde büyük bir insan yatmaktadır:

Bir toprak, bir avuç insan... Amma adamda yürek var, akıl var, insanlık var. Onda bu insanlık var da, işte bu sebepten ağaların da hükümetin de ondan ödü kopuyor. Ödü ödü kopuyor. Dağda beş yüz tane eşkıya vardı, eşkıya vardı da aldırılmıyordu hükümet. Neden? O eşkıyalarda insanlık yoktu. Şimdi bir tek İnce Memed için bak bak, dağı taşı asker almış. Koca ağalar, ulu hükümet yer götürmez asker ile yürüyor şu fikaranın üstüne (31. s.).

İncecik bu oğlan Koca Osman'ın gözünde her zaman yırtıcı bir şahindir. İnce Memed'i anlatmaya doyamayan Koca Osman, onun için “Şahin de küçük ama vermez avını” (31. s.) der. Bu konuda, gökyüzünde yaptığı

hareketlerle İnce Memed'e yardım eden şahin de Koca Osman'ın benzetmesini destekler mahiyettedir. İdris Bey, öldürmek maksadıyla İnce Memed'in yanına geldiği vakit, gökyüzündeki şahin, şimşek gibi yere iner sonra da hızla göğe, geri döner ve gökle kayalık arasında bu hareketi sürekli yaparak kapkara iplikler dokur. Ancak İdris Bey hançerini çıkarıp da parmağını keserek İnce Memed ile kan kardeşi olduğu vakit şahin gökyüzünde salınmaya ve yüzmeye başlar (277. s.). Eserde İnce Memed'in şahine olan benzerliği ayrıca ağa ve beylerin konuşmaları geçtiğinde de hissettirilir. Ağaların ve beylerin köylüye yaptığı zulümler her konuşulduğunda, İnce Memed'in gözlerinde o çelik bakışlar parlar.

Ferhat Hoca, İnce Memed hakkındaki en manalı benzetmelerden biri olan ak kuş benzetmesini ise bir hikâye şeklinde, şöyle anlatır:

Çölde susuz kalmış üç kişi bir seferinde... Susuzluktan ölecekler. Güneş de hiç batmıyor. Üç kişi dilleri bir karış dışarda dolanıp duruyorlar. Dolandıkları yerin ortasında bir kuyu var ki, yeşillikler içinde... Suyu da kar. Göremiyorlar kuyuyu. Kuyu bir yana gidiyor, onlar başka bir yöne. Sonra bir ak kuş görüyorlar havada. Yolculardan birisi Koca Osman Ağa gibi gün görmüş, her şeyi bilen bir kişi. Kuşun uçtuğu yere yürüyelim, diyor. Yürüyorlar. Kuş doğru suya gidiyor. Kanatlarını sallayışına bakın kuşun. O da susuzluktan yanıyor. Kuşun izine düşmüşler, varmışlar bakmışlar ki, yeşillikler içinde bir su kuyusu... İçmişler ve de ölümden kurtulmuşlar. İşte Koca Osman ak kuşu görendir (102-103. s.).

Koca Osman'ın gördüğü ak kuş, "şahinim" dediği İnce Memed'den başkası değildir. Çünkü İnce Memed haksızlığın kol gezdirdiği Çukurova toprağına adaleti getirecek olan umuttur.

İnce Memed'in gücünün etkisinde olan ve onu bulan bir başka roman kahramanı ise yağız attır. Özellikle Adem ve tüm köylüler tarafından in gibi cin gibi görülen, yakalanması ve vurulması mümkün olmayan bu at, İnce Memed'in saklandığı bostana bir hafta boyunca her gece gider, onu etkilemeyi başarır ve onun yanında kalır.

Dağların taşların asker tarafından kendi için adım adım arandığı İnce Memed, Vayvay'a sığındığı vakit sadece Vayvaylıların değil, tüm Toros'un

da en büyük manevi desteği olur. Köylüler İnce Memed'i en büyük sırları olarak saklar, hatta Ali Safa'nın adamı olan Zeynel dahi yerini bildiği halde İnce Memed'i ağasına söyleyemez. Köylü İnce Memed'in varlığı sayesinde, kendilerine türlü eziyetlerde bulunan Ali Safa'ya direnir ve köylerini terk etmez. İnce Memed artık sadece küçük bir bedeninin tanımı değildir; o, köylü için kurtuluş demektir.

Neredeyse bütün köylüden yardım gören İnce Memed'in bu romandaki en yakın arkadaşları, Koca Osman, Ferhat Hoca ve Köse Halil'dir. Eski yaşamından sanki yıllarca uzakta olan İnce Memed Hatçe'yi, Iraz Ana'yı, Cabbar ve Recep Çavuş'u sıklıkla anar. Her ne kadar geçmişin ve ağalık sisteminin etkisinden uzaklaşmasa da bir süre sonra Seyran Kız'ı fark eder ve ona âşık olur.

İnce Memed, Hürü Ana'yla konuştuğunda, kendi yittikten sonra Abdi Ağa'nın yerine Kel Hamza'nın geldiğini ve köylüye Abdi Ağa'dan daha çok eziyet ettiğini öğrenir (162. s.). Bu sebeple İnce Memed'in akli roman boyunca, bir ağanın gidip yerine bir başka ağanın geldiği fikrindedir. İnce Memed her ne kadar roman boyunca bu düşünce ile cebelleşse, yerine başka ağaların beylerin geleceğini bilse de, romanın sonunda Ali Safa Bey'i ve Kel Hamza'yı vurmaktan kendini alamaz.

İnce Memed ağzına kadar yiyeceklerle dolu ambarları, hayvanlarla dolu ahırları ve toprakları köylüye bırakıp gider. O günden sonra İnce Memed'den haber alınamaz.

Koca Osman: İnce Memed'i derinden seven ve onu kurtuluş olarak gören Koca Osman eserde şöyle tanıtılmaktadır:

Çenesinde bir tutam uzun, ak sakalı titriyordu. Derin çizgilerle kırışmış yüzü yalımların ışığında bakırlaşmış, acı içinde seyiriyordu. Kalın ak kaşlarının altında gözükmez olan çekik yeşil gözleri bir açılıp ışıklanıyor, sonra büzülüyor, kendi kırışığı içinde yitip gidiyordu. Koca Osman'ın her bir davranışında bir çocuksuluk vardı (26. s.).

Gençliğinde bu çocuksuluğundan dolayı Çocuk Osman olarak bilinen Koca Osman, İnce Memed'in en önde gelen koruyucusudur. “Şahinim”

dediği ve yere göğe sığdıramadığı İnce Memed'in evinde olduğunu herkese duyurmak istese de yakalanma tehlikesinden dolayı sesini çıkaramaz. İnce Memed yanına geldikten sonra huyları değişen, bayramlıklarını giyip, tüfeğini kuşanan, kendine güveni gelen Koca Osman'nın tavırları köylü tarafından fark edilir. Ancak İnce Memed köyü terk ettikten sonra bu büyük sırrı öğrenebilen köylü, Koca Osman'a çok kızar.

Koca Osman roman boyunca İnce Memed'i sakladığı gibi onun gücünü köylüye hissettirmekle uğraşır. Köyden kaçan eski köylüleri Ferhat Hoca ile ziyaret edip onları geri getirmeye çaba gösterir. Koca Osman, İnce Memed'in olduğu kadar Vayvay Köyü'nün de en önde gelen koruyucusudur. Koca Osman'ın en büyük destekçisi ise sürekli tatlı tatlı atıştığı karısı Kamer Ana'dır.

Kamer Ana: Koca Osman'ın eşidir. Kamer Ana da roman boyunca İnce Memed'den hiçbir yardımını esirgemez ve ona analık yapar. Koca Osman sevgisinden dolayı dayanamayıp İnce Memed'i bırakmadığı vakit, İnce Memed'i Koca Osman'ın elinden Kamer Ana kurtarır.

Ali Safa Bey: Anavarza toprağına göz dikmiş, burada birçok çiftliğe sahip, toprak tutkunu beylerden biridir. Onun için Anavarza'nın doğurgan toprağı en kara sevdadır. Eskiden bir taya, keçiye, ineğe, beş kilo tuza elli bin dönümlük toprağı köylünün elinden alabilen, insanların fakirliğini kendi menfaati için istediği gibi kullanabilen bu ağaya göre köylünün toprak yönündeki bakışını değiştiren kendisidir. Bey bu konuda kendisini suçlamakta, toprağına verdiği değeri göstererek köylünün gözünü açtığını sanmaktadır. Oysa iskân ile bu topraklara yerleştirilmiş ve yıllar yılı hastalıklardan ve sıcaktan kırılmış olan köylü, buralardan ayrılamayacağını anlamış ve elindeki tek varlığı olan toprağına sarılmıştır.

Ali Safa Bey, Meliha Hanım'ın eşi, büyük bir konak, çok toprak sahibi, açgözlü ve tüm hayalleri toprak hırsıyla dolu bir beydir. Toprak isteğı uğruna önüne çıkan her engeli gözü kara bir şekilde ezer. Birçok devlet adamı Ali Safa'ya ses çıkaramaz. Ali Safa isteğinde vali veya kaymakamla türlü hileler düzenleyebilir. Ancak karısını teselli etmek adına "Ben tenezzül etmem, hükûmeti kendi işlerime karıştırmaya... Biz İstiklal Harbimizi kendimiz için yapmadık" diyerek hilelerle dolu savaş zamanlarında kendini

kahraman olarak göstermekten de geri kalmaz. Bu büyük kahraman, işler sarp sarp sarınca tüm suçu Cumhuriyet'in getirdiği yeniliklerden ve hükûmet adamlarından bilir. Kısacası, Ali Safa'nın toprak davası en soylu savaş, karşısına çıkan her türlü engel de haksız, gereksiz ve kötü huylu bir mücadeledir.

Ali Safa Bey'in roman boyunca en büyük hevesi, Vayvay Köyü toprağıdır. Bu konuda onun önüne dikilen en büyük engel ise Vayvay köylüleridir. Ali Safa köy toprağını elde edebilmek için her türlü yola başvurur; köyü kurşun yağmuruna tutar, her gece başka bir ev yakar, köyün hasta, sakat bütün hayvanlarını çalar, köyün suyunu kesip onlarca ölüme sebep olur, insanlar katleder ve kimsenin haberi olmadan öldürdüklerini yok eder. Ancak Vayvay köylüleri toprakları için direnmeye devam eder. Her ne kadar birkaç köylü yapılan zulümlere dayanamayıp, köyü bırakıp kaçsa da İnce Memed'in köyde saklandığı öğrenildikten sonra direniş daha da kuvvetlenir. İnce Memed'den habersiz olan Ali Safa köylünün bu direnişine tam olarak anlam veremeyip, köylünün arkasında mebus Arif Saim'in olduğunu düşünür. Daha sonraları İnce Memed'den haberdar olan Ali Safa'nın en büyük korkusu tüm Toros'a cesaret veren bu eşkiya olur. Nihayetinde Ali Safa'nın da korktuğı başına gelir ve İnce Memed tarafından üç kurşunla öldürölür.

Kel Hamza: Abdi Ağa'nın daha on beş yaşında köyden kovup dağlara gelmesini bile yasakladığı, ağabeyini hiç sevmeyen kardeşidir. Dikenlidüzü'ne sadece bir kere gelen Hamza, Abdi Ağa tarafından üç gün üç gece dövölür, sonra bir atın sırtında köyün dışına atılır. Uzun süre kendine gelemeyen Kel Hamza Yöröklere çoban, sonra da bir çiftlikte yanaşma olur. Ağabeyi öldüğünde çok mutlu olan Hamza üç gün sarhoş halde dolaşır. Kel Hamza ağabeyine benzemez:

“Abdi Ağa gibi kısacık, çelimsiz değil, uzun boylu, kalın enseli, güçlü kuvvetli birisiydi” (161. s.).

Bir gün Dikenlidüzü'nden onu görmeye giden, ağzı bol bir adam olan Pıtırakoğlu Kel Hamza'yı karşısına alıp, ağabeyi öldükten sonra köylünün toprağı bölüştüğünü, gidip köyüne ağa olması gerektiğini ve elbette kendine de beğendiğı tarlayı vermesini söyler. Pıtırakoğlu'nun sözlerini çok doğru

bulan Kel Hamza, ağabeyi öldükten iki yıl sonra yanındaki silahlı adamları ile köye gelip, çakırdikenlikte oynayan Durmuş Ali'yi vurduktan sonra köye yerleşir. Hamza'nın köye yerleşmesi ile köylünün eski kötü günlerine geri dönmesi bir olur. Hatta Hamza köylüye eski günlerini dahi aratır. Köylünün elindeki bütün hasadı ve hayvanı alan Kel Hamza'nın arkasında hükûmet adamları ve asker vardır. Bu sonradan görme ağanın köylüyü tamamen aç bırakmasının sebebi ise köylünün geçen iki yıldır toprağı dilediğince paylaşmış olmasıdır. Bu sebeple Hamza, köylüyü beş yıl elindeki mahsulü alarak cezalandıracaktır.

İnce Memed'in varlığı bütün Toros'u doldurduktan sonra Kel Hamza'nın da en büyük korkusu İnce Memed olur. Pıtırakoğlu'na türlü belalar okuyan ve korkusundan ne yapacağını şaşırılmış olan ağa, Topal Ali'yi de yanına alarak Hürü Ana'nın evine gider ve İnce Memed'i öz anası gibi koruyan Hürü Ana'dan bile medet umar. Köylüyü açlıktan kırıp geçiren Kel Hamza'nın korktuğı başına gelir ve İnce Memed tarafından romanın sonunda öldürülür.

Arif Saim Bey: Bingöllü bir Kürt olan Arif Saim Bey, önceleri kasabada candarma üstteğmeni iken savaştan sonra mebus olmuştur. Atak, gözüpek, tutkulu bir adam olan Arif Saim gözünü daldan budaktan sakınmayan birisidir. Adana Fransızlar tarafından işgal edildiğı vakit ikili oynamış, her iki taraftan da istediğini almış zeki ama ikiyüzlü bir adamdır. Mustafa Kemal, onu Fransızlara karşı halkı teşkilatlanmaya gönderdiği zaman halkın savaş durumu çoktan hazırdır. Hatta Fransızlar yer yer bozguna uğratılmıştır. Yine de Arif Saim Bey de savaşa katılan zabitler gibi İstiklal Madalyası almış ve Mustafa Kemal Paşa'nın gözde adamlarından biri olmuştur. Arif Saim'in rütbe aldıktan sonra yaptığı ilk iş araba almak olur. Arabası ile gezerken herkese yukarıdan bakar.

Ali Safa'dan sonra toprak müptelası olan bir kişi de Arif Saim'dir. O da Ali Safa gibi birçok köylünün hakkını gasp ederek ve çeşitli hilelere başvurarak topraklarını genişletir. Arif Saim'in en büyük arzusu Türkiye'nin en büyük ve en modern çiftliğini kurmaktır. Bu amaçla yanına bir toprak uzmanı alan Arif Saim, Çukurova'nın en bereketli topraklarını aramaya başlar ve bu toprakları üstüne almaya çabalar. Yine Arif Saim'in toprak

sevdası uğruna da birçok can yanar. Onun gözünü diktiği topraklar ise Akmezar Köyü topraklarıdır. Değerinden çok düşüğe tarlaları almaya çalışan Arif Saim'e karşı çıkan köylüler ya parayı, ya sopayı seçmek zorunda kalırlar:

“Kimi parayı, kimi sopayı seçiyordu. Sopayı seçenler korkunç dayak, küfür yiyorlardı. Ölümüne. Dayağı yiyenler yarı canlı, bir çıplak beygirin üzerine atılıyorlar, Akmezar köyünün ortasına bırakılıyorlardı” (194. s.).

Arif Saim'e ait toprakların içinden köylüler geçemez. Çünkü Arif Saim tarlalarının içinden geçenler için vur emri bile verebilir.

Romanda yaptığı bütün kötülüklerin yanına kâr kaldığı kişi Arif Saim'dir.

Ferhat Hoca: Vayvay Köyü'nün hocasıdır. Ancak Ferhat Hoca, İnce Memed'e göre hiç de hocaya benzememektedir. Kıvırcık abanoz bir sakala, iri yalım karası gözlere, kıvırcık saçlara ve kartal bir burna sahip güvenilir bir adamdır. Ferhat Hoca, bir Ramazan günü sırtındaki torbasında taşıdığı kitapları ve çamaşırları ile Anavarza yönünden köye girer ve boş bir evi cami yapıp köylüyü teravih namazına davet eder. O günden sonra da köyün imamı olur ancak imamlık için para almaz. Geçimini evlendiği kızın küçük tarlasını ekerek sağlar.

Koca Osman'ın güvenip saydığı ve yakın arkadaşı olarak gördüğü Ferhat Hoca, İnce Memed için de yakın bir arkadaş olur. Koca Osman'ın İnce Memed'i evinde sakladığını ilk olarak söylediği kişi Ferhat Hoca'dır. Koca Osman'a köyden kaçanları geri getirmek için yardım eden de yine Ferhat Hoca'dır.

Seyran Kız: İnce Memed'in sevdiği kadındır. Pazarcığın kırmızı kayalıklı Harmanca Köyü'nden olan Seyran, Halil Molla'nın beş çocuğunun en küçüğüdür. Bir gün Harmanca Köyü'ne gelen ve köylü tarafından adı Aziz koyulan çocuk, Seyran ile büyür ve iki genç köylüler yüzünden zor günler geçirir. Halil Molla, kızını Vayvay Köyü'nün muhtarı Seyfali'ye gönderir ancak güzelliği ile dillere destan olan Seyran, Ali Safa'nın yeğenleri tarafından kaçırlır. Aziz kaçırılanları öldürdükten sonra karakolu basar ve burada vurularak ölür. Seyran olaylardan sorumlu tutularak hapse atılır fakat çok zaman geçmeden çıkar. Vayvay'a geri dönen Seyran

ailesinin tüm çabalarına rağmen köyüne geri dönmez ve Kamer Ana'dan başkası ile konuşmaz.

Seyran'ı hayata döndüren kişi İnce Memed olur. İnce Memed'in yiğitliğini daha onu görmeden duyan Seyran'ın içinde Memed'e karşı bir sevgi başlar. İnce Memed bostanda kaldığı zaman her gece bostanın yanına gidip gizliden İnce Memed'in yanında olan Seyran sonunda sevdiği tarafından farkedilir. Seyran'ın farkına varan İnce Memed de Seyran'a âşık olur.

Köse Halil: İnce Memed'in kaldığı bostanın bekçisidir. Köse Halil, uzun boylu, patlak gözlü, kaşsız kirpiksiz, yaşını hiç belli etmeyen, buruşuk yüzlü, uzun boynu azıcık öne bükülmüş bir adamdır. Hayatından sıkılan Halil, bir gün Seyfali'ye gelir ve onun bostanını beklemek istediğini söyler. Köse Halil, zehirli sıtmasıyla en fazla üç yıl dayanılan bu tarlayı altı yıldır beklemektedir ve hiç sıtmalanmamıştır. Seyfali bir gün ona İnce Memed'i emanet eder ve Köse Halil emanetini kendi çocuğu gibi koruyup saklar. İnce Memed'in çatışmalara girdiği, sevdiklerini kaybettiği zor zamanlarından sonra kendine gelmesinde Köse Halil'in büyük payı vardır.

İdris Bey: Otuz yaşlarında, ince, uzun boylu, sarı gözlü, kartal gagası burunlu, yırtıcı yabani bir hayvana benzeyen İdris Bey, bir Çeçen beyinin oğludur ve Akmezar'da yaşamaktadır. İdris Bey'in en büyük derdi Arif Saim'in Akmezar Köyü toprağına göz dikmiş olmasıdır. Arif Saim, İdris Bey'in evine çok defa gelip gitmesine rağmen İdris Bey ona toprağını vermez. Toprak meselesinden dolayı Arif Saim, İdris Bey'e kin bağlar ve hem ona hem de Akmezar Köyü'nün başına türlü çoraplar örer. Mert bir adam olan ve toprağını paylaşmayan İdris Bey, Koca Osman ve arkadaşlarını kendi köyelerine sahip çıktığı için tebrik eder. Ali Safa'nın kendisinden İnce Memed'i vurmasını istemesi üzerine, İnce Memed'i bulan İdris Bey parmağını keserek Memed ile kan kardeşi olur. Kendiyle çatışması bir türlü sona ermeyen Arif Saim'i yiğitçe düelloya davet eden İdris Bey, Arif Saim'in adamları tarafından öldürülür.

3.2.6. Romanda Zaman

İnce Memed II’de, kronolojik bir zaman izlenmekle beraber net bir tarih verilmemektedir. Romanda zaman unsuru, bölümlere göre düz bir çizgide ilerlememekte, daha çok İnce Memed’in Hürü Ana’nın, Kulaksız İsmail’in vd. geriye dönük olayları anlatması ile şekillenmekte, zaman çizgisi bu geri dönüşlerle tamamlanmaktadır.

Romanın ilk sayfalarında Koca Osman’ın anlattığına göre İnce Memed’in Vayvay’a sığındığı zamanlar, eşkıyanın dağda barınmadığı, hem asker hem köylüler tarafından adım adım arandığı zamanlardır (27. s.). İnce Memed’in ilk kitabın sonunda kaybolduğu vakit ise eşkıyaya affin geldiği, yani eşkıyanın şiddet değil, şefkat gördüğü vakitlerdir. Dolayısıyla İnce Memed’in yitmesi ile Vayvay Köyü’ne sığınması arasında belli bir sürenin geçmiş olması gerekmektedir.

İnce Memed, Değirmenoluk’tan ayrıldıktan sonra neler yaptığını Koca Osman’a anlatırken, bir köyde bir aydan fazla kalamadığını ve böyle birçok köy gezdiğini söylemektedir (73. s.). Bu bölümden de İnce Memed’in Vayvay Köyü’ne sığınana dek ayların geçtiği anlaşılmaktadır.

İnce Memed Vayvay’da Koca Osman’ın evinde altı ay kalmıştır (130. s.). Altı ayın sonunda köylünün Koca Osman’ın evinde bir tuhaflığın olduğunu sezmesi üzerine köyü terk etmiştir. Günler sonra Hürü Ana’nın evine giden İnce Memed, kendi kaybolup gittikten sonra yaşanan olayları dinler. İnce Memed gittikten iki yıl sonra Kel Hamza’nın köye geldiği Hürü Ana’nın şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

Dikenlidüzünün beş köyü bir araya geldi. Bir toy düğün yaptılar (...) Sonra bir sabah gün ısrken beş köyün kadını erkeği, hastası sayrısı, çoluğu çocuğu çakırdikenliğe gittik, dikenliğe ateş verdik (...) Bir yıl böyle gitti. Her şey bol bolamadı (...) İkinci yıla girerken daha güzel, daha şenlikli bir toy düğün oldu. Çakırdikenlik daha güzel yandı (...) Üçüncü yıldı. İkinci yıldan daha güzel, daha şenlikli (...) Birden ötelerden üç el silah sesi duyuldu (159-160. s.).

Üçüncü senenin başında Kel Hamza'nın gelmesi ile sesini çıkarmadan duruma boyun eğen köylü, Hamza gelene kadar, iki yıl süre zarfında kendi hasadını kullanmıştır.

Kel Hamza'nın gelmesi ile beraber İnce Memed'in ortaya çıkmasına kadar da iki yıl geçer. Çünkü İnce Memed, Kulaksız İsmail'in değirmenine gittiğinde, değirmencinin Memed'e şu isyan dolu sözleri, Kel Hamza ile geçen süreyi göstermektedir:

“İstemem... İki yıldır bu değirmenin boğazından bir tane girmedi (...) Dikenlidüzünün köylüleri iki yıldır dileniyor. Hepsi de çırılçıplak” (249. s.).

Değirmencinin bu sözlerine göre Kel Hamza köye geleli iki yıl olmuştur. Kel Hamza'nın gelişine kadar da iki yıl geçmiştir. Böylece ilk romanın sonunda giden Memed'in dönüşü dört yıl sonradır. Buna göre İnce Memed döndüğünde 24 yaşında olmalıdır. Ancak bu durum serinin diğer kitaplarındaki zaman konusunda hatalara sebep olur. Çünkü Yaşar Kemal, yaptığı iki farklı söyleşide seri bittiğinde İnce Memed'in 24 ve 25 yaşında olduğunu söylemektedir. Yazarın sözleri de dikkate alındığında, Yaşar Kemal'in İnce Memed serisinin zaman unsurunda hatalar yaptığı söylenebilir (Çiftlikçi, 1997: 160-161).

İnce Memed II'de olayların geçtiği dönem ilk romanın zamanından fazla uzak değildir. İnce Memed I'de zaman olarak Cumhuriyet'in ilk seneleri izlenirken, İnce Memed II'de ilk senelerdeki çalkantının yeni atlatıldığı şu cümleden anlaşılmaktadır:

“Cumhuriyet'in kuruluş devirleri geçip de ortalık durulunca, ilk işi çok yakından tanıdığı Çukurova'ya gelmek oldu” (168. s.).

İnce Memed II, karaçalının tomurcuklanıp, yapraklandığı, çiçeklerini açtığı ilkbahar mevsiminde başlamakta; Ali Safa ve Kel Hamza, İnce Memed tarafından vurulduktan sonra, güzün gelip çatmasıyla son bulmaktadır. İnce Memed, romanın başından on dokuzuncu bölüme kadar Vayvay'da Koca Osman'ın evinde kalmıştır ve burada geçirdiği süre altı aydır.

“Onun Koca Osman'ın evine geldiği, Koca Osman'ın evinde altı ay saklandığı” (130. s.).

İnce Memed, Koca Osman'ın evinden ayrıldıktan sonra bir süre Dikenlidüzü'nde ve dağlarda dolaşır, burada geçen süre belirsizdir. Yine İnce Memed'in bostanda Köse Halil'in yanında da ne kadar süre kaldığı romanda belirtilmemektedir. Eserde olaylar her ne kadar bir ilkbahardan sonraki güne kadar olan sürede geçiyor gibi görünse de İnce Memed'in Koca Osman'ın evinde altı ay kaldığı göz önüne alındığında romanın ana olay etrafında geçen zamanı genişlemekte ancak roman süresinin tam olarak ne kadar sürdüğü belirsiz kalmaktadır.

3.2.7. Romanda Mekân

İnce Memed II, tıpkı ilk roman gibi mekân listesi bakımından çok zengindir. Eserde Çukurova ve Anadolu'nun bazı kesimleri ayrıntısı ile yer almıştır. Eserlerinin çoğunda Çukurova'yı işleyen Yaşar Kemal, İnce Memed serisinde birkaç fark dışında genellikle aynı çevreyi mekân edinmiştir.

Yaşar Kemal, İnce Memed II'de de geniş manada Çukurova ve Toroslar'ı işlemektedir. Bununla beraber eserdeki tüm yer adlarına bakıldığında; köy-kasaba isimlerinden, dağ-tepe isimlerine, düzlüklere, mağaralara, Yörük çadırlarına, kayalıklara, büklere, akarsulara kadar özel ve genel olarak onlarca adla karşılaşılmaktadır. Olaylar bu mekânların hepsinde geçmemektedir ve birçok yer adının ya yazarın yaptığı tasvirlerde ya da kahramanların anılarında sadece isim olarak bahsi geçmiştir. Açık mekânlar olarak; Anavarza Ovası, Hemite Dağı, Anavarza Kalesi, Anavarza kayalıkları, Sülemiş Tepesi, Dumlukale, Akçasaz bataklığı, Toroslar, Dedefakılı bükü, Dersim, Düldül Dağı, Pazarcık Dağları, Alıdağ, Dikenlidüzü, Yalnızdut Deresi, Tuvarasın, Babikli, Kızılcadağ, Gavurdağları, Aladağ, Karatepe, Akçadeniz, Nurhak, Yılankale, dik yarlar, çöküntüler, koycuklar, sazlıklar, büvet, karaçalı ormanları, kamışlık, bataklıklar, sel yatağı, çakırdikenlik, tarlalar, harmanlar, hendekler, çimenlik düzü, Seyfali'nin bostanı, hüyükler yer almaktadır.

Eserde yer alan kasaba/şehir/ülke isimleri şunlardır: Kadirli, Kozan, Birecik, Ankara, Adana, Tarsus, Mersin, İskenderun, Bingöl, Hacılar, Pazarcık, Galiçya, Çanakkale, Urfa, İzmir, Aydın, Denizli, Manisa,

Karaisali, Erzurum, Maraş, Payas, Dörtiyol, Yüreğir, Çolaklı, Yunan, Kütülamara, Kafkasya, İran, Suriye, Irak, Afganistan, Hindistan, Mudanya.

Eserdeki köy isimleri şöyledir: Hemite, Orhaniye, Selimiye, Endel, Kesikeli, Bozkuyu, Cıgıcık, Hacılar, Aslanlı, Vayvay, Narlıkışla, Uzunyayla, Aktozlu, Meryemçil, Kayranlı, Topraktepe, Sarıçam, Akmezar, Çıkçıklar, Akmaşat, Öksüzlü, Çıyanlı, Harmanca, Kerimli, Değirmenoluk, Aptioğlu, Yalnızdut, Şihmemetli, Dedefakılı, Kazmaca, Tozlu, Mecidiye, Amberinarkı.

Eserde kapalı yahut iç mekânlar olarak; huğların yanı sıra ahır ve samanlıklar, karakol, Müslüm Bey'in çadırı, mağaralar, toprak damlar, çiftlikler, konaklar, Kulaksız İsmail'in değirmeni yer almaktadır. Romanda olaylar genellikle açık mekânlarda geçerken Koca Osman'ın, Hürü Ana'nın, Sarı Ümmet'in, Koca Süleyman'ın evlerinin ve Ali Safa Bey'in konağının içi, önemli iç mekânlar olarak yer almaktadır.

Yaşar Kemal genç yaşlarında yaptığı folklor gezilerinin etkisini romanlarında hissettirmiş ve gezdiği mekânların çoğunu eserlerinde zikretmiştir. Yazarın romanda bir iki cümlede uzun bir yer ismi listesi verdiği sıklıkla görülmektedir. Örnek olarak şu cümleler verilebilir:

Onun Koca Osmanın evine geldiği, Koca Osmanın evinde altı ay saklandığı, daha dün Koca Osmana küsüp dağlara çekildiği Vayvaydan Kesikkeliye, Kesikkeliden Hemiteye, Bozkuyuya, Akmaşata, Narlıkışlaya, Öksüzlüye, Çıyanlıya, oradan Hacılara, bütün Anavarza ovasına yayıldı (130. s.).

“Aptioğlundan Ceyhana vurdular. Kozana, Dumluya, çıktılar. Dört günde Osmaniye dolaylarında dolaştılar. Kadirliye vardılar, Akçasazın kıyılarını dolandılar” (169. s.).

“Sanki o bilmiyor muydu ki şimdi Adana'dan Mersine, Tarsusa, Ceyhandan Kozana, Kadirliye, Osmaniye'den Dörtiyola, Payasa, Gavurdağlarından Aladağa kadar tüm köyler, şehirler onu konuşuyor” (299. s.).

Yazar eserinde böylelikle onlarca yerden bahsetmiş olmaktadır ancak yer isimlerinin çoğu eserde bir veya iki defa geçmektedir. Bununla birlikte romanın kurgusunda önemli yere sahip yerler; Vayvay Köyü, Akmezar Köyü, Değirmenoluk Köyü, Kadirli, bostan ve çatışmaların geçtiği açık mekânlar ile Kulaksız İsmail'in değirmenidir.

İnce Memed ilk romanda uzun zamanını dağlarda, ormanlarda, kayalıklarda vs. geçirirken, daha pasif olduğu bu romanda iki yeri mesken edinmiştir. Bunların ilki Koca Osman'ın evindeki yüklüktür. Koca Osman, İnce Memed'i bütün gözlerden sakınarak altı ay boyunca bu yüklükte saklar. İnce Memed'in saklandığı yüklük eserde, "Yüklük bu köşeden o köşeye uzanıyordu. Nakışlı, ta huğun tavanına kadar gelen, isten kararmış bir dev dolaptı" (29. s.) şeklinde tasvir edilmektedir. Kamer Ana bu yüklüğün içine mis gibi sabun kokan bir yatak koyar. İnce Memed'in on dokuz bölüm boyunca yaşayacağı mekân oluşturulmuş olur.

İnce Memed'in ikinci saklandığı yer, Köse Halil'in bekçiliğini yaptığı, Muhtar Seyfali'nin bostanıdır. İnce Memed'in Köse Halil tarafından yapılan cibinliği romanda şöyle tasvir edilmektedir:

Memed o gece Köse Halilin iki söğüt ağacının dallarına kurduğu geniş çardakta serin, rahat uyudu. Köse Halil sazları ince ince dokumuş, cibinliğe benzer bir şey yapmıştı. Sazlardan örülmüş cibinliğe öyle hava delikleri uydurmuştu ki hem içerisi serin oluyor, hem de sinek giremiyordu. Ve dışarda bulut gibi sivrisinekler uğulduyor, bir tanesi olsun sazlardan dokunmuş cibinliğin içine giremiyordu (370. s.).

Eserin kahramanlarından olan Topal Ali-Yel Musa ikilisi ve Adem-yağız at ikilisi yaşanan çevrenin hatta Çukurova'nın okuyucuya resmedilmesinde önemli bir yere sahiptir. Topal Ali ve Yel Musa'nın iz sürmesi ile İnce Memed'in Vayvay'dan çıktıktan sonra gezdiği yerler tasvir edilirken, Adem'in yağız atın peşinde koştuğu sayfalar okuyucuya bütün Anavarza'yı tanıtmaktadır.

Eser, Anavarza çevresinin tasviriyle başlamakta, yalımlar içinde yanan çakırdikenliğin tasviri ile son bulmaktadır. Yazar, bu iki mekân arasında

daha onlarca tasvire yer vermiştir ve bu mekânlar romanın kurgusunda önemli bir rol oynamıştır. İnce Memed II’de mekânın üstlendiği en önemli görevlerden birisi romandaki çatışmaya ya da kavgaya sebep oluşudur. Vayvay Köyü Ali Safa Bey için, Akmezar Köyü ise Arif Saim Bey için uğruna canların alınabileceği önemli topraklardır. Roman boyunca en önemli çatışmalar Vayvay Köyü’nde yaşanırken, bu çatışmaların yaşanma sebebi de yine Vayvay Köyü’nün toprağıdır. Aynı şekilde Arif Saim ve Akmezar köylüleri arasında yaşanan çatışma da köy topraklarından kaynaklanmaktadır. Gözlerini toprak sevdası bürümüş bu ağalar ve köylüler arasındaki savaş, kurgunun büyük bir bölümünü oluşturmakta ve İnce Memed’in içindeki hak/haksızlık ateşini alevlendirmektedir.

3.2.8. Romanda Dil ve Üslup

Yaşar Kemal’in roman dili açık, anlaşılır, akıcıdır ancak onun roman dilinin en önemli özelliği pek çok araştırmacının da belirttiği üzere yazarın bu açık, anlaşılır, akıcı olan dili, Yaşar Kemal’e has şiirsel bir kıvama getirmesidir. İnce Memed II’de de ilk romanının dilini kaybetmeyen yazar, kendine has şiirsel dilin bir örneğini daha vermiştir.

Yaşar Kemal kendine özgü bu dili oluştururken Çukurova ağzından, halk dilinden aldığı kelimelerden, deyim ve atasözlerinden ayrıca eş anlamlı-zıt anlamlı kelime gruplarından, ikilemelerden ve sıfatlardan fazlasıyla faydalanmaktadır. İcra ettiği meslekler ve halktan yaptığı derlemeler ile kelime hazinesi oldukça gelişen yazar, romanlarında coşan bir anlatıma ulaşmaktadır.

İnce Memed II’de, Koca Osman’ın derdini anlatmaya çalıştığı şu cümleler ağza özgü örnek olarak verilebilir:

“Kalaycı ölünce hükümeti dikti karşımıza. Bu zulüm dağını. Ben ne yapayın ben. Bu ölüm dağını dikti karşımıza. Eli kolu uzun hükümetin mağrıptan maşrıka kadar. Bizi de sorarsanız pıstıkça pıstık. Ben ne yapayım ben” (78. s.).

Eserde Arif Saim’in hiç Türkçe bilmeyen babası ise; “Guro hesbe bigırın” (200. s.), “Lavo Ali Safa, du serseran hati, sercavan hati, vira rune”

(200. s.), “Çayani” (200. s.), “Du hati bal Bege” (200. s.) örneklerinde olduğu gibi Kürtçe konuşmaktadır.

İnce Memed II’de de İstanbul Türkçesinde yer alamayan, Yaşar Kemal’in halk dilinden aldığı yahut kendi türettiği pek çok kelime kullanılmıştır. Bu kelimelere örnek olarak; tirkenmek, büvet, yassılmak, diliyin (dilinin), uğunmak, çont, ağmak, cansızmışcana, mağrıp, maşrık, firez verilebilir.

Yaşar Kemal yine İnce Memed II’de de çok sayıda ikileme kullanmıştır. Örnek olarak; yalp yalp, yalım yalım, şıkır şıkır, yavaş yavaş, yok yok, patlar patlamaz, üstüne üstüne gibi ikilemeler verilebilir.

Yaşar Kemal’in bütün romanlarında olduğu gibi İnce Memed II’de de, anlatımdaki akıcılığı destekleyen ve özellikle tasvirlerdeki anlatıma coşkunculuk veren sıfatlar çok sayıdadır. Sıfatlara fazlasıyla yer veren yazarın renklere verdiği ağırlık, romanın pek çok bölümünde göze çarpar. Eserden alınan şu cümleler örnek olarak verilebilir:

“Çiçeklerinin, yeşilden patlamış otlarının, ağaçlarının renkleri de başkadır. Yeşilse yeşili billur yeşili, sarıysa sarısı sapsarı, kehrübardır. Kırmızısı yalım yalım kıvılcımlanarak parlar, mavisi bin misli mavidir” (9. s.).

Fırat derler bir su akar. Yeşildir. Yosunu üstüne çıkar. Yaz bahar aylarında deniz gibi olur. Deniz gibi köpürür. Köy Fıratın kıyısında, yeşil kayalıklı bir dağın dibindeydi. Toprak damların çatıları yeşil toprakla örtülüydü (71. s.).

Gün batarken bir yangın rengi ovaya vurdu. Gökyüzü, dağlar sel yatakları, ovanın dibinden görünenden akan büyük ırmak bir yangının yalımları gibi parlayıp aktılar. Bir yalım seli bir an ovayı doldurdu. Sonra her şey, dağlar, ağaçlar, kırmızı topraklar, sürüler, otlar, turnalar som maviye kesti (70-71. s.).

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, sıfat ve özellikle renk cümbüşü ile beraber yazarın, bir konuyu aktarmada, örnekleri ard arda ve çok sayıda vermesi de yine kendi üslubunun bir özelliğidir.

İnce Memed II’de: burnunda tütme, kolu kanadı kırılmak gibi deyimlerin yanı sıra; kul sıkışmayınca Hızır erişmez, besle kargayı oysun gözünü, etme bulursun yatma ölürsün gibi atasözleri de çok sayıdadır.

3.3. İnce Memed III

3.3.1. Romanın Tanıtımı

Yaşar Kemal, İnce Memed III’ü, sekiz romanını daha yazdıktan sonra, 1983 yılında kaleme almıştır. İnce Memed II ve İnce Memed III arasında da, ilk iki kitap arasında olduğu gibi 14 yıl bulunmaktadır.

İnce Memed III’ün ilk baskısı Toros Yayınları’nda (İst.), 1984 yılında basılmıştır. Eserin ikinci, beşinci, altıncı basımları Toros Yayınları’nda, 1986, 1990, 1991 yıllarında; sekizinci baskısı Görsel Yayınları’nda (İst.), 1994 yılında basılmıştır (Çiftlikçi, 1997: 72).

İnce Memed III ayrıca Adam Yayınları tarafından basılmış olup 2004 yılından itibaren YKY’de basılmaya devam etmektedir. Eserin bu yayınevinde, en son on dokuzuncu baskısı yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan İnce Memed III adlı roman, Toros Yayınları’nın 1994 yılına ait, sekizinci baskısı olup kapak resmi Avni Arbaş, kapak düzeni Sait Maden tarafından yapılmıştır ve Yazır Matbaacılık tarafından basılmıştır. Eser, 691 sayfa, 30 bölümden oluşmaktadır. Kitabın rengi açık kahverengi, kitabın üzerindeki net çizgilere sahip olmayan İnce Memed ve atının rengi koyu kahverengi, atın baş ve ön ayak kısmı ise yeşildir.

Yaşar Kemal, İnce Memed III ile 1985 yılında “Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülünü”nü almıştır.

İnce Memed III, İnce Memed’den çok korkan Murtaza Ağa’nın Topal Ali ile olan maceralarını, Arif Saim’in toprak hırsıyla giriştiği hileleri ve İnce Memed, Yüzbaşı Faruk ile yaşadığı çatışmalardan sonra yine köylünün canını okuyan bir ağa olan Çiçeklilereli Mahmut’u öldürmesini konu edinmektedir.

3.3.2. Romanın Özeti

İnce Memed II’de ele avuca sığmayan, hakkında birçok efsanenin uydurulduğu ve dedikodunun yapıldığı yağız at, İnce Memed III’de sahibini bulur. İnce Memed, Ali Safa Bey’i ve Kel Hamza’yı öldürdükten sonra

yağız atı dağlardaki bir ormana sürer. Sırtını bir ağaca yaslayıp insanların ölümden ne kadar korktuğunu ve bazılarının ölümlerini karşılaştığında ne kadar alçaldığını ayrıca Topal Ali'yi, Ferhat Hoca'yı düşünürken yağız atın huysuzlanmasından dolayı bir şeylerin ters gittiğini anlar. Asker tarafından her yanı sarılan İnce Memed yağız at sayesinde kurtulmayı başarır.

İnce Memed'in ağaların ve beylerin tükenmeyeceği, birinin gidip yerine bir başkasının geleceği fikri doğrudur. Bu ağalardan biri de Karadağlıoğlu Murtaza Ağa'dır. Ancak Murtaza Ağa, Çiçeklilereli Mahmut Ağa'nın da dediği gibi korku hastalığına yakalanır. Ağanın en büyük korkusu, İnce Memed'dir. Sözde kendisiyle hiçbir ilgisi olmayan İnce Memed, iyi bir adam olan Ali Safa'yı bile öldürdüyse kasabaya gelip bütün ağaları beyleri ve elbette kendisini de öldürecektir. Murtaza Ağa, bu bitip tükenmez korku içerisinde, Ankara'ya İnce Memed ve eşkıyalık adına telgraf üzerine telgraf çektirirken bir yandan da ne kadar hükûmet yanlısı olduğunu hissettirmeye çalışır fakat ağanın tek düşündüğü mesele, İnce Memed'dir. Telgraflardan haberdar olan Taşkın Halil Bey ise Arif Saim'in mebus olduğu bir yerde böyle sıkıntıların olduğu haberinin duyulması, beyin mebusluğuna zarar vereceğinden Murtaza'ya uslu olması gerektiğini söyler.

Yüzbaşı Faruk ve özellikle Onbaşı Kertiş Ali'nin İnce Memed konusunda köylüye karşı insafı hiç yoktur. İnce Memed'in nerede olduğunu öğrenmek için çocuk Çoban Müslüm'ü önce falakaya yatırır, sonra Müslüm'ün en yakın arkadaşı olan köpeğini öldürmekle tehdit edip Memed'in yerini öğrenirler. Ardından köpeği öldürürler. Yüzbaşı Faruk ile Onbaşı Kertiş, yağız atı görürler ancak vuramazlar. Yüzbaşının öfkesi daha da artar.

Öte yandan korkusunun önüne geçemeyen Murtaza Ağa, Memed'in adamı olduğunu sezdiği halde Topal Ali'yi giydirir, kuşatır ve türlü hediyelerle donatır. Ondan ne kadar çekinirse çekinsin, bundan sonra kardeşi olarak gördüğü Topal Ali, onun en büyük koruyucusu olacaktır.

Yüzbaşıya, Kara İbrahim tarafından İnce Memed'e benzer bir tarif ile dokuz kişilik bir eşkıya grubunun yeri haber verilir. Grupla çatışan asker dokuz eşkıyayı da öldürür ancak yağız atı kaçar. Her ne kadar yaşlı Sarı Çavuş aksini iddia etse de, köylü kadınların ölen eşkıyalardan birinin İnce

Memed olduğunu söylemesi üzerine Yüzbaşı, Tazı Tahsin ile kasabaya derhâl haber gönderir. Başta Murtaza Ağa olmak üzere ağalar, beyler Tazı Tahsin'i paraya boğarlar. Tazı Tahsin'den eşkıyaların eşgalini dinleyen Topal Ali ise ölenlerin içinde İnce Memed olmadığını anlar ancak kasabada bir bayram havası esmeye başlamıştır. İnce Memed'den kurtulduğunu düşünen Murtaza Ağa hakkında şüpheleri olduğu Topal Ali'den hediyelerini geri alır ve onu evinden kovar. İnce Memed'in ölüm haberi üzerine kasabada toylar düzenlenirken, kara haberi duyan Vayvaylılar yasa boğulur. Seyran koşarak kasabaya gelir ve ölünün İnce Memed'e ait olmadığını hemen anlar. İnce Memed sanılan eşkıya, çete başı olan Kara Osman'dır. Durum, Kara Osman'ın kardeşleri cenazeyi almaya geldiğinde anlaşılır. Ölenin İnce Memed olmadığı haberini alan Murtaza Ağa'nın etekleri tutuşur ve Topal Ali için ağıtlar yakmaya başlar. Kel Hamza hariç ölenler, akrabaları tarafından alınır; kireç ocağına atılan Kel Hamza ise çocukların kendi aralarında yaptığı merasimle mezarlığa gömülür.

Talip Bey, Anavarza'ya sahip çıkıp Yörüklerle, ellerindeki toprağı almak için eziyet eden başka bir beydir. Bir sabah Talip Bey ölünce tüm kasaba cinayeti İnce Memed'den bilir ve Talip Bey'in ölümü üzerine efsaneler yazılmaya başlar. Hemen Ankara'ya gidilmesi ve durumun vahametini haber vermesi için beş kişilik bir heyet oluşturulur. Talip Bey'in çocukları gelip de babalarını Yörüklerin öldürdüğünü söyleyince Murtaza Ağa, İnce Memed'in öldürdüğü konusunda ısrar eder. Babalarının ölümünü hukuk yolu ile çözmeye çalışan çocuklara beyler karşı çıkar, Molla Duran oğulların fikirlerini değiştirir, İnce Memed hakkında sahte tutanak düzenlenir.

Topal Ali, kovulduktan sonra Kara Hasan'ın değirmenine gider. İnce Memed'in ölmediğini duyan Murtaza Ağa değirmene gelip Topal Ali'ye ne kadar dil dökse de kendini affettiremez. Topal Ali'nin ününü duyan Molla Duran onu kendine muhafız yapınca Murtaza Ağa çileden çıkar.

Hürü Ana köyün sessizliğine kayıtsız kalmayıp ağzına geleni söylemeye başladığı vakit Kısacık Mahmut'tan yağız atın yakınlarda başıboş dolaştığını, İnce Memed'in başına kötü bir iş geldiğini öğrenir. Kısacık Mahmut'u yanına alan Hürü Ana yola düşer. Önce Müslüm'ün kardeşi Fatmalı ile karşılaşan Hürü Ana, Müslüm'ün Yüzbaşı Faruk'u ve Kertiş Ali'yi

yanılttığını, sonra Battal Ağa'dan İnce Memed'in yaralı olduğunu öğrenir. Hürü Ana, İnce Memed'i bulduğunda Memed'in yaraları ağırdır. Hürü Ana hemen Kırkgöz Ocağı'nın hatunu, Anacık Sultan'a gider ve ona durumu anlatır. Hürü Ana ve Anacık Sultan, Memed'i iyileştirmek için yola çıkar.

Arif Saim yaşanan kargaşadan Ankara'ya hiç bahsetmemekte hatta çekilen bütün telgrafların önünü kesmektedir. Çünkü onun bölgesinden çıkacak herhangi bir sorun mebusluğuna leke sürecektir. Arif Saim'in yaptıklarından haberdar olan ve İnce Memed'den çok korkan Murtaza Ağa Arif Saim'in can düşmanı olan Ramazanlı Bey'ine gidip ona Arif Saim'in Mustafa Kemal'e suikast hazırladığı yalanını söyler. Bu haberi önüne gelen herkesle paylaşır. Topal Ali'yi de Molla Duran'a kaptırdığı için arayışlarına devam eden Murtaza Ağa, İnce Memed'in üstesinden ancak eski bir eşkıya olan Bayramoğlu'nun geleceğine inanır. Bayramoğlu, Murtaza Ağa'nın kendisini neden ziyarete geldiğini anlar ve Murtaza Ağa'yı tersler. Bayramoğlu'nun yanından ayrılan Murtaza Ağa Çiçeklidesinden Mahmut Ağa ile karşılaşır. Mahmut Ağa, İnce Memed'i zavallı ve kulağından tutup getireceği bir adamcık olarak görmektedir. Murtaza Ağa bu güne kadar Mahmut Ağa'yı neden bulamadığına üzülür ve tüm umudunu ona bağlar.

Çiçeklidesinden olan Mahmut Ağa atına adam ezdirmeyi huy edinmiş bir adamdır ve bu konuda ona vali, yüzbaşı dahi engel olamamıştır. Eşkıyaların köylere inip köylülere zarar verdiği bir dönem hiçbir yiyeceği kalmayan Muhtar Musa'nın köyü Sakızlı, Mahmut Ağa'nın bakılması için aldığı keçileri yeyince ağa tüm köylüyü kovar ve köyü ateşe verir. Kendine karşı çıkmayan halka karşı türlü eziyetler de bulunan bir ağa da işte Mahmut Ağa'dır.

Ankara'ya çekilen telgraflar üzerine Arif Saim Bey kasabaya gelir ve ağaları, beyleri karşısına dizer. Molla Duran'ın alfabeyi dahi bilmeyen bir hoca olduğunu herkesin önünde açıkladıktan sonra telgrafları çekenin kim olduğunu öğrenmeye çalışır. Sonuca ulaşamayan Arif Saim Bey kimlerin canına okuduğunu anlattıktan sonra telgraf konusunda kesin emirler verir.

Yüzbaşı telgrafta imzası olan Muhtar Kenan'ı çağırıp imzayı onun atıp atmadığını sorar. Atılan imzanın kendine ait olmadığını söyleyen Muhtar Kenan, Kertiş Ali tarafından öldürülene kadar dövülür ve son nefeslerinde,

telgrafları çektirenlerin Murtaza Ağa ile Zülfü olduğunu söyler. Yine Kenan'ın ölümü de kayıtlarda İnce Memed'in üzerine geçer.

Kenan'ın İnce Memed tarafından öldürüldüğünü duyan Murtaza Ağa önce kendi için gelen İnce Memed'in Kenan'ı öldürdüğünü düşünür ancak sonra gerçek durumu anlar. Kertiş Ali'nin daha sonradan dövdüğü adamlar da Murtaza Ağa ve Zülfü'nün adını verince Yüzbaşı ile Kertiş Ali de bu ağalara karşı çaresiz kalır ve ne yapacaklarını düşünür. Yüzbaşının da gücü ağalara yetmemektedir.

Anacık Sultan'ın verdiği ilaçlar İnce Memed'e iyi gelir. İnce Memed'in iyi olduğu haberi obalarda bir bayram sevincine sebep olur. İnce Memed'in iyi olduğunu duyan yağız at dahi Hürü Ana'nın kapısından ayrılmaz. İnce Memed, arkadaşları Kasım ve Temir ile saklandığı yerden çıkıp Battal Ağa ile helalleşmeye gider. Battal Ağa ona Molla Duran'ın çektirdiği sıkıntıları anlatır. İnce Memed artık dağlardan düze inmeye, uzaklara gidip kendine bir hayat kurmaya karar verdiğini ve ağaların sonunun gelmeyeceğini söyler. İnce Memed'in içinde uzun süreden beri var olan bu düşüncesine en güzel cevabı Battal Ağa verir:

İnce Memed öldürülecek onun yerine Ali Memed gelecek, o da öldürülecek onun yerine Hasan Memed gelecek... O da öldürülünce Veli Memed gelecek... O da, o da, o da... Sen ne sanıyorsun oğlum Memed, İnce Memedler bitecek mi sanıyorsun? Her insanın içinde bir mecbur kurdu, bir İnce Memedlik, bir Köroğluluk kurdu var. Köroğlu gitti İnce Memed geldi. İnsanoğlunun içinde bu kurt oldukça insanoğlu ne olursa olsun yenilmeyecek (433. s.).

İnce Memed, Hürü Ana'nın evine gidip ona Çukurova'ya ineceğini söyleyince, Hürü Ana İnce Memed'e önce çok kızar sonra hak verir. İnce Memed köyden çıkınca Tazı Tahsin ile karşılaşır. Tahsin haber götürüp ağalardan daha çok para almak için hemen kasabaya koşar ancak yağız at Tahsin'in peşini bırakmaz ve onu ölesiye kovalar. Attan zor kurtulan Tazı Tahsin kasabaya gelir, önce ağalara sonra Yüzbaşı'ya gördüklerini anlatır. Bu sefer dikkate alınmayan Tazı Tahsin, bir de Kertiş Ali'den sopa yer.

İnce Memed elini öpmeye gittiği Anacık Sultan'dan hediye olarak ocağın mühürü olan yüzüğü alır. Dönüşte ağıt yakan bir grup ile karşılaşır. Acılı insanlardan kardeşleri olan Hasan'ın İnce Memed tarafından öldürüldüğünü öğrenir. Duydukları üzerine İnce Memed tekrar içine gömülür. Battal Ağa'nın yanına eşyalarını almaya giden İnce Memed, Temir ve Asım ile bir çete kurar. Hasan'ı öldüren Sarıçıyan'ın çetesini bulan İnce Memed adamları Hasan'ın ailesine teslim eder.

Sarı Ümmet, İnce Memed'i çok zengin ve eski bir eşkıya olan Keklikoğlu'ndan kalan konağa götürür. İnce Memed burada iyi ve kuvvetli eşkıyalarla birlik olup kasabayı ateşe vereceğini ardından da Çukurova'ya gideceğini söyler. Sarı Ümmet onu yolundan çeviremez. Topal Ali ile karşılaşan İnce Memed ona Murtaza'yı öldüreceğini söyleyince Topal Ali, İnce Memed'den Murtaza'yı kendisine bırakmasını ister. Arkadaşlarıyla beraber Vayvay'a inen Memed, Seyran ile nikâhını kıyar. Feleksiz Fazlı tarafından kasabaya haber verilir. İnce Memed ve arkadaşları asker gelmeden köyden kaçar, Topal Ali, İnce Memed'i Molla Duran'ın evine getirir. İnce Memed'i karşısında gören Molla Duran, iltifat etmekten kendini alamaz. İnce Memed ve Topal Ali, Molla Duran'ı Yörüklerin yurduna geri dönmesi konusunda ikna ederler. Evden çıktıktan sonra İnce Memed ve çetesini Ferhat Hoca ile Yobazoğlu'nu kaçıtır. Asım Çavuş ise bu olaya göz yumar.

Çareyi farklı yollara saparak bulmaya çalışan ağalar eski arkadaşı Cabbar'ı kullanarak İnce Memed'i yakalamayı planlarlar. Murtaza Ağa karşısına oturttuğu Cabbar'a işleri yola koyabilmek için hem yalanlar söyler, hem de Cabbar'ı iltifatlarla göklere çıkarmaya çalışır. Murtaza Ağa, İnce Memed'i sırtından vurmaya aklından kesinlikle geçirmeyen Cabbar'a bir yandan vaatlerde bulunur, bir yandan da tehditler savurur.

Otuz yıllık eşkıya olan Kuzgun Veli, Molla Duran'a İnce Memed'i öldürerek düze inmek istediğini bildirerek ondan yardım ister. Molla Duran, Topal Ali ve Battal Ali'ye İnce Memed'i uyarmaları gerektiğini söyler. Topal Ali bu haber için İnce Memed'e Çoban Müslüm'ü gönderir.

Vurulan Hasan'ın babası Hıdır Ağa, Kuzgun Veli'yi yakalar ve Müslüm'le İnce Memed'e haber gönderir. İnce Memed yiğitlik lafları eden

Kuzgun Veli'yi bırakır ancak Veli, Memed'in arkasından ateş açar. Olayın hemen ardından köy asker tarafından çevrilir. Şanını yüceltmek isteyen Mahmut Ağa da İnce Memed'i vurmak için gelir. İnce Memed, Müslüm ve Şahan askerinin elinden kurtulur ve Sarı Çavuş'un evine sığınır. Haberi alan Tazı Tahsin yine para hırsıyla İnce Memed'in yerini Mahmut Ağa'ya bildirir. Mahmut Ağa eşkıyaları yakalayıp evine götürse de köyün tüm kadınları ak çarşaflarını giyerek ağanın evini basar ve eşkıyaları kurtarırlar. Durumu öğrenen Mahmut Ağa tüm köylüyü köyden kovar ve hayvanları da teslim etmelerini ister.

İnce Memed, köylüyü aç sefil köyden atmış, perişan etmiş Mahmut Ağa'yı üç kurşunla öldürür. Bir daha İnce Memed'den haber alınmaz.

3.3.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı

Yaşar Kemal, İnce Memed III'ü serinin diğer kitaplarında da olduğu gibi "Tanrısal bakış açısını" ile yazmıştır. Diğer iki romandan sayfa sayısı olarak daha geniş olan, durumların, olayların, mekân ve şahısların da yine detaylı bir şekilde verildiği eserde bakış açısı, eserin kurgusuna tamamen hâkimdir. Böylelikle Yaşar Kemal, Tanrısal bakış açısı sayesinde anlatmak istediklerini özgür bir şekilde okuyucuya sunabilmiş, yine karakterlerin iç dünyasını, iç çatışmalarını da vererek okuyucuyu yönlendirmiştir. Okuyucu, Tanrısal bakış açısı sayesinde Hürü Ana'nın iç konuşmalarına şöyle tanık olur:

Bundan sonra da ben Hürüce karıysam, bunu, bu bana yaptığınızı fitil fitil burnunuzdan getirmez miyim, ulan sümüklü Temir! Ben kimim, ben kimim, sen beni biliyor musun sümüklü Yörük, ötürüklü Temir, ben böyle gözü bağlanacak bir kişi miyim, o İnce Memedi de bir gözüm görürse, ben de ondan bunu sormaz mıyım, onun ağzına şu parmaklarımı takıp da yırtmaz mıyım, o köpeğin (292-293. s.).

İnce Memed III'de anlatıcı, "üçüncü tekil şahıs"tır. Yani olaylar, "O" tarafından anlatılmaktadır. Olayların üçüncü tekil şahıs tarafından anlatılması esere tabii olarak ilahi bir bakış açısı sunmakta, olayları anlatan

“O” kurgunun çevresine hâkim bir anlatıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Eserde “O” tarafından söylenen şu cümleler örnek olarak gösterilebilir:

“Sabahleyin çan sesleriyle, bir hayuhuyla uyandı ki dipdiriydi. Çarçabuk giyindi orta odaya geçti. Battal Ağa cezveyi ateşe sürmüş onu bekliyordu, gülerek karşıladı” (290-291. s.).

3.3.4. Romanın Vakası

İnce Memed III romanının vaka tipi, iki veya daha fazla vaka zincirinden oluşan gruba girmektedir. İlk romanda kurgu daha düz bir çizgide ilerlerken, İnce Memed II ve İnce Memed III’de şahıs kadrosu genişlemiş, roman seyrinde farklı hikâyelere de yer verilmiştir. İnce Memed III’de romana sonradan dâhil olanların hadiseleri yine aynı bakış açısı ve aynı anlatıcı ile başka dünyalardan aksedilmekte ancak bu başka dünyalar belirli noktalarda İnce Memed’in hayatı ile kesiştirilmektedir. Romanda belirli çekirdek olaylar ile beraber anlam birlikleri oluşmakta ve olay örgüsü meydana gelmektedir.

Romanın çekirdekleri etrafında teşekkül ettiği anlam birlikleri şöyle sıralanabilir:

- 1) İnce Memed’in asker ile yaşadığı çatışmada yaralanması.
- 2) Murtaza Ağa’nın İnce Memed ve eşkıyalık hakkında Ankara’ya birçok telgraf çekmesi.
- 3) Faruk Yüzbaşı ve Kertiş Ali’nin çocuk Çoban Müslüm ile karşılaşması.
- 4) Murtaza Ağa’nın Topal Ali’yi yanına alması.
- 5) Kara İbrahim çetesinin çökertilmesi.
- 6) Talip Bey’in öldürülmesi.
- 7) Molla Duran’ın Topal Ali’yi yanına alması.
- 8) Hürü Ana’nın Kırkgöz Ocağı’ndaki Anacık Sultan’ı ziyaret etmesi ve Anacık Sultan’ın İnce Memed’i iyileştirmesi.
- 9) Murtaza Ağa’nın Bayramoğlu’nu ziyaret etmesi.
- 10) Mahmut Ağa’nın Sakızlı Köyü halkını köyden atması
- 11) Mebus Arif Saim’in, Ankara’ya çekilen telgraflar adına kasabaya gelip ağaları ve beyleri toplaması.

- 12) Kertiş Ali'nin Muhtar Kenan'ı sorgu esnasında döverek öldürmesi.
- 13) İnce Memed'in Anacık Sultan'ı ziyaret etmesi.
- 14) İnce Memed'in arkadaşları ve Sarı Ümmet ile beraber Keklikoğlu'nun konağında toplanması.
- 15) İnce Memed'in Molla Duran'ı ziyaret etmesi.
- 16) Otuz yıllık bir eşkıya olan Kuzgun Veli'nin, İnce Memed'i vurarak düze inme planları yapması.
- 17) İnce Memed'in Mahmut Ağa'yı öldürmesi.

3.3.5. Romanın Şahıs Kadrosu

İnce Memed III'te şahıs kadrosu ilk iki romana göre köylüye karşı ağaların ve beylerin sayıca artması ile farklılık göstermektedir. Yaşar Kemal, İnce Memed I ve II'de köylünün durumunu en küçük ayrıntılarına kadar vererek bir köylü şablonu çizmiştir. İlk iki romanda ağadan hocaya kadar farklı kişiliklerle köylünün her yönünü okuyucuya tanıtan yazar, İnce Memed III'de ağırlıklı olarak kasaba eşrafına yönelmiş ve kasabadaki ağa-beylerin özelliklerine değinmiştir. Öte yandan köylünün durumu da elbette göz ardı edilmemiş, köylü kadrosuna yeni şahıslar eklenmiştir.

Eserde, Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü'nün isimleri geçmekle beraber herhangi bir olayda yaşanmışlıkları yoktur. Sadece şahısların konuşmalarında bahisleri geçmektedir.

Romanın şahıs tablosu, yine İnce Memed I ve II'de olduğu gibi köylüler, eşkıyalar, hükûmete bağlı kişiler, kasabalılar ve göçebe halk olarak belli başlıklar halinde gözlemlenebilir. Şahıs kadrosuna bu başlıklar altında bakıldığında kişiler listesi şöyle oluşturulabilir:

Köylüler: İnce Memed, Hürü Ana, Topal Ali, Yobazoğlu, Çiçekli Mahmut Ağa, Hürrük Ağa, Sarı Çavuş, Emiş Hatun, Tazı Tahsin, Tazı Tahsin'in Anası, Çoban Veli, Sarı Ümmet, Değirmenci Kara Hasan Ağa, Kara Hasan'ın Çırağı Sabri, Muslu Çavuş, Seyran, Koca Osman, Seyfali, Kamer Ana, Kara Osman'ın Kardeşleri, Çolak Sabri, Aşık Mustafa, Veysel Çocuk, Gülbahar Kız, İsmet, Fevzi, Veysi, Cemal, Talip Bey, Talip Bey'in Oğulları, Pancar Hösük, Kısacık Mahmut, Ramazanlı Bey'i, Muhtar Musa,

Muhtar Kenan, Darendeli Göde Mevlüt, Feleksiz Fazlı, Cabbar, Hüseyin Hoca, Hıdır Ağa, Emiş Hatun;

Eşkıyalar: İnce Memed, Ferhat Hoca, Kel Eşkıya, Kara İbrahim, Delikanlı, Ökkeş, Kerim, Aydınlı Kerem, Kürt Zaro, Kısacık Hacı, Deli Kenan, Aydınlı Temir, Kasım, Kara Osman, Bayramoğlu, Kürt Rüstem, Sarıçıyan Abdik, Keklikoğlu, Sinemoğlu, Kuzgun Veli, Sefil Ali, şahan;

Hükûmete bağlı kişiler: Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa, Arif Saim Bey, Candarma Albayı, Vali Muavini, Kaymakam, İmam, Faruk Yüzbaşı, Kertiş Ali Onbaşı, Asım Çavuş, Muallim Zeki Bey, Muallim Rüstem Bey, Öğretmen Sami Turgut, Doktor, Belediye Başkanı, Candarma, Candarma Komutanı, Teğmen Habip, şevket Yüzbaşı, Yargıç;

Kasabalılar: Karadağlıoğlu Murtaza Ağa, Çoymakzade Bekir, Taşkın Halil Bey, Arzuhalci Siyasetçi, Arzuhalci Deli Fahri, Molla Duran Efendi, Kozanoğlu Fahri Bey, Mustantık Rüştü Bey, Tapucu Zülfü, Hüsne Hatun, Emekli Yargıç Hüdai, Hacı İsmail, Köşker, Terzi, Kebapçı Nusret, Tellal Kambur Ahmet, Nazifoğlu, Hamza Dayı, Sami Turgut Bey, Fotoğrafçı Gözlüklü Rahmi, Kör Salih, Tevfik, Türkmen Beyi Kaplanoğlu Halis Bey, Cafer Usta, Hamurcuzade Sabit Bey, Kör Salih, Hâkim, Müddeiumumi, Doktor, Çöpçü Göçmen Murat, Ramazanlı Bey'i, Hamurcuzade Sabit Bey;

Göçebe halk: Çoban Müslüm, Fatmalı, Battal Ağa, Vahap Dayı ve Torunu, Yörük Kadınları, Homanlı Bey'i.

Romanın kurgusunda önemli bir yere sahip olan ana karakterlerin tahlili, şahıs kadrosunun kurguyu nasıl desteklediğini anlamaya yardımcı olacaktır.

İnce Memed: Çukurova'nın en çok aranan eşkıyasıdır. Eserin üçüncü cildinde de İnce Memed'in fiziki özellikleri hiç değişmemiştir. Tazı Tahsin, İnce Memed ile arasında geçen diyalogta, köylüler tarafından İnce Memed sanılıp uğruna ağıtlar yakılan eşkıyayı tanımlarken İnce Memed'in tam zıddı olan tasviri şöyle yapar:

“şimdiki sana mı, şimdiki sana hiç benzemiyordu. O, iki metre boyunda, boğa gözlü, kalın kaşlı, yanık yüzlü, çam yarması gibi bir adamdı” (453. s.).

Küçük bedenine rağmen insanlığının büyüklüğü ile övgü almaya devam eden İnce Memed, bu romanda Battal Ağa tarafından bedenen ve ruhen kıyaslanır. İnce Memed ile arasında geçen diyaloglar esnasında Battal Ağa, tüm samimiyetinden emin olduğu karşısındaki çocuk eşkiya hakkında şunları düşünür:

(...) onun gözlerine gelmiş oturmuş o çelik ışıltısına bakıyor, vay insanoğlu vay, diyordu içinden, az önceki şu halim selim, şu, giyitleri görünce bir çocuk gibi utanarak sevincinden, iyiliğinden çocuk gibi ağlayan adama bakın, bir şu kaplan kesilmiş, tüyleri diken diken olmuş deve bakın (432. s.).

İnce Memed bu romanda, İnce Memed II'ye kıyasla daha aktiftir. İkinci romanın sonunda kaldığı tarladan çıkan İnce Memed, İnce Memed III'ün başında candarma ile yaşadığı çatışmada yaralanır. Bir süre saklanmak zorunda kalan İnce Memed, Hürü Ana tarafından Anacık Sultan'ın getirilmesi sayesinde iyileşir. Eşkivalığı bırakıp düze inmeyi düşünse de karşılaştığı insanlık dışı hareketler, köylülerin çektiği sıkıntılar, köylülerin kendisini yaşananlardan sorumlu tutması İnce Memed'in içindeki tüfeğine sarılma duygusunu alevlendirir. Ağa ve beylerden sonra yüzbaşılardan ve diğer askerlerin de arama yarışına girdiği İnce Memed, artık dağlarda ve köylerde adıyla ünlenmiş bir eşkiyadır.

İnce Memed bu romanda manevi bir güce sahip olur. Memed'in helallik almak ve kendi yolunu çizebilmek için gittiği Anacık Sultan, Kırkgöz Ocağı'nın mührünün olduğu bir yüzüğü ona verir ve şöyle der:

(...) ocağın mühürüdür. Benden sonra bu ocak sönüyor, al sende kalsın. Malatya'ya gidersen, Ağuışen Ocağına var, bunu onlara göster, seni saklarlar. Ölünceye kadar da, parmağına taktığım bu yüzüğü yanından ayırma. Belki sana bir faydası olur. Bu ocak sönerken, bu yüzük iyi bir kimsenin parmağında olsun (503. s.).

Kırkgöz Ocağı'nın yüzüğüne sahip olduğu insanlar arasında yayıldıktan sonra İnce Memed halk gözünde pir katına yükselir. Yanına gittiği Battal

Ağa, İnce Memed'e yüzük parmağında olduğu sürece belalardan korunacağını söyler (515. s.). Yine nikâhına aldığı Seyran da evliliğinin daha ilk günü İnce Memed'i uğurlarken yüzüğün varlığı sayesinde korkusuzdur. Seyran'a göre, bu yüzük sayesinde İnce Memed'e zarar gelmeyecektir. İnce Memed'in Mahmut Ağa'nın evinden kurtuluşu da bu konuda dikkate değerdir. Çünkü Mahmut Ağa'nın evinde yedi kapı ardına kilitlemiş olan İnce Memed ak libaslı köylü kadınları tarafından şöyle kurtarılır:

Dağlardan ak libaslar giyinmiş kadınlar iniyorlardı gecenin karanlığında, bir ellerinde yalın kılıçlar, öteki ellerinde ışıklar. Kadınlar dağlardan, yamaçlardan, aşağı ovadan çekildiler geldiler, çekildiler geldiler, köyün alanını, ev aralarını, arkadaki kayalığı doldurdular. Sonra da ardından Mahmut Ağanın kale gibi konağını sardılar, duvarlarını yıktılar, silahlı adamlar onları görünce durdular kaldılar, yerlerinden kıpırdayamadılar bile. Ak libaslı kadınlar gittiler İnce Memedle arkadaşlarının zincirlerini kopardılar, aralarına aldılar, çakmaktaşından kayalıklı dağlara çekildiler gittiler. O sayısız ak libaslı kadınların her birisinin üstünde de bir kırmızı kartal dönüyordu gecenin arkasında yalımlar saçarak (677-678. s).

İnce Memed bu romanda da köylülerce çok defa öldürülür, çok defa diriltilir. Bir zaman ermiş olarak görülen İnce Memed başka bir zaman en ağır sözlerle yargılanır. Bazen tüm iyiliklerin sebebi olarak görülen İnce Memed bazen de tüm sıkıntıların sebebidir. Hatta halkın sözünden öte, işlemediği iki suç için yüzbaşı tarafından adına tutanak bile işlenir. Bu tutanakların ilki Talip Bey'in ölümünün ardından yazılır. İkincisi ise Kertiş Ali'nin sorgu sırasında döverek öldürdüğü Çankazık Muhtarı Kenan'ın katli üzerine yazılır. Ancak kasabadaki ağa ve beylerin yanında hükûmete bağlı yüzbaşının ve diğer askerlerin İnce Memed'e karşı görüşü değişir. Özellikle Anacık Sultan'dan yüzüğü aldıktan sonra Faruk Yüzbaşı'nın karşısında İnce Memed'i aramaya Şevket Yüzbaşı'nın, Mahmut Ağa'nın da başlaması üzerine Memed'e karşı fikirler değişir.

Eserde bir önemli değişim de İnce Memed'in fikirlerinde gerçekleşir. İnce Memed, ikinci kitap boyunca ağaların bitmeyeceği, her gidenin yerine yeni birinin geleceğini düşünür. İnce Memed III'te de başta bu görüş hâkimdir ancak Battal Ağa'nın İnce Memed'e;

İnce Memed öldürülecek onun yerine Ali Memed gelecek, o da öldürülecek onun yerine Hasan Memed gelecek... O da öldürülünce Veli Memed gelecek... O da, o da, o da... Sen ne sanıyorsun oğlum Memed, İnce Memedler bitecek mi sanıyorsun? Her insanın içinde bir mecbur kurdu, bir İnce Memedlik, bir Köroğluluk kurdu var. Köroğlu gitti İnce Memed geldi. İnsanoğlunun içinde bu kurt oldukça insanoğlu ne olursa olsun yenilmeyecek (433. s.)

demesi üzerine, Memed'in içine bir umut doğar ve aslında fakirlerin ne kadar çok, ağaların ise ne kadar az sayıda olduğunun farkına varır. Böylelikle haksızlığa karşı mücadelesine devam etme gücü bulur.

Murtaza Ağa: Cömert bir Türkmen beyi olan Kekeme Adem Ağa'nın oğludur. Murtaza Ağa diğerleri gibi hazinenin ya da Ermenilerin topraklarının üstüne konmamıştır. Oturduğu konağı da kaçan bir Ermeni'den parasını ödeyerek almıştır. Romanda can derdine düşmüş bir ağadır. İnce Memed'den ölesiye korkan bu ağa korunmak için Topal Ali'yi yardımcı olarak yanına alır. İnce Memed'in öldüğünü öğrendikten sonra da onu yaka paça evden kovar. İnce Memed'in ölmediğini öğrendiğinde ise Topal Ali'ye geri dönmesi için dil döker, yalvarır. Başındaki İnce Memed belası için Ankara'ya onlarca telgraf çektirir ve her telgraf aynı arzuhalciler tarafından yazılıp farklı insanlar tarafından imzalanır.

Murataza Ağa'nın romandaki karakteri temkinli, korkak, meraklı, aceleci, tezcanlı, ikiyüzlü ve yalancı olarak çizilmiştir. Her koşulda sadece canını kurtarmayı düşünen Murtaza Ağa, olaylara aslı astarını öğrenmeden hemen tepki verir. İnce Memed'in öldüğü haberi yayıldığında Murtaza Ağa'dan iyisi ve onun kadar para saçanı yoktur ancak İnce Memed'in yaşadığı haberi duyulunca kaymakamdan Arif Saim Bey'e kadar herkesin karşısına dikilen, korksa da lafını esirgemeyen kişi yine Murtaza Ağa'dır.

Mahmut Ağa: Atına adam çığneten Mahmut Ağa olarak bilinen Çiçeklilereli ağadır. Babası tarafından okusun büyük adam olsun diye İstanbul'a Adana'ya okula gönderilmiş ancak babası ölür ölmez köye dönüp arkasına on beş silahlanmış atlı alarak kasabaya inmiştir. Babasının mezarına söven birini atına çığnetmiş ve bu huyuyla da nam salmıştır. Babasından kalan paranın üzerine bir servet yığmıştır (367. s.).

Mahmut Ağa, bir hayvanın en güzel nerede yetiştirildiğini öğrenerek köylere hayvan dağıtır ve keçiler, inekler, boğalar, atlar yetiştirir. Bu sayede çok para kazanan Mahmut Ağa, gücünü kullanan ve lafını dinleten bir adamdır. Öfkelendiği insanı atıyla çığner ve gerekirse ailesine bunun için kan parası da öder. Bu huyundan dolayı valinin dikkatini çeker ancak ona aldırış etmez ve kendisine vali tarafından gönderilen yüzbaşı ile valiye haber gönderir. O günden sonra da kuşkulandığı kişileri dağlara sokmaz. (368. s.).

Mahmut Ağa, Sakızlı köylülerinin aç kalıp keçileri yemesi üzerine köylüyü kovar, köylü direnince de köyü ateşe verir. Yine, yakalayıp bağladığı İnce Memed'in kaçmasına yardım eden Çiçeklileresi köylüleri de Mahmut Ağa tarafından köylerinden atılır. Köylüye dilediğince davranan Mahmut Ağa, romanın sonunda İnce Memed tarafından öldürülür.

Molla Duran: Gözünü toprak hırsı bürümüş ağalardan biridir. Uzak mor dağların arkasındaki bir köyden olan Molla Duran, annesiyle birkaç yıl evli kalıp sonra onu bir gece bırakıp giden Hüseyin Hoca'nın peşine takılır. Hüseyin Hoca'nın yanında üç yıl kaldıktan sonra kendi yolunu çizer ve türlü hilelerle çok para kazanır. Bu arada namaz kılmayı bırakmaz, köylere hocalık eder ve hatta Adana valisinin onu Mısır'a göndermesinden sonra Ankara'dan Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan gelen önerileri reddeder. Kaçakçılığı bıraktıktan sonra kasabaya yerleşen Molla Duran'ın iki, üç altına aldığı tarla sayısı bilinmez olur (567-583. s.).

Zeki ve ağzı iyi laf yapan bir adam olan Molla Duran, Talip Bey'in kardeşlerini etkileyip ağabeylerini İnce Memed'in öldürdüğüne inandırır ve İnce Memed hakkında yalancı bir tutanak tutulmasına sebep olur. Duran, Murtaza Ağa'dan sonra Topal Ali'yi yanına alır ve Murtaza Ağa'yı dahi yatıştırmasını bilir. Murtaza'yı Topal Ali'ye kendisinin daha çok ihtiyacı

olduğu konusunda inandırır. Ağalar arasında lafı dinlenen Molla Duran'ın sesi sadece Arif Saim'e karşı çıkmaz. Obalara yaptığı eziyeti Battal Ağa şu sözleri ile anlatmaktadır:

Bundan sonra artık bizim işimiz zor. Baba kışlağımıza gene etek dolusu para vereceğiz. Ne elimizde kaldı, ne avucumuzda, şu Molla Duran Efendi olacak adam baba dede kışlağımızı çiftlik yaptığı yetmiyormuş gibi, her yıl da bizden altın para istiyor, kağıt para olursa olmuyor (...) Şu Molla Duran Efendi gibi bir firavun yok şu Çukurova'da (428. s.).

Molla Duran daha sonraları İnce Memed'in yardımcısı olur. Topal Ali'nin İnce Memed'i Duran'ın evine getirmesinden sonra İnce Memed'in isteğı üzerine Battal Ağa'dan otlakiye parası almayı da keser.

Tapucu Zülfü: Kasabanın tapucusudur. Arif Saim Bey ile hukukları eskiye dayanmaktadır. Zülfü yeri geldiğı vakit vali, milletvekili kadar etkilidir. Savaş zamanında Fransız kumandanının yanında kapılanan Zülfü, Arif Saim ile savaş zamanı tanışmış, Fransızların geri çekileceğini anlayınca da Arif Saim'le Kuvayı Milliyecilerin safına geçmiştir. Savaştan sonra sadece tapuculuk mesleğini geri ister ve Arif Saim gibilerine nice toprağı pay eder. İstese bakan dahi olabilecek bir adam olan Zülfü tabuculuğı yeğler ve meyve bahçelerini büyütür. Paşaya yaranmak için en güzel meyvelerini sandıklar dolusu gönderse de umduğunu bulamaz ve meyveleri ulaştıramaz (38-39. s.).

Tapucu zülfü başta Arif Saim olmak üzere birçok toprak sevdalısı adamın işini yapar. Satışa çıkardığı toprağı sadece almasını istediğı adama haber verir ve en az para ile satar. Belli bir toprağı göz diken ağalar ve beyler de soluğı Tapucu Zülfü'nün yanında bulmaktadır. Tapucu Zülfü böylelikle birçok beyi istediğı kadar toprak sahibi yapmıştır.

Topal Ali: Köyünün izcisi olarak bilenen Topal Ali, bu ciltte izcilikten çok İnce Memed'in sağ kolu olmaya devam eder. İnce Memed'i çok iyi tanması sebebi ile Murtaza Ağa'nın en sevdiği adam olur ancak İnce Memed'in ölüm haberi yayıldıktan sonra Murtaza tarafından tüm kıyafetleri ve eşyaları elinden alınarak konaktan atılır. Murtaza Ağa'nın yaptığı bu ağır

harekete çok iççerlenen Topal Ali, Murtaza Ağa'yı öldüreceğini söyler. İnce Memed'in ölmediğı haberi yayıldıktan sonra Murtaza Ağa'nın kendine döktüğü diller Topal Ali'de hiç ilgi uyandırmaz. Murtaza Ağa'ya büyük bir öfke besleyen Topal Ali, Molla Duran'ın adamı olur.

Kendini, İnce Memed'e karşı olup yanına alan ağalara İnce Memed hakkında hiçbir zaman yalan söylemez. İnce Memed'e olan sevgisini de belli etmekten çekinmez. Yine de ağalar ona güvenir. Topal Ali'nin bu konuda karakterinde tutarsızlık görünmektedir. Ağalara yardım ettiği gibi İnce Memed'e kötülük gelmesinden de çok korkar. Her koşulda İnce Memed'e yardımını ulaştıran Topal Ali yerine göre ağa ve beylerin de işine yarar.

İnce Memed'i Molla Duran'ın evine getiren Topal Ali, Molla Duran'ın İnce Memed'e yardım etmesini sağlar. Aynı zamanda Topal Ali, Battal Ağa'nın da yardımına koşar.

Kasım: Sakızlı Köyü'nden olan Kasım, Mahmut Ağa'nın kardeşini öldürdükten sonra İnce Memed'in çetesinde eşkıya olmuştur. Kasım sessiz bir kişiliğe sahiptir ancak İnce Memed ve arkadaşları ile yıkılan ve içinde kimsenin olmadığı köyüne geldiğinde Mahmut Ağa'ya isyanını şu sözleri ile belli eder:

“Köy sürüldükten sonra buraya bizim köyden tek gelen insan benim. Ne yapalım, bütün keçilerini yemiştik Çiçeklilereli Mahmut Ağanın. Açlık bu. Dini iman, vicdanı yok açlığın” (616. s.).

“Benim yutamadığım, bizi buradan kovdu anladık, keçilerini yemiştik. Ama Çukurovadaki köyümüzü neden elimizden aldı? Biz o toprakları canımızı vererek çıkarmıştık” (616. s.).

Ağa köylerini ellerinden aldığında diğer köylüler hiç diretmezken Kasım, ağanın kardeşini öldürür ve bunu diğer köylülerden daha da çok korktuğu için yaptığını söyler (617. s.). Kasım, ağanın kardeşini öldürdükten sonra boş köyde saklanmıştır ancak İnce Memedler ile beraber evine girecek cesareti yoktur. Köyde saklandığı süre zarfında Çiçeklileresi köylüleri tarafından yardım görür. Kasım, Temir ile köyde saklandığı vakit tanışır.

Temir: Battal Ağa'nın yeğeni olan Temir, İnce Memed'in çetesinde olan bir eşkıyadır. Candarma ile çarpışan ve yaralanan İnce Memed'i uzun

bir süre saklayan, ona göz kulak olan Temir'dir. Hürü Ana İnce Memed'i aramaya çıktığında, onu İnce Memed'in yanına gözleri bağlı olarak götürür. Hürü Ana gözleri bağlanınca Temir için sayıp söver.

Cabbar: İlk ciltte İnce Memed'in çetesinde, ona en yakın arkadaş olan kişidir. Cabbar daha sonra aftan faydalanır ve düze iner, evlenir ve çocukları olur. Murtaza Ağa, İnce Memed'i ortadan kaldırma konusunda Cabbar'ı kullanmaya çalışır. Cabbar, Murtaza Ağa'dan düşünmek için on gün izin ister ve romanda bir daha ortaya çıkmaz.

Müslüm: Sarıkeçili Oymağı'nın on dört yaşındaki çocuk çobanıdır ve Fatmalı'nın ağabeyidir. İnce Memed'in dağlardaki gözü gibi olan Müslüm, Yüzbaşı ve Kertiş Ali tarafından İnce Memed hakkında sorgulanır. İnce Memed'i görmediğini söylemesi üzerine önce falakaya yatırılır sonra en sevdiği arkadaşı olan köpeğini öldürmekle tehdit edilir. İnce Memed'in yerini söylemesine rağmen köpeği öldürülen Müslüm, aslında Yüzbaşı'yı yanıltmıştır. Müslüm köpeği öldükten sonra yatak döşek hasta yatar ve kimseyle konuşmaz. Onun yerine kardeşi Fatmalı çobanlık yapar.

Kuzgun Veli'nin İnce Memed'i bulup öldürmeyi düşündüğünü Müslüm, İnce Memed'e haber verir. Yine Hıdır Ağa'nın haberini de Memed'e uçuran Müslüm'dür. Müslüm ve diğer köylüler Müslüm'ü Memed'in ulağı olarak görmektedir. Herhangi bir sorun olduğunda Müslüm, İnce Memed'i eliyle koymuş gibi bulur. Bu hüneri ile her seferinde övünür.

Yüzbaşı Faruk: İnce Memed'i bulmayı kendine görev bilmiş bir askerdir. Her seferinde İnce Memed'i elinden kaçırın Yüzbaşı için İnce Memed hayatının görevi olmuştur. Yüzbaşı başlarda önemsemediği küçük eşkıya ile bir süre yatar, kalkar hâle gelir. En büyük bunalımlarını İnce Memed yüzünden yaşar. Hatta başka bir yüzbaşı olan Şevket ile İnce Memed'i yakalama yarışına girer. Ele avuca sığmayan İnce Memed, Mahmut Ağa tarafından adil olmayan bir şekilde yakalanınca, bir şekilde Faruk Yüzbaşı'nın İnce Memed'e karşı fikirleri değişir ve ona saygı duymaya başlar. Yüzbaşı'nın romanın sonlarında "İnce Memed'e en küçük bir hakarete bulunsunlar da göreyim onları. Hepsini deliğe tıklarım" (669. s.) gibi sözleri, İnce Memed'in sadece kendi görevi olduğunu, onu bir katil olan Mahmut Ağa ve onun yordakçısı olan Şevket Yüzbaşı tarafından

yakalanmasının adil olmadığını düşündüğünü göstermektedir. Yüzbaşı, eserde Murtaza Ağa'nın gözünden şöyle tanıtılmaktadır:

“İyi çocuktu, mert adamdı. Tam bir Cumhuriyet zabitiydi. Hilesi hurdası, yalanı dolanı yoktu, dobra dobra bir adamdı. Ama ne yazık ki, Zülfüye tapınmıştı. Zülfü de onun kuyusunu kazıyordu” (408. s.).

Kertiş Ali Onbaşı: Anası, babası ve kardeşleri açlık ve sıtmadan ölmüş yedi yaşında öksüz kalmıştır. Gaddar insanların kapısında ölürcesine çalıştıktan sonra askere gidip çok çalışmış ve uzatmalı onbaşı olmuştur. Görevinden dolayı gece gündüz insanlara öldürürcesine dayak atmak zorunda kalan Kertiş Ali, bir süre sonra köylünün korkulu rüyası haline gelmiştir. Döverek öldürdüğü insan sayısı bilinmez. Yüzbaşının ona karşı bakışı acınasıyken köylünün ona bakışında korku yatar. Bu korkunun geçerli sebepleri vardır. Kertiş Ali'nin köylüye yaptıklarını Asım Çavuş şu sözleriyle anlatmaktadır:

“Sen söyle Ali Onbaşı, şu dağlarda kaç kişiyi döve döve, derilerini yüze yüze, tırnaklarını söke söke cansız, sakat bıraktın da ağızlarından gene İnce Memed üstüne bir söz alabildin mi” (490. s.).

Kertiş Ali ise kendi için çok üzülmemektedir. Görevini layığı ile yerine getirdiğini düşünen Kertiş Ali kendini şöyle korumaktadır:

Ben üzülmeğim de kimler üzölsün... Sen git, can pazarında canını haraç mezat et... Bu kadar köylüyü dayaktan geçir (...) Bak Yüzbaşım şu ellerime, dayak ata ata köylölere bu hale geldi. Buna can mı dayanır. Ellerim ayaklarımdan daha büyük (...) O mektuplarda bize cellat diyorlar, biz cellat mıyız Yüzbaşım biz vazifesini bihakkın yapan vatansever Cumhuriyet çocuklarıyız (396. s.).

Anacık Sultan: Kırkgöz Ocağı'nın son piri, varisidir. Alçakgönüllü, ağzı dualı, eli şifalı olan bir kadındır. Otlardan yaptığı ilaçlarla hastaları tedavi eder. Namı bütün Toroslar'ı sarmış olan Anacık Sultan apak saçlı, ince çeneli, uzun kuğu boyunlu, çıkık elmacık kemikli, nur yüzlü biridir. Anacık Sultan, Kırkgöz Ocağı'nın kerametinin artık bittiğini söylese de kimseyi inandıramamaktadır. Halk ona canı gönülden bağlıdır.

Anacık Sultan yaralı olan İnce Memed'i iyileştirir. Daha sonra kendisinden helallik almaya gelen İnce Memed'e ocağın mührünün bulunduğu yüzüğü verir.

Battal Ağa: Sarıkeçeli aşiretinin eli açık, gün görmüş, olgun, ince, uzun boylu, çimen yeşili gözlü, bir erkek güzeli olan beyidir. Mücadelesi Molla Duran'a karşıdır. Molla Duran, Battal Ağa'nın toprağını hiç rahat bırakmaz.

İnce Memed'i seven Battal Ağa, onu yedirir, giydirir, ona her konuda yardımcı olmaya çalışır. İnce Memed'in içindeki en derin yarasına ilaç süren Battal Ağa, Memed'in aklına, ağalara karşı İnce Memedlerin de bitmeyeceğini yerleştirir.

3.3.6. Romanda Zaman

İnce Memed III'de İnce Memed'in serüveni bir önceki romandan sonra aralıksız devam etmektedir. Çünkü romanın üçüncü bölümüne göre Ali Safa bir önceki gece öldürülmüştür ve evinin avlusu insanla doludur (23. s.). O hâlde ikinci bölümde candarma ile çarpışan ve yaralanan İnce Memed, Ali Safa'yı öldürüp kaçtıktan hemen sonra bu çatışmayı yaşamıştır. Dördüncü bölümde Müslüm'ün Yüzbaşı ve Kertiş Ali ile arasında geçen olaylar ise İnce Memed'in candarma ile arasında geçen çatışmanın yarını gerçekleştirmektedir. Müslüm bir önceki gece duyulan yaylım ateşinin hâlâ etkisindedir (82. s.). Beşinci bölümde, Kertiş Ali ve Yüzbaşı, Müslüm'ün yanından ayrıldıktan sonra yağız atı görür. Beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu ve onuncu bölümler boyunca Kara İbrahim çetesinin yakalanıp öldürülmesi üzerine yaşanan olaylar düz bir çizgide araya zaman girmeden devam etmektedir.

On birinci bölümde köy çocuklarının Kel Eşkîya'yı kireç ocaklarında bulup gömmeleri de yine kendinden önceki bölümlerin devamı niteliğindedir çünkü Kel Hamza'nın ölüsü kartallar ve köpekler tarafından yenmediğine göre yeni atılmıştır. Çocuklar da eşkiyayı kartallara yem olmadan önce bulur ve gömer. On ikinci bölümde Talip Bey'in öldürülüşü de yine eserin kronolojik zamanına uygundur. İnce Memed'in Kara İbrahim olmadığı anlaşıldıktan sonra yaşadığı kanaat getirilmiştir ve kasabalıya göre Talip Bey'i öldüren de İnce Memed'dir.

İnce Memed ikinci bölümden sonra ilk kez on üçüncü bölümde ortaya çıkar ve yaraları hâlâ çok sızlamaktadır. O hâlde üçüncü bölüme kadar yaşanan olaylar, İnce Memed'in candarma ile çarpıştığı ikinci bölümden, mağarada saklandığı ve Hürü Ana'yı gördüğü on üçüncü bölüme kadar gerçekleşir ve bu geçen süre çok uzun bir süre değildir. İkinci bölümde yaralanan İnce Memed on üçüncü bölümde yaraları içinde acı çekmektedir. On dördüncü bölümde Hürü Ana hiç vakit kaybetmeden Anacık Sultan'a gider. Anacık Sultan, İnce Memed'i iyileştirir. Anacık Sultan ile geçen bu zaman esnasında da on beş, on altı, on yedinci bölümlerde kasabadaki ağaların durumları çizilmiştir. Anacık Sultan'ın ilaçları on sekizinci bölümde İnce Memed'i iyileştirmiştir. Bölümün başındaki "İnce Memed birkaç haftadan beri iyiydi" (417. s.) cümlesi dikkate alındığında on dördüncü bölüm ile on sekizinci bölüm arasında birkaç hafta geçtiğini göstermektedir.

Olaylar, on dokuzuncu bölümden romanın sonuna kadar, belli bir zaman dilimi atlanmadan düz bir çizgide devam etmektedir. Ancak on dokuzuncu bölümden sonra romanın sonuna kadar geçen süre belirsizdir. Yaşanan olayların peş peşeliği ve akıcılığı göz önüne alındığında romanın kapsadığı zaman dilimi bir yıldan az bir süreyi kapsamaktadır denilebilir.

Romanın gerçek hayatta karşıladığı zaman dilimi ise ikinci roman ile arasında zaman farkı olmamasından dolayı Cumhuriyet'in kuruluş yıllarının artık geride kaldığı, ortalığın durulduğu zamanlardır denilebilir.

Ramazan Çiftlikçi, eserin sosyal zamanını, eserde isminin sıklıkla geçmesi sebebi ile Mustafa Kemal Paşa'nın yaşadığı 1936 veya 1937 yılı olarak tahmin etmektedir (Çiftlikçi, 1997: 176).

3.3.7. Romanda Mekân

İnce Memed III, serinin ilk iki cildine göre, olayların yaşandığı mekân bakımından farklılık göstermektedir. İlk iki ciltteki olaylar daha çok köylerde ve açık mekânlarda yaşanırken, İnce Memed III'de olaylar daha çok kasabada ve kapalı mekânların da sıklığı ile beraber açık mekânlarda yaşanmaktadır. İnce Memed'in çatışma yaşadığı bölümler açık mekânlarda gerçekleşir ancak bu çatışma anları kasaba eşrafının yaşadığı olayların

anlatıldığı sayfalara göre daha azdır. Eserde, her ne kadar köyler ve Çukurova'nın açık bölgeleri yerini alsada, kasaba ilk iki cilde göre daha etraflı tanıtılmış ve genel manada olayların geçtiği mekân olmuştur.

Yaşar Kemal, İnce Memed III'de de geniş bir çerçevede Çukurova ve Toroslar'ı işlemektedir. Bununla beraber, yine ilk iki romanda olduğu gibi eserdeki tüm yer adlarına bakıldığında; köy-kasaba isimlerinden, dağ-tepe, isimlerine, düzlüklere, mağaralara, Yörük çadırlarına, kayalıklara, büklere, akarsulara kadar özel ve genel olarak onlarca adla karşılaşılmaktadır. Olaylar bu mekânların hepsinde geçmemektedir ve birçok yer adının yazarın yaptığı tasvirlerde ya da kahramanların anılarında sadece isim olarak bahsi geçmiştir.

Açık mekânlar olarak; Akdeniz, Anadolu-Rum toprakları, Anavarza, Yılkale, Alıdağı, Kızılkartallı koyağı, Düldüldağı, Meryemçil beli, Keklikbeli, Hasandağı, Haran Ovası, Ceylan pınarı, Abdülaziz Dağları, Aladağ, Hemite Dağı, Domuztepesi, Kekilli Dağı, Amik Ovası, Sakarya Dağları, kayalıklar, orman, deniz, sel yatakları, çay, portakal bahçeleri, kireç ocağı, kamışlık, büklik, kayabaşı, dere, koyak, gölek, tepeler, yayla, kışlak, pınar, dereler, bataklık, sapa yollar yer almaktadır.

Eserde yer alan kasaba/şehir/ülke isimleri şunlardır: Kozan, Tarsus, Yüreğir, Payas, Osmaniye, Dumlu, Maraş, Antalya, İstanbul, Ankara, Adana, İspanya, Erciyes, Çanakkale, Sarıkamış, Yunan, Aydın, Maraş, Misis, İncirlik, Göksün, Andırın, Almanya, Ceyhan, Kadirli, Malatya, Bağdat, Halep, Konya, Urfa, İskenderun, Halep, Andırın, Antep, Sivas, Kayseri, Arabistan, Musul, Kilis, Develi, Antakya.

Romandaki olayların büyük bir bölümün geçtiği kasaba (Kadirli) İnce Memed III'de diğer ciltlere göre daha geniş bir şekilde ele alınmıştır. Kasabada yaşanan olaylar, Arzuhalci Siyasetçi ve Arzuhalci Fahri Bey'in dükkanlarında, Taşkın Halil Bey-Ramazanlı Beyi-Murtaza Ağa-Molla Duran-Ağırceza Başkanının konaklarında, kaymakamlıkta, hükümet konağında, candarma komutanlığında, Belediye binasında, köşker-terzi-kumaşçı-gömlükçi-kebabçı-lokanta-Hacı İsmail'in dükkanı-Kunduracı Cafer Ustanın yerinde, camide, hapisanede geçmektedir.

Eserde geçen köy isimleri şöyledir: Değirmenoluk, Çiçeklidersesi, Vayvay, Sakızlı, Aslan, Yalnızyurt, Çankazık, Çamlıyol, Kabasakız, Ferhat Hoca'nın sığındığı köy. Görüldüğü üzere köy sayısı diğer iki cilde göre az sayıdadır.

Eserde kapalı yahut iç mekânlar olarak; kasabanın içerisinde yer alan iç mekânların yanı sıra Ali Safa Bey'in evi ve avlusu, Bakırgeçtiği mağarası, Kara Hasan'ın değirmeni, Battal Ağa'nın çadırı, Kırkgöz Ocağı, mağara, Vahap Dayı'nın çadırı, Sarı Ümmet'in evi, Mahmut Ağa'nın evi, Hürü Ana'nın evi, Roma mezarı, Kadriye Hanım'ın evi, Büyük Millet Meclisi, Maraş Vilayeti Candarma Komutanlığı geçmektedir.

İnce Memed III'de yine ilk iki ciltte olduğu gibi pek çok yer adı sadece bir veya iki defa geçmekte, bunların çoğu olayların yaşandığı bölgeyi çizmede yardımcı olarak kullanılmaktadır. Olayların çoğunlukla yaşandığı yerler, kasaba (Kadirli), Çiçeklidersesi Köyü, Vayvay Köyü, ve İnce Memed ile çetesinin çatışmalarının yaşandığı açık mekânlar olarak açıklanabilir. Eserde az sayıda geçmiş olsa da Kırkgöz Ocağı'nın, Battal Ağa'nın obasının, Kara Hasan'ın değirmeninin, Sakızlı Köyü'nün önemli yeri vardır.

Yazar romanın arka planını oluştururken ve okuyucunun gözünde, içerisine karakterlerini yerleştireceği alanı çizerken, su gibi akan coşkunun bir üslupla örneklerde görüleceği gibi pek çok yer tasviri yapmıştır:

Gökyüzünün bir yanı denize iner, derin suyu bütün ağırlığıyla ezerken, tepeler, dağlar, kayalar, ağaçlar dümdüz olurken, orman titredi, sallandı, ağaçları yattı kalktı, büyük gıcırtilarla. Dünya çatırdamağa, yer yerinden oynamağa başladı (18. s.).

Böyle uyuşmuş, atı ne kadar sürdüğünü bilemeden gidiyor, at küçük suları, hendekleri, önüne gelen kütükleri, küçük kayaları, sel yataklarını atlarken, yanına, başına, sırtına dallar, sert sert vururken, altındaki atın farkında oluyordu (19. s.).

Eserde mekân kurgununun en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Mekâna ayrıntıları ile yer veren Yaşar Kemal, yöreyi okuyucunun gözünde

resmeder. Okuyucuya Bayramoğlu tanıtılmadan önce yaşadığı köy tasvir edilir:

“Köy birkaç evlikti ve hepsi de yığma taşlardan yapılmış toprak damdı. Her evin önünde koskocaman, dalları evlerin üstüne kadar uzanmış çınarlar vardı. Çınarların altından da birer gür pınar kaynıyordu” (352. s.).

Eserde var olan köylerin tasvirinin yapılmasının yanında bir köyün en baştan oluşturulmasına da tanık olunur:

Köyün yakınında, buradan Ceyhan ırmağına kadar, karaçalılık, kamışlık, zincarlık bir toprak parçası, uzanıyordu. Orada bir açıklık bulup ilk huğlarını, Talip Beyin onlardan hiç para almayarak verdiği kamışlarla, otlarla kurdular. Neleri var, neleri yoksa sattılar. Kazma, kürek, orak, tahra, balta aldılar, kök sökmeğe başladılar (...) Bir dev çalışmayla karaçalılıktan, o yıl ekecekleri kadar bir tarlayı çıkardılar (372. s.).

Eserde Yörük çadırları, köy evleri, konaklar ve özellikle Kırkgöz Ocağı ayrıntıları ile tasvir edilmiştir. Yazar eserinde Çukurova'nın köy evlerinin en genel görüntüsünü şöyle çizmektedir:

Çukurovadaki köy evleri genellikle sazlarla kamışlardan, bir de cilpirti dedikleri çalılardan kurulur, huğ denilen bu evler dik dörtgen biçiminde, uzunlaması en çok yirmi beş, otuz adım, enlemesi on adımla on beş adım arası olurdu. Yan duvarları kamışsa, kamışlar, uzatılmış kalasların üstüne dikine dizilirdi, çitse, dikilmiş kazıkların arası ince cilpirti çubuklarıyla örülürdü. Duvarın yüksekliği iki buçuk metreden fazla olamazdı. Kamış çitlerin de, cilpirti çitlerinin de içi toprakla kalınca sıvanır, bu sıvaların üstü de Hemite dağı yörelerinden getirilmiş mavi, sarı, yeşil, kırmızı topraklarla boyanır, süslenirdi. Huğların üstü çoğunlukla sazlarla örtülürdü. Yalnız çok zengin insanların evlerinin, o da çok seyrek, duvarları taştan örülür, damları da çinkoyla, kiremitle örtülürdü (239. s.).

Köy evlerine karşılık olarak konaklar zengin ve gösterişlidir. Bu konaklar genellikle uzak yerlerden dahi parıldamakta ve başka memleketlerden görücü toplamaktadır.

3.3.8. Romanda Dil ve Üslup

İnce Memed I ve II'ye göre sayfa sayısı olarak daha uzun olan İnce Memed III'ün üslubu ilk iki eserin doğrultusunda devam etmekle beraber, daha oturmuş bir hâl alır. Romanın içerisinde anlatılan pek çok hikâye de romanın anlatımına akıcılık katmaktadır. Yine serinin bu cildi de açık, anlaşılır ve zengin bir dile sahiptir.

Yaşar Kemal kendine özgü şiirsel bir roman dili oluştururken Çukurova ağzından, halk dilinden aldığı kelimelerden, deyim ve atasözlerinden ayrıca eş anlamlı-zıt anlamlı kelime gruplarından, ikilemelerden ve sıfatlardan fazlasıyla faydalanmaktadır. İcra ettiği meslekler ve halktan yaptığı derlemeler ile kelime hazinesi oldukça gelişen yazar, romanlarında coşan bir anlatıma ulaşmaktadır.

İnce Memed III'de, Murtaza Ağa'nın İnce Memed'den korunmak için yanına aldığı Topal Ali'yi överken yaptığı konuşması, yörenin ağzına örnek olarak gösterilebilir:

Olamaz kardaşım olamaz. Böyle bir adam Arap atsız, fötür şapkasız, nagantsız ve hem de Alaman filintasız, ve hem de Ali Efendi kardaşım, fötür şapkasız olamaz. Hem de öyle bir fötür şapka ki yalnız be yalnız onu ancak mebus beyler ve hem de emekli büyük paşalar giyer. Oldu mu (104. s.).

Eserde kasabadaki Tellal Kambur Ahmet'in;

Eeeey ahali, duyduk duymadık demeyin, o kan içici, o yediden yetmişe eline geçen kadının ırzına geçen ırz düşmanı, o gebe kadınların karınlarındaki bebeleri kurşunlayan, o yaşlı kimselerin gözlerini kızgın demirleri sokarak oyan, o genç kızların ırzına geçtikten sonra derilerini yüzen, o İnce Memed, gözlerinin bebeğinden kurşunlanarak öldürülmüştür (137. s.)

şeklindeki ilânı da yine yörenin şivesine özgü özellikler taşımaktadır.

Yine bu romanda da mizahi unsurları ile dikkat çeken Hürü Ana'nın üslubuna şu cümleleri örnek verilebilir:

“Boyu devrilesi de elma gözleri çıkasica şeytanın öz bir oğlu kara domuz, sen insanlıktan, atlıktan ne anlarsın, delirmiş de aklını oynatmış imansız, merhametsiz” (271. s.).

İnce Memed III’de de İstanbul Türkçesinde yer alamayan, Yaşar Kemal’in halk dilinden aldığı yahut kendi türettiği pek çok kelime kullanılmıştır. Bu kelimelere örnek olarak; cilbirti, ötürüklü, çıngışmak, tenger, kapçık, ütölmek, lenger, cunhalı, çünküleyim, çokuşmak, cikilemek, geçkil kelimeleri verilebilir.

Yaşar Kemal yine İnce Memed III’de de çok sayıda ikileme kullanmıştır. Örnek olarak; tenger menger, ipil ipil, pırıl pırıl, yıldız yıldız, diri diri, ağır ağır, söke söke, yıldır yıldır gibi ikilemeler verilebilir.

Yaşar Kemal’in bütün romanlarında olduğu gibi İnce Memed III’de de, anlatımdaki akıcılığı destekleyen ve özellikle tasvirlerdeki anlatıma coşkunluk veren sıfatlar çok sayıdadır. Sıfatlara fazlasıyla yer veren yazarın renklere verdiği ağırlık, romanın pek çok bölümünde göze çarpar. Eserden alınan şu cümleler örnek olarak verilebilir:

Bitkiler koyu yeşildeyken keven öbeklerinden çiçekler fişkıriverir. Bu sefer de gene bozkırın, ağaç bitmez yüksek tepelerin, yamaçların üstünü, belli belirsiz, içlerinde mavi çelik kıvılcımlar çakan pembe bulutlar örter (...) Öylesine siktirlar ki bu mavi kıvılcımlı çiçekler uçsuz bucaksız bozkırda ve dik yamaçlarda, yaylalarda uzun bir süre pembe pembe balkırlar (12-13. s.).

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, sıfat ve özellikle renk cümbüşü ile beraber yazarın, bir konuyu aktarmada, örnekleri ard arda ve çok sayıda vermesi de yine kendi üslubunun bir özelliğidir.

İnce Memed III’de; göz gözü görmemek, başa çıkmak, dört dönmek, tuzlayım da kokma, etekleri tutuşmak, boyu devrilmek, donup kalmak, bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak, ayağının altını öpmek, kan ter içinde kalmak, eski köye yeni âdet getirmek, boğazına bir yumruk tıkanmak, dört gözle beklemek, yüreği cız etmek gibi onlarca deyim yan yana, yılanın başını küçükken ezeceksin, ateş olsa cirmi kadar yer yakar, aç

köpekler fırınları yıkarlar, yolcu yolunda gerek gibi birçok atasözü de mevcuttur.

Yaşar Kemal eserlerinde halk deyişlerinden fazlasıyla faydalanmaktadır. İnce Memed III'de; dağ Musa'ya gelmezse Musa dağa gider, yılanın deliğine girmek, kuşun kanadının altına saklanmak gibi birçok halk deyişi yer almaktadır.

3.4. İnce Memed IV

3.4.1. Romanın Tanıtımı

Yaşar Kemal, İnce Memed IV'ü 1986 yılında kaleme almıştır. Yazar, İnce Memed III ve İnce Memed IV arasında başka roman yazmamıştır. İnce Memed IV serinin son kitabıdır ve böylelikle Yaşar Kemal, İnce Memed serisinin tam macerasını otuz dokuzuncu yılda sona erdirmiş olur.

İnce Memed IV'ün ilk baskısı Toros Yayınları'nda (İst.), 1987 yılında basılmıştır. Eserin ikinci, üçüncü, dördüncü baskıları da yine Toros Yayınları'nda basılmış olup altıncı baskısı Görsel Yayınları'nda (İst.), 1994 yılında basılmıştır (Çiftlikçi, 1997: 72).

İnce Memed IV, bundan başka Adam Yayınları tarafından basılmıştır ve 2004 yılından itibaren YKY'de basılmaya devam etmektedir. Eserin bu yayınevinde, en son on yedinci baskısı yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan İnce Memed IV adlı roman, Toros Yayınları'nın 1994 yılına ait, altıncı baskısı olup kapak resmi Avni Arbaş, kapak düzeni Sait Maden tarafından yapılmıştır ve Yazır Matbaacılık tarafından basılmıştır. Eser, 557 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın rengi mavi, kitabın üzerindeki net çizgilere sahip olmayan İnce Memed ve atının rengi koyu kahverengi, atın baş ve ön ayak kısmı ise sarıdır.

Eser, İnce Memed'in eşkıyalıktan vazgeçtikten sonra ev sahibi olduğu kasabadaki zalim bir bey olan Şakir Bey'i öldürmesiyle yeniden eşkıyalığa dönmesini ve Yüzbaşı, Kertiş Ali, Arif Saim ile yarım kalan mücadelesine devam etmesini konu edinmektedir.

3.4.2. Romanın Özeti

İnce Memed, Mahmut Ağa'yı vurduktan sonra Anavarza kayalıklarındaki kaktüs ormanına kaçar ve burada Müslüm ile buluşur. İkisi,

kendilerini peşlerindeki kızgın asker ve köylülerin bulamayacağı yılan dolu bir vadiye atarlar ve kısa bir süre burada saklanırlar. Tedirginliği artan İnce Memed, Müslüm'ü de alıp sazlıktan çıkar, en yakın köye kaçmayı başarır. Memed ve Müslüm ilk gördükleri eve girer. Ev, Kara Zeynep Hatun'un evidir. Zeynep Hatun, Memed ve Müslüm'ün İnce Memed'i yakalamaya gidenlerden olduğunu düşünür ve İnce Memed'i yakalamaya çalışanlara oğlu da dâhil olmak üzere veryansın eder. Zeynep Hatun, misafirin İnce Memed olduğunu öğrenince mutluluktan ne yapacağını bilemez. Tez vakitte köye İnce Memed'in geldiği yayılır ve daha o sabah dağ bayır İnce Memed'i arayan köylü misafirlerini en iyi şekilde ağırlar.

Murtaza Ağa, yanında öldürülen Mahmut Ağa'nın şokunu üzerinden hemen atamaz. Hüsne Hatun'un çabaları sonunda kendine gelen Murtaza Ağa, kendini çarşıya atar ve önüne gelene, İnce Memed'in kendisini Mahmut Ağa gibi zalim olmadığı için vurmadığını söylemeye başlar, İnce Memed'i yere göğe sığdıramaz. Murtaza Ağa'nın en büyük korkusu artık Topal Ali'dir. Çünkü İnce Memed, Mahmut Ağa'yı vururken Murtaza'ya "seni Topal Ali'ye havale ettim" (65. s.) demiştir. Kara düşüncelere dalan Murtaza Ağa çareyi Kürt Rüstem'e başvurmakta bulur. Hemen Kürt Rüstem'in evine gider ve ondan Topal Ali'yi öldürmesini ister. Olayları en ince ayrıntısına kadar bilen Kürt Rüstem, geleceğini bildiği Murtaza Ağa'yı beklemektedir. Rüstem, Murtaza Ağa ne kadar dil dökse de teklifi kabul etmez. Eli boş kasabaya dönen Murtaza Ağa, Taşkın Halil Bey'le yaptığı uzun sohbet sonunda İnce Memed'in atının başına bin beş yüz lira koymaya karar verir. Böylelikle İnce Memed'i evliya makamına taşımış olan köylü yağız atı kendi eliyle yakalayıp hükûmete teslim edecektir. Sami Turgut aldığı görev üzerine çok sayıda at başı resmeder ve resmin altına "İnce Memedin atının başına bin beş yüz lira kondu" (81. s.) notunu düşüp resimleri kasabanın çeşitli yerlerine asar. Tellal da üç gün boyunca haberi kasabada ilan eder.

İnce Memed ve Müslüm, Ferhat Hoca'nın bahsini ettiği Abdülislam Hoca'nın köyüne gelirler. İnce Memed bu köyde Hürü Ana ve Seyran'ın ısmarladığı evi alacak sonra da hayatındaki en önemli bu iki kadını evine getirecektir. Burada her şey bir başka güzel kokmaktadır. İnce Memed bu

güzel kokulu köyde ve evde ilk defa bu kadar rahat yıkanır ve uyur. Abdülislam Hoca Memed'i herkese yeğeni olarak tanıtır. İnce Memed roman boyunca peşini bırakmayacak olan adamı da ilk defa, kasabadaki kebabçıda görür. Bu gizli gölge, İnce Memed'e bir yerden tanıdık gelmektedir ancak İnce Memed onu bir türlü hatırlayamamaktadır.

Öte yandan kasabada ve köylerde yağız at arayışı başlamış, değer biçilen para insanları cezbetmiş ve farklı atlar "bu yağız attır" diye kasabaya getirilmeye başlamıştır. İlk olarak Kör Haydar Usta, yaşlandığından dolayı yılmaya bırakılan bir atı getirir ve kasabada birçok farklı söylentiye sebep olur.

Ferhat Hoca İnce Memed'in namı sayesinde dağlardaki işlerini yerine getirebilmektedir. Onun için ilk iş, geleceklerinin daha güvenli olması için Sarı Sultanoğlu'nun evini soymak olur. Ferhat Hoca soyunun Dulkadiroğulları'na dayandığını söyleyen ve şimdiye dek eşkıya tarafından soyulmamış olan Sarı Sultanoğlu'nun evini basmalarının sebebinin şöyle açıklar:

Biz bundan sonra kendimizi yarı yarıya ölü saymalıyız., belki yarından da daha çok ölüyüz. Öyleyse neden bu adamın evini bastık, ölmek için mi, diyeceksiniz? İş, hiç de öyle değil. Bu adamın evini basmasaydık, uzun bir süre dağlar bizi barındırmazdı. Şimdi, büyük, can alıcı bir düşman sahibi olduk ya, bütün dağları da dost edindik (120. s.).

Sarı Sultanoğlu, evinde Ferhat Hoca ve çetesine İnce Memed şerefine çok iyi davranır, istenilen parayı hemen verir ancak Ferhat Hoca'nın dediği gibi çetenin evden ayrılmasının hemen arkasından adamlarını gönderir. Ferhat Hoca ve çetesine bir gece Dursun Dede'nin köyünde saklanır. Ferhat Hoca, İnce Memed'in geleneğini devam ettirerek, köyün babasız kalmış kızlarına evlenme hediyesi olarak Sarı Sultanoğlu'ndan aldığı altınlardan dağıtır. Hoca ve çetesine köyden çıkar çıkmaz, İnce Memed'in çetesine girmek için gelen yedi genç ile karşılaşır. Bu yedi gencin yedisinin de adı Memed'dir. Yedi Memedler ile beraber İnce Memed çetesine, Sarı Sultanoğlu'nun adamlarıyla çatışır.

İnce Memed denizin kenarında oturmuş, Seyran'ı, Hürü Ana'yı, Ferhat Hoca'yı düşünürken tekrar o tanıyamadığı adamı görür, onu yakalamak ister ancak yakalayamaz. Abdüselam Hoca ve Memed iki katlı, bahçesi ağaçlarla dolu olan beyaz bir ev ve ev için gerekli olan malzemeleri alırlar. Abdüselam Hoca, Memed'i giydirip kuşandırdıktan sonra Zeynullah Efendi'nin dükkânına götürür. Zeynullah Efendi yıllardır yaptığı kaçakçılık ile zenginliğine zenginlik katmıştır. Dükkân, önde gelen kasabalıların dedikodu mahzeni konumundadır. İnce Memed haberleri buradaki beyler arasında konuşulmaktadır. İnce Memed de kendi ile ilgili haberleri ve tartışmaları burada dinlemektedir. Kasabada da durum Anavarza'dan farklı değildir. Burada da bir yanda İnce Memed'i tutanlar öbür yanda İnce Memed'e karşı olanlar bulunmakta ve her gün yağız at konuşulmaktadır.

Topal Ali, Kürt Rüstem'in Murtaza Ağa'ya bekçi olacağını öğrenince endişelenir ve Hüsne Hatun'un kendisine son kez yaptığı konuşma teklifini sonra da Hüsne Hatun'un sunduğu Murtaza'yı koruma teklifini kabul eder. Köylüler candarmadan at uğruna dayak yemeye ancak atın yerini söylememeye devam eder. Antepli Bekir Çavuş ve yanındaki asker de girdikleri köyü talan eder. Köylü sesini çıkartmadıkça, falakaya yatırılır, kırbaçlarla dövülür. Yağız atın köye gelmesi üzerine ise Çavuş gözünün önünde gezen atı vurmaz. Kasabadaki yağız at macerası ise farklı hâller almıştır. Parayı almak için getirilen atların ardı arkası kesilmeyince beyler çareyi halkı ikinci kez kandırmakta; yağız at olmayan bir atı göstererek "yağız at bulunmuştur" diye ilan etmekte bulurlar. Atın bulunabilmesi için daha sonradan yükseltilecek üç yüz bin lira, at ortaya çıktıktan sonra söz konusu olmaz. Halkı kandırma fikrini veren Pire Durmuş Ağa'nın atı için uzun bir pazarlıktan sonra iki yüz elli liraya anlaşılır. Pire Durmuş Ağa atını kurşuna dizdirmeyince Kedi Kadri'nin atı senette üç bin altın olarak geçse de yüz elli altına alınır ve halkın önünde kurşuna dizilir. At öldüğü gibi, yağız atın efsaneleri türemeye başlar.

Müslüm, Hürü Ana ve Seyran'ı İnce Memed'in yanına getirir, kadınlar evi tertip eder. Hürü Ana, Adem Baba ve Havva Ana'nın resmine hayran kalır, resmi anlata anlata bitiremez. Bu kasabanın halka zarar veren ağası da Şakir Bey'dir. Şakir Bey, para hırsıyla, köylerde evlerin yanına kadar çeltik

ektirir ve pek çok çocuğun sıtmadan ölmesine sebep olur. Çocukların kanını parasıyla satın aldığını söylemekten de çekinmez. Muallim Nejad ise Şakir Bey'e karşı direncini kırmaz, yaptığı ahlaksızlıkları yüzüne tek tek söyler. Çok para kazanmanın iki yolu vardır; kaçakçılık ve çeltik. Kaçakçılığı Zeynullah Efendi'ye kaptıran Şakir Bey, çeltik ile işlerini yürütür ve servet kazanır. Muallim Nejad, Şakir Bey'e karşı mücadele etse de başarılı olamaz:

İşte bu çeltikçilere karşı savaşıma Zeki Nejad, hemen o yaz girişti. Kendisine epeyce yandaş da buldu. Ankara'ya teller çekildi, kasabaya gelen Valiye taze çocuk mezarları gösterildi, dalağı şişip, karnı Hütdağı gibi şişmiş yaşlıların, gençlerin, çocukların fotoğrafları çektilirip devlet büyüklerine gönderildi, ama bütün bu çabalardan hiçbir sonuç alınamadı (234. s.).

Nejad'ın başarılı olamamasının sebebi elbette rüşvettir. Şakir Bey işine göre askerleri para ile tutar ve onlara istediğini yaptırır. Muallim Nejad'ın mücadelesi ölümüyle son bulur.

Halk arasında yağız at üzerine birçok efsane yayıldıktan ve yağız at gökyüzüne çıkartıldıktan sonra Ferhat Hoca'nın dağlardaki işi kolaylaşır. Artık tüm köylüler ona yardım etmekte ve olan biten her haberi Hoca'ya getirmektedir. Diğer yandan Ferhat Hoca'ya İnce Memed'in çetesine girmek için yedişer İnce Memedler gelmeye devam eder. Her gelen Memed yedişerli grupta ve diğer Memedlerle aynı görüntüdedir. Ferhat Hoca gelen Memedler ile beraber askere ve Sarı Sultanoğlu'na karşı mücadele vermeye; Kertiş Ali de köylüleri sopadan geçirmeye devam eder. Kertiş Ali'nin köylüye yaptığı eziyete daha fazla dayanamayan Ferhat Hoca, eli köylü kanından arınmayan bu asker için planlar yapmaya başlar.

Yedişer yedişer dağa çıkan Memedler ve ölesiye dayak yese bile adını İnce Memed'den çevirmeyen köylüler kasaba eşrafı tarafından korkuya ve telaşa sebep olur. Murtaza Ağa, İnce Memedlerin korkusu ile Topal Ali'ye daha fazla sarılmışken, Topal Ali'den İnce Memed'in eşkıyalığı bıraktığını öğrenir. Murtaza Ağa tezcanlılığı ile haberi duyduğu gibi canı gibi koruduğu Topal Ali'yi odasından kovar. Hüsne Hatun ise misafire saygıda kusur

etmeyerek Topal Ali'nin gönlünü almaya çalışır. Murtaza Ağa yine şen şakrak kasabada dolandır. Yemin ettiği için tam olarak İnce Memed'in durumunu açıklayamasa da, kasabaya getirilen İnce Memed ölümlerinin İnce Memed'e ait olmadığını rahatlıkla söyler.

İnce Memed etrafında gezinen gölgenin peşinde koşa dursun, kaldığı kasabada haksızlık ilerledikçe ilerler. Ağalar çeltiklerde çalıştıkları köylülere paralarını vermeyince tüm ırgatlar kasabada birleşir ve ağaların evlerine ellerinde taşlar, oraklar, sopalar ile yürürler. İnce Memed, beş konağı yıkan ırgatların, aylarca süren sessiz çırpınışlarından sonra haklarını aramaları karşısında giyinir, kuşanır, atını alır ve Şakir Bey'i kasabanın ortasında vurduktan sonra dağlara geri döner. İnce Memed, o sessiz gölgeyi bir daha görmez.

Hemite Dağı'na gelen İnce Memed, Ferhat Hoca'yı bulur. Memed'in geldiği kasabadaki olaylar üzerine konuştuğundan sonra yola çıkarlar. Yollarında, tarlasını yaşlı iki öküzü ile sürmeye çalışan yaşlı bir çift ile karşılaşır. Şahan iki öküzü de öldürür, İnce Memed de çifte daha genç ve daha fazla sayıda öküz alabilecekleri beş altın verir. Çift İnce Memed'e çok dua eder ve çeteyi mutlulukla uğurlar. Yelşınar Köyü'ne gelen İnce Memed çetesini, Cafer Dede yedi İnce Memed ile birlikte karşılar ve yedi İnce Memed'i, çeteye teslim eder. İnce Memed ve çetesi daha sonra Kırkgöz Ocağı'na gider. Anacık Sultan, rüyasına gelen Sultan Selahattin Eyyubi'nin isteği üzerine tılsımlı gömleği İnce Memed'e verir ve artık öleceğini söyleyerek ocağı Ferhat Hoca'ya emanet eder.

Zülfü Bey, Arif Saim'e kasabaya hiç yardım etmediği için çok sinirlenince Murtaza Ağa, Taşkın Halil Bey, Muallim Rüstem, Molla Duran Efendi ile beraber plan yaptıktan sonra Cabbar'a Arif Saim'in evini soyma görevi verir. Böylelikle Arif Saim'in evini İnce Memed soymuş gibi görünecek ve Ankara'da yan gelip yatmış olan Arif Saim'i can evinden vuracaktır. Cabbar, beylerin kendinden yine İnce Memed'i öldürmesini isteyeceklerini düşünmektedir ancak Arif Saim haberini duyunca çok mutlu olur ve teklifi hemen kabul eder. Cabbar, konağı soyduktan sonra Arif Saim kasabaya gelir ve hırsızlık olayı ile bizzat ilgilenir. Bir yüzbaşı iken dokuz defa öldürdüğü ve her seferinde yine diri gördüğü Bayramoğlu'nu İnce

Memed'i vurması için kandırmaya çalışır. Aralarında geçen tartışmadan sonra Arif Saim, Bayramoğlu'na, bu görevi ona Mustafa Kemal'in verdiğini söyleyerek kabul ettirebilir. Bu olaylar yaşanırken İnce Memed, babasından kalan mirasa dahi göz koymayan, fakir köylüden vergi alamayacağını söyleyerek beyliği elinin tersi ile iten Amber Bey'in konağını soyar. Amber Bey bu hırsızlığa çok sevinir. Çünkü yıllar önce Ermeniler tarafından kendine bırakılan altınlar onun için büyük bir yük olmuştur. Amber Bey, İnce Memed sayesinde bu yükten kurtulur.

Hürü Ana, İnce Memed'in başına gelenlerden dolayı İnce Memed'in evindeki bir resimde yer alan Hazreti Ali Efendi'ye küser. Bu resmi çizen Efendi Hazretlerine İnce Memed'in resmi ile beraber birkaç resim daha sipariş verir. Bu arada Seyran'a alınan bahçede çalışıp çabalarlar. Bir gün Hürü Ana atına bağladığı onlarca hediye ile evinden ayrılıp köyünün yolunu tutar. Aldığı hediyeleri tüm köylüye dağıtan Hürü Ana yaptırdığı resimleri evine asar. Hürü Ana köye vardığında İnce Memed bataklıkta yok olduğu için köyün tüm kadınları kara yazma bağlamışlardır. Hürü Ana, İnce Memed'in yaşadığını anlatır ve resimleri gösterir. Köyün kızlarından olan Gül Emine resimdeki Adem Baba'ya âşık olur. Bu âşkla yanıp tutuşan Gül Emine diğer köyden Selim ile kaçar ancak kaçmadan önce Adem Baba'nın resmini parçalar, köylü ise bu duruma çok içerler.

İnce Memed zenginden alıp fakire vermeye devam ederken Arif Saim, Bayramoğlu önderliğinde eski eşkıyalardan oluşun bir çete kurar ve çeteyi İnce Memed'in üzerine gönderir. İnce Memed'i vurmaya giden Bayramoğlu'na, köylüler bir selam bile vermez. Oysa Bayramoğlu da bir zamanlar dağların, çocuğu gibi sakladığı şanlı bir eşkıyadır. İnce Memed ve Bayramoğlu üzerine köylüler tarafından türküler, destanlar yazılır. Bayramoğlu, Topal Ali ile beraber askerin yönünü bir vakte kadar yanılabilir. Asker, İnce Memed ile üç kez karşılaşmasına rağmen, Bayramoğlu kış gelene kadar İnce Memed ile bir kere bile karşılaşmaz ancak Bayramoğlu'nun Memed'den kaçtığı duyulup da Arif Saim küplere binince İnce Memed çetesini Karsavurdu mağarasında yakalar. Mağarada geceye kadar bekleyen Bayramoğlu, çeteyi göndererek askere karşı tek başına savaşıır ve vurularak öldürülür.

Arif Saim, Bayramoğlu'nun ölmesine bir yandan sevinirken bir yandan da planı suya düştüğü için gergindir. Yüzbaşı'ya doğrudan Anacık Sultan'ın yakalanmasına dair görev verir. Tapucu Zülfü de Arif Saim'e sözleriyle devamlı olarak gözdağı vermektedir. Artık Anacık Sultan ve İnce Memed de dâhil olmak üzere onun yanındaki herkes irticanın sembolüdür. Yüzbaşı ve Kertiş Ali, Anacık Sultan'ı Kırkgöz Ocağı'ndan alırlar, yolda İnce Memed Anacık Sultan'ı Yüzbaşı'nın elinden alsa da Anacık Sultan'ın isteği üzerine onu Yüzbaşı'ya geri verir. Arif Saim hiç durmadan Anacık Sultan'a hakaret eder ve kadına kendi annesine sövdüğü iftirasını atar. Kertiş Ali'ye Sultan Ana'yı konuşurma ve sözünü geri aldırma görevi verir. Kertiş Ali, Anacık Sultan'ın koluna dahi dokunamaz ama ona çok yalvarır, Anacık Sultan ise hiç konuşmaz. Bir sabah Anacık Sultan, Kertiş Ali ve Onbaşı ölü halde bulunur. Cinayetler, kasabadaki beyler tarafından İnce Memed üzerine atılır. Oysa Anacık Sultan zaten yaşlılığından dolayı son dakikalarını yaşamaktadır ve Kertiş Ali ile Yüzbaşı, Anacık Sultan'ın yardımcısı olan Bünyamin tarafından öldürülmüştür. Söylenen yalanlar halk tarafından kabul görmez, Arif Saim'in Anacık Sultan için yaptığı acıklı konuşmanın inandırıcılığı da kalmamıştır. Anacık Sultan köylülerden oluşan büyük bir kalabalık eşliğinde defnedilir.

Yüzbaşı ve Kertiş Ali'nin ölümünün ardından İnce Memed'i yakalamak için Kemikkıran Albay Azmi Bey büyük yetkilerle ve yanında bir alay candarma birliği ile kasabaya gelir. Tüm araştırmalarını yaptıktan sonra nice İnce Memed öldürür, nice köylüyü kırıp geçer. Güvenilir bir haber ağı kurduktan sonra artık yalnız kalan İnce Memed'in peşine düşer. İnce Memed ve çetesi önce Kale mağarasına sığınır sonra İlyas Çavuş'un evine konuk olur. İlyas Çavuş, İnce Memed'e Kemikkıran'ın yaptıklarını anlatır. İlyas Çavuş'un evinden çıkınca Mestan Ağa'nın gönderdiği Memed çocuk çeteyi güvenli bir kaleye getirir. Ardından Kuru Çınar Köyü'ne inerler. İnce Memed, Karafirtına Nazmi'ye Kanlıgedikte pusu hazırlar. Çarpışma karanlık bir gecede başlar, Temir yaralanır. Bundan sonra Albay ile çete arasında kovalamaca başlar. Karafirtına Azmi, İlyas Çavuş tarafından öldürülür.

Arif Saim, İnce Memed'i yakalayabilmek için tüm köylüleri Çukurova'ya indirmeye karar verir. Köylüler yolda bin bir türlü sıkıntı ile karşılaşır. Arif Saim'in planını öğrenen İnce Memed hemen Hürü Ana'nın yanına gidip elini öptükten sonra Kardöken Boğazı'nda pusu kurar. Çatışmada Binbaşı Nazmi ve çok sayıda asker yaralanır. Ferhat Hoca burada askeri oyalarken İnce Memed Hürü Ana'nın yanına gidip atını ve Müslüm'ü alır, Kayışkanat'ta Topal Ali ile buluşur. Bir gece sonrası Topal Ali, Murtaza Ağa'yı; İnce Memed, Arif Saim'i öldürür. Bu günden sonra bir köy değil tüm Toros köyleri düğün yapar ve bu günden sonra bir dağın doruğunda değil dört dağın doruğunda birer top ışık patlar. İnce Memed'den bir daha haber alınamaz.

3.4.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı

Yaşar Kemal, serinin son kitabı olan İnce Memed IV'ü de diğer romanlara uygun olarak "Tanrısal bakış açısı" ile yazmış, eserde meydana gelen tüm durum ve olaylara hâkimiyetini kurmuştur. Olayları, durumları ve kişisel özellikleri tarafsız bir göz ile okuyucuya sunan yazarın kullandığı bakış açısının hür penceresinde, Hürü Ana'nın resim ile yaptığı konuşmaya şöyle şahit olunur:

Sana küsum Alim. Hani senden ne istediydim ben, neden bu işleri açtın başımıza? Neden gene dağa gönderdin Memedimi? Kendi cenazesini deveye yükleyip de devnin başını çeken sen değil misin Alim, senin gücün neye yetmez ki, yoksa bizi mi kandırdın Alim, eli Zülfükarlı, Düldül atın binicisi Alim (341. s.).

Yine Gül Emine'nin Adem Baba'ya olan sevdası ve hissiyatı da Tanrısal bakış açısı sayesinde okuyucuya şöyle anlatılmaktadır:

Bu iş başladıktan on gün sonra da Havva Anamıza öyle bir düşman kesildi ki, Adem Babamızın da birlikte yok olacağını bilmeseydi, onu paramparça edecekti. Gül Emine Adem Babamıza kara sevda bağladı. Nereye gitse, ne yapsa onu aklından silemiyor, gece olsun, gündüz olsun dayanamayıp Hürü Ananın evine koşuyordu (386. s.).

İnce Memed IV’de anlatıcı “üçüncü tekil şahıs”tır. Yani olaylar, “O” tarafından anlatılmaktadır. Olayların üçüncü tekil şahıs tarafından anlatılması esere tabii olarak ilahi bir bakış açısı sunmakta, olayları anlatan “O” kurgunun çevresine hâkim bir anlatıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Eserde “O” tarafından söylenen şu cümleler örnek olarak gösterilebilir:

Gün ikindiye ulaşmadan Kırkgöz Tekkesine vardılar. Kızıl abalı, yeşil börklü, kırmızı postallı üç genç onları avlu kapısının dışında bekliyorlardı. Ellerinden tüfeklerini, tabancalarını, hançerlerini aldılar. Önde Hoca, arkasında Memed, ötekiler niyazda bulunarak, töreyi eksiksiz yerine getirerek Ocağa girdiler (320. s.).

“Bugünler kasaba bir şenlikti. Herkesin yüzü gülüyor, kimse kimseyle takışmıyor, kavga etmiyor, kimse kimsenin nerdeyse dedikodusunu bile yapmıyordu” (181. s.).

3.4.4. Romanın Vakası

İnce Memed IV romanının vaka tipi, iki veya daha fazla vaka zincirinden oluşan gruba girmektedir. İlk romanda kurgu daha düz bir çizgide ilerlerken, İnce Memed II, III ve IV’de şahıs kadrosu genişlemiş, roman seyrinde farklı hikâyelere de yer verilmiştir. İnce Memed IV’de romana sonradan dâhil olanların hadiseleri yine aynı bakış açısı ve aynı anlatıcı ile başka dünyalardan aksedilmekte ancak bu başka dünyalar belirli noktalarda İnce Memed’in hayatı ile kesiştirilmektedir. Romanda belirli çekirdek olaylar ile beraber anlam birlikleri oluşmakta ve olay örgüsü meydana gelmektedir.

Romanın çekirdekleri etrafında teşekkül ettiği anlam birlikleri şöyle sıralanabilir:

- 1) İnce Memed ve Müslüm’ün Mahmut Ağa vurulduktan sonra yılanlı vadiye kaçması.
- 2) Murtaza Ağa’nın İnce Memed tarafından Topal Ali’ye havale edildiği anda paniklemesi.

3) Kasabanın ileri gelenleri tarafından İnce Memed'in atını bulana para bahşedileceği ilanı.

4) İnce Memed ve Müslüm'ün Abdüselam Hoca'nın yanına gelmesi.

5) Ferhat Hoca'nın Sarı Sultanoğlu'nun evini soyması.

6) Topal Ali'nin Murtaza Ağa'nın evine dönmesi.

7) Seyran ve Hürü Ana'nın İnce Memed'in aldığı eve yerleşmesi.

8) Şakir Bey'in çeltik tarlaları sebebi ile köylülerin sıtmalanması.

9) Muallim Nejad'ın ölmesi.

10) Kertiş Ali'nin tüm köylüleri sopadan geçirmesi.

11) Parasını alamayan ırgatların ellerinde sopalarla beş konağı yıkması ve İnce Memed'in Şakir Bey'i öldürmesi.

12) Anacık Sultan'ın İnce Memed'e tılsımlı gömleği vermesi.

13) Cabbar'ın Arif Saim'in evini soyması.

14) İnce Memed'in Amber Bey'in evini soyması.

15) Hürü Ana'nın köyüne geri dönmesi.

16) Bayramoğlu'nun İnce Memed'in safına geçerek, askere karşı çatışması ve ölmesi.

17) Anacık Sultan'ın Kertiş Ali ve Yüzbaşı tarafından Kırkgöz Ocağı'ndan alınması ve adı geçen üç şahsın ölü bulunması.

18) İnce Memed'i yakalama görevine Kemikkıran Albay Azmi Bey'in getirilmesi.

19) İnce Memed'in Arif Saim'i, Topal Ali'nin Murtaza Ağa'yı öldürmesi.

3.4.5. Romanın Şahıs Kadrosu

İnce Memed IV, serinin diğer ciltleri gibi geniş bir şahıs kadrosuna sahip olmakla birlikte, eserde Çukurova'nın köyünden kasabasına kadar her farklı sahadaki insana ayrı ve eşit bir yer verilmektedir. İlk iki romanda köylünün; üçüncü romanda kasabalının daha geniş bir şekilde ele alınmasına karşılık, İnce Memed IV'te böyle bir üstünlükten bahsedilemez. Romanın şahıs kadrosunda köylüler kadar, kasabalılar, eşkıyalar, devlet çalışanı da geniş bir yer almaktadır. Serinin son romanı olması sebebiyle de herkes aktif, kendini gösterme ve kanıtlama rolünde gibidir. İlk üç romanda

sırasıyla anlatılan şahısların hepsi son perdede kendini göstermiş, yerini muhafaza etmiş ve dâhil olduğu çevreyi temsil etmiştir.

Yine İnce Memed IV'e de köylüler, eşkıyalar, hükûmete bağlı kişiler, kasabalılar ve göçebe halk başlıkları dâhilinde bakıldığında, şöyle bir liste ile karşılaşılacaktır:

Köylüler: İnce Memed, Çiçekli Mahmut Ağa, Abdi Ağa, Mahmut Hoca, Ferhat Hoca, Kızılbaşoğlu, Hürü Ana, Abdüselam Hoca, Müslüm, Dursun, Topal Ali, Sarı Ümmet, Genç Osman, Seyran, Deli Osman, Hüsne Hatun, Hoca Efendi, Kör Haydar Usta, Ali Safa, Kara Zeynep, Yunus, Bayramoğlu, Zöhre Hatun, Kedi Kadri, Türkücü Kıvrak Ali, Cafer Dede, Selim, Zöhre Hatun, Fatma Ana, Yalnızdut Muhtar, Dursun Dede, Tazi Tahsin, Gül Emine, Cafer, Memed Çocuk, Aşık Deli Veli, Anacık Sultan, Bünyamin, Kelce Ömer, Çerkeş Selim, Hacı Ali Çavuş, Mülayim, Mestan Ağa, Balcı Koca Abdullah, Kör Süleyman, Cerrah Nesimi, Sarı Sultanoğlu, Pire Durmuş Ağa;

Eşkıyalar: İnce Memed, Müslüm, Bayramoğlu, Gizik Duran, Cötdelek, Kürt Rüstem, Uzun Cabbar, Horoz Ramo, Çiçekli Nuri, Kör İbrahim, Hamza, Sahan, Kasım, Yörük Temir, Dursun, Güdük Hacı, Kuzgun Veli;

Hükûmete bağlı kişiler: Arif Saim Bey, Candarma, Yüzbaşı Faruk, Kertiş Ali Onbaşı, Gazi Mustafa Kemal, Kaymakam, Savcı, Doktor, Yüzbaşı, Belediye Başkanı, Muallim Rüstem Bey, Asım Çavuş, Yargıçlar, Öğretmen Sami Turgut, Muallim Zeki Nejad, Müftü Efendi, İmam Efendi, Antepli Çavuş, Muhtar, Bekir Çavuş, Urfalı Candarma Şehmus, Molla Duran Efendi, Albay, Komutanlar, Yüzbaşı Gavur Ali, Teğmen İzzet Nuri, Yüzbaşı Halis Bey, Kemikkıran Albay Azmi Bey, İlyas Çavuş, Gök Hüseyin Onbaşı, Binbaşı Nafiz Bey;

Kasabalılar: Talip Bey, Hamza Dayı, Murtaza Ağa, Arzuhalçiler, Zeynullah Efendi, Taşkın Halil Bey, Taşkın Halil Beyin Karısı, Molla Duran Efendi, Tapucu Zülfü, Tellal Kambur Ahmet, Şakir Bey, Zeki Nejad'ın Karısı, Zülfü'nün Karısı, Amber Bey, Terzi Rıfat, Celal Usta, Veli Usta, Seyis Seydi, Yel Musa, Hacı Hanefi;

Göçebe halk: Müslüm.

Romanın kurgusunda önemli bir yere sahip olan ana karakterlerin tahlili, şahıs kadrosunun kurguyu nasıl desteklediğini anlamaya yardımcı olacaktır.

İnce Memed: Romanın başkahramanıdır ve eşkıyadır. İlk romanda evine sığındığı Süleyman tarafından küçük bir çocuk olarak tasvir edilen İnce Memed'in, serinin sonuncu cildi olan İnce Memed IV'te de yıllar geçmesine rağmen, görüntü olarak hiç değişmediği, Kara Zeynep ve Amber Bey'in şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

Nerenden belli senin İnce Memed olduğun hey bre konuk, şöyle bir bakarsan sen bir kımık çocuksun. Böyle de İnce Memed olur muymuş? Arkadaşımın da ağzı süt kokuyor, İnce Memedin de böyle arkadaşı olur muymuş? Bir de sen durmadan avrat gibi gözyaşı döküyorsun hey konuk. İnce Memed böyle avratlar gibi de ağlar mıymış? Kusuruma kalma konuk, sen İnce Memed olmaya İnce Memedsin ya, sen ne biçim İnce Memedsin Allahaşkına söyle bana, Kara Zeynep kurban olsun sana (56-57. s.).

İşte bu kadayık bir çocuk. Küçük bir şey. İnce bıyıklı, büyük, güzel gözlü, geniş omuzlu, sağlam dişli, utangaç, utangaçlığından hemen hiç konuşmayan, adamın gözlerinin içine sevgi dolu gözlerle bakan, öyle adam öldürecek bir kişiye hiç benzemeyen, durmadan, bana ne oldu da, ben buralara düştüm, bu tüfeği elime kim verdi, bu eşkıya kılığına beni kim soktu, diye soran bir hali olan bir delikanlı. Bana deselerdi ki işte Abdi Ağayı, Ali Safa Beyi, Çiçekli Mahmut Ağayı öldüren İnce Memed budur, yemin etseler, Kurana el bassalar da bu çocuğun eşkıya İnce Memed olduğuna inanmazdım (358. s.).

İnce Memed'in bu romandaki en yakın arkadaşları, çocuk Çoban Müslüm, Ferhat Hoca, Yörük Temir, Kasım ve Abdülislam Hoca'dır. Dağlardan yedişer yedişer çetesine gelen İnce Memedler de Memed'in en yakın yardımcılarıdır. Bununla birlikte tüm Toros köylüleri İnce Memed'in destekçisidir.

Başından birçok tecrübe geçirdikten sonra eşkıyanın dünyaya hükümdar olmayacağını anlayan İnce Memed, dağlardan inerek kendine bir ev tutmak

ister. Yaşadığı olaylardan çok etkilenmiştir ve anasını, Hatçe'yi, İraz Ana'yı hâlâ derinden bir özlemle hatırlamakta, onlara acı çektirdiği ve ölümlere sebep olduğu için kendini suçlamaktadır. Bu sebeple Ferhat Hoca'nın tavsiyesiyle Abdülislam Hoca'nın köyüne giden İnce Memed, buradan kendisi için bir ev alır ve Seyran ile Hürü Ana'yı yanına getirir.

İnce Memed düze inip eşkıyalığı bıraktıktan sonra, tanıdığı fakat bir türlü çıkaramadığı bir adam tarafından sürekli olarak takip edilir. İnce Memed ne kadar uğraşsa da bu adamı yakalayamaz, çünkü bu adam, eşkıyalığı bıraktığı için İnce Memed'in peşini bırakmayan içindeki kurt, diğer bir deyişle İnce Memed'in kendisinden başkası değildir. Her ne kadar romanda onu gördüğünü söyleyen başkaları olsa da bu sessiz gölgenin İnce Memed'in dağa çıkmasından sonra ortadan kaybolması, onun İnce Memed'in kendi içindeki eşkıya olduğunu kanıtlamaktadır.

İnce Memed, nereye giderse gitsin, içindeki kurttan kurtulamayacak olan soylu eşkıyalardandır. Onun meselesi insan soymak değil, insanlar arasındaki haksızlık kavgasıdır. Bu sebeple yerleştiği kasabadaki Şakir Bey'in halka yaptığı zulüm karşısında kayıtsız kalamaz, bu yüzden parasını alamayıp hakkını savunan ırgatların isyanına taşlı sopalı olmasa da gönül olarak eşlik eder ve para düşkünü gaddar bir bey olan Şakir'i öldürür. İnce Memed, Şakir Bey'i öldürdükten sonra tekrar dağlara, Ferhat Hoca ile beraber çetesinin yanına döner.

İnce Memed eşkıyalığa döndükten sonra zenginden alıp fakire vermeye devam eder. Yoluna çıkan yaşlı bir çiftin yaşlı öküzlerini öldürür ve onlara daha çok öküz alabilecekleri kadar altın verir.

Arif Saim'in kendi üzerine gönderdiği Bayramoğlu, İnce Memed'e zarar vermek bir yana, onu askerden uzak tutmayı başarır ve nihayetinde İnce Memed uğruna canını feda eder. İnce Memed ve Bayramoğlu üzerine destanlar, türküler söylenir.

İnce Memed romanın sonunda üç roman boyunca köylüye zulmeden, kasabalı halka buyruk yağdıran, ve askere daima dilediği gibi emir veren Arif Saim'i öldürür. Arif Saim'i öldürdükten sonra İnce Memed'den bir daha haber alınamaz.

Murtaza Ağa: Kasabadaki ağalardan biridir. İnce Memed III'e göre bu romanda daha az yer almıştır. Murtaza Ağa bu romanda yine bir önceki romana göre daha korkulu, daha acelecidir. Çünkü İnce Memed yanındaki Mahmut Ağa'yı öldürdüğü vakit, kendisini Topal Ali'ye havale ettiğini söylemiştir. Uykuları kaçan Murtaza Ağa, artık kendini ölüme daha yakın hissetmekte ve Topal Ali'yi yaka paça dışarı attığı güne lanetler okumaktadır.

Murtaza Ağa, İnce Memed'in kendisini öldürmeyeceğini anlayınca Topal Ali'ye karşı planlar yapmaya başlar. İlk olarak eski bir eşkıya olan Kürt Rüstem'den Topal Ali'yi öldürmesini ister. Kürt Rüstem bu teklifi kabul etmeyince çaresiz geri dönen Murtaza Ağa, İnce Memed'in dağlardaki namını yok etmek amacı ile kasabanın ileri gelenleri ile yağız atı getirene para bahşeder. Bu yolda da derdine çare bulamayan Murtaza Ağa, yan gelip yatmış kasabanın hâlini unutmuş olan Arif Saim'in dikkatini çekmek ve onu İnce Memed'in üzerine göndermek için yine kasabanın ileri gelenleri ile planlar yapıp, Cabbar'a Arif Saim'in konağını soydurur. Ağanın durumuna bu sayılanlardan başka, romanın sonuna kadar neredeyse hiç yer verilmez. Murtaza Ağa, romanın sonunda Topal Ali tarafından öldürülür.

Arif Saim Bey: Mebustur ve Mustafa Kemal'in sağ koludur. Kurtuluş Savaşı'ndaki ikiyezlülüğü fark edilmemiş, madalyalı askerlerden biridir. Tapucu Zülfü sayesinde sayısız dönüm toprak sahibi olmuştur. Arif Saim, İnce Memed IV'ün ana kahramanlarından olmasına rağmen bir önceki romana göre daha az işlenmiştir. Arif Saim'in genel görüntüsü şöyledir:

Arif Saim Bey, o gün erkenden kalktı, usturayla sinek kaydı tıraş oldu, ipekli gömleğini giyip kırmızı, elmas iğneli kravatını taktı, giyindi kuşandı iki dirhem bir çekirdek oldu. Görkemli lord şapkası, beyaz eldivenleri, sapı altın bastonu, rugan kunduralarıyla ürkütücü, göz kamaştırıcı bir heybete benziyordu (366. s.).

Arif Saim Bey, Mahmut Ağa'nın ölümünden sonra kasabadan el etek çeker ve Ankara'daki rahatına döner. Kasabadaki yaygaranın aksine Arif

Saim'in yaşadığı bu rahatlık Tapucu Zülfü'yü rahatsız eder. Tapucu Zülfü ve arkadaşları Cabbar'a, Ali Safa'nın evini soydurur. Evinin soyulmasından ve hatta canı gibi sevdiği Hacı Ali Çavuş'un öldürülmesinden çok, Paşa tarafından babasına hediye edilen altın saatin çalınması Arif Saim'i çok kızdırır. Ali Safa soygun üzerine derhâl kasabaya gelir. Soygunun İnce Memed tarafından yapıldığını öğrenen Arif Saim, bu eşkıyanın üzerine yine eski ve şanlı bir eşkıya olan Bayramoğlu'nu gönderir ancak Bayramoğlu İnce Memed'in safına geçip canını feda edince planı suya düşer.

Arif Saim, Yüzbaşı ve Kertiş Ali'ye Anacık Sultan'ı getirtir. Anacık Sultan konusunda görevlendirdiği Yüzbaşı ve Kertiş Ali diğer bir taraftan Arif Saim'in yüzünden ölür. Anacık Sultan son zamanlarını yaşasa da Arif Saim'in iftirası sebebiyle daha fazla dayanamaz ve ölür. İnce Memed II'den sonra birçok kişinin ölmesine sebep olan Arif Saim Bey, romanın sonunda İnce Memed tarafından öldürülür. İnce Memed serisinde en şanlı kutlama Arif Saim öldükten sonra yapılır.

Topal Ali: İnce Memed'in dört cildinde de İnce Memed'e yardımcı olan kişidir. Fakir bir adam olan Topal Ali'nin kılık kıyafeti İnce Memed III'de Murtaza Ağa'yı tanıdıktan sonra değişir. İnce Memed IV'de de Topal Ali'nin kılık kıyafeti ve görünüşü şöyledir:

Topal konağın avlu kapısının karşısındaki ak badanalı evin duvarının dibinde durmuş, ayağında parlak çizmeleri, başında fötrü, sırtında pırl pırl giyitleri, ak mintanı, yakasına sokulmuş büyük kırmızı mendiliyle büyük işlere hazırlanmış, çok ağırbaşlı bir insan tavrıyla hüzünlü bir yüzle duruyordu. Yalnız arada sırada sarkık bıyıklarının üstündeki sivri burnu seğiriyordu (36. s.).

Topal Ali, Mahmut Ağa öldürüldükten sonra Hüsne Hatun'un ısrarları ve Murtaza Ağa'nın kendisini korumak için Kürt Rüstem'e gittiğini öğrenmesi üzerine Murtaza Ağa'nın konağına taşınır. Topal Ali, Murtaza Ağa ve Hüsne Hatun'a yeminler eşliğinde İnce Memed'in eşkıyalığı bıraktığını itiraf edince, Murtaza Ağa, Topal Ali'yi odasından kovar.

Murtaza Ağa tarafından ikinci darbe alan Topal Ali'nin bu ağaya karşı kızgınlığı ve kini daha da artar.

Topal Ali, İnce Memed IV'de izcilik görevini İnce Memed'i takip eden askeri yanıltmak için yapar. Topal Ali, Arif Saim'in gözdesi olduktan sonra İnce Memed'i araması için Bayramoğlu ile gönderilir. Bayramoğlu'nun yanında olan Topal Ali'ye diğer şanlı izci, Yel Musa da yardım eder. Bundan başka, Yüzbaşı ve Kertiş Ali'yi öldüren Bünyamin'e yardım ederken görülen Topal Ali de romanda serinin diğer romanlarında olduğu kadar yer almaz. Ancak romanın sonunda, en önemli görevini yerine getirerek Murtaza Ağa'yı öldürür.

Ferhat Hoca: İnce Memed'in yokluğunda çeteyi yöneten, ağzı dualı, eli niyazlı bir eşkıyadır. Ferhat Hoca, dağlardaki işlerini İnce Memed'in adını vererek ve yanlarındaki kişilerden birini İnce Memed olarak tanıtarak yapmaktadır. Sultanoğlu'nun evini İnce Memed adıyla kolaylıkla soyan Ferhat Hoca, İnce Memed'in geleneğini sürdürerek zenginden alıp fakire vermeye devam eder. Sarı Sultanoğlu'nun altınlarından, Kurtuluş Savaşı'nda babasını kaybeden evlilik yaşındaki kızlara dağıtır.

İnce Memed çetesine katılmak için dağlardan çıkagelen yedişerli İnce Memedleri yemin ettirerek kabul eden ve çeteye alan Ferhat Hoca'dır. Yine düze inen İnce Memed'in dağlardaki namını devam ettiren de Ferhat Hoca'dır. İnce Memed, Şakir Bey'i vurduktan sonra hemen Ferhat Hoca'nın yanına gelir. Ferhat Hoca, İnce Memed'in canını, malını emanet edebileceği, uğruna canını verebileceği bir eşkıyadır. Anacık Sultan, İnce Memed'e tılsımlı gömleği giydirirken, roman kurgusunda önemli bir yere sahip bu olaya, Ferhat Hoca Kur'an okuyarak eşlik eder. Her gittiği yerde namazının önceliği vardır.

Romanın sonunda, Kemikkıran Albay Azmi ile İnce Memed çetesi arasında yaşanan çatışmada, İnce Memed gittikten sonra askeri oyalayan kişi Ferhat Hoca'dır ancak son kez bu bölümde yer alan Hoca'nın akıbeti belli değildir.

Müslüm: İnce Memed III'te çoban olan Müslüm, İnce Memed IV'te eşkıya olmuştur. Her ne kadar İnce Memed onun eşkıya olmayacağını söylese de, İnce Memed'e bir eşkıya çevikliğinde ve atikliğinde yardımlarda

bulunur. Yetenekli ve verilen görevleri istekli bir şekilde yerine getiren Müslüm kendi ile övünmekten ve hazırcevaplılığından da vazgeçmeyen bir çocuktur. Bu romanda İnce Memed'in en yakını arkadaşı olan Müslüm, İnce Memed için çok kıymetlidir. İnce Memed'in ona verdiği değer romanda şöyle ifade edilir:

Bu pembe yanaklı, cin gibi akıllı, yürekli çocuğa bakmaya doyamıyordu. Keşki böyle bir kardeşim olsaydı, diye düşündü. Ama bu çocuk şimdi kardeşimden de, anamdan da, babamdan da bana yakın, diye düzeltti düşüncesini (89. s.).

Müslüm gerçekten de İnce Memed'e ana ve babasından daha yakın olmuştur. İnce Memed'e Seyran ve Hürü Ana'nın haberlerini getirdiği gibi, İnce Memed'e Abdülislam Hoca'nın köyüne gidene dek eşlik etmiş ve köyde de elinden gelen her türlü yardımı etmiştir. Yine Seyran ve Hürü Ana'yı İnce Memed'in yanına getiren de Müslüm olmuştur.

Bayramoğlu: İnce Memed'den önce dağlardaki şanlı eşkiyalardan biridir. Babasını, iki amcasını ve üç dayısını savaşta kaybeden Bayramoğlu, annesi ve ablaları eşkiyalar tarafından kaçırıldıktan sonra eşkiya olur. Dağda geçen yıllardan sonra affa uğrayıp düze iner ve bir köye yerleşir. O günden sonra kendi halinde bir hayat yaşar.

Cabbar'ın planlı hırsızlığını İnce Memed'den bilen Arif Saim, bu eşkiyaya hakkını bildirmek için Bayramoğlu ile anlaşma yapmaya çalışır. Bayramoğlu Arif Saim'in yüzüne, yaptığı ikiyezlülükleri bir bir söyleyip, onunla kavga ettikten sonra Arif Saim'in teklifine olumlu cevap verir. Ancak İnce Memed'in tüm köylüler tarafından sevildiğini bilen Bayramoğlu karşıdaki direnişin farkındadır. Aynı zamanda İnce Memed'e içten bir sevgi besleyen Bayramoğlu, bütün bir kış boyunca askeri yanılarak İnce Memed'den uzak kalır. Kendi üzerine İnce Memed'i bulamadığı dedikoduları yayılmaya başlayınca ve Arif Saim'in kızgın haberleri gelince harekete geçen Bayramoğlu İnce Memed'in safına geçerek askere karşı savaşır. Bayramoğlu bu çatışmada hayatını kaybeder.

Abdülislam Hoca: Ferhat Hoca'nın İnce Memed'e, yanına gitmesini tavsiye ettiği kişidir. Ferhat Hoca'ya çok benzeyen Zeynullah Hoca bu benzerliği ile İnce Memed'in de dikkatini çekmiştir. Zeynullah Hoca, Akyolu Köyü'nde oturmaktadır ve İnce Memed'in buradan bir ev almasına yardım etmiştir. İnce Memed'i yeğeni olarak tanıtan Hoca, Zeynullah Efendi tarafından şöyle tanıtılır:

Senin dayın Hoca ama cin gibi, anasının gözü bir Hoca. O çok siyaset bilir. Eğer o Hoca değil de başka bir şey olsaydı, bu Türkiyeyi toptan zapteder, emrine alırdı. Padişah olurdu şu Çukurovaya. Çukurova istiklalini ilan ederdi (99. s.).

Sarı Sultanoğlu: Kendini Türkmen Dulkadiroğulları'nın soyundan gören Kürt bir beydir. Kendi Dulkadiroğlu olmakla övünse de soyu tam olarak bilinmemektedir. Çok zengin bir bey olan Sarı Sultanoğlu atası gibi soylu atlar, sürüler, koyunlar yetiştirerek bu zenginliği elde etmiştir. Sarı Sultanoğlu'nun görünüşü şöyledir:

Sarı Sultanoğlu çok uzun boylu, ince yapılı, burulmuş bıyıklı, büyük kara gözlü kartal burunlu, uzun yüzlü bir kişiydi. Yüzünden düşünce, keder akıyordu sanki. Ceplerinin ağzı, dikiş yerleri, paçaları sırma işleme mavi çizgili, açık mavi bir şalvar geçirmişti bacaklarına. Üstüne kırk düğmeli Halep işi, yakası belki bir el genişliğinde sırma bir yelek takmış, kırk altın düğmenin hepsini de iliklemişti. Saatinin altın kösteğini, belki on beş zincir bir arada, göbeğinin üstünden bir cepten bir cebe sarkıtmıştı (116. s.).

Sarı Sultanoğlu, tüm dağlıların desteğini kazanabilmek için uğraşan Ferhat Hoca'nın soygununa uğrar. Ferhat Hoca yanındaki Kasım'ı Sarı Sultanoğlu'na İnce Memed olarak tanıtır. İnce Memed'i gördüğü için mutluluk duyan Sarı Sultanoğlu evine gelen eşkıyalara sultan gibi davranır ve eşkıyaların istediği bin altını derhâl verir. Bir ara Kasım'ın İnce Memed olduğundan şüphe eden Sarı Sultanoğlu, Kasım'ın sözleri ile ikna olur. Sarı Sultanoğlu eşkıyalara evinde buldukları zaman zarfında misafir gibi

davransa da Ferhat Hoca'nın öngördüğü gibi eşkıyalar evinden çıkar çıkmaz arkalarından adamlarını gönderir.

Kertiş Ali: Kendinden üst rütbedeki askerlerin bir dediğini iki etmeyen ve görevi uğruna bütün köylüleri döven ve hatta döverek öldüren bir Uzatmalı Onbaşıdır. Yaptığı işten dolayı vicdan azabı çekmemekte olan Kertiş Ali, görevinin her işten üstün olduğunu söyler ve insan dövmeyle sadece bir görev olarak bakar. Ona göre dövdüğü zavallıların mesuliyeti kendisinde değil, kendine bu görevi verenlerdedir. Taşkın Halil Bey, Kertiş Ali'yi şöyle tanımaktadır:

Dünyada bunlardan zalimi olamaz. Balta sapını kesmez derler ya yalandır. Bütün ağaçları kesen baltanın sapı da ağaçtandır. İşte bu Kertiş Ali üç bölük candarmayla, günlerce, aylarca Toros köylüklerinin üstünden geçti, Allah var demeden döve döve bütün köylüleri işkenceyle mecruh kıldı (76. s.).

İnce Memed'in dört cildinde de köylülere kan kusturan Kertiş Ali'nin, Anacık Sultan'ı konuşurması istendiği vakit eli kolu bağlanır. Halk tarafından kutsal görülen bu kadının koluna dahi dokunamayan Kertiş Ali, Anacık Sultan'a çok yalvarır ancak onu konuşturamaz ve son görevini yerine getiremeden Bünyamin tarafından katledilir.

Şakir Bey: İnce Memed'in eşkıyalığı bırakmak için gittiği Akyalı Köyü civarındaki paraya doymayan bir başka beydir. Köylerin yakınına ekdiği çeltik tarlalarından dağılan sıtma, birçok köylünün ölümüne sebep olur. Ölümüne sebep olduğu insanlarla değil sadece aldığı para ile ilgilenen bu bey, İnce Memed tarafından öldürülür. İnce Memed, Şakir Bey'i öldürdükten sonra eşkıyalığa geri döner.

Anacık Sultan: Kırkgöz Ocağı'nın son varisi ve piridir. Anacık Sultan, İnce Memed'e bir önceki romanda tılsımlı yüzüğü vermişti, bu romanda da gördüğü bir rüya üzerine Selahattin Eyyubi Han'ın üzeri dualı gömleğini İnce Memed'e giydirir. Bu gömlek İnce Memed'i kötülüklerden koruyacaktır. Anacık Sultan'ın İnce Memed'e karşı olan sevgisi köylülerin İnce Memed'e olan sevgisini ve güvenini daha da artırmakta, kasabadaki

beyler ise bu duruma gittikçe sinirlenmektedir. Arif Saim'in emri üzerine Yüzbaşı ve Kertiş Ali tarafından karakola getirilen Anacık Sultan uzun bir sorgu sonrasında ölür.

Albay Azmi Bey: Yüzbaşı ve Kertiş Ali'nin ölümünden sonra İnce Memed'i yakalama görevi ile kasabaya gelen Albay'dır. Azmi Bey'in lakapları Karafirtına ve Kemikkıran'dır. Albay Azmi kasabaya büyük bir şenlik eşliğinde gelir ve derhâl işinin başına geçer. Uzun araştırmaları sonucunda İnce Memed ile ilgili bütün haberleri öğrenen Azmi Bey, öncelikle dağda türeyen İnce Memedleri öldürür, köylülere zulmeder sonra İnce Memed'in peşine düşer. İnce Memed'in beklediği vakitte gelmeyen Azmi Bey, İlyas Çavuş tarafından öldürülür.

Hürü Ana: İnce Memed'e ilk romandan son romana kadar eşlik eden Hürü Ana, hem sevgi dolu hem de inatçı bir kadındır. Başı sıkıştığı her zaman Hürü Ana'nın yanına giden İnce Memed de Hürü Ana'dan korkmakta ancak onu öz annesi gibi sevmektedir. Bu romanda diğer ciltlere göre daha pasif olan Hürü Ana, Seyran ile beraber İnce Memed'in aldığı eve yerleşir. Burada, Efendi Hazretleri'nin yaptığı resimler ile meşgul olur. Başta Hz. Ali'nin resmi olmak üzere bütün resimlerle dertleşen Hürü Ana köyüne dönerken de resimlerini almadan gidemez.

3.4.6. Romanda Zaman

İnce Memed IV'ün roman zamanı İnce Memed III'ün hemen sonrasındır. Çünkü bir önceki romanda Mahmut Ağa'yı öldürdükten sonra kaçan İnce Memed'in bu romanda kaçışının hemen ardından bataklığa sığındığı görülmektedir. Ayrıca üçüncü bölümün "Kurşun seslerine uyanan kasabalılar" (32. s.) şeklinde başlaması, romanın Mahmut Ağa'nın vurulmasının ardından devam ettiğini kanıtlamaktadır. İnce Memed I ve II arasında birkaç yıl geçerken, İnce Memed II, III ve IV arasında belirli bir zaman geçmemiş ve olaylar aynı seyirde devam etmiştir. Dolayısıyla, İnce Memed III ve IV'te bir önceki romanda kalınan zamandan devam edilmiştir. İnce Memed III'ün kışa yakın zamanlarda bittiği, İnce Memed IV'ün ilkbaharda başladığı göz önüne alındığında ise zaman unsurunda sorun olduğu görülmektedir.

İnce Memed IV'te de tıpkı ilk romanda olduğu gibi mevsimsel bir zaman takibi yapılabilir. Eser, ilkbahar mevsiminde başlamaktadır. Romanın başında, İnce Memed'in Hürü Ana'yı düşündüğü an, içine dolan sevginin “şu kokulu, ılık bahar güneşi gibi” (12. s.) olması, eserin ilkbaharda başladığını göstermektedir. Yine dördüncü bölümde İnce Memed'in “Daha hazirana da çok var” (48. s.) cümlesi ilkbaharda olduklarının bir göstergesidir. İnce Memed Akdeniz'e indiğinde turunçlar henüz çiçek açmıştır ve İnce Memed “belki de Çukurova baharından dolayı, pürenler keskin kokuyorlardı” (87. s.) cümlesi ile pürenlerin keskin kokusunu bahar mevsiminde olmasına bağlar. Ayrıca kasabada baharın yaşandığı, yayladan inenlerin pazaryerinde ürünlerini satmasından anlaşılmaktadır. “Çukurovada bahar çılıncasına bir patlamadaydı” cümlesi İnce Memed henüz evini almadığı vakitlerde baharın devam ettiğini göstermektedir. İnce Memed evini aldıktan ve Nejad Öğretmeni evine davet ettikten sonra ağaçtaki çiçekler dökülmüş meyveler olgunlaşmıştır: “Yolun kıyıları boyunca portakal, limon turunç, ağaçlarında küçücük küçücük, çok yeşil, koparınca dünyayı keskin bir kokuya boğan her birisi başparmak büyüklüğünde şıkırdım gibi meyveler vardı” (222-223. s.). Bu durum yaz mevsimine az bir zaman kaldığını ya da yaz mevsiminin yaşandığını göstermektedir. Şakir Bey'in çeltik ekip birçok insanın ölümüne sebep olduğu mevsimin ise yaz olduğu söylenebilir. Çünkü Zeki Nejad'ın ölüm haberi geldiğinde hava çok sıcaktır.

Romanın on üçüncü bölümünde “Güz yaprakları sararmıştı” (241. s.) cümlesinden anlaşılacağı üzere sonbahar gelir. On beşinci bölümde ekinler başaklanır, çeltikler olgunlaşır, tarlalar sararır. İnce Memed, Şakir Bey'i sonbahar mevsiminde öldürür. Yirmi birinci bölümden sonra Bayramoğlu'nun İnce Memed'i aramaya çıktığı ve İnce Memed ile karşılaştığı zamanın kış mevsimi olduğu şu cümlelerden anlaşılmaktadır: “Buz gibi de dağlardan aşağıya bir yel esiyordu” (396. s.), “Kış geldi çattı” (400. s.), “Bu yıl dehşet bir kar yağdı” (400. s.), “Sabah oldu, gün açıldı, karlar, kayalar, kar altında kalmış ağaçlar aydınlandı” (424. s.). Yine Anacık Sultan'ın ocaktan alınıp Arif Saim'in yanına getirildiği zamanın da kış mevsimi olduğu, “Bünyamin koşarak onu yerden kaldırıyor, karın üstüne

koyuyor” (443. s.) cümlesinden anlaşılmaktadır. İnce Memed’in Arif Saim’i öldürüp romanın ve İnce Memed serisinin son mevsiminin bahar olduğu ise “Ilık yeller esti. Güneş düzlükleri, dağları, koyakları doldurdu. Bütün yaratıklar uyandılar yuvalarından dışarıya çıktılar...” (537. s.) cümlelerinden anlaşılmaktadır.

Romanın geniş çapta aldığı sürenin, mevsimsel çizgiye bakarak bir yıl olduğu söylenebilir. Çünkü olaylar ilkbahar da başlar ve bir sonraki ilkbaharın gelmesi ile sona erer.

Romanın gerçek zamanı ise bir önceki romanın devamı olması dolayısıyla Cumhuriyet’in kuruluş yıllarının artık geride kaldığı, ortalığın durulduğu zamanlardır.

3.4.7. Romanda Mekân

İnce Memed IV, mekân çeşitliliği açısından serinin en zengin romanıdır. Son kitap olması sebebiyle de köylünün olduğu kadar kasabalıların, eşkıyaların ve hükûmete bağlı kişilerin Çukurova bölgesinde daha aktif olması ve zengin şahıs kadrosunun getirisi olarak birçok çevreye girilmesi, eseri mekân bakımından zenginleştirmiştir. Eserde olayların hızlı ve birbirine bağlı bir şekilde ilerlemesi ve karakterlerin özellikle eşkıyaların ve hükûmet adamlarının hızlı bir şekilde yer değiştirmesi hem pek çok mekânı gerekli kılmakta hem de okuyucunun gözünde bir Çukurova haritası çizmesine sebep olmaktadır.

Yaşar Kemal, İnce Memed IV’de de geniş bir çerçevede Çukurova ve Toroslar’ı işlemektedir. Bununla beraber, yine ilk üç romanda olduğu gibi eserdeki tüm yer adlarına bakıldığında; köy-kasaba isimlerinden, dağ-tepe, isimlerine, düzlüklere, mağaralara, Yörük çadırlarına, kayalıklara, büklere, akarsulara kadar özel ve genel olarak onlarca adla karşılaşılmaktadır. Olaylar bu mekânların hepsinde geçmemektedir ve birçok yer adının ya yazarın yaptığı tasvirlerde ya da kahramanların anılarında sadece isim olarak bahsi geçmiştir.

İnce Memed’in dört cildinin de genel mekânı olan Çukurova’nın oluşumu eserde şöyle açıklanmıştır:

Ve Çukurovayı Toroslar yaratmıştır. Çok eskiden Akdeniz Torosların tam eteğinden başlardı. Sonra Ceyhan, Seyhan, sonra öteki irili ufaklı dereler, çaylar Torosların tüm bereketli topraklarını taşıyarak denizi doldurdular, ortaya Çukurova çıktı. Ova güneşle, ışıkla doldu. Sular şakırdadı. Toprak bereketten deniz gibi taşıdı (9. s.).

Eserde açık mekânlar olarak; Anavarza, Akçasaz, Dikenlidüzü, Gündeşli Ovası, Kanlıgedik, Karadeniz Dağları, Düldül Dağı, Binboğalar, Bingöl Dağları, Feka Dağları, Ahırdağı, Van Dağları, Allahüekber Dağları, Konur Dağı, Berit Dağı, Nurhak Dağları, Dibek Dağı, Erciyes Tepesi, Demirkazık doruğu, Karsavurdu koyağı, Rus hududu, Köz harmanı, Gülek Boğazı, Fırat, Seyhan, Ceyhan, Zamantı Suyu, Aksu, Körsulu, Çayır, Savrun, Sumbas, Handeresi, Cerpece, Horman Deresi, Söğütlü Dere, Van Gölü, yılanlı vadi, bataklık, dereler, çaylar, ovalar, kaktüs ormanı, narlıbahçe, sazlıklar, tarlalar, kayalıklar, çaykara, tepeler, kavaklık, portakal-limon-turunç bahçeleri, mezarlık, deniz, koyaklar, köprübaşı, pınarbaşı, uçurumlar, yamaçlar, bostanlar, kasaba içinde bulunan pazaryeri, çarşı, demirciler çarşısı, saraçlar yer almaktadır.

Yaşar Kemal özellikle açık mekân tasvirlerinde coşkun bir anlatıma ulaşmakta, tasvir ettiği mekânı en ince ayrıntılarına kadar kendi bakışından eserine yansıtmaktadır. İnce Memed IV'te geçen bataklık tasviri, bu ayrıntılı tasvirlerle örnek olarak gösterilebilecek niteliktedir:

Bataklığın kıyısında su kaplumbağaları güneşliyor, arada bir de içlerinden birisi suya atıyordu kendini. Kurbağalar uzun bacaklarıyla sazlıklardan, nilüfer yapraklarının üstünden azman çiçeklerin üstüne, oradan da suya atıyorlar, suyun içinde uzun bacaklarıyla ötelere kadar gidiyorlardı. Sağda, bir sıra ulu söğüt ağaçları bitmişti. Gündoğusu kaplan sökemez, yılan giremez bir zıncarlık, çalılık, kamışlıktı, mor kamışlar, kavağın yarı beline kadar uzamışlar, bir ormanmışçasına, esen garbi yelinde gıcırdayarak, hışırdayarak sallanıyorlardı. Günbatıya, Anavarzadan yana da yemyeşil bir sazlık, berdilik, ta kayalıkların dibine kadar suların içinde top top uzanıyordu (20. s.).

Eserde yer alan kasaba/şehir/ülke/bölge isimleri şunlardır: kasaba (Kadirli), Akdeniz, Doğu Anadolu, Orta Anadolu, Güneydoğu, Yüreğir, Kozan, Ceyhan, Osmaniye, Mersin, Ankara, Adana, Diyarbakır, Dumlukale, Misis, İstanbul, Antakya, Maraş, Kayseri, Niğde, Konya, Dört Yol, Çanakkale, Sarıkamış, Antep, Adıyaman, Malatya, Sivas, Girit, İskenderiye, Yemen, Şam, Halep, Hindistan, Arabistan, Frengistan, Fransa, İngiltere, Paris, Londra, Napoli, İran, Irak, Suriye.

Eserde geçen köy isimleri şöyledir: Akyalı, Kara Zeynep'in köyü, Vayvay, Çiçeklidesi, Cıgıcık, Uzunyayla, Menekşeli, Andırın, Zöhre Hatun'un köyü, Toprakkale, Yanıkören, Yelpinar, Çiçekli, Yalnızçam, Deliktaş, Yedi Kardeşler, Kuru Çınar, Mestan'ın köyü, Sırıpınar. Bu köylerin yanında eşkıyaların ve askerinin girip çıktığı ancak eserde ismi yer almayan birçok köy daha bulunmaktadır. Bayramoğlu ve askerinin İnce Memed'i kovaladığı bölümlerde ismi verilmeyen köylerin ve köylerin bulunduğu çevrelerin tasvirleri yer almaktadır.

Eserde kapalı yahut iç mekânlar olarak; Mahmut Ağa'nın çiftliği, Murtaza Ağa'nın konağı, Kırkgöz Ocağı, Belediye, Kara Zeynep'in evi, Rüstem'in evi, Alaman Müzesi, Sarı Sultanoğlu'nun konağı, İnce Memed'in evi, Kürt Rüstem'in evi, Candarma Komutanlığı, Komutanlık avlusu, Kara Kale, Kale mağarası, Zeynullah Efendi'nin dükkânı, kahvehaneler, kebabçı, saraç, terzi dükkânı, Kertiş Ali'nin evi, Şakir Bey'in evi, cami, Zöhre Ana'nın evi, Hacı Hanefi'nin dükkânı, Molla Duran'ın konağı, Amber Bey'in konağı, Arif Saim'in konağı, Taşkın Halil Bey'in konağı, karakol, Hürü Ana'nın evi. Görüldüğü üzere konaklar ve evler en fazla kullanılan iç mekânlardır. Özellikle Taşkın Halil Bey'in konağı kasaba eşrafının ve Arif Saim'in gizli yahut genel toplantılarını yaptıkları kasabadaki en önemli iç mekândır. Bununla birlikte İnce Memed'in ev almak amacı ile gittiği kasabanın en önemli iç mekânı ise Zeynullah Efendi'nin dükkânıdır. Kasabanın önde gelenleri, kulağa gelen tüm dedikoduları burada konuşmakta, merak ettiği haberleri bu dükkânda öğrenmektedir. Zeynullah Efendi'nin dükkânı eserde şöyle tanıtılır:

Zeynullah Efendinin geniş dükkanı bir de kasaba ileri gelenlerinin toplandıkları yerd. Kaymakam, Candarma Komutanı, Belediye Başkanı, Müftü, İmam, Malmüdürü, Ağalar, Beyler her gün ikindiüstü burada toplanır, rahat maroken koltuklara oturarak çay içer, sohbet ederlerdi. Türkiyenin, Suriyenin, Fransanın, İngilterenin politikaları burada konuşulur, burada bir karara varılırdı. Bol dedikodu, bol insan çekiştirme de bu dükkanın başlıca özelliklerindendi. Türkiyede, Türkiyenin kuytu bir köyünde bir önemli olay geçsin de burada konuşulmasın, olamazdı (148. s.).

İnce Memed I, II ve III'de okuyucuya eserin genel mekânının tanıtılması görevini yağız at ve izciler üstlenip genel bir Çukurova resmi çizerken İnce Memed IV'de bu görevi İnce Memed çetesi, Bayramoğlu çetesi, Yüzbaşı-Kertiş Ali ve askerleri, Albay Azmi Bey ve birlikleri son olarak da Binbaşı Nazmi ve askerleri üstlenmektedir. İnce Memed'in Şakir Bey'i öldürüp eşkıyalığa dönmesi ile bir kovalamaca romanına dönen İnce Memed IV'de olaylar, bu kaçışlar ve kovalamalar esnasında birçok isimsiz köye, bu köylerdeki evlere, dağlara, tepelere, kayalıklara, ormanlara, mağaralara kadar sayısız mekânda gerçekleşir.

3.4.8. Romanda Dil ve Üslup

İnce Memed serisinde dil ve üslup açısından en başarılı roman İnce Memed IV denilebilir. İnce Memed IV, serinin diğer romanlarından büyük bir farkla ayrılmasa da diğerlerine göre daha oturmuş bir roman diline sahiptir.

Yaşar Kemal kendine özgü şiirsel bir roman dili oluştururken Çukurova ağzından, halk dilinden aldığı kelimelerden, deyim ve atasözlerinden ayrıca eş anlamlı-zıt anlamlı kelime gruplarından, ikilemelerden ve sıfatlardan fazlasıyla faydalanmaktadır. İcra ettiği meslekler ve halktan yaptığı derlemeler ile kelime hazinesi oldukça gelişen yazar, romanlarında coşan bir anlatıma ulaşmaktadır.

Romanın başında İnce Memed'in evine sığındığı Kara Zeynep Hatun'un konuşması yörenin ağzına örnek gösterilebilir:

“Oğullarım, oğullarım, bir tek adamı bin beş yüz bin, beş yüz bin köylüyle, atınan inen böyle sabi çocukları kıştırıp öldürmek kolay, İnce Memed ölmez ya” (55. s.).

İnce Memed IV’de de İstanbul Türkçesinde yer almayan, Yaşar Kemal’in halk dilinden aldığı yahut kendi türettiği pek çok kelime kullanılmıştır. Bu kelimelere örnek olarak; kulağasma, köpürgen, sıkışkın, tavsamak, yüksünmek, şıkırdım, sokurdamak, tansık, firdolayı, gönenmek ve umsunuk verilebilir.

İnce Memed IV’de; pırıl pırıl, küçücük küçücük, pel pel, zurba zurba, dalga dalga, sel sele, hayal meyal, oylum oylum, deli divane, sıra sıra, tel tel, direk direk, çatır çatır, çatal çatal, ikişer ikişer, zangır zangır, renk renk gibi onlarca ikileme bulunmaktadır.

Yine İnce Memed IV’de de, anlatımdaki akıcılığı destekleyen ve özellikle tasvirlerdeki anlatıma coşkunluk veren sıfatlar çok sayıdadır. Sıfatlara fazlasıyla yer veren yazarın renklere verdiği ağırlık, romanın pek çok bölümünde göze çarpar. Eserden alınan şu cümleler sıfat ve renk cümbüşüne örnek olarak verilebilir:

“Toros dağlarının dorukları salt kayalıktır. Kayaları ak, pembe kırmızı, kahverengi, turuncu, yeşil çakmaktaşıdır” (8. s.).

Gün battı batacak ayağa kalktı, batıdaki bulutlar açık turuncudan koyu yeşile, turuncu mora, pembe maviye dönüşmüş, kenarları da sırmalanmıştı. Günbatısı bir renk balkımasındaydı ve güneş koskocaman, testekerlek bir koyu pembede dünyanın üstüne oturmuş yavaş yavaş aşağıya, denizin içine iniyordu (134. s.).

Gün ta aşağılara, denizin öteki ucuna indi, denizi, ovaya sapsarı çökmüş ekin tarlalarını önce turuncu, sonra kırmızı pembe, sonra mor pembe, ardından da turuncu mor, yeşil mor, pembe turuncu yeşil mor bir ışık bastırdı (279. s.).

İnce Memed IV’de: bir deri bir kemik, yerden göğe kadar, kanına susamak, deli divane olmak, kin beslemek, küplere binmek, kurşuna dizmek, tuzlayım da kokma, sırtı yere gelmemek, başa çıkmak gibi onlarca

deyimin yanı sıra, et tırnaktan ayrılmaz, balta sapını kesmez, bir iyilik et denize at balık bilmezse Hâlik bilir, elçiye zeval olmaz gibi birçok atasözü de mevcuttur.

3.5. Demirciler Çarşısı Cinayeti

3.5.1. Romanın Tanıtımı

Yaşar Kemal, Akçasazın Ağaları serisinin ilki olan Demirciler Çarşısı Cinayeti'ni 1973 yılında kaleme almıştır. Demirciler Çarşısı Cinayeti yazarın on üçüncü romanıdır.

Demirciler Çarşısı Cinayeti'nin ilk baskısı Cem Yayınevi'nde (İst.), 1973 yılında basılmıştır. Eserin ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci basımları yine Cem Yayınevi'nde, 1974, 1975, 1977 yıllarında; altıncı baskısı Tekin Yayınevi'nde (İst.), 1980 yılında; sekizinci, onuncu, on birinci baskıları Toros Yayınları'nda (İst.), 1986, 1991, 1992 yıllarında; on üçüncü baskısı Görsel Yayınları'nda (İst.), 1994 yılında basılmıştır (Çiftlikçi, 1997: 73).

Demirciler Çarşısı Cinayeti ayrıca Adam Yayınları tarafından da basılmış olup 2004 yılından itibaren YKY'de basılmaya devam etmektedir. Eserin bu yayınevinde, en son on birinci baskısı yapılmıştır.

Yaşar Kemal, Demirciler Çarşısı Cinayeti ile 1974 yılında "Madaralı Roman Ödülü"nü almıştır.

Çalışmada kullanılan Demirciler Çarşısı Cinayeti adlı roman, YKY'nin 2013 yılına ait, dokuzuncu baskısı olup kapak tasarımı Yeşim Balaban, düzelti İncilay Yılmazyurt tarafından yapılmıştır. Kitap editörlüğü Ayça Sezen ve Tamer Erdoğan tarafından üstlenilmiştir. Eser, Pasifik Ofset tarafından basılmıştır. Eser, 557 sayfa olup 51 bölümden oluşmaktadır. Kitabın rengi yeşil olmakla birlikte kapakta, dükkânında zalim bir bey tarafından kendi hırsı uğruna öldürülen demircinin, örsü üzerindeki cansız bedeni resmedilmiştir.

Romanda Derviş Bey ve Mustafa Bey'in arasındaki kan davasıyla beraber Çukurova bölgesindeki feodal sistemin çöküşü ve kapitalist sistemin ilk hareketleri konu edinilmiştir.

3.5.2. Romanın Özeti

Bir gün Derviş Bey'in evinin bahçesine peşindeki atlılardan kaçan Emir Sultan Ağa kana bulanmış ve bitkin bir halde yığılır. Atlılar, yaralı adamı Harran'dan Çukurova'ya kadar ailelerini katlettiği için kovalamaktadır. Derviş Bey adamın ne sebeple kaçtığını bilmesede geleneği ve töresi gereği atlılara, yalvarmalarına rağmen Sultan Ağa'yı vermez. Onun evine sığınan bir insan düşmana verilmeyecektir. Öte yandan kim olduğu belirsiz bir kişi tarafından kâfir diye hitap edilen bir adama işkenceler yapılır ancak bu bölüm belirsiz, hayali bir sis perdesi içinde gerçekleşir.

Derviş Bey'in adamı Mahmut, beyinin kan davası sebebi ile uzun süredir Akyollu Mustafa Bey'in kardeşi Murtaza'nın peşinde koşar fakat onu öldüremez. Sonunda Meyro'nun tahrikleri sonucu Mahmut, Murtaza'nın odasına kadar gider ve soğukkanlılıkla tabancasındaki kurşunları adamın üzerine yağdırır, ardından candarmanın elinden kurtulup dağa çıkar. Bu ölüm üzerine Murtaza Bey'in ağabeyi Mustafa Bey kan öcünü düşünür ve planlar yapmaya başlar, hatta bir seferinde Derviş Bey'i öldürme şansı da yakalar ama onu öldürmez. Mustafa Bey yanına gelen savcıya da kardeşini Derviş Bey'in öldürtmeyeceğini, kendi konağında büyüyen Mahmut'un kardeşi ile arasında bir husumet olabileceğini söyler. Derviş Bey de savcıya Mahmut'u öldürtmediği ifadesini verince savcı perişan ve çaresiz bir halde vakadan uzaklaşır.

Akyollu Mustafa Bey'den bir ses çıkmazken Derviş Bey ölüm korkusuyla kilitli kapılar arkasına saklanır. Üç gün süren bir çalışma sonucunda onlarca kum çuvalını odasına siper ettikten sonra yazın korkunç sıcaklığında dahi konaktan dışarı adımını atmaz. Bir süre sonra geceleri konağın yakınına atlıların geldiğini duymaya başlar. Evinin her yerine silahlı adamlar koyar. Bazen o kadar ileri gider ki havanın sıcaklığından ve boğuculuğundan bayılmaya ramak kala kilitli kapısını açar ve üzerine kovalarca su döktürür.

Bir gece Kara Hüseyin, Derviş Bey'in en iyi silahşörü ve at binicisi olan Muharrem'i öldürür. Bu karşılıklı öldürmeler karşısında aslında geçmişin ve atalarının sert duygularından daha arınık olan Derviş Bey sonu olmayan bu kara sitemi düşünerek birbirlerine kastı olmayan adamların, suçsuz yere

birbirlerini öldürdüklerini düşünür. Çünkü Muharrem öldüyse Akyollu tarafından Muharrem'e karşılık olarak Yel Veli'nin de ölmesi gerekecektir:

Şimdi de Yel Veli ölecek. Muharrem'in karşılığı olsa olsa ancak Yel Veli olur (...) Muharremi, Muharrem gibi birisi öldürmüştür. Yel Veliyi de Yel Veli gibi birisi öldürecektir. Salt Beyler böyle istedi diye. Harpler de böyle değil mi? Tıpkı. Böyle istedi Beyler diye, milyonlar birbirlerini öldürüyorlar (99. s.).

Muharrem'i öldürdükten sonra Kara Hüseyin ve Yel Veli Akçasazın bataklığına kaçsa da Derviş Bey'in adamları tarafından yakalanırlar. Derviş Bey'in adamları Kara Hüseyin'i öldürür, Yel Veli ise kaçmayı başarır.

Yeni yetme ağalar Akçasaz'dan toprak yağmalamaya, bir dönüm tarlası olmayanlar Akçasaz sayesinde milyoner ve çiftlik sahibi oladursun Akyollu Mustafa Bey ve Derviş Bey, olanlardan habersiz olarak kendi kan davaları ile günlerini hatta aylarını geçirmektedir. Gittikçe artan sayıda atlı, günün belirli saatlerinde Derviş Bey'in evini kurşun yağmuruna tutar. Derviş Bey durumu Mustafa Bey'in kendini dışarı çıkartmak istemesine yorarak bir alçaklık sembolü olarak görür, onun düşmanı da kendi gibi yiğit olmalıdır.

Mustafa Bey ve adamları bir kamışlığın içine yer yaparak Derviş Bey'in geçmesini beklemeye başlar. Mustafa Bey de tıpkı Derviş Bey'in olduğu gibi düşmanına saygısı büyüktür. Aralarındaki kan davası kendilerinden başlamamıştır. Geçmişin getirdiği bu töre iki beyi zor zamanlara sürükler, onlar bu eski törenin yeni ve birbirine saygı duyan kurbanlarıdır. Ancak iki bey de hatalar karşısında gaddarlığından ödün vermez. Örneğin, Derviş Bey, kız kardeşinin namus hatalarına göz yuman eniştesini döverek öldürür.

Bir süre sonra Derviş Bey'in ekinleri yakılır, bey ırgatlarına para veremez duruma düşer. Yıllardır küçülen çiftliğinden biraz daha toprak satmaya karar verir ve çiftliğin akıllı çiftçibaşı ile uzun tartışmalar yaptıktan sonra Rüstemoğlu'na tarlalarından satar. Rüstemoğlu pamuk çalarak zengin olmuş yeni yetme ağalardan biridir ve yok pahasına nice toprağı zimmetine geçirmiştir.

Akyollu Mustafa ve adamları Derviş Bey'in yolunu gözlemeye devam ederlerken bir yandan da Derviş Bey için ölümlerden ölüm beğenirler. Aralarında geçen konuşmalardan Derviş Bey'in harmanlarını yakanın Akyollu Mustafa olmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan Süleyman Sami ve Mahir Kabakçioğlu bu kan davasının bir gerilik, yobazlık olduğunu söyleyerek Derviş ve Mustafa Bey ile konuşmaya karar verirler ancak beylerin yok olması kendi menfaatlerine uygun olduğu için kan davasının sürmesini istemektedirler. Süleyman Sami bu iki eski beyi barıştırmak için kasabada kime gittiyse de destek bulamaz. Süleyman Sami'ye arka çıkan tek kişi Hacı Osman Efendi ve Süleyman Sami'yi haklı bulup teklifini kabul eden vali olur. Vali kasabaya geldikten sonra, eşraf toplanır ve toplantıya Mustafa Bey de katılır. Kim konuşursa konuşsun Mustafa Bey'in fikirleri değişmez.

Sözde Mustafa Bey'e Derviş Bey'in mektubunu götüren Alicik, yanına gidince Mustafa Bey'in Derviş Bey'i yakalama planlarına ortak olur. Öte yandan Mustafa Bey'in anası Karakız Hatun oğlunun kanının yerde kalmaması için Mustafa Bey'e baskı yapar. Tereddütler yaşasa da kanını yerde bırakmayan, anasının sözlerinin tesirinde kalan ve günlerce yol gözleyen Mustafa Bey, Derviş Bey sanarak başkalarını öldürür. Olayın üzerine Karakız Hatun, Mustafa Bey'i Derviş'i öldürmek konusunda kamçılama devam eder.

Mustafa ve Derviş Bey'in oğulları kan davasını düşünmemekte, Çukurova'yı paylaşan yeni yetme ağaları örnek alarak kapitalist dünyaya adım atmanın derindedirler. Kan davası onlar için içsel bir zorunluluk olmadığı gibi tepeden bakılacak aşağı bir meseledir. Oğlu her geçen zaman yeni bir traktörle çiftliğe geledursun Mustafa Bey yattığı yatakta tere boğularak eski ağaların topraklarının yarıya düştüğünü, toprakların yok pahasına satıldığını, yeni köyleri ve yeni yetme ağaların yeni çiftliklerini kâbuslarında görmektedir. Öte yandan Derviş'i öldürmeye ne kadar yaklaşırsa o kadar uzaklaşmakta, ona karşı tetiği bir türlü çekememektedir. Derviş Bey günlerce evinin yanından geçse de Mustafa Bey onu öldüremez. Karakız Ana'nın Derviş'in öldürülmesini istediği feryatları ise son bulmaz.

Mustafa Bey'in oğlu Mehmet Ali Bey, aldığı traktörler ve biçerdöverler ve sayısız tarım ekipmanı ile artık köylü iş gücüne ihtiyaç duymadığını ileri sürerek köylüyü, köyden çıkarmak ister ve babası ile karşı karşıya gelir. Bu duruma en büyük tepkiyi gösteren ise aşiretinin dağılmasından korkan Karakız Hatun olur.

Mustafa Bey yirmi yıldır devam eden bu kan davasının altında ezilirken ve Derviş Bey'in yollarını gözlerken yerdeki karıncaların, böceklerin kavgasına karışır. Bu arada Mehmet Ali'nin köylüye yaptığı zulüm bitmek bilmez. Köylüyü köyden atma çabaları ile insanları küçük görmeye ve onları aşağılamaya devam eder.

Akçasaz'ın pay edilip köylüler tarafından alınması kasabadaki ağaları rahatsız etmekte, alınan her toprak parçası bu ağaların gözüne batmaktadır. Ancak köylüler kendi köylerinden mahrum bırakıldığı gibi bataklıklarda telef olmakta, yaşama umudu ile kendilerine bir parça toprak bulup köy inşa etme derindedir. Gözükaranın köylüleri de bu telef olan halktan biridir. Güç bela tımar edip toprak çıkarttığı bataklık uğruna içine ateş düşmeyen hane yoktur. Köylüler yaşama mücadelesi verirken kasabadaki beyler rakı sofralarında bataklıktan çıkartılan toprakların kendi hakları olduğunu savunur. Ağalar o kadar ileri giderler ki toprakları kendilerinin tımar ettiğini, bataklığı kendilerinin kurduğunu iddia ederler. Dertlerinden kurtulabilmek, toprakları üzerine alabilmek umudu ile savcıyı da kendi taraflarına çekmeye çalışırlar ve başarılılar. Savcı, ağaların isteği üzerine arasında kan davası olan iki beyin sürgün edilmesine ikna edilir.

Halk için beylerin sürgün edilme fikri hoş karşılanmamaktadır. Çünkü giden beyin yerine daha beter bir beyin geleceği halk tarafından tahmini zor bir mesele değildir. Tellal da ağaların sürgün edilmesini istemeyenlerden biridir. Bu sebeple Hacı Kurtboğa'nın karşısında direnir ve Kurtboğa'nın yüzüne, yaptığı tüm hainlikleri kasabanın önünde bir bir haykırır. Hacı Kurtboğa Ağa sinirinden kıpkırmızı olsa da Kambur Tellal'ı öldürmez ancak Kambur o günden sonra yaptığı yiğitliğin ölüm ile sonuçlanacağını çok iyi anlamıştır.

Dışinden tırnağından arttırarak zengin olmuş ve cimriliği ile ün salmış bir bey de Ala Temir'dir. Cafer Özpolat, Ala Temir'den aldığı yüz bin

borcunu zamanı geldiğinde ödemeyince Ala Temir hastalanır, yataklara düşer, ardından ağanın kapısına gider, paşalar gibi karşılanır ancak parasını alamaz. Bu borç sebebi ile kendini yeyip bitiren Ala Temir roman boyunca parasının hasretini çeker.

Kambur Tellal çok sevdiği Mustafa Bey'i saklandığı kamışlıkta ziyaret edip başından geçenleri anlatır ve beyin yardımını kabul etmez. Yine Derviş Bey'i de ziyarete giden Kambur Tellal, dostça karşılanır. Mahir Kabakçoğlu, Derviş ve Mustafa Beylerin ardından türlü dümenler çevirse de onların yüzüne karşı kötü görünmek de istemez. Bu sebeple Mustafa Bey'e adam gönderip sürgün meselesi ile ilgili olarak ya Aziz ile ya da hâkim ile görüşmesini tavsiye eder. Ağalar, beyler toprağın ve sürgünün derdinde iken Karakız Hatun kan davası derdinde, Mustafa Bey yüzü yerde kamışlığın içinde yaşamaya devam eder.

Ala Temir, Derviş Bey'i zor zamanında yakalayıp, satmak üzere olduğu tarlasını isteyince, onun kasabadaki akıllı ağalar tarafından maşa gibi kullanıldığını bilen Derviş Bey ağız dolusu söver sayar. Ala Temir ne yapacağını bilemez. Derviş, Ala Temir'e önce sövüp saysa da sonra tarlayı satar. Ala Temir parasını kaptırmasına, arkasından defalarca sayıp sövmesine rağmen Cafer Özpolat'ın yanından da ayrılmaz, her defasında ona inanır, her defasında aldanır. Kasabadaki her ilişki bir karmaşa içindedir. Hacı Kurtboğa da Kürt Mahmut'a Murtaza'yı öldürdüğü için küfreder, sonra Murtaza'yı Derviş'in öldürttüğünü itiraf etmesi için güzel laflarla kandırmaya çalışır. Başarılı olamayınca Hasab Çavuş'a öldürürcesine dövdürür. Mahmut daha ölmeden ölüm raporu doktor tarafından yazılmıştır.

Kambur Tellal Halil'in kendi öldüğünde çocuklarına bakacağına güvendiği tek insan demircidir. Tellal bunu önüne gelen herkese anlatmakta çekinmez ancak bir gün demirci örsünün üzerinde ölü olarak bulunur. Tellal demirciyi kendisinin öldürdüğünü söyleyerek delirme noktasına gelir ve suçu üzerine alıp, Hacı Kurtboğa'nın kendisini suçlamasına tepki vermediği için hapse atılır.

Mustafa Bey'in oğlu Mehmet Ali, Derviş'ten bataklığın merkez tarlasını alan Ala Temir ile yakın arkadaşlık kurar ve ikisi bütün bataklığı elde etme

planlarına başlar. Mehmet Ali evinde olup bitenle ilgilenmemekte, kapitalist dünyanın içinde avare dolaşmaktadır. Babası Derviş Bey tarafından konağa bırakıldıktan sonra Karakız Hatun günlerce hasta yatar. Sonra bir coşku ile kalkan Karakız Hatun giyinir kuşanır, oğlu Mustafa'yı sever ve Derviş'in konağına gider. Hatun babasının evde olmadığını söyleyen İbrahim'i vurur ve geri döner.

3.5.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı

Yaşar Kemal tıpkı İnce Memed'de olduğu gibi Akaçasazın Ağaları serisini dolayısıyla da Demirciler Çarşısı Cinayeti'ni de "Tanrısal bakış açısı" ile yazmıştır. Daha oturmuş bir dile sahip olan Demirciler Çarşısı Cinayeti'nde yazar, küçük bir karıncanın dahi tüm hareketlerine hâkim olabilen bir bakış açısına sahiptir. Yazar, İlahi bakış açısı sayesinde romanı istediği yönde şekillendirirken, okuyucuya her türlü ayrıntılı bilgiyi sunabilmektedir. Mesela, okuyucu Derviş Bey'in kendi kendine yaptığı konuşmaya şöyle şahit olur:

Hiçbir yaratık, hiçbir yaratık bu kadar acı çekmemiştir. İnsanın acısını hafifleten şey, insanın hiçbir zaman kendi ölümüne inanmamasıdır, derler. Yalan yalan... Herkes ölüme inanır. En aptallar bile. Ölümüne inanmayan bu kadar sevmez dünyayı (73. s.).

Demirciler Çarşısı Cinayeti'nin anlatıcısı ise "üçüncü tekil şahıs"tır. Olaylar "O" tarafından anlatılmaktadır. Olayların üçüncü tekil şahıs tarafından anlatılması esere tabii olarak İlahi bir bakış açısı sunmakta, olayları anlatan "O" kurgunun çevresine hâkim bir anlatıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Eserde "O" tarafından söylenen şu cümleler örnek olarak gösterilebilir:

"Siyim siyim, inceden bir yağmur çiseliyordu. Yazdan bu yana kurumuş otlar, çürümüş yapraklar yağmur kokuyordu. En küçük bir ışık, en küçük bir yıldız bile gözükmüyordu. Silme karanlık" (52. s.).

3.5.4. Romanın Vakası

Demirciler Çarşısı Cinayeti adlı romanın vaka tipi, iki veya daha fazla vaka zincirinden oluşan gruba girmektedir. Roman sadece romanın ana karakterleri olan Derviş Bey ve Mustafa Bey arasındaki olaylarla ilerlememekte, ana olaya pek çok farklı karakterin yaşadığı olaylar eklenmektedir fakat bu farklı olaylar nihai olarak Derviş ve Mustafa Beylerin aralarında yaşadığı olaylar ile bağlanmaktadır. Romanın çekirdekleri etrafında teşekkül ettiği anlam birlikleri şöyle sıralanabilir:

- 1) Derviş Bey'in adamı Mahmut'un, Mustafa Bey'in kardeşi Murtaza'yı öldürmesi.
- 2) Derviş Bey'in kilitli kapılar arkasına saklanması.
- 3) Kara Hüseyin'in, Derviş Bey'in en iyi adamlarından biri olan Muharrem'i öldürmesi.
- 4) Mustafa Bey ve adamlarının Derviş Bey'in yoluna pusu kurması.
- 5) Derviş Bey'in ekinlerinin yakılması.
- 6) Süleyman Saim ve Mahir Kabakçoğlu'nun Derviş ve Mustafa Beyler arasındaki kan davasına son verme çabası.
- 7) Karakız Hatun'un oğlunun öcünü alması için Mustafa Bey'e baskı yapması.
- 8) Mehmet Ali'nin tarım ekipmanları iş gücünü karşılaması sebebiyle ihtiyacı kalmadığı köylüyü köyünden atmak istemesi.
- 9) Gözükara köylülerinin bataklıktan toprak çıkararak köy yapmalarının kasabadaki beylerin gözüne batması.
- 10) Hacı Kurtboğa ve Süleyman Sami'nin Derviş ve Mustafa Beylerin sürgün edilmesi için uğraşması.
- 11) Tellal Halil'in Hacı Kurtboğa'yı kasabanın ortasında rezil etmesi.
- 12) Cafer Özpolat'ın Ala Temir'den aldığı borç parayı ödememesi.
- 13) Ala Temir'in Derviş Bey'den bataklığın merkez tarlasını satın alması.
- 14) Demircinin öldürülmesi.
- 15) Karakız Hatun'un Derviş Bey'in oğlu İbrahim'i öldürmesi.

3.5.5. Romanın Şahıs Kadrosu

Yaşar Kemal'in pek çok romanında olduğu gibi Demirciler Çarşısı Cinayeti de şahıs kadrosu bakımından oldukça zengindir. Ancak esas olay Derviş Bey ve Mustafa Bey etrafında geçmekte, bu beylerin bazı adamları ve birkaç yeni yetme ağa ile öncü kahraman listesi oluşmaktadır. Bu kişiler haricindeki kişiler ise romanın kurgusuna göre bir veya iki yerinde görevini tamamlamaktadır. Ramazan Çiftlikçi, Demirciler Çarşısı Cinayet'nin şahıs kadrosunu Türkmen beyleri, yakınları ve mahiyetindekiler; yeni yetme ağalar; köylüler ve kasabalılar; yerel yöneticiler olmak üzere dört grupta ele almaktadır (Çiftlikçi, 1997: 350). Romanın şahıs kadrosuna bu dört başlık altında bakıldığında şöyle bir liste oluşturulabilir:

Türkmen beyleri, yakınları ve mahiyetindekiler: Sarıoğlu Derviş Bey, Akyollu Mustafa Bey, Emir Sultan Ağa, Sultan Ağa'nın peşindeki atlılar, Cerrah Abdo, Kürt Mahmut, Meyro, Akyollu Murtaza Bey, Kel Muharrem, Koca Hasan, Kara Hüseyin, Hamdi, Köse Hidayet, Muharrem, Yel Veli, Sarıoğlu Süleyman, Beyazıtöğlü, Müslüm, Onnik Usta, Cevdet, Amber Ağa, Hamza Dayı, Çerkes Adil Ağa, Kamil, Zülfikar, Derviş Bey'in Hatunu, İbrahim İbo, Çerkes Yağmur Ağa, Mestan, Recep, Heko, Muzaffer, Ceyhun, Alicik, Sebahat Hatun, Karakız Hatun, Mıstık, Mehmet Ali, Kürt Cerrah, Seher Hanım, Hüseyin, İbrahim, Zekeriya;

Yeni yetme ağalar: Rüstemoğlu, Süleyman Sami, Mahir Kabakçioğlu, Hacı Kurtboğa, Cafer Özpolat, Süleyman Aslansoypençe, Ala Temir, Zalımoğlu, Derviş Paşa, Altıgözoğlu, Rahmet Efendi, Mustafa Ağa;

Köylüler ve kasabalılar: Hoca, Göçmenler, Veli Hasan, Tapucu Abdülhalik Efendi, Gül Fatma, Serkis Efendi, Hacı Osman, Rasim Bey, Kürt Ali Ağa, Kel Aşık, Gözükaraoğlunun Hatunu, Selvi Ana, Kudret Bacı, Antepli Kaçakçılar, Veli, Kumarcı Rıza, Çöpçü Murat, Demirci Ahmet, Nalbant, Kara Bekir, Lütfi, Hasan, Hasan Hüseyin Onbaşı, Hüsne Karı, İbrahim, Abdülhalik Efendi, Recep Zobi, Uzun Ali Rıza, Köse Duran, Hayk Topuzyan, Zöhre Hatun, Eşkuya Sultan Yüzbaşı, Çayanlı Obalıları, Fatmalı, Hürü Gelin, Zala, Sumbaslı Kızı, Dursun Bekçi, Fırıncı, Usta, Arabacı, Kambur Tellal Halil, Saraç, Tefeci, Hızarcı, Berber, Kahveci, Boyacı,

Marangoz, Acente, Deli Hacı, Bakkal, Delikanlı, Kocaman Hasan, Cafer'in Hatunu, Değirmenci, Nilüfer Hanım, Doktor, Kürt Haydar, Uso;

Yerel yöneticiler: Savcı İzzettin Fahrettin Bey, Vali, Candarma Komutanı, Kaymakam Bey, Maarif Vekili Necati, Muallim Rüstem Bey, Ağır Ceza Reisi Hurşit Bey, Üye Tevfik Bey, Üye Osman Alınacı, Hâkim, Müslüm Çavuş, Yüzbaşı, Hasan Çavuş.

Romanın kurgusunda önemli bir yere sahip olan ana karakterlerin tahlili, şahıs kadrosunun kurguyu nasıl desteklediğini anlamaya yardımcı olacaktır.

Derviş Bey: Romanın ana kahramanıdır. Sarıoğlu aşiretinin varisi olan Derviş Bey'in yüz hatları romanda şöyle tasvir edilmiştir:

(...) kalın kara kaşlarının altındaki gözleri bir yangın gibiydi. Elmacık kemikleri çıkık, gözleri biraz çekikti. Çenesinin çukuru derin, gölgeli ve çenesi güçlüydü. Güneş yanığından da daha koyu yanık yüzü, derin yüz çizgileri, geniş alnı kendine çok güvenmiş bir adamın bütün benliğini ortaya koyuyor, konuştuğu, güldüğü zamanlar inanılmaz bir ışıltıyla parlayan harikulade güzel ak dişleri ortaya çıkıyordu (15. s.).

Derviş Bey'in giyim şekli ise şöyledir:

Mavi çuhadan ceplerin kenarları sırma işleme şalvar giyerdi. Şalvarının geniş kıvrımları çizmelerinin üstüne dökülür, üst kısımların tozlarını siler, böylelikle de çizmelerin ağızlarına yakın yerlerin tozunu alır, orayı parlatır, pırl pırl, yeni boyanmış gibi ederdi (...) Şalvarın üstüne de her zaman çizgili, göğsü ibrişim işlemeli yakasız mintan giyerdi. Ceketleri de her zaman modaya uygun olurdu (15. s.).

Derviş Bey romanın başında atlılar tarafından kaçan Sultan Emir Ağa'yı suçunun olup olmadığını bilmemesine rağmen korur ve onu atlılara vermez. Bu tavır Derviş Bey'in âdetlerine ve törelerine bağlı olduğunu göstermektedir. Derviş Bey, Mustafa Bey'in kardeşi Murtaza Bey'i öldürttüktan sonra Mustafa Bey'in kendini öldüreceğini bildiğinden büyük bir korkuya kapılır ve konağına saklanıp aylarca dışarı çıkmaz. Kan davası

üzerine fikirleri eski kanlılar kadar katı olmasa da Derviş Bey de bu kan girdabının kurbanıdır. Son dönemde fazlasıyla toprak kaybeden Derviş Bey, yeni yetme ağaların da toprak satın almak için uğrak noktası olur. Kapandığı konağına ağalar tarafından yapılan ziyaretler genellikle toprak satın alma amacı ile yapılır.

Derviş Bey'in yolu, Akyollu Mustafa tarafından daima gözetlense de Derviş Bey'e bir zarar gelmez ancak kasabadaki yeni yetme ağalar Mustafa Bey ile Derviş Bey'in ardından kuyu kazmakta, aralarındaki kan davasının bir gerilik ve yobazlık sembolü olduğunu ileri sürerek onları uzak memleketlere sürgün etmeye çalışmaktadır. Bu ağalar gibi Mustafa Bey de emelinde başarılı olamaz ve Derviş Bey sürgün edilmediği gibi, ölümle yüz yüze de gelmez. Derviş Bey'in romandaki en büyük kaybı oğludur. Karakız Hatun romanın sonunda Derviş'i öldürmek maksadı ile gittiği konakta İbrahim'i vurur.

Mustafa Bey: Romanın ana kahramanlarından biridir. Akyollu aşiretinin varisi olan Mustafa Bey romanda görünüşü ile tanıtılmamıştır. Roman boyunca tek amacı Derviş Bey'i öldürmek olan Mustafa Bey amacına ulaşamaz. Oğlunun kanının yerde kaldığını ve son zamanlarını yaşadığını söyleyen Karakız Hatun oğlu Mustafa'ya Derviş'i öldürmesi için sürekli baskı yapmakta, konuşmadığı zamanlarda ise hareketleri ve tavrı ile Mustafa Bey'i etkilemektedir. Mustafa Bey'in boynu, anası Karakız Hatun'a karşı daima eğiktir.

Mustafa Bey, Derviş Bey'in yoluna pusu kurmasına, onu günlerce beklemesine rağmen eline geçen fırsatları değerlendirmez ve Derviş'i vuramaz. Aksine Derviş Bey, Mustafa Bey'i yakalar ve onunla silah oyunu oynar.

Mustafa Bey, Derviş Bey'in derdine düştükten sonra aşireti ve köylüleri ile bağını zayıflatır. Babasının bu durumundan faydalanan Mehmet Ali köylüleri yerinden kovmaya çalışır. Durumun ciddiyetini köylüler kapısına dayandığında anlayan Mustafa Bey, köylülerin yanında olur ancak annesi kadar da sert bir tavır takınmaz. Çünkü makineleşmenin önemini yavaş da olsa kabul etmekte ancak açık açık söylememektedir.

Karakız Hatun: Romanda en fazla yer alan kadın karakterdir. Karakız Hatun, Mustafa Bey'in annesi ve Akyollu aşiretinin geleneğine sıkı bir şekilde bağlı son kadınıdır. Hatun'un evlenmeden önceki hâli şöyle tasvir edilir:

Karakız Hatun Kozan altından eski bir soydan bir Türkmen beyinin kızıydı. Söbe, çekik gözleri, ince çenesi, çıkık elmacık kemikleri, uzun Türkmeni boyu, çok uzun ve gamzeli, her zaman gamzeli yanakları, duru, bir su gibi aydınlık teni, hep gülen izlenimi bırakan havasıyla Karakız Hatun gören insanı büyüleyen bir kızdı (554. s.).

Üç oğlunu da Sarioğullarına kan davası uğruna kurban veren Karakız Hatun, son öldürülen oğlu Murtaza'nın öcünün alınması derdindedir. Murtaza Bey öldürüldükten sonra oğluna sarılmaz, ağıtlar yakmaz, bir ölü gibi cansız ve bir demir gibi sert bir hâl alır. Hatun'un tek hareketli olduğu vakitler oğlu Mustafa Bey'e sürekli baskı yaptığı vakitlerdir. Konuşamadığı vakitlerde de hâl ve hareketleri ile Mustafa Bey'i ezer. Karakız Hatun yaşadığı felaketlerden sonra eserde şöyle tasvir edilmiştir:

Sofanın parmaklığına incelmış, üstü benek benek olmuş, mavisi gözükmeyen şişmiş damarlı elleriyle yapışmış, hep aynı yere, gözlerini Akçasazın bataklığı üstüne dikmiş, sivri, uzun, inatçı çenesi, büzülmüş titreyen dudakları, kırış kırış çenesi soyulmuşçana dökülmüş uzun boynunun ak derisi... Yüzü yanıktı, kararmıştı, is karası gibiydi, boynu aktı, yeşil damarları dışarda gibi, uzun bükülmüş, cansız parmakları sapsarıydı, sigaranın birisini yakıp birisini söndürüyordu (267. s.).

Mehmet Ali: Mustafa Bey'in oğludur. Mehmet Ali yeni yetme ağalar başlığı altında da incelenebilir ancak babasının hâlâ baskın bir yerinin olması ve Mehmet Ali'nin kendi isteklerini henüz tam anlamıyla gerçekleştirememesi sebebi ile kasabalılar başlığı altında incelenmesi daha doğrudur.

Mehmet Ali, traktör, biçerdöver ve diğer yeni çıkan tarım aletlerinin sevdalısıdır. Özellikle traktör meraklısı olan Mehmet Ali, bir süre sonra

rengârenk traktörlere sahip olur ve evinin önüne traktör sığdıramaz duruma gelir. Aldığı tarım aletleri ile insan iş gücüne gereksinimi azalan Mehmet Ali, köylüyü işinden ve hatta toprağından atmaya çalışır. Bu konuda Karakız Hatun'un sert tavrı ile karşılaşan Mehmet Ali, kapitalist dünyaya adım atan ve sanayileşmenin önemini anlayan öncü karakterlerdendir.

Hacı Kurtboğa: Romanın yeni yetme ağalarından biridir. Kendisiyle her koşulda övünen bu ağa çocukken sıtmadan annesini, oğlancık hastalığından sekiz erkek kardeşini kaybetmiştir. Babası Yemen'e gitmiş bir daha dönmemiştir. Savaşa gidip bir daha dönmeyen birçok kadını kandırmış, onlarla evlenmiş, topraklarını zimmetine geçirdikten sonra boşanmıştır. Tapucu ile yaptığı işbirliği sonucunda sayısız toprak parçasına sahip olan Hacı Kurtboğa'nın önündeki engel, eski ağaların yani Derviş ve Mustafa Beylerin varlığıdır. Hacı Kurtboğa ve Süleyman Sami bu iki beyin arasındaki kan davasından faydalanarak onları sürgün etmeye çalışır. Hacı Kurtboğa, bu duruma tüm varlığı ile karşı çıkan Kambur Tellal Halil tarafından rezil edilince, Halil'in en yakın arkadaşı demirciyi öldürür ve Kambur Halil'in hapse atılmasına sebep olur.

Kurtboğa'nın dış görünüşü eserde şöyle tasvir edilmektedir:

Yürürken geniş, çizgili şalvarı yalpalıyordu. Ceketini beline oturmıştu. Yırtmacının altından ak kuşağı gözükiyordu. Ve ayaklarında tozlanmış rugan kunduraları donuk donuk parlıyorlardı. Çimeni yeşil gözleri iri, şimşekliydi. Yüzü uzun, kaşları gür, püsküldü. İlk bakışta insan onun kınalı gür kaşlarını, sarkık, uzun bıyıklarını görürdü. Hacı Ağa insana sakalsız gibi gelirdi her zaman. Bir doksan boyunda, geniş omuzluydu. Dimdikti. Sağ yanağında küçük bir Antep çıbanı izi hep kızarırdı. Alnı geniş, kırışık içindeydi, kalın geniş kırışıklar. Kocaman elleri, ayakları, bıyıkları nereye giderse kendinden önce giderdi (315. s.).

Cafer Özpolat: Yeni yetme ağalardan biridir. Cafer Özpolat özellikle Ala Temir'den aldığı anapara sayesinde zenginliğine zenginlik katmış ancak borcunu hiçbir zaman ödemiştir. Ala Temir'in kendi evine yaptığı ziyaretleri şölenler ile karşılamış, onu kuş tüyü yataklarda yatırmış ancak borcundan söz etmemiştir.

Ala Temir: Yeni yetme ağalardan biridir. Ala Temir genç yaşında dul ve tarlası olan Zöhre Hatun'un yanına yanaşma olarak girdikten sonra çok çalışır ve kadını zengin eder. Zöhre Hatun ile evlenir ve eski çalışkan hayatına devam eder. Ala Temir sadece para ve toprak meraklısıdır. Ne yediğine ne giydiğine dikkat eden Ala Temir, parası olup yaşamayı bilmeyen bir adam olarak alay konusu olur. Çok çalışıp zengin olduktan sonra ününü duyurur. Bir gün Cafer Özpolat'ın kendisinden borç alması ve daha sonra borcunu ödememesi Temir'in en büyük derdi olur. Kabakçioğlu'nun evine birçok defa giden Ala Temir eli boş döner. Bu konudaki ikilemi hiç bitmeyen Temir, bir yandan ağaya ağız dolusu küfrederken bir yandan parasını helal eder.

Romanın sonlarına doğru Ala Temir ve Mehmet Ali sıkı arkadaş olurlar. Ala Temir'in Derviş Bey'den bataklıktaki merkez tarlayı almış olması, Mehmet Ali'nin bu ağaya karşı bakışını değiştirmiş ve saygısını artırmıştır. İki kişi beraber kafa kafaya verip bütün bataklığı elde etmenin planlarını yaparlar.

3.5.6. Romanda Zaman

Romanın, Derviş Bey ve Sultan Ağa ile ilgili ve ana olaydan kopuk olan ilk bölümünde zaman tam olarak belli değildir ancak bölüm boyunca sıklıkla bahsedilen sarı yağmurlardan veya yine bahsi geçen çiçekli bahçeden mevsimin bahar veya yaz olduğu anlaşılabilir. İlk bölümde kışa dair bir bilgi yoktur ya da sağuk havaların bahsi geçmemektedir. Bununla birlikte bölümde “Gün doğdu, tanyerleri ışıdı” (13. s.), “Vakit öğleyi çoktan geçmişti” (17. s.) gibi günün öğünlerini belli eden zaman cümlelerine yer verilmiştir.

Ana olayın başladığı ikinci bölümde zaman “baharla yaz arası” (41. s.) olarak belirtilmiştir. Mahmut'un Murtaza Bey'i öldürdüğü üçüncü bölümde zaman, “Yazdan bu yana kurumuş otlar, çürümüş yapraklar yağmur kokuyordu” (52. s.) cümlesinden anlaşılacağı üzere yaz mevsiminin ileri zamanlarıdır. Beşinci bölümde delice ve serince esen rüzgarlardan kış mevsiminin sonlarının yaşandığı hissettirilir. Çünkü yedinci bölüme gelindiğinde Mahmut Ağa'nın ölümünün üzerinden iki ay geçmiştir ve

“Derken yaz geldi. Korkunç sarı sıcaklar çöktü” cümlesinden yaz mevsiminin geldiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ikinci bölümden yedinci bölümün sonuna dek bir yılın geçtiği düşünülebilir.

Dokuzuncu bölümde Sarılar ve Akyollu aşiretlerinin tarihinden bahsedilmektedir. Onuncu bölümde; “Öğle oldu. Tere batmışlar. Güneş de gittikçe kızdırmıştı” (123.s.), on ikinci bölümde; “Sıcaktı” (130. s.), on üçüncü bölümde; “Sıcak cikiliyor, kuruyan, yarılan toprağın, sıcaktan göğünen otların, ağaçların, kamışların çatırtıları duyuluyordu” (135. s.), on sekizinci bölümde; “Güneş altında kavruluyor” (161. s.) cümlelerinden yazın devam ettiği anlaşılmaktadır. Yirminci bölümde ise yağmurlar başlar. Yirmi birinci bölümde Derviş Bey, Alicik’e Eylül’de konağa geçeceğini söylerken eve geçme vaktinin az kaldığını hissettirir. Ancak otuz birinci bölümde Mustafa Bey’in saklandığı bataklık hâlâ sıcaktan fokurdamaktadır. Kırk beşinci bölümün sonuna kadar sıcaklar devam eder. Yazar, kırk yedinci bölümde bahar tasviri yapar, kırk dokuzuncu bölümde Karakız Hatun’un İbrahim’i öldürdüğü vakit ise belirsizdir. Bu sebeple roman süresinin ne kadar olduğunu tahmin etmek zordur.

Romanda işlenen reel zamanın, romanda işlenen geri dönüşler haricinde 1934 yılı ve sonraları olduğu düşünülebilir. Çünkü otuz dördüncü bölümde Soyadı Kanunundan ve kanundan sonra Süleyman Aslasoypençe’nin bir süre devam eden soyadı ikileminden bahsedilmektedir. Ayrıca Türkiye’de sanayileşmenin özellikle 1950’lerde başladığı ancak 1950’lere kadar ufak tefek gelişmelerin olduğu ve eserde sanayileşmenin tam anlamıyla başlamadığı göz önüne alınırsa, eserin reel zamanının 1934 ve 1950 yılları arası olduğu düşünülebilir.

3.5.7. Romanda Mekân

Demirciler Çarşısı Cinayeti, mekân isimleri ve mekân tasviri açısından zengin bir romandır. Romanda ismi geçen çoğu mekânın sadece konuşmalar esnasında isminin geçtiği gibi, birçok yerde de gerçekleşen olay sayısı bir veya ikiyi geçmez. Eserde olaylar genellikle Derviş Bey ve Mustafa Bey’in çiftlikleri arasında geçmekte ve bu iki mekâna ek olarak kasaba olayların sıklıkla yaşandığı üçüncü mekân olarak görülmektedir.

Tıpkı İnce Memed’de olduğu gibi Demirciler Çarşısı Cinayeti’nde de bazı mekânlar; bazı köyler ve bazı tarlalar vs. romanın konusunda önemli yere sahiptir. Toprak yaşanan dönemin en önemli mülkü ve sanayileşmenin en önemli kaynağıdır. Romanın başlıca kahraman listesini teşkil eden ağaların ve toprağın değerinin farkına varmış olan köylülerin toprak alma çabaları yazar tarafından “Akçasaz bir çanak bal, Ağalar, köylüler balarısı, sinek... Dört bir yönden saldırmışlar Akçasaza... Talana ha talana... Talana ha talana... Talana ha talana... Altta kalanın canı çıksın. Gücü, gücü yetene” (331. s.) şeklinde ifade edilmiştir.

Eserde geniş manada Çukurova ve Toroslar mekân olarak işlenmektedir. Bununla beraber eserdeki tüm yer adlarına bakıldığında; köy-kasaba isimlerinden, dağ-tepe, isimlerine, düzlüklere, mağaralara, Yörük çadırlarına, kayalıklara, büklere, akarsulara kadar özel ve genel olarak onlarca adla karşılaşılmaktadır. Romanda açık mekânlar olarak; Akdeniz ve çevresi, Akçasaz, Anavarza, Nurhak Dağı, Gavur Dağları, Dumlukale, Urfa Çölü, Abdülaziz Dağları, Hemite Dağı, Çukurova, Tilkibucağı, Arabistan Çölü, Serendip Adası, Frenk toprağı, Moğol yurdu, Kızılgedik kayalıkları, mezarlık, Savrun Çayı, Sekizgözün bataklığı, Anadolu toprağı, Anavarza Kalesi, Hemite Kalesi, Yılankale, Sakçagözün toprağı, Kurtkulağı tarlası, Aladağ, Tilkitepesi, Kuşlartepesi, Demirciler Çarşısı, Aligediğı, Büyükleçe, Küçükkeçe, Geyikdağ, Kars ormanı, Çayanlı Obası, Çayanlı Kalesi, Caber Kalesi, Düldül Dağı, Dikenli, kasaba, Alikesiğı, Kürdağı, Süphan Dağı, Van Gölü, Patnos Ovası, Muradiye Ovası, Esruk Dağı, Sor Ovası, Sor Deresi, Cıgıcık Deresi, Ceyhan Suyu, Topağaçlar, ovalar, bataklıklar, mor kayalıklar, çakırdikenlik, karaçalılık, düzlükler, tepeler, yamaçlar, kamışlık, hüyük, çayakara, büvet, dağlar, tarlalar, hendekler, tanyerleri, büklük, deniz, hayıt, çınar ormanı, çöl, potakal-dut bahçeleri yer almaktadır.

Yazar, açık mekânların tasvirinde İnce Memed’de yağız atı ya da izcileri yardımcı olarak kullandığı gibi Demirciler Çarşısı Cinayeti’nde de Sultan Ağa ve peşindeki atlıları; kâfir ve kâfiri kovalayan adamı; Mustafa Bey ve adamlarını açık mekânları okuyucuya tanıtmada ve göstermede yardımcı olarak kullanmaktadır. Romanın bu bölümleri bir akış halindedir.

Sürekli bir hareketlilik vardır. Bu sayede geniş bir mekânın çerçevesi okuyucuya tanıtılmış olur.

Eserde pek çok açık mekân tasviri bulunmaktadır. Bunların en önemlisi Mustafa Bey'in romanın ortalarına kadar, Derviş Bey'in yolunu gözlediği Akyar kamışlığıdır denilebilir. Akyar kamışlığı eserde: “Kamışları en küçük bir yel bile sallamıyordu. Kamışlar uzun ve sıktılar. Büyük, gösterişli bir tozak vardı her bir kamışın ucunda. Ağır bir sıcak çökmüştü. Islak, buğu gibi bir sıcak. Boğucu” şeklinde tanıtılmaktadır. Mustafa Bey'in eserdeki ikinci sığınağı olan büklük ise: “Akçasazın kıyısında, yılan giremez bir büklüğün ortasına, bir yuva gibi rahat” şeklinde ifade edilmiştir. Eserde sıklıkla doğa tasvirlerine de yer verilmektedir. Geniş bir alanı gözler önüne seren bir tasvir olarak şu paragraf örnek gösterilebilir:

Birkaç kırmızıya boyanmış toz direği de Dumlu üstünden, kırmızı kayalıkların dibinden kopmuş gelip Anavarza'nın mor, dik kayalıklarının önünde durmuştu. Akçasazın kıyılarında dolanıp duruyorlardı. Bir süre Akçasazda, Savrun kıyılarında dolanan kırmızı hortumlar Ceyhan ırmağını aşip Sakarcılığın uzaktan koyu, karanlık kocaman bir tepe gibi görünen dut bahçelerine geldiler. Oradaki yemyeşil direklere katışıp Gavur dağlarına doludizgin sürdüler (11. s.).

Eserde yer alan kasaba/şehir/ülke/bölge isimleri şunlardır: Ayaş, Zeytinbeli, Kozan, Savrun, Dumlu, Toprakkale, Telkubbe, Sarıçam, Misis, Hacılar, Adana, Ankara, Urfa, Ceyhan, Horasan, Çin-Maçın, İstanbul, Maraş, Sivas, Bodrum, Hemite, Antep, Rumeli, Dersim, Çanakkale, Halep, Kadirli, Taşçıkan, Antep, Van, Viyana, İran, İsviçre, Mersin, Tarsus, Mezapotamya, Yemen, Yüreğir, Halep, Şemdinli, Muradiye, Kızılçakça, Malatya, Urfa, Çatalhöyük, Harzem, Diyarbakır, Arabistan, Trakya, Balkan, Anadolu, Sumbaslı, Suriye, Yunan, Lübnan, Edirne, Kars, Fizan, Harran, Erciş, İskenderun.

Eserdeki köy isimleri şöyledir: Cıgıcık, Yalnızdut, Hürüüşağı, Endel, Kesikeli, Ceyhanbekirli, Vayvay, Bozkuyu, Uzunyayla, Söğütlü, Darende, Aliuşağı, Kutudersi, Çiçeklidersi, Cankurtaran, Narlıkışla, Hacı'nın köyü, Bacak. Köyler, eserin ana olayların yaşandığı mekânları oluşturmamakla

birlikte, toprak kavgasına en büyük etken ve köylülerin acı çekmesinin en büyük sebebidir. Cankurtaran Köyü bu köylerden biridir. Romanda Cankurtaran Köyü'nün nasıl meydana geldiği, köy yapma aşamasında çekilen sıkıntılar ayrıntısı ile anlatılmıştır.

Eserde kapalı yahut iç mekânlar olarak: Derviş Bey'in çiftliği-avlusu-konağı, Derviş'in kilitli odası, Akyollu çiftliği-konağı, Ermeni çiftlikleri-evleri, Hacı Osman Efendi'nin evi, kaymakam odası, hapisane, aşiret hanı, mağaralar, Panosyanın çiftliği, Ali Rıza'nın bataklıktaki huğu, savcının evi, tapucunun evi, Mahir'in konağı, şehir kulübü, demircinin dükkânı, saracın dükkânı, tefecinin dükkânı, İnceciçoğlu'nun lokantası, terzi dükkânı yer almaktadır. Kapalı mekân olarak eserdeki en önemli mekân Derviş Bey'in saklandığı odadır. Odasında aylarını geçiren Derviş Bey, çuvallar diktirip onları kumla doldurttuktan sonra odasının içine siper etmiş, nefes almaya bir pencere dahi bırakmamıştır. Boğucu sıcaklarda dahi konağının üst katında bulunan odasından dışarıya çıkmamış ve eşinin ısrarlarına rağmen önceleri odaya hava gelebilecek bir delik açmamıştır.

3.5.8. Romanda Dil ve Üslup

Yaşar Kemal'in dil ve üslubu üzerine çalışan pek çok araştırmacının belirttiği gibi Akçasazın Ağaları serisinin dil ve üslubu Yaşar Kemal'in roman dilinin en gelişmiş hâlidir. Gerçek olayların yanı sıra gerçekliğinin belli olmadığı ve bir sis perdesi içerisinde anlatılan olaylar romanın kurgusunu keserken, dil açısından esere zenginlik katmaktadır. Yine “Şöyle rivayet ederler kim” şeklinde başlayıp geçmişte yaşanan olayların anlatılması esere masalsı bir anlatım tarzı kazandırmaktadır.

Yaşar Kemal kendine özgü şiirsel bir roman dili oluştururken Çukurova ağzından, halk dilinden aldığı kelimelerden, deyim ve atasözlerinden ayrıca eş anlamlı-zıt anlamlı kelime gruplarından, ikilemelerden ve sıfatlardan fazlasıyla faydalanmaktadır. İcra ettiği meslekler ve halktan yaptığı derlemeler ile kelime hazinesi oldukça gelişen yazar, romanlarında coşan bir anlatıma ulaşmaktadır. Demirciler Çarşısı Cinayet'nin ana kahramanlarını daha çok kasabalılar ve beyler oluşturduğu için şivesine has konuşma tarzı romanda İnce Memed serisine göre daha az ve daha belirsizdir. Ancak

yazarın roman dilinin yöreye has konuşma tarzından beslenmesi sebebi ile eserdeki bazı parçalarda şivenin yazarın şiirsel roman dilinde harmanlandığı görülmektedir. Eserde yer alan sadece bir cümleden oluşan bataklık tasviri bu anlatıma örnek olarak verilebilir:

Uzun boyunlu, uzun bacaklı, kanatlı, uzun gövdeli, som mavide, güneşte, gölgede, ıhırcık karanlıkta, yıldız ışığında mavisi bin türlü maviye dönüşen kuşları, iri, kırmızı, yanardöner mavi, sarı, başpamak büyüklüğünde kuyruklarını savurarak, binlerce, saydam, ışık damarlı kanatlarıyla uğuldayarak uçuşan arıları, kepezlerinden teller dökülen göçmen kuşları, pembe balıkçıları, iri, güneşte genişleyen kanatlarıyla, binbir renkte, benekte titreşen gözleriyle kelebekleri, çakalları, kurbağaları, yabandomuzları, okyılanları, kaplumbağalarıyla bataklar fokurduyordu (213. s.).

Ayrıca verilen örnekte görüldüğü üzere yazar, romanında onlarca belki yüzlerce sığata yer vermektedir. Sıfatların özellikle renkler olduğu, İnce Memed’de olduğu gibi Demirciler Çarşısı Cinayeti’nde de dikkat çekmektedir. Demirciler Çarşısı Cinayeti genel olarak sarıya boyanmış bir romandır. Yine aşğıdaki örnekte olduğu gibi sarının yanında pek çok renk Çukurova’yı boyamaktadır:

Sarı yağmur yağmaya başladı, birden bir sağanak indirdi, geçti, sapsarı. Mor, kırmızı damarlı kayaları, güneşten yanıp kapkara kesilmiş toprağı, yalım yalım bozaran gökyüzünü, aşğıda bir kalay sıvısında yalbirdayarak akan Ceyhan ırmağını sarıya boyadı. Daha yeyni bir sağanak, daha geldi geçti. Sonra yağmur usulladı, belli belirsiz, billur sarısında yağmaya başladı (508. s.).

DÇC’de de İstanbul Türkçesinde yer alamayan, Yaşar Kemal’in halk dilinden aldığı yahut kendi türettiğı pek çok kelime kullanılmıştır. Bu kelimelere örnek olarak; yernik, şırrak, konurlanmak, fisilemek, düşmanıymın, şavullamak, çarnaçar, çıvgın, heykiren, vetanseveranlar, ıhırcık, yalbirdamak, yeyni, usullamak verilebilir.

Yaşar Kemal yine DÇC’de de çok sayıda ikileme kullanmıştır. Örnek olarak; siyim siyim, benek benek, şıp şıp, yapış yapış, usul usul, gümbür gümbür, çın çın, lime lime, parça parça, yıldız yıldız, mırıl mırıl, çisil çisil, fokur fokur, cıvıl cıvıl, zangır zangır, renk renk, sıra sıra, yalım yalım gibi ikilemeler verilebilir.

DÇC’de: yerin dibine batmak, ağzından yel alsın, açlıktan ağzı kokmak, al birini vur ötekine, teselli etmek gibi onlarca deyimın yanı sıra ite dalanmadansa çalıyı dolanmak yeğdir, kızım sana söylüyorum gelinim sen anla, at binen kılıç kuşanan, şeriatın kestiği parmak acımaz, ta ezelden kurt eniği kurt olur, göl yerinden su eksik olmaz, sırtından sopayı eksik etmemek, zenginin parası züğürdün çenesi, aşk ağlatır dert söyletir, düşmez kalkmaz bir Allah gibi birçok atasözü bulunmaktadır ve yumurtadan çıkıp kabuğunu beğenmemek gibi özlü sözler de mevcuttur.

Yaşar Kemal eserlerinde halk deyişlerinden fazlasıyla faydalanmaktadır. Demirciler Çarşısı Cinayeti’nde; yumurtadan çıkmış kabuğunu beğenmez, adam eksen biter, ayak üstü kırk yalan uydurmak, gözünden sürmeyi çekmek, taştta ses var bey de ses yok, seni anan Kadir gecesi doğurmuş gibi birçok halk deyişi yer almaktadır.

3.6. Yusufçuk Yusuf

3.6.1. Romanın Tanıtımı

Yaşar Kemal Akçasazın Ağaları serisinin ikinci kitabı olan Yusufçuk Yusuf’u 1975 yılında kaleme almıştır. Yusufçuk Yusuf yazarın on dördüncü eseri olmakla birlikte, serinin ilki olan Demirciler Çarşısı Cinayeti’nden hemen sonra yazılmıştır.

Yusufçuk Yusuf’un ilk baskısı Cem Yayınevi’nde (İst.), 1975 yılında basılmıştır. Eserin ikinci baskısı Tekin Yayınevi’nde (İst.), 1980 yılında; üçüncü, dördüncü, beşinci basımları Toros Yayınları’nda (İst.), 1986, 1990, 1991 yıllarında; sekizinci baskısı Görsel Yayınları’nda (İst.), 1994 yılında basılmıştır (Çiftlikçi, 1997: 74).

Yusufçuk Yusuf ayrıca Adam Yayınları tarafından da bastırılmış olup 2004 yılından itibaren YKY’de basılmaya devam etmektedir. Eserin bu yayınevinde, en son sekizinci baskısı yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan Yusufçuk Yusuf adlı roman, YKY'nin 2014 yılına ait, yedinci baskısı olup kapak tasarımı Yeşim Balaban, düzelti Hatice Taşdelen tarafından yapılmıştır. Kitap editörlüğü Ayça Sezen ve Tamer Erdoğan tarafından üstlenilmiştir. Eser, Pasifik Ofset tarafından basılmıştır. Eser, 662 sayfa olup 80 bölümden oluşmaktadır. Kitabın rengi yeşil olmakla birlikte kapakta, atı üstünde başı kapalı bir beyin, yağmur altında kaçıışı resmedilmiştir.

Romanın konusunu Derviş Bey ve Mahir Bey arasındaki toprak meselesinin yanında, bir kan davası son bulurken aynı zamanda derebeylik sisteminin de yok olması ve sanayileşmenin ilk adımlarını oluşturmaktadır.

3.6.2. Romanın Özeti

Hanesinde tek başına kalmış doksan yaşındaki adam, Derviş Bey'in konağına gelerek Sultan Bey'i ister. Sultan Bey'i hesaplaşmaları için karşısına çağırır ancak Sultan Bey'de herhangi bir hareketlilik görülmez. Öte yandan Mustafa Bey yalnızlığa terk edilir. Önce Mehmet Ali, daha sonra karısı, çocukları bütün adamları beyi bırakır ve giderler. Ancak Seher Karı, Mustafa Bey'i bırakmaz. Mehmet Ali ne kadar ısrar etse de şehre gitmeyen Mustafa Bey'in durumunu öğrenen Derviş Bey, Mustafa Bey'in konağına gider, uzun bir süre bekler ancak onu öldüremez. Kâfir diye hitap edilen bir adama ise türlü eziyetler yapılır.

Tellal, hapse geldiğinde Uso'nun dostluğu ile karşılaşır; içinde olduğu durumun ve çevresindeki insanların farkında değildir. Sürekli olarak demirciyi kendisinin öldürdüğünü söyleyen Tellal, hapse getirilirken üzerinde olan zincirleri çıkarmayı reddeder, onlar olmadan çıplak kalacağını düşünmektedir.

Çukurova'da sıtma sebebi ile çocuk mezarları artadursun, köylüler bataklıktan bir parça toprak çıkarmak için canla başla çalışmaya devam eder. Kimileri çiftlik sahibi olacak kadar toprak kazanmayı başarır. Köylülerin uğraşı ve elden giden bataklık toprağı her geçen gün kasabadaki ağaların gözüne batmaya başlar. Toprak kazanma durumu ortaya çıkmadan önce, dokuz kardeşini sıtmadan kaybettiği halde bataklık ile alakası olmayan Hacı Kurtboğa, birden ölen çocuklara üzölmeye başlar ve

bataklığın derhâl kurutulması gerektiğini söyler. Bataklığın kurutulması işi Cafer Özpolat ve Mahir Kabakçoğlu'nun, gelirlerini olumsuz yönde etkilediği için rahatsız etmektedir. Süleyman Sami'nin bataklığın hastalık saçan durumunu valiye acıklı bir şekilde anlatmasının ardından bataklığın yanına kepçeler, büyük makineler gelir. Makineler günlerce çalışmadan bekler, çünkü Mahir Kabakçoğlu bataklığındaki genişletebileceği toprak parçasını Derviş Bey'den satın alamamaktadır. Uzun bekleyişin ardından birgün kepçeler giderler.

Yel Veli ve Mestan da bataklıktan yer seçip ev yapma derdine düşenlerdendir. Bir gün kurutulan toprağı gözü götürmeyen Cafer Özpolat, sazlığı yıkar, iki arkadaşına hemen toprağı terk etmelerini söyleyerek Mestan'ın oğlunu kırbaçlar. Duruma katlanmayan Mestan tüfeğini kaldırıp Cafer Özpolat'ı vurmaya niyetlenince, ağa oradan hemen uzaklaşır.

Mahir Bey'in en başından bu yana Derviş Bey ile arasının iyi olmayışı, bataklığın derdine düştüğü anda Mahir Bey'in en büyük derdi haline gelir. Derviş'i uzaklara göndermek amacı ile elinden geleni yapan Mahir Bey, son bir yılda toprak sebebi ile Derviş tarafından aşağılanmış ve ezilmiştir. Mahir Bey bu duruma katlanabilecek güçtedir, çünkü onun tek isteğı topraktır. Mahir Bey'in gözü, evsiz yurtsuz kalmış köylünün bin bir güçlkle, çocuklarını feda ederek açtığı topraktan başka bir şeyi görmemektedir. Mahir Bey, istediğı toprak parçasını alamayınca Derviş Bey'in oğlunu sonra tüm aileyi kandırmaya çalışır. Toprak konusuyla ne kadar heveslenmiş olursa olsun Muzaffer'in görüşleri babası tarafından reddedilir. Derviş Bey, Mahir ile barışması için ayağına gelen onlarca insanı geri çevirdikten sonra çok sevdiği Reşit Ağa'ya olumsuz cevap veremez ve ona Mahir ile ancak Oğuz atalarının barışma törenlerine uygun olarak barışabileceğini söyler. Mahir teklifi önce kabul etmez, aylarca Derviş Bey'e karşı nefret kusar, kendi içinde ikilemler yaşar, bu arada Derviş Bey hakkında bir gün lazım olur diye birçok bilgi öğrenir. Düşünceleriyle başa çıkamayan Mahir Bey, Derviş'i öldürmek için Akyollu Mustafa Bey ile birlik yapmayı arzular, biçare Mustafa Bey'in ayağına gider ancak reddedilir.

Yusuf küçük bir çocukken babası Mahmut'u öldürürler. Derviş Bey, kızı gibi gördüğü Yusuf'un annesi Meyro'ya geçimini sağlamak için para,

tarla, inek verir ve Yusuf'u kendi çocuklarından daha üstün tutarak büyütür. Yusuf zaman geçtikçe serpilir, yakışıklı ve marifetli bir delikanlı olur. Annesi, babasız çocuğunun böylesine yetişmesinden çok memnundur. Derviş Bey gözünden sakındığı Yusuf'u ölüm meselelerine karıştırmamaya kararlıdır.

Mahir Kabakçioğlu teklifi duyduktan sonra Derviş Bey'i öldürmeye karar verir ve beyi vurması için adam gönderir. Yusuf adamı yakalar. Adamı Derviş Bey'in evine getirirken onun babasının en yakın arkadaşlarından biri olan Sarı Mıstık olduğunu öğrenir ve onun kaçması için elinden geleni yapar ancak Sarı Mıstık kaçmaz. Sarı Mıstık, Derviş tarafından misafir gibi ağırlanır ve vurması gereken Derviş Bey gibi biri olduğunu öğrenince Mahir Bey'in evine gidip aldığı parayı, silahı geri verir. Kara Mıstık kasabada dolaşırken Mahir'in kendisini hangi sebeple tuttuğunu insanlara duyurabilmek için bağıra bağıra konuşur. Sarı Mıstık'ın lafları kasabada bir hafta boyunca konuşulur, Mahir utancından evine kapanır ve çözüm yolu aramaya başlar. Öte yandan Mahir'in akrabalarının çalışmaları meyvesini verir ve kasabada Oğuz düşmanlığı başlar çünkü Oğuz'un barışma töreni olmasaydı Derviş ve Mahir'in barışması hemen gerçekleşecektir. Derviş Bey ise Oğuz aleyhtarlığını duydukça deliye döner.

Tellal öldürmediği halde hiç durmadan demirciyi öldürdüğünü söylemeye devam eder. Hapis arkadaşları cezasını çekmek isteyen Tellal'a onu hapse atması için hâkime demirciyi öldürmediğini söylemesi gerektiğini anlatsalar bile Tellal sözlerinden vazgeçmez. Hacı Kurtboğa ise serile serpile çarşıda gezerken masum bir insanı hapse attığından rahatsızlık duymaz. Kahvede oturduğu vakit bir traktör şoförü tarafından ezilme tehlikesi geçirir. Traktör şoförünün Kurtboğa'nın yaptığı haksızlıklarla ilgili ağır sözleri ile Tellal'a belalar okumaya devam eder.

Mahir Bey içindeki toprak sevdasını bastıramadığı için aylarca kaldığı sessizliğini bozar ve bir anda Oğuz atalarına övgüler yağdırmaya başlar. Oysa Oğuz atalarının geleneğine inanmamaktadır ancak başka çaresi kalmamıştır. Mahir Bey, Derviş Bey'in geleneğine bağlı, doğru yolda giden bir adam olduğunu söyleyerek, onunla Oğuz usulüne göre barışacağını akrabalarına ilan eder. Derviş Bey, sanki aylardır Oğuz usulüne göre

barışma şeklini düşündükçe utancından yerin dibine girmiyormuş gibi, akrabalarına, halkın cahil ve yobaz olduğu, böyle yüce törelerin kıymetini bilemediklerinden, kendiyile alay edecekleri fakat Derviş Bey'in kendisini anlamasının onun için yeterli olduğu nutkunu atar. Bunlar, Mahir Bey'in kendini ve akrabalarını rahatlatma, yaptığıının kötü bir şey olmadığına inandırma şeklidir. Akrabalar, Mahir'in emri üzerine onunla alay edilmesini önlemek için bu sefer Oğuz'u övme seferberliğini başlatır. Seferberlik fikri o kadar büyür ki arzuhalci Ali Efendi savaş karşıtı fikirleri hemen cezasını bulur ve komünist damgası yer. Mahir Bey, yapacağı barış töreninin değil de başka bir olayın halkın gündeminde kalması amacı ile arzuhalci Ali Bey'in linç edilmesi için elinden geleni yapar. Arzuhalci, İl Ağır Ceza Mahkemesine gönderilir. Arzuhalciye destek verdiği söylenerek okul müdürüne ve kaymakama linç girişiminde bulunulur. Mahir Bey yaptığı mitingde, barışma töreni ile alay konusu olmamak için Oğuz atalarının gelenek ve göreneklerini göğe çıkarır, kendini bir gelenek fedaisi olarak gösterirken çılginca alkışlanır.

Cafer Özpolat, Mestan'ı bataklıktan çıkardığı toprak parçasından atmaya çabalasa da Mestan'ın ağır sözleri karşısında ne diyeceğini bilemez. Doğruca, Mahir Bey'e toprakları nasıl alacakları derdini açmaya gider. Köylünün canına tak etmişliğin verdiği korkusuzluk, Cafer Bey'i korkutmaktadır. Onlara göre; Mahir, Cafer gibi beylerin toprak almaya hakkı vardır ancak sürüngen köylünün toprak almaya hakkı yoktur. Süleyman Aslansoypençe kendine tam güveni ve arkasında adamları ile köylüyü çıkarmak için bataklığa gider fakat korkak dediği köylülerden biri olan Mestan tarafından vurularak öldürülür. Mestan ise bataklığın sonsuz kaynaması içine kendini bırakarak intihar eder.

Kasabadaki herkes Mahir'in niçin bir Oğuz furyası başlattığının ve bu furyanın törenden bir iki hafta sonra sona ereceğinin farkındadır. Derviş Bey ise halkın Oğuz hissiyatını kalplerinde yaşadığına inanarak Mahir Bey'i, bu geleneği küllerini temizleyip alevlendirdiği için gönülden kutlamaktadır. Tören günü geldiğinde kasaba iğne atsan yere düşmez vaziyettedir. Derviş Bey ve Mahir Bey Oğuz geleneğine göre barışırlar. Derviş Bey tüm alayları

göze alarak barışma teklifini kabul eden Mahir Bey'e toprağını değil, canını bile verecek kadar bağlanır.

Köylüye zulmeden Süleyman Aslansoypençe kasabada kahraman olarak ilan edilirken, Süleyman için çıkan gazetede onu öldürenler komünistlikle suçlanır. Öte yandan Mahir Bey'in kendi konusunu örtbas etme maksadı ile yüzbaşı ve savcıya verdiği fikir üzerine, Mestan'ın tüm ailesi ellerinde kelepçeler ile kasabaya getirilir ve kasabalılar tarafından taşlanır.

Ağaların yüzbaşayı, köylünün isyan yaptığı konusunda kandırması üzerine yüzbaşı Ankara'dan emir alarak suçsuz fakat elindeki kazma kürekle isyandaymış gibi görünen köylüyü ateşe tutar, insanlar kaçacak yer arar, on dokuz kişi yaralanır ve başarılı bir operasyon sonunda yüzbaşı taltifname ile ödüllendirilir.

Bir zamanlar diğer ağalarla birlik olup onu uzaklaştırmaya ve arkasından adam tutup onu öldürmeye çalışan Mahir Bey, Derviş Bey ile can kardeş olup çiftlik kurma planları yapmaya başlar. Oysaki bu dostane çerçeve gerçek meselenin görünen yüzüdür. Mahir Bey rezil olmasına sebep olan Derviş Bey'in arkasından art niyetli planlar yapmaya da devam etmektedir. Deli Hacı, Mahir'den aldığı emirle büyük bir kalabalığın içinde Derviş Bey'e kızının namusu hakkında hakaretlerde bulunur. Derviş Bey'in öfkesinin büyüklüğünü gören Mahir, Hacı'yı Derviş'e öldürtmeye çalışır. Derviş'in, Hacı'nın bir maşa olduğu, önemli olanın arkasındaki kişiyi bulup hesaplaşmanın gerektiği yönündeki sözleri ile Mahir Bey ne yapacağını bilemez. Ölüm korkusuyla yanıp tutuşan Mahir Bey bir daha Derviş Bey'e oyun yapmayacağı için tövbeler eder.

Derviş Bey canı gibi koruduğu, sözde ölüm yoluna sokmayacağı Yusuf'dan Deli Hacı'yı öldürmesini ister. Yusuf, beyinden aldığı ve kendini kanıtlayacağı bu görev ile sevincini saklayamazken, Derviş Bey içinde yaptığı bu kötülüğün ikilemini yaşar, çocuğun bu isteğe karşı gelmesi için içinden dualar eder. Yusuf, Derviş Bey'in isteği için kıvançlıdır ama bir kurt, adam adamı öldürür mü diyerek içini yemektedir.

Mahir Bey, Deli Hacı'yı çağırır, eline bir deste para vererek köyden uzaklaşması için ikna eder. Arkasından onu vurması için adam arayışına girer, eğer Hacı Veli, Derviş'e konuşacak olursa Mahir'in sonu gelmiş

demektir. Yusuf da Hacı Veli'yi vurmak için kasabaya, Derviş Bey'in konağına gider. Uzun müddet içindeki düşüncelerle cebelleşir. Ona göre bir adam vurmak kolay iş değildir.

Tellal hapisten çıkar. Yusuf uzun bir süre Deli Hacı'yı takip eder fakat vuramaz. Bir süre sonra her gün Hacı'nın evini ve yolunu gözlemeye başlar. Bir an çok sinirlenip Hacı'yı vurmak ister, bir an gelir peşinde olduğu bu adamla garip, gizli bir arkadaşlık kurar. Hacı bir gece arkadaşları ile vedalaştıktan sonra evine dönerken Yusuf'u fark eder, kovalasa da içkili olduğu için Yusuf'u yakalayamaz. Yusuf ile bir kovalamaca oynarlar.

Tellal'ı hapisten çıkaran Reis, bir gün evinin bulunduğu sokakta kanlar içinde bulunur. Kasabadaki herkes Reis'in, çocuğunun ölümüne sebep olduğu için sabahlara kadar Deldellice avladığını bilmektedir ama Mahir, Reis'in başındaki yarayı görünce onun merdivenden düşerek ölmediğini anlar. Toplanan kalabalık içinde duran Hacı Kurtboğa'nın gözlerindeki ışık ve yüzbaşının elinden geldiğince üzgün görünmeye çalışması Mahir'in gözünden kaçmaz. Kurtboğa'nın Reis hakkında söylediği sözler üzerine halk bir anda kuşlara sevdalı, yargıca düşman hâle gelir. Kimse yargıcın öldürüldüğünün farkında değildir. Kurtboğa'nın keyifli hâlini görünce içinde umut kapısı beliren Mahir, iş birliği yapmak ve Hacı Veli'yi öldürtmek için Kurtboğa'nın yanına gider ve olumlu yanıt alır.

Mahir Bey, Hacı'nın etrafında gezen bir adam olduğunu bilmekte ve onun Derviş tarafından Hacı'yı koruması için görevlendirilen biri olduğunu düşünmektedir. Ona göre; Derviş İstanbul'dan döndükten sonra bu adam, Hacı'yı Derviş'e götürecektir ve Hacı başından geçenleri, kendisini Mahir'in tuttuğunu söyleyecektir.

Yusuf uzun bir süre kasabada oyalanır. Bir gün kasabadan kaçmaya niyetlenir, kaçamaz. Çarşıdaki dükkânlara gider, esnaflardan bazıları ile konuşur fakat bir türlü Hacı'yı öldüremez. Hatta bir gün Hacı'nın çocuklarına kucak dolusu hediye alır ve kimse fark etmeden evlerine bırakır, Hacı'nın böyle bir aileyi hak etmediğini düşünür. Bir gece yine sokakta gezerken ansızın bıçağını çeken ve bir adamı öldüren Yusuf, yerde kanlar içinde yatanın Hacı olduğunu fark eder. Deli Hacı öldükten bir süre sonra Tellal da Hacı Kurtboğa'yı öldürür.

Hacı'yı kendi adamı Veli'nin öldürdüğünü sanan Mahir, Derviş'i yakalatabilmek için çırpınıp durur. Önce savcıya sonra komutana Hacı'yı Derviş'in öldürdüğüne dair bilgi verir. Bu bilgileri sızdırdığı konuşmalarında Derviş'in kardeşi gibi olduğunu söylemekten de geri kalmaz ama bir kez hata işlenmiştir. Önemli olan hakkın yerini bulması, vatandaşın da kendi görevlerini yerine getirmesidir. Mahir, Derviş'i ele verirken aslında vatanını düşündüğü fikirleri ile karşısındakileri kandırmaya devam eder.

Yusuf kasabadan kaçtıktan sonra yol ve kamışlık arasında gidip gelir. Çaresizdir ve gitmesinin mi yoksa saklanmasının mı daha iyi olduğunu bir türlü kesinleştirememekte, bocalamaktadır. Yusuf tıpkı Yusufçuk kuşu gibi askerler tarafından aranmaya başlar. Bu arada Mahir, Derviş'in yüzüne can ciğer kardeş rolü yaparken diğer yandan komutana, derebeylerin yok olması gerektiğini anlatır.

Yusuf, evine geri döndükten sonra çiftlik candarma tarafından dört bir yandan sarılır. Yusuf konaktan kaçmayı başarır. Candarma, Yusuf'u aradığı bir köyde Derviş'in köylüye emri üzerine sert bir tavır ile karşılaşır ve köylü candarmanın emirlerini yerine getirmez. Yusuf, uzun bir süre kaçmaya ve saklanmaya devam eder. Mahir Bey, Yusuf'u bulana on bin lira ve Anavarza'dan bir tarla vereceğini vaat eder. Candarma Yusuf'u bulamadığı için köylüyü döver.

Derviş Bey'in oğlu Muzaffer ise fabrika kurma çabalarında. Ala Temir zenginliğine zenginlik katar ve Muzaffer ile fabrika kurmaya karar verir. Fabrika kurmak isteyene devlet kredi açmaktadır ve Ala Temir kendisine yapılan destekten ne kadar hoşnut olduğunu Derviş'e ballandıra ballandıra anlatır. Derviş Bey ise Ala Temir'e yukarıdan bakar. Babasının bu tavrına sinirlenen Muzaffer onu bir derebey kalıntısı olarak görmekte, Ala Temir'i ise fabrika kurmuş biri olarak kalbinde yüceltmektedir. Fabrikanın kurulması Ala Temir'e öyle bir özgüven verir ki, Derviş'in evinde bile tehditler savurabilir, hatta Yusuf'u öldürmesi için ona öğüt bile verir. Derviş istediği tarlayı Ala Temir'e satarken kendini aşağılanmış hisseder. Kapitalist dünya gün geçtikçe kendini hissettirmeye ve yeni yetme ağaları avucunun içine almaya deva eder. Mahir de bu ağalardan biri olur.

En önemlisi ise iki kan davalı ailelerin çocukları olan Muzaffer ve Mehmet Ali'nin ortak fabrikada çalışmaları olur. Fabrika ortaklarının yaptığı bir toplantıda, on yıllardır kan davası güden bu iki ailenin üyesi Muzaffer ve Mehmet Ali ilk defa karşılaşır ve kucaklaşır.

Bir sis bulutu içersinde atlılar tekrar gelir Sultan Ağa'yı tekrar çağırır. Derviş Bey onlara Sultan Ağa yerine Muzaffer'i vermek ister. Muzaffer'i Mehmet Ali kurtarır ve ikisi güle oynaya giderler. Kâfir denilen kişiye eziyet edilmeye devam edilir. Derviş on beş gün boyunca evindeki tek varlığı yatağında yatan Mustafa Bey'e gider gelir. Ardından adamları ile Yusuf'u aramaya çıkar. Kasabaya geldiğinde esnaf Derviş'in yüzüne bakmaz, Derviş tekrar Mustafa Bey'e gider.

Yusuf önce bir bostan tarlasına gider, Bekçi Ali ona arkadaşlık eder. Ardından yol, bayır, kasaba dolaşır. Bir hayal içindeymiş gibi ne yaptığını bilmemektedir. Öte yandan Mehmet Ali, eşi, dostları yeni evine götürmek amacı ile Mustafa Bey'in yanına gelirler. Mustafa Bey'in eşi tapusu kendi üzerine olan konağı satmıştır. Mehmet Ali, konağın yıkılıp yerine modern bir çiftlik yapılacağını söyleyince Mustafa Bey, Mehmet Ali'ye ateş eder ancak İbrahim İbo'nun beyin eline vurması sebebi ile Mehmet Ali yaralanmaz. Mustafa Bey itiraz etmeden giyinir, aşağı iner ve konağın yıkılışını izler. Ardından tıpkı Mestan gibi bir türkü söyleyerek bataklığa kayar ve yiter.

Yusuf'un bütün hükûmet güçleri tarafından her köşede aranması Derviş Bey'i telaşlandırır. Yusuf'un yakalanıp konuşturulduğu zaman Derviş Bey bulunduğu yöreden sürüleceğini bilmektedir. Bir gün Yusuf çiftliğe gelir, Derviş Bey, Yusuf'a Muzaffer'in en güzel giysilerini giydirtir ve onu annesiyle helalleştirdikten sonra Hidayet'e teslim eder. Hidayet, Yusuf'u bataklığın yanındaki söğütlüğe götürür. Bir müddet sonra gelen Derviş Bey Yusuf'u vurur. Yusuf, bataklığın derinlerine doğru yutulur.

3.6.3. Romanın Bakış Açısı ve Anlatıcısı

Yaşar Kemal, Yusufçuk Yusuf'u "Tanrısal bakış açısı" ile yazmıştır. Böylelikle Yaşar Kemal, Tanrısal bakış açısı sayesinde anlatmak istediklerini özgür bir şekilde okuyucuya sunabilmiş, yine karakterlerin iç

dünyasını, iç çatışmalarını da vererek okuyucuyu yönlendirmiştir. Okuyucu, Tanrısal bakış açısı sayesinde, Derviş Bey'in aklından geçen fikirlere şöyle tanık olur:

Yusuf'u bulmak için bir şey yapmalı. Bu işin altından kalkmalı. Yusuf'u bulduktan, sağlam bir yere yerleştirdikten sonra Ankara'ya gitmeli, Başbakanın yakasına yapışmalı. Siz komünist mi oldunuz da bizim gibi adamlara hakaret ettirir, bir Candarma Komutanına koca bir köyün tüm kapılarını kıldırırınız (529. s.).

Yusufoçuk Yusuf'da anlatıcı, "üçüncü tekil şahıs"tır. Yani olaylar, "O" tarafından anlatılmaktadır. Olayların üçüncü tekil şahıs tarafından anlatılması esere tabii olarak İlahi bir bakış açısı sunmakta, olayları anlatan "O" kurgunun çevresine hâkim bir anlatıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Eserde "O" tarafından söylenen şu cümleler örnek olarak gösterilebilir:

"Mahir Bey sevinci kursağında kalmış, bütün planları suya düşmüş, İstanbul'dan üzgün, geri döndü. Derviş Beye gene hediyeler getirdi. Arkadaşlıkları gittikçe güçleniyordu. Mahirin de hincı gittikçe büyüyordu" (229. s.).

3.6.4. Romanın Vakası

Yusufoçuk Yusuf adlı romanın vaka tipi, iki veya daha fazla vaka zincirinden oluşan gruba girmektedir. Roman sadece romanın ana karakterleri olan Derviş Bey, Mahir Bey ve Yusuf arasındaki olaylarla ilerlememekte, ana olaya pek çok farklı karakterin yaşadığı olaylar dâhil olmaktadır fakat bu farklı olaylar nihai olarak merkezinde Derviş Bey'in olduğu olaylara bağlanmaktadır. Romanın çekirdekleri etrafında teşekkül ettiği anlam birlikleri şöyle sıralanabilir:

- 1) Mustafa Bey'in yalnızlığına terk edilmesi.
- 2) Kambur Tellal Halil'in hapse götürülmesi.
- 3) Köylünün bataklıktan toprak çıkarma uğraşı ve Hacı Kurtboğa, Cafer Özpolat gibi beylerin çıkarılan toprağa göz dikmesi.
- 4) Mahir Bey'in topraklarından satın alabilmek için Derviş Bey ile barışmaya çabalaması.

5) Derviş Bey'in, Mahir Bey ile ancak Oğuz törelerine uygun olan barışma töreniyle barışacağını söylemesi.

6) Mahir Bey'in, Derviş Bey'i öldürmesi için Sarı Mıstık'ı görevlendirmesi.

7) Mahir Bey'in içindeki toprak sevdasına yenik düşerek Oğuz törelerine uygun barışma törenini kabul etmesi ve halka Oğuz'u sevdirmeye çabalaması.

8) Mestan'ın Süleyman Aslansoypençe'yi öldürmesi ve intihar etmesi.

9) Derviş Bey'in ve Mahir Bey'in Oğuz törelerine uygun olarak barışması.

10) Yüzbaşı'nın yalan haber üzerine köylüye ateş açması.

11) Mahir Bey'in, Derviş Bey'i rezil etmesi için Deli Hacı'yı tutması.

12) Derviş Bey'in Deli Hacı'yı öldürmesi için Yusuf'u görevlendirmesi.

13) Ağır Ceza Reisi'nin ölü bulunması.

14) Yusuf'un Hacı Veli'yi öldürmesi.

15) Kambur Tellal Halil'in Hacı Kurtboğa'yı öldürmesi.

16) Mahir Özpolat'ın Derviş Bey'in Hacı'yı öldürttüğünü ispatlamaya çabalaması.

17) Ala Temir, Muzaffer ve Mehmet Ali'nin fabrika kurmaları ve iki kanlı ailenin çocukları olan Muzaffer ile Mehmet Ali'nin kucaklaşması.

18) Mustafa Bey'in evinden çıkartılması ve yıkılan konağını izledikten sonra bataklıkta yitmesi.

19) Derviş Bey'in Yusuf'u öldürmesi.

3.6.5. Romanın Şahıs Kadrosu

Akçasazın Ağaları'nın ikinci cildi olan Yusufçuk Yusuf'un şahıs kadrosunda pek çok karakter bir veya iki defa geçmekte hatta bazı karakterlerin sadece ismi yer almaktadır. DÇC'de birçok karakterin yaşadıklarına yer verilirken YY'de ana karakterlerin hayatlarına daha çok odaklanılmıştır. Ana kahramanları DÇC'den farklı olmayan YY'nin kadrosuna diğerinden farklı olarak hapishanedeki mahkûmlar eklenmiştir.

Eserin dekoratif unsur durumunda bulunan karakterlerinde² de farklılıklar görülmektedir. Ramazan Çiftlikçi, Demirciler Çarşısı Cinayet'nin şahıs kadrosunu Türkmen beyleri, yakınları ve mahiyetindekiler; yeni yetme ağalar; köylüler ve kasabalılar; yerel yöneticiler olmak üzere dört grupta ele almaktadır (Çiftlikçi, 1997: 350). Yusufçuk Yusuf'ta bu gruplara mahkûmlar başlığını da ekleyerek şöyle bir şahıslar listesi oluşturulabilir:

Türkmen beyleri, yakınları ve mahiyetindekiler: Derviş Bey, Mustafa Bey, Yusuf, Mehmet Ali, Muzaffer, Meyro, Kürt Mahmut, Gülizar, Nurhan, Ceyhun, Emir Sultan Ağa, Ramo, Kadın ve Çocuğu, 90 Yaşındaki Adam, Adam, Deli Halid, Zülkadiroğlu, Hacı Bey, Kozanoğlu, Fethi Bey, Meher Bek, Reşid Ağa, Resul, Cemşid, Şevket, Apto, Koca Duran, Hidayet, Ali, Süllü Ağa, Zekeriya, Kürt Cerrah, Atlılar, İbrahim İbo, Hamdi, Remzi, Ali Nergis;

Yeni yetme ağalar: Mahir Kabakçioğlu, Hacı Kurtboğa, Ala Temir, Süleyman Aslansoypençe, Zalımoğlu, Cafer Özpolat, Süleyman Sami, Rüstemoğlu, Halil Aksoyoğlu, Osman Özbaş;

Köylüler ve kasabalılar: Muallim Rüstem Bey, Kambur Tellal Halil, Yel Veli, Emine, Mestan, Abdülhalik Efendi, Veli, Cıgıcık Beyi, Mahir'in Karısı, Osman Rasim, Sarı Mıstık, Kahveci, Traktör Şoförü, Arzuhalci Ali Efendi, Yorgansız İbrahim Çavuş, Molla Haydar, Adam, Yaşlı Kadın, Ali Rıza, Mahir'in Karısı ve Akrabaları, Kör Hacı Musa, Tellal Kel İbo, İmam Hatip Okulu Öğrencisi, Delikanlılar, Aşık Hüseyin, Ergin, Ahmet, Deli Hacı, Tahir, Bolat Mustafa, Ali Efendi, Arap Saim, Hacı Veli'nin Karısı ve Çocukları, Kebapçı, Çocuk, Berber, Deli Hacı'nın Arkadaşları, Hasan Ağa, Demirci Osman, Usta, Değirmenci, Habip Usta, Çolak Emin, Çöpçü Göçmen Murat, Cüce İmam, Köşker Hasan Büyükdağ, Kumarcı Rıza, Bağlı, Kahveci Süleyman, Bakkal Kör İbrahim, Kara Mehmet, Vayıs Usta, Zöhre Kadın, Ali Usta, Salih Usta, Marangoz, Osman Usta, Ahmet, Tosun Dayı, Muhtar, Bekçibaşı, Köroğlu Ailesi, Kumgezer Ailesi, Dölekdede Ailesi, Nalbant, Sakallı Ali, Kürt İmam, Fırıncı, Karpuz Bekçisi Ali, Süllü, Cemşid Çavuş;

---

² Şerif Aktaş *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* adlı eserinde şahıs kadrosunun son maddesi olarak "Dekoratif Unsur Durumundaki Kahramanlar" başlığını incelemektedir.

Yerel yöneticiler: Dava Vekili, Sadullah, Hapishane Müdürü, Vali, Sağlık Bakanı, Kaymakam, Belediye Reisi, Mal Müdürü Danişmendoğlu, Candarma Komutanı, Yüzbaşı, Savcı, Kaymakam, Ortaokul Müdürü, Tahrirat Katibi, Tapu Memuru, Müftü, Koca Reis, Komutan, Banka Müdürü Zeki Bey;

Mahkûmlar: Uso, Cin Hasan, Ferhat, Kıdemli, Ferho, Yusuf, Zeki Bey.

Romanın kurgusunda önemli bir yere sahip olan ana karakterlerin tahlili, şahıs kadrosunun kurguyu nasıl desteklediğini anlamaya yardımcı olacaktır.

Derviş Bey: Romanın ana kahramanıdır. Bir Türkmen beyi olan Derviş Bey, Osmanlı'nın son derebeyleri arasındadır. Dönemin değişen koşulları sebebi ile toprağının büyük kısmını kaybeden Derviş Bey eski görkemli günlerini kaybetmek üzeredir. Sanayileşmenin farkındadır ancak bu doğrultuda bir adım atmaz.

Yusufçuk Yusuf'da DÇC'deki yerini koruyan Derviş Bey'in yanında Mustafa Bey değil, Mahir Bey yer almaktadır. Derviş Bey'in Mahir Bey ile olan macerası, onun kendisinden toprak istemesi ile başlar. Derviş Bey Mahir'i sevmediğinden ona tarlasını vermez. Mahir ise toprak sevdasından vazgeçemediği için Derviş'in yanından ayrılamamakta onunla barışmak için adamlar göndermektedir. Derviş Bey, Mahir ile sadece Oğuz törelerine göre barışacağını söylerken onun bu teklifi kabul etmeyeceğini düşünür ancak Mahir uzun bir ikilem sürecinden sonra teklifi kabul eder. Mahir teklifi kabul edene kadar Derviş Bey, Mahir'den hiç hoşlanmamaktadır. Mahir'in teklifi kabul etmesi ve Oğuz geleneğini halka benimsetmesinden sonra Derviş ve Mahir Beyler çok yakın arkadaş olur. Bu arkadaşlık öncelerde kardeşlik gibi görünse de ilerleyen sayfalarda Mahir'in art niyeti ve Derviş'in Mahir'e karşı hissiyatı, bu arkadaşlığın gerçek olmadığını gösterir.

Derviş Bey'de iç çatışmaya sebep olan kişi ise Yusuf'tur. Önceleri babasının yadigârı olan Yusuf'a sahip çıkacağına ve onu ölümle yüz yüze getirmeyeceğine inanan ya da kendini bu fikirlere inandırmaya çalışan bey, namusunu lekeleyen bir adamı ortadan kaldırma işini başka bir tercih

düşünmeden Yusuf'a verir. Her ne kadar Yusuf'un bu görevi reddetmesini istese de Yusuf'un teklifi kabul etmesine karşılık olumsuz bir yanıt vermez. Yusuf, Deli Hacı'yı öldürdükten sonra Derviş Bey için bir tehdit hâlini alır. Derviş Bey çok sevdiği, küçük yaşlarından beri büyüttüğü Yusuf'u romanın sonunda öldürür.

Derviş Bey, oğlu Muzaffer'in kan davalısı Mustafa Bey'in oğlu ile fabrika kurmasına karşı çıkmaz. O da kendi döneminin sona erdiğinin, artık insan gücüne değil de makine gücüne dayalı çalışmaların yoğunluk kazanacağını farkındadır.

Mahir Kabakçoğlu: Romanın ana kahramanlarından biridir. Fakir bir ailenin Avrupa'da okumuş çocuğu olan Mahir, memuriyetleri kabul etmeyip kasabasına döndüğünde parasızdır. O da birçok ağa gibi toprak tutkunudur. Kasabanın tapucusu ile yakın arkadaşlık kurduktan sonra resmî olmayan yollardan çiftlik sahibi olan Mahir, geçen zamanda toprağını, mal ve mülkünü oldukça artırır.

Mahir'in kurutulan bataklıktan toprak alabilmesi için Derviş'e ihtiyacı vardır ancak uzun zamandır Derviş Bey'i girdiği ortamlarda aşağılamaktadır. Mahir'in Derviş Bey ile barışması için büyük fedakârlıklar yapması gerekir. Bütün kasabaya rezil olacağını bile bile Derviş Bey'in Oğuz törelerine uygun olan barışma merasimini kabul eder. Mahir Bey, merasim boyunca Derviş Bey'i öldürme planı yapar. Tören bittikten sonra Derviş Bey, Mahir'i kardeşi gibi görse de gerçek durumun bunun tam aksidir. Mahir, önce Derviş'i öldürmek için adam tutar, başarısız olur. Daha sonra Derviş'i rezil etmek için kızı Nurhan'ın namusuna göz diker. Nurhan'ın adının çıkması için ona erkek arkadaş bulur fakat Nurhan bu tuzağa düşmez. Ardından Deli Hacı'nın tüm insanların içinde Nurhan'ın üzerine attığı iftiraları söylemesine sebep olur. Sonra da kasabanın her köşesine suçsuz olan Nurhan'ın namussuzluğu hakkında yazılar yazdırır. Derviş'in Deli Hacı'yı öldürmesi için peşinden gönderdiği Yusuf'u, Hacı'nın koruması sanıp korkuya kapılır, çünkü Hacı konuşursa Derviş Bey, Mahir'in gerçek yüzünü görecektir. Bu sefer de Deli Hacı'yı öldürmek için adam bulmaya çalışır.

Mahir Bey romandaki ikiyüzlülüğü ile dikkat çekmektedir. Derviş'in yanına gittiğinde samimi bir dost gibi görünen Mahir Bey, Derviş Bey'in Hacı'yı öldürttüğünü kanıtlayabilmek adına Komutan ve Savcı'ya aslı olmayan bilgiler verir. Bu bilgileri verirken Derviş Bey'in aslında kardeşi olduğunu ancak vatanın iyiliğini düşünerek gerçeklerin ortaya çıkması gerektiğini de vurgular. Muzaffer, Mahir Bey'in samimiyetsizliğini hissetmektedir. Daha sonraları Derviş Bey de Mahir Bey'in samimiyetinden şüphe duyar. Romanın sonuna doğru Mahir Bey zengileşen beyler içinde yer almaktadır. Mahir Bey'in yeni duruşu eserde şöyle ifade edilmektedir:

Yepyeni, uzun kuyruklu, siyah bir arabanın yanındaydı. Arabaya hayran, yöresinde döne döne bakıyordu. Otomobil bir toz tabakası içinde kalmıştı. Yeni başka bir şey daha vardı. O da Mahir'in kılığıydı. Başında ince, güneşte pırıltılı, çok geniş kenarlı, kenarları omuzlarına ulaşacak kadar geniş bir şapka vardı. Beyaz gömlek, ayakkabı, pantolon giymişti. Hep kendi kendine güler gibiydi (594. s.).

Yusuf: Romanın ana kahramanlarından biridir. Derviş Bey'in en iyi adamlarından biri olan Kürt Mahmut'un ve Meyro'nun oğludur. Masum bir genç olan Yusuf, Gülizar'a sevdalıdır. Derviş Bey, Kürt Mahmut öldükten sonra Yusuf'u kendi oğullarından daha üstün tutarak büyütüştür. Yusuf, eğitimine devam etmez ve çiftliğe geri gelir ancak büyüyene kadar ata binme, silah ile ateş etme gibi konularda iyi bir şekilde eğitilir. Yusuf ve onun beyine olan sevgisi hakkında eserde şu cümlelere yer verilmiştir:

Ne de olsa Yusuf genç, Yusuf yakışıklı, kız gibi utangaç ve de Beyine tapıyor. Bu onun halinden belli. Bir bakışı var ki... Ancak tapanlar, büyük hayranlar böyle candan bakarlar. Büyük sevdalılar, karasevdalılar bile bu kadar güzel bakamazlar (266. s.).

Derviş Bey ona adam öldürme görevi verdiği beyinden böylesine büyük bir görev aldığı için kıvanç duyan Yusuf, aslında adam öldürmek için hazır değildir. Deli Hacı'yı öldürene kadar, kâh odasında yatarken kâh yollarda gezerken içini ezen bir çatışma yaşar, Hacı'yı öldürmemek,

kasabadan kaçmak için elinden geleni yapar. Kendince adam öldürmenin zorluğunu uzun uzadıya düşünür fakat kendi meselesinde hiçbir çıkış yolu bulamaz. Geceler boyu Deli Hacı'yı takip eder, Deli Hacı'nın çocuklarına hediye alır, hatta Deli Hacı'nın eşinin şehvetinin farkına varır, Deli Hacı ve eşinin tartışmalarına kulak verip kendince tartışmalara dâhil olur. Derviş Bey'in ona verdiği ilk görevinde dahi insanlığına, merhametine yenik düşen Yusuf, Derviş Bey'i öldürmek için tutulan Kara Mıstık'ın, babasının çok yakın arkadaşı olması sebebi ile kaçmasına müsaade eder. Oysa aldığı bu ilk görevle kendini ispatlayarak sevdiği kızın önünden göğsü dik bir halde geçeceği hayallerini kurmuştur.

Yusuf uzun bir iç çatışmanın nihayetinde Hacı Veli'yi vurur. Elini kana buladıktan sonra ne yapacağını şaşırıp kendini önce yollara sonra bataklıklara, kamışlıklara atar. Bir ara Sakallı Ali'yi arayan Yusuf, başka gün bir bostana sığınır. Çiftliğe gittikten sonra etrafı candarma ile çevrilir fakat kaçmayı başarır. Yusuf'u bulmak uğruna köydeki insanlar telef edilir. Bir süre sonra çiftliğe geri dönen Yusuf, bir tehdit unsuru olarak görüldüğünden Derviş Bey tarafından öldürülür.

Mustafa Bey: Eski geleneklerini sürdüren son Türkmen beylerinden biridir. Kapitalist dünyaya adım atanların ilklerinden olan Mehmet Ali'nin babasıdır. Mustafa Bey bu romanda, DÇC'ye kıyasla daha az işlenmiş bir karakterdir. Mustafa Bey, DÇC'de nesillerdir süregelen kan davasının bir varisi olarak kardeşini öldürten Derviş Bey'i öldüremez. Bu durumun altında ezilen Mustafa Bey'e en büyük darbeyi şüphesiz Karakız Hatun vurmuştur. Çünkü Karakız Hatun, oğlunun kanını yerde bırakan Mustafa Bey'i bir bakıma saf dışı bırakarak Derviş'in oğlu İbrahim'i öldürmüştür. Mustafa Bey o günden sonra yatağından çıkmaz.

Mustafa Bey, bütün ısrarlara rağmen şehire taşınmayınca karısı Seher hariç bütün ailesi ve çalışanları tarafından terkedilir. Romanın sonuna kadar konağındaki odasında neredeyse hiç hareket etmeden yaşayan Mustafa Bey'in görünüşü romanda: "Mustafa Beyin yüzü uzamıştı. Yüz yeşile çalan soluk bir renk almıştı, donuk. Kalın kırışıklar bütün alını örtüyordu. Kaşları, kirpikleri düşmüştü" (20. s.) şeklinde ifade edilmiştir.

Romanın sonunda konağın satıldığını söyleyen oğlu Mehmet Ali'yi öldürmeye kalkan Mustafa Bey'in, konağın yıkılıp yerine modern bir çiftliğin kurulacağını öğrendiğinde hayatla bütün bağları kopar. Bey, konağının yıkılışını izledikten sonra intihar eder.

Mehmet Ali: Mustafa Bey'in oğludur. İlk romanda traktör sevdalısı bir çocuk olarak tanıtılan Mehmet Ali, ekonomik hayatın teknolojinin gelişmesine paralel olarak ilerlediğinin farkına ilk varanlardan biridir. Romanın başında şehire yerleşen Mehmet Ali, kısa süre sonra onlarca sürücü göndererek traktörlerini alır. Mehmet Ali, Ala Temir ve en önemlisi Muzaffer ile ortak olarak fabrika kurar. İlk kez fabrika kurulunun toplantısında karşılaşan Mehmet Ali ve Muzaffer kucaklaşarak yıllardır süren kan davasına nokta koyar.

Ala Temir: Yeni yetme ağalardan biridir. Romandaki en büyük değişimlerden birini Ala Temir yaşar. Hacı Kurtboğa, Cafer Özpolat, Süleyman Aslansoypençe ve Muallim Rüstem dörtlüsünden ayrılmayan Ala Temir, emek vererek kazanmanın ne demek olduğunu bilmeyen bu adamların yanında onları, kasıtlı olmayarak yaptığı haklı konuşmalar ile kızdırır. DÇC'de kendine güveni olmayan, canı kadar kıymetli olan parasını dahi istemeyi beceremeyen pasif bir karakterken YY'da paranın getirdiği rahatlık ve kapitalist dünyaya uygun davranan oğullarının öğrettiği yeni yaşam tarzı sayesinde özgüvene sahip bir karakter olarak gösterilmektedir. Özellikle Derviş Bey'in yanında bacak bacak üstüne atarak konuşması, Derviş Bey'e Yusuf hakkında öğüt vermesi dahası kendine hakaret eden adamını atmazsa ilişkisini keseceğini söyleyerek Derviş Bey'i tehdit etmesi, Ala Temir'in coşkun özgüvenine kanıt olarak gösterilebilir.

DÇC'de dostluğunu ilerleten Ala Temir ve Mehmet Ali'nin planlarının YY'da gerçekleşmeye başladığı görülmektedir. Beraber açtıkları fabrika bu dostluğun ilk meyvesidir. Eserde para sevdalısı olan Ala Temir'in parasına kıyarak fabrikaya yatırım yapmasının serüveni anlatılmamaktadır fakat Temir'in Celal Bey'in "sen bu işin altından kalk, ben de sana beş fabrikalık daha para temin ederim" (582. s.). sözlerini övünerek söylemesi onun kapitalist hayata istekli bir şekilde devam edeceğini gösteren cümlelerdir.

3.6.6. Romanda Zaman

Yusufçuk Yusuf'un roman zamanı DÇC'nin devamı niteliğindedir. Mustafa Bey, DÇC'de Anacık Sultan'ın daha İbrahim'i öldürmesinden önce odasına kapandığı görülmekteydi. Mustafa Bey, YY'da odasına kapalı olarak yaşamaya devam eder. Ayrıca DÇC'de bataklığı kurutmaya başlayan köylüler, YY'de de aynı çabalarla toprak çıkarma derdindedir. Bunların dışında YY'un roman zamanı hakkında net bir bilgi verilmemektedir. DÇC'de olduğu gibi mevsimsel bir sıralamanın da verilmediği eserde genellikle gün kavuşurken, birkaç gün sonra, gün kavuştu kavuşacak, ikindiye doğru, kuşluk vakti gibi günün belirli saatlerine ya da güne özgü zaman terimleri kullanılmış ancak bu zaman dilimlerin hangi mevsimde ya da tarihte geçtiği belirsiz kalmıştır. Bununla beraber, "Sıcaktan kimse soluk alamıyordu" (127. s.), "Sıcaktı, derenin içi yanıyordu" (223. s.) cümlelerinden anlaşılacağı üzere romanın ilk yarısında yaz aylarına özgü bir havadan bahsedilmektedir. Derviş Bey ile Mahir Bey'in barışma töreninin olduğu gün ise eserde "ılık bir güz günü" (192. s.) olarak belirtilir ve bu cümle sonbahar mevsiminin geldiğine işaret eder. Romanın sonlarına doğru "Sıcaklar basmıştı" (606. s.) cümlesi ise romanın başlarında bahsedilen sıcaklardan sonra soğuk havaların da yaşadığını ve bir sonraki yaz mevsimine gelindiğini göstermektedir.

Yusufçuk Yusuf'un gerçek zamanın ise 1950'li yıllar olduğu söylenebilir. Ala Temir'in "Sağ olsun Celal Bey, ben işi ona anlatınca anlayıverdi" (582. s.) cümlesinden anlaşılacağı gibi romanın gerçek zamanı Celal Bayar'ın Ankara'daki koltuğunda oturduğu zamanlardır. Yine 1950'li yıllarda devletin sanayileşmeye verdiği destek eserde net bir şekilde gözlenebilmektedir. Ala Temir, Mehmet Ali ve Muzaffer'in ortak olduğu fabrikanın açılması için devletten kredi alınmış hatta başarı sağlandığı takdirde fazlasıyla kredi alınacağına dair Celal Bayar tarafından Ala Temir'e söz verilmiştir (582. s.). Bu durum eserin gerçek zamanının 1950'li yılları işlediğini göstermektedir.

3.6.7. Romanda Mekân

Yusufçuk Yusuf, tıpkı Demirciler Çarşısı Cinayeti'nde olduğu gibi zengin bir mekân listesine sahiptir ancak bu yer isimlerinin çoğu eserde

sadece isim olarak yer almakta ve diyaloglarda geçmektedir. Bununla beraber eserde olayların çoğunlukla vuku bulduğu yerler Derviş Bey'in konağı ve kasaba meydanıdır.

Eserde bazı mekânlar; bataklık ve bazı tarlalar vs. romanın konusunda önemli bir yere sahiptir. Toprak, yaşanan dönemin en önemli mülkü ve sanayileşmenin en önemli kaynağıdır. Bu sebeple eserde verilen bataklık tıpkı İnce Memed'de Dikenlidüzü köyleri, Vayvay Köyü; Demirciler Çarşısı Cinayeti'nde tarlalar gibi romanın esas konusuna zemin oluşturmaktadır.

Eserde mekân olarak geniş manada Çukurova ve Toroslar işlenmektedir. Bununla beraber eserdeki tüm yer adlarına bakıldığında; köy-kasaba isimlerinden, dağ-tepe, isimlerine, düzlüklere, mağaralara, kayalıklara, büklere, akarsulara kadar özel ve genel olarak onlarca adla karşılaşılmaktadır. Romanda açık mekânlar olarak; Ceyhan Irmağı, Savrun, Anavarza, Düldül Dağı, Hemite Dağı, Gavur Dağları, Binboğalar, Hemite kayalıkları, Anavarza Kalesi, Tuna boyları, Nil boyları, Karatepe, Sühan Dağı, Çatalburnunun büklüğü, Van Gölü, Van Dağları, Feke Dağları, Mağara beli, Domuztepe, Sakçagöz tarlası, Narlıbüvet, Yıllankale, Leçe, çarşı, pazaryeri, mezarlık, sıradağlar, kayalıklar, bataklık, karaçalılık, çınarlık, deniz, kamışlık, söğütlük, çınarlararası, ırmaklar, ovalar, bostan yer almaktadır.

Eserde yer alan kasaba/şehir/ülke/bölge isimleri şunlardır: ilçe, Adana, Ankara, Urfa, Kozan, Göksun, Tarsus, kasaba, Misis, Andırın, Eoğlu, Antep, Zincirli, Sakçagöz, İstanbul, Arnavutköy, Dumlu, Ankara, Adana, Mersin, Maraş, İskenderun, Ceyhan, Ordu, Antakya, Diyarbakır, Sivas, Sakarya, Hemite, Karamürsel, Çanakkale, Afyon, Yemen, Cezayir, Viyana, Arabistan, Acemistan, Horasan, Amerika, Roma, Çin, Almanya, Rusya, Paris, Londra, New York, Suriye, Fizan, Galiçya, Akdeniz, Anadolu, Doğu Anadolu, Avrupa, Asya, Afrika, Orta Asya.

Eserde mekân olarak Orta Asya'nın önemi büyüktür. Mahir Bey ile sadece Oğuz töresine göre barışabileceğini söyleyen Derviş Bey için Orta Asya ne kadar önemliyse, önceleri teklifi kabul etmeyen Mahir Bey için o kadar nefret edilen bir yerdir. Mahir Bey içindeki toprak tutkusuna yenik düşüp teklifi kabul ettiği zaman ise alay konusu olmamak adına akrabaları

ile Oğuz ve Orta Asya furyasını başlatır. Uzun bir süre konuşulan konu sadece Orta Asya, Orta Asya'daki atalar ve ataların toprakları uğruna kendilerini feda ettikleri kanlı savaşlardır. Yine Derviş Bey'in de Orta Asya'nın köken olduğunu belirttiği konuşmalar buranın önemini artırmaktadır.

Eserdeki köy isimleri ise şöyledir: Cankurtaran, Çıplaklar, Cıgıcık, Vayvaylı, Hamamköy, Öksüzlü, Boğa, Aktozlu, Hacılar. Köy isimlerinin çoğu eserde sadece isim olarak geçmektedir. Bahsi en fazla geçen ve romanda öneme sahip olan köy, Cankurtaran Köyü'dür. Cankurtaran köylüsü yerinden kovulduktan sonra bataklıktan yaşayabileceği bir köy çıkarmak uğruna çok çalışır. Bu uğurda canlar feda eder.

Eserde kapalı yahut iç mekânlar olarak: Derviş Bey'in konağı, Mustafa Bey'in konağı ve odası, hapishane, şehir kulübü, Kürt Mahmut'un (Yusuf'un) evi, kahvehaneler, Deli Hacı'nın evi, Arzuhalci Ali'nin dükkânı, Tevfik'in kahvehanesi, Derviş Bey'in kasabadaki konağı, kebabçı dükkânı, berber dükkânı, değirmen, Kürt Ömer'in bahçesi, Osman'ın terzi dükkânı, Dopuztepenin mağaraları, Demirci Osman Usta'nın dükkânı, Kel Ömer'in dükkânı, köy evleri, kale, Beğböğrek kalebenti yer almaktadır.

Eserde yer alan önemli iç mekânlardan biri Mustafa Bey'in roman boyunca neredeyse hiç hareket etmeden kaldığı odasıdır. Konaktan ziyade bu oda Mustafa Bey'in tek meskeni durumundadır. Oda eserde şu şekilde tasvir edilmiştir:

Köşede sedefli bir çekmece duruyordu, bir tahta masanın üstünde, yer yer kurt yemiş, dökülmüş sedeflerinde birkaç kuşun uçuştuğu belli olan, Duvarda, sararmış bir sürü çerçeveleri kırık, kararmış fotoğraf asılıydı. Hep korkuyla bakan. Yiğitliklerini bıyıklarının sert sivri uçlarına toplamış, kaşları çatık (20 s.).

Romanda pek çok olayın geçtiği önemli mekânlardan biri Derviş Bey'in konağı, bir diğeri ise önemli konuşmaların geçtiği ve kasabanın ileri gelenlerinin toplantı yaptıkları mesken olarak görülen şehir kulübüdür. Eserde, kasabada bulunan dükkânların, caminin ve birçok yapının duvarları,

camları da önemli mekânlardandır. Çünkü bu yerler, Mahir Bey'in art niyeti uğruna kullanılıp, Nuran'ın namusu hakkında olumsuz sözlerin yazıldığı yerlerdir.

Romanda olayların geçtiği çevre okuyucuya farklı bir yolla tanıtılmış, bu amaç için roman şahısları kullanılmıştır. Bu şahısların ilki Yel Veli'dir. Yel Veli romanda yerinde duramayan ve sürekli koşan bir karakter olarak tanıtılmıştır. Eserin bazı bölümlerinde Yel Veli koşarak bataklık çevresini ve hummalı toprak çıkarma işleminin köylülerce nasıl ve nerelerde yapıldığını okuyucuya göstermektedir. Yine okuyucuya belli bir yöreyi gezdiren başka bir karakter Yusuf'tur. Yusuf, Deli Hacı'yı vurduktan sonra ne yapacağını bilemez ve yollar, kamışlıklar, kasabanın sokakları arasında gezinip durur. Yusuf'un Sakallı Ali'yi ararken yaptığı geziler de okuyucunun gözünde yöreyi canlandırmaya yardımcı olmaktadır. Bu karakterler arasına son olarak kâfir ve kâfire eziyet eden kişi eklenir. Bu iki şahısın kovalamacası, açık mekânların tanıtılmasında faydalı olmuştur.

3.6.8. Romanda Dil ve Üslup

Yaşar Kemal'in dil ve üslup açısından zirvede görülen eserlerinden biri olan Yusufçuk Yusuf, yazarın şiirsel roman dilinin en gelişmiş örneğine sahiptir. Masalsı, destansı bir anlatıma sahip olan Yusufçuk Yusuf'ta birkaç bölüm bir sis bulutu içinde, yaşananların gerçek olup olmadığı hissettirilmeden anlatılmıştır. Bu bölümlerde ve doğa tasvirlerinin yapıldığı bölümlerdeki akıcılık özellikle dikkat çekmektedir. Gerçekliği belli olmayan bölümlere ek olarak eserde yer alan Yusufçuk Yusuf gibi küçük hikâyeler de üsluba masalsı bir hava vermektedir.

Yaşar Kemal kendine özgü şiirsel bir roman dili oluştururken Çukurova ağzından, halk dilinden aldığı kelimelerden, deyim ve atasözlerinden ayrıca eş anlamlı-zıt anlamlı kelime gruplarından, ikilemelerden ve sıfatlardan fazlasıyla faydalanmaktadır. İcra ettiği meslekler ve halktan yaptığı derlemeler ile kelime hazinesi oldukça gelişen yazar, romanlarında coşan bir anlatıma ulaşmaktadır. Demirciler Çarşısı Cinayeti'nin ana kahramanlarını daha çok kasabalılar ve beyler oluşturduğu için şiveye has konuşma tarzı romanda İnce Memed serisine göre daha az ve daha belirsizken Yusufçuk

Yusuf'ta yöreye ve farklı yörelere ait şivelere yer verilmiştir. Eserde, Göçmen Murat'ın konuşma tarzı göçmenlerin konuşma edasına uygun olarak verilmiştir:

“a be öldürmüşler bunu dedi. A be kim vürmiş bunu? A be yazık” (496. s.).

Kasabalı olmasına rağmen köylülerin konuşma tarzına yakınlığı ile dikkat çeken Mahir Bey'in karısının şu konuşması yörenin şivesine örnek olarak verilebilir:

Reşid Ağa, o köpeğe keşki arkan üstü gitseydin. Sevinerek getirdiğin haberi dilin çürüseydi de söylemeseydin. O kocaman, o koskocaman dilin ağzının içinde ulaydı da bu kara haberi kulağımız duymayaydı. Ayakların kırıla da o gavurun evine gidemeyeydin (94. s.).

Kürt olan Reşit Ağa'nın Türkçe'yi Kürt aksanına göre konuşması da yazarın eserinde şiveler adına yer verdiği örneklerden biridir:

“Varımış Allahmış. Allahmış sevmiş bariş. Allah çok düşmanmış düşmanlık. Ben yaparem senin işi. Allah istemiş, bendeci yapmış. Allah istememiş, Reşid Ağadır ne halt gelmiş elinden? Evveldir Allahmış” (83. s.).

Yusufçuk Yusuf'da İstanbul Türkçesinde yer almayan, Yaşar Kemal'in halk dilinden aldığı yahut kendi türettiği pek çok kelime kullanılmıştır. Bu kelimelere örnek olarak; kement, pavkırmak, şadımanlık, şorlatı, çavmak, umsunuk, çamçak gibi kelimeler verilebilir.

Yaşar Kemal, Yusufçuk Yusuf'da diğer romanlarında da olduğu gibi çok sayıda ikileme kullanmıştır. Örnek olarak; zangır zangır, boncuk boncuk, yırtık pırtık, kütür kütür, liyme liyme, parça parça, pampal pampal, parıl parıl, fıldır fıldır, fırıl fırıl, benek benek, ususl usul gibi ikilemeler verilebilir.

Yusufçuk Yusuf'ta: kör kör parmağım gözüne, dört gözle beklemek, dilinde tüy bitmek, tüyleri diken diken olmak, yüzü kül gibi olmak, başına çalmak gibi onlarca deyimın yanı sıra her kuşun eti yenmez, zora dağ dayanmaz, kendi düşen ağlamaz gibi birçok atasözü bulunmaktadır ve insan

eksen biter, kaplan sökemez ekin, yüzüne konan sinek bin parça gibi halka ait deyişler de mevcuttur.

Yaşar Kemal'in yoğun roman dilinin en önemli öğelerinden biri olan sıfatlar, Yusufçuk Yusuf'ta da çok sayıda kullanılmış, anlatımı ve tasvirleri güçlendirmiştir. Eserde yer alan şu cümle örnek olarak gösterilebilir:

“Sarı yapraklar güne batmış sarı ışıltıda, kırmızı damarlı. Ulu çınar ağaçları. Sarı, kırmızı damarlı yapraklar yağmur gibi yağıyor, savruluyor” (49. s.).

4. BÖLÜM

İNCE MEMED VE AKÇASAZIN AĞALARI SERİLERİNDE TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK

4.1. Eşkîyalık Meselesi

Eşkîyalık meselesi, Akçasazın Ağaları serisinde sadece birkaç yerde değinilen bir konuyken, İnce Memed serisinin yazılış amacını ve ana konusunu teşkil etmektedir. Dört cilt halinde yazılan İnce Memed romanına ismini veren başkahraman İnce Memed'in yaşadıkları, eserin yazıldığı dönemdeki eşkıyalık sistemini irdelemekte ve yazarın gerçeklerden yola çıkarak oluşturduğu kurguyu meydana getirmektedir.

İnce Memed serisinde eşkıyalık hem olumlu hem olumsuz yönleri ile ele alınmıştır. Toplumsal bir sorun olan eşkıyalığın olumlu olarak ele alınması, başta İnce Memed olmak üzere eserlerde yer alan diğer iyi eşkıyaların vasıfları ve niyetleri sayesinde gerçekleşmiştir. Elbette, eşkıyalığın gerçek yüzünü gösteren kişiler, İnce Memed soyundan olmayıp farklı bir boyutta ele alınmayan kötü eşkıyalardır. Eşkîyalar genel olarak toplumdaki her kesimin korktuğu temsilirken; İnce Memed veya İnce Memed soyundan olan iyi eşkıyalar, köylüye zulmeden, köylünün hakkını gasbeden ağaların ve beylerin korku sebebi olmuştur. İnce Memed serilerinde, bahsedilen iki tip eşkıya modeli de yer almaktadır.

Akçasazın Ağaları serisinin şahıs kadrosunda Mahmut, Uso ve Veli dışında eşkıya bulunmamaktadır. DÇC'de yer alan Mahmut'un eserdeki vazifesi eşkıyalık da değildir. Kan davası uğruna Murtaza Bey'i öldürdükten sonra dağa çıkan Derviş Bey'in adamı Mahmut'un bahsi geçmeyen eşkıyalığı uzun sürmez. Bir süre sonra yakalanır ve askerler tarafından öldürülür. Uso ise DÇC'nin son sayfalarında kurguya dâhil olur. Yusufçuk Yusuf'ta Tellal Halil'e hapisanede arkadaşlık eden Uso, geçmişinde yedi yıl eşkıyalık yapmıştır. YY'de geçmişinde eşkıyalık yapan diğer bir kişi Veli'dir. Ancak Veli'nin eşkıyalık günleri eskide kalmıştır.

Akçasazın Ağaları'nda eşkıyalık meselesi genellikle, ağaların veya beylerin birisini öldürmek istediği vakit, kendi kurtuluşu için gördüğü tek yolu temsil etmektedir. Şöyle ki, Yusufçuk Yusuf'ta Derviş Bey, namusuna laf eden Deli Hacı'yı öldürüp dağa çıkmayı hayal eder. Derviş Bey'in hayalindeki eşkıyalık, köylüye zulmeden eşkıyalık değil, aksine halka zulmeden ağaları ortadan kaldırıp açları doyuran, fakirin yanında olan eşkıyalıktır. Eserde, Derviş Bey'in hayaline:

Dağa çıkmak... Dağa çıkınca ezilmiş, topraksız fakir fikirayı başına toplamak, şu kanı çiğeri on para etmez, halkın kanını emen asalak çiftlik sahibi Ağaları teker teker yakalayıp icaplarına bakmak, topraklarını fakir fikiraya pay etmek (261. s.)

şeklinde yer verilmiştir. Derviş Bey'in hayalindeki eşkıyalık, İnce Memed'in uyguladığı eşkıyalığın aynısıdır. Yine Derviş Bey, başka bir bölümde çocukluğundan itibaren büyüttüğü Yusuf'un öldürüldüğünü görürse, askerle çarpıştıktan sonra dağa çıkacağını söylemekte, dolayısıyla eşkıyalığı kurtuluş yolu olarak görmektedir.

YY'de eşkıyalık hayali kuran bir başka kişi ise Mahir'dir. Mahir Bey, Derviş Bey gibi insan öldürüp dağa çıkmayı düşünmez; o, dağda kendine ait eşkıyası olduğunu, bu eşkıyaya istediklerini yaptırdığını ve eski zamanlarda kendine ait onlarca eşkıyanın olduğunu hayal eder. Bu hayal ile hoşnut olur, avunur. Eşkıyasının var olduğu hayalleri, Mahir Bey'e kendini güçlü hissettirir.

Dört ciltten oluşan İM, eşkıyalık meselesi üzerine yazılan bir kurgu olduğu için onlarca eşkıya içermektedir. Seri, genel olarak olumlu kahraman, iyi eşkıya üzerine inşa edilmiştir. Bu sebeple eserlerde yer alan eşkıyalık meselesine iyi eşkıya ve kötü eşkıya olmak üzere iki başlık altında incelenecektir.

4.1.1. İyi Eşkıya/Olumlu Kahraman

Sovyet edebiyatının dünya edebiyat tarihinde yeni bir olgu oluşturduğu gerçektir. Lenin, sosyalist sanatın temel taşı olan parti ruhu kavramını, sanatın halka ait olması, sanatın köklerinin emekçi kitlelerin derinlerine

kadar gitmesi gerektiği şeklinde vurgulamakta, ayrıca yaşanan kargaşa sürecinin bilinçli bir şekilde yönetilerek sonuçların biçimlendirilmesi gerektiğini söylemektedir (Zelinski, 1978: 55-56). Jdanov'a göre; Sovyet edebiyatı romantizme sırtını çevirmemelidir ancak yeniden şekillendirilen bir romantizm işlenmelidir. Bu yeni akımın adı “devrimci romantizmdir” ve kahramanlarını bilinçli olarak çizmelidir (Moran, 2010: 62).

Toplumcu Gerçekçi edebiyatın bir meyvesi olan olumlu kahramanlar, okurda saygı uyandıran ve okurun gıpta ederek örnek alacağı kişilerdir. Sosyalizmin başarılabilceğini göstermek isteyen olumlu kahramanın kendine güveni tam, attığı adım kesindir. O, görevine hâkimdir ve acı çeken halka yardım etmek için tüm gücünü kullanır. Olumlu kahraman, üzerine düşen vazifeyi karşılaştığı tüm engelleri aşarak yerine getirendir (Akçay, 1998: 187-188).

Toplumcu Gerçekçilik akımı ile beraber Sovyet edebiyatını şekillendiren “devrimci romantizm” ve “olumlu kahraman”ın izlerini, toplumculuğu işleyen edebiyatlarda görmek mümkündür. Sosyalizmin savunucusu olan ve bir zamanlar TİP'in yöneticiliğini üstlenen Yaşar Kemal'in eserlerinde varlığı yadsınamaz olan toplumcu tez, İnce Memed'in olumlu kahramanlar öğretisinden izler taşıdığını düşündürmektedir. Şüphesiz ki, İnce Memed'in ve İnce Memed'in kanından olan eşkıyaların örnek alınacak vasıfları eşkıyalıkta değil, kişisel vasıfları ve eşkıyalığı kullanım biçimlerinde aranmalıdır. İnce Memed, olumlu kahraman olduğu gibi toplumcu eşkıyalardan da biridir.

Toplumcu eşkıya; devletin suçlular içinde gördüğü köylüler olmasına rağmen halk tarafından kahraman, önder olarak görülüp sevilen ve desteklenen kişilerdir. Bu kahramanlar boyun eğmeyi reddederler ve diğer köylülerin arasında sivrilirler, böylelikle de suça itilen insanlar olarak dikkat çekerler. Yasadışı olmaya itilen bu insanlar için eşkıyalık aslında kendine yetme biçimidir. Onları diğer köylülerden ayıran özellikleri boyun eğmeye karşı çıkmaları ve içlerinde olan kapasiteleridir. Toplumcu eşkıya, devrimci değil, değişimi yani haksızlıkların düzeltilip yapılan adaletsizliklerin öcünün alınmasını isteyen bir reformcudur. Toplumcu eşkıya için güçlü ve güçsüz arasındaki ilişkinin adil olması gerekmektedir, onun dünyasında haksızlığa

ve kötülüğe yer yoktur, onun dünyası eşitlik ve kardeşlik üzerine kurulu yeni bir dünyadır (Hobsbawm, 1990: 9-18).

Berna Moran, Eric Hobsbawm'ın, "soylu eşkiya" adını verdiği haydutların özelliklerini şöyle özetlemektedir:

1. Soylu eşkiya bir suç işlediği için dağa çıkmaz, bir haksızlığa uğradığı için dağa çıkar ve eşkiya olur.
2. Yapılan haksızlıkları düzeltir.
3. Zenginden alıp fakire verir.
4. Ancak kendini savunmak ya da haklı olmak koşuluyla öç almak için adam öldürür.
5. Eğer yaşarsa halkının arasına, toplumun saygın bir üyesi olarak döner.
6. Halk kendisine hayrandır ve onu destekler.
7. Ancak ihanet sonucu ölür, çünkü dürüst hiçbir insan onu ihbar etmez.
8. Hiç değilse teorik olarak görünmezdir ve yenilgiye uğratılamaz.
9. Kralın ya da imparatorun düşmanı değildir, çünkü onlar adaletin kaynağıdır. Soylu eşkiyanın düşmanı, bölgesindeki mütegalibedir (halka zulmeden toprak sahipleri, derebeyleri) (Moran, 2012: 104-105).

Eric Hobsbawm'ın soylu eşkiyada gördüğü dokuz özelliğin dokuzu da İnce Memed karakterinde görülmektedir. İnce Memed, dört romanın sonunda da yitip gider fakat ölmez. Bu sebeple yedinci maddenin İnce Memed üzerindeki doğruluğunu, onun dürüst insanlar tarafından ihbar edilmediğini desteklemektedir.

Yazarın İnce Memed'i hem fiziki yapısı hem de duygusal yönü ile diğer eşkiyalardan ustalıkla ayırdığı görülmektedir. İnce Memed'in sıra dışı bir eşkiya oluşu, onun eşkiyalığın kanunlarına karşı hareketlerinde gizlidir. Çünkü İnce Memed eşini dağa çıkarabilmiş ve dağda bebek sahibi olmuş bir eşkiyadır. Gözü kara bir eşkiya olan İnce Memed, düzlüğe inerek diğer eşkiyaların yapamadığı eylemleri gerçekleştirir (Yalçın, 2011: 139).

İnce Memed'i eşkiyalığa iten sebep, köyün ağası olan Abdi Ağa'nın sevdiği kadını, yeğeni Veli'ye nişanlaması yani sevdiği kadın ile arasına

girmesidir. İnce Memed, Hatçe'yi kaçırdıktan sonra Abdi Ağa ve adamları iki âşığı yakalar. İnce Memed gözünü kırpmadan hem ağayı hem yeğenini vurur ve dağa çıkar.

Abdi Ağa'yı vurmadan önce arkadaşı ile beraber kasabaya gittiğinde, insanların kendi emeklerinin karşılığını aldığını öğrenmesi, İnce Memed'i derinden etkiler. Çünkü kendi hanesi ve tüm köy halkı hiçbir zaman çalıştığının karşılığını tam olarak almamış, aksine kazandığının fazlasını ağasına vermiştir. O güne kadar yapılan haksızlığın farkına varamamış olan İnce Memed'in dağa çıktıktan sonraki tek düşüncesi, köylünün çalıştığının karşılığını alması ve emek verdiği toprağı sahiplenmesi olmuştur.

İnce Memed iyi bir eşkıya olmanın ilk öğüdünü, hem çocukken hem de on sekiz yaşını doldurduğu vakit ağayı vurduktan sonra yanına sığındığı Süleyman'dan dinler. Süleyman, Memed'e; suçsuz insanlara dokunmaması, parası için insan öldürmemesi ancak Abdi Ağa gibilerine de acımaması gerektiğini söyler. Süleyman'ın, İnce Memed'in emanet edildiği Deli Durdu'ya söylediği "Fakir fıkara zulmetmeyeceksin. Haksızlara, kötülere istediğini yap" (133. s.) sözleri İnce Memed'in felsefesi gibidir. İnce Memed'in kendi gibi iyi eşkıya olan Cabbar ve Recep Çavuş ile üç kişilik çetesini kurduktan sonra yolda karşılarına çıkan Ali ile Hasan'ın paralarını almaması, Memed'in emek verenin hakkını elinden almayacağını göstergesidir. Çünkü Ali ve Hasan kasabaya para biriktirmek için gitmişler ve yıllarca çalışmışlardır.

İnce Memed'in devlet görevlileri ile arasında bir sorunu olmadığı gibi, onlara karşı olumsuz düşüncelere sahip olmadığı da aşikârdır. Asker ile arasında onlarca çarpışma geçirmesine rağmen hiçbir zaman öldürmek amacı ile ateş etmemiştir. Sevdiği kadını öldürdüğünü bildiği halde Yüzbaşı'yı öldürmez. Onun amacı her zaman askerin elinden kaçabilmek olmuştur. İnce Memed, jandarma ile ilk karşılaşmasında, vurma şansı varken Asım Çavuş'a iyi siperlenmediğini söyleyerek askere karşı kötü niyeti olmadığını gösterir. Asım Çavuş da ilk romanın sonunda oğlu olduğunu görünce yakaladığı Memed'i serbest bırakır. Memed'in Asım Çavuş ile gizli dostluğu diğer üç romanda devam eder fakat Memed uyarılarına rağmen üzerine gelen Asım Çavuş'u bir defa yaralamak zorunda

kalır. Asım Çavuş “Düşmanın yiğidine can kurban” (556. s.) sözü ile Memed ile olan düşmanlığından memnuniyetini belli eder.

İnce Memed’i yakalamayı kendi için en büyük görev sayan asker, Yüzbaşı Faruk’tur. Yüzbaşı Faruk, üçüncü ve dördüncü romanlarda dağların sakladığı İnce Memed’i bulmak için bütün gücünü kullanır. Her çatışma sonrasında İnce Memed’in ölmediği haberini alıp kahrolan Yüzbaşı için Albay ve Arif Saim’in sözleri teselli olur. Albay’ın gençliğinde nasıl her gün Çakırcalı Efe’nin ölüsü komutanlığa geliyor ve halk onun Çakırcalı olduğunu kabul ediyorsa, Arif Saim’in yüzbaşı olduğu dönemlerde aynı şekilde jandarma komutanlığı, her gün bir Bayramoğlu ölüsünü halkın onayı ile kabul eder. Tıpkı Çakırcalı Efe ve Bayramoğlu gibi İnce Memed de peşindeki Yüzbaşı’ya zarar vermez. Son romanda Yüzbaşı’nın İnce Memed’e sevgi beslediği dahi görülmektedir.

İM III’de, jandarma öldürmek istediğini söyleyen Müslüm’ü “Eşkîyalar candarma öldürmezler” (635. s.) diyerek azarlayan İnce Memed’in bu sözleri, askere karşı bir düşmanlığı olmadığını bir başka göstergesidir.

Eric Hobsbawm’ın soylu eşkıyaların özellikleri arasında yer alan; haksızlıkları düzeltir, zenginden alır fakire verir vasıfları İnce Memed’de görülmektedir. İnce Memed’in dağdaki en büyük hayali, köyün yaşlılarını etrafına toplayarak, toprağı ve hayvanları köylüye dağıtacağını anlatmaktır. Cabbar’a heyecanla herkesin kazandığı kadarını yiyeceğini söyler, söyledikçe de eşitlik ve adalet duygusu, içinde nehir gibi akar. İnce Memed, düşüncelerini Durmuş Ali’ye açmasından çok geçmeden köylü, davullar, zurnalar eşliğinde çakırdikenliği ateşe verir ve hakkını alma fikrinin doyumuna ulaşır. İnce Memed sayesinde toprağına kavuşan bir başka köylü ise Çiçeklidesi köylüsüdür. İnce Memed halka zulmeden Kalaycı’yı vurduktan sonra köylüye toprağını geri verir, köydeki eşitliği sağlar. Memed, yolda karşılaştığı müşkül durumdaki yaşlı bir kadına yardım eder, ununu köyüne kadar taşır, jandarmanın öldürdüğü eşeğin parasını dahi karşılar.

Memed ikinci romanda Ali Safa Bey’in köylüyü süreceğinden neredeyse emindir. Çünkü Ali Safa’nın arkasında hem adamları, hem ağalar hem de hükûmet vardır. Koca Osman ise sadece kendisine umut bağlamıştır.

İnce Memed'in gözüne o kaplan pırlıtsı yine gelir yerleşir. Köylünün suyu ile oynanan oyun üzerine İnce Memed, Vayvaylı Köyü'ne zulmeden Ali Safa'yı akabinde de, Değirmenoluk'a zulmeden Kel Hamza'yı vurur ve toprakları köylüye bırakır.

İM III'de İnce Memed'in vasıflarının, Hüsne Hatun'un şu sözleriyle somutlaştığı görülmektedir:

Malı çok olandan alıp, malı olmayanlara verecekmiş. Zuhur ve huruç ettikten sonra Çukurovada, ve hem de koca Toroslarda kurt ile kuzu birlikte yayılacakmış. Kimsenin kimsede gözü kalmayacakmış. O İnce Memed zuhur ve huruç edince değil insanın insanı en küçük bir biçimde incitmesi, en küçük bir biçimde de kimse kimsenin gönlünü bile kırmayacakmış (209. s.).

İnce Memed, insan öldüremeyeceğini anladıktan sonra eşkıyalığı bırakmaya karar verir. Tüfeğini Battal Ağa'ya teslim eder ancak Memed'in tüfeğini geri alması çok sürmez. Yolda karşılaştığı Çamlıyol köylülerinin kızlarının kaçırıldığını ve bir delikanlının öldüğünü söylemesi üzerine İnce Memed, bu zulmü yapan çeteyi bulur ve kızları köyüne geri getirir. Memed, zenginden alıp fakire vermeye dört roman boyunca devam eder. İM IV'de, Memed'in Amber Ağa'nın sakladığı altınları alıp, "babaları Kafkas cephesinde, Çanakkaledede kalmışlara" (337. s.) dağıtması zenginden alıp fakire verdiğinin bir başka örneğidir.

Köylüler, İnce Memed'e karşı derin bir sevgi beslemekte ve onu umut ışığı olarak görmektedir. İnce Memed'in ünü tüm Toros köylüleri tarafından duyulur. İnce Memed tüm köylülerin sevgisini kazanır. Köylüler Memed'i arayan eşkıya Horali'ye yerini söylemez. Çiçeklidesi köylüleri aralarında topladıkları parayı Memed'e teslim eder, Memed, Hatçe'yi kaçırdıktan sonra yine Çiçeklidesi köylüleri tarafından saklanır. Köylüler dövülmelerine, zulüm görmelerine rağmen İnce Memed ve Hatçe'nin yerini, ne askere ne de Kara İbrahim çetesine söyler. Verdikleri her adres askeri yanılmak amaçlıdır. İnce Memed'in artık umut ışığı olarak görüldüğü aşikârdır. Vayvay Köyü'nden olan seksen yaşındaki Koca Osman günlerce

“şahinim” dediği Memed’i arar. Vayvay köylüsü af çıkacağı ümidi ile İnce Memed’e en güzel arazilerinden yüz dönüm seçip buğday eker ve bir de ev ayırır. Memed ilk kitaptaki en büyük yardımı belki de Iraz Ana’dan görür. Iraz Ana artık annesiz olan İnce Memed’in oğluna sahip çıkar.

Koca Osman, İnce Memed’e karşı bitip tükenmez bir sevgi ile dolar. İnce Memed’in varlığı onun en büyük umudu, en parlak ışığıdır. Altı ay boyunca evinde sakladığı Memed’e çocuğu gibi bakar. İnce Memed’in gidişinin ardından yataklara düşer, hasta olur. Memed’in Vayvay’da uzun bir süre kaldığını civar köyler dahi öğrenir ancak askerin ruhu duymaz. İnce Memed’in varlığı arkasına sığınan köylü, evi her gece kurşunlansa dahi olanlara aldırılmaz. Vayvay’ın umutsuz gençleri Muslu ve Sarı Süleyman, İnce Memed’in gelmesinin ardından, canlanır, kuvvetlenir. Koca Osman’a göre, İnce Memed’in gölgesi Çukurova’nın üzerinden eksik olmadığı sürece eden bulur, hak eden alır.

İnce Memed’in büyüğü halk üzerinde o kadar tesirlidir ki, Memed için söylenen vasıflar atı için de geçerli sayılır. Memed ne kadar şanlı bir eşkıya ise atı da o kadar şanlı bir at olur. İnce Memed ve atı üzerine söylenen efsaneler her geçen gün artar. Bir müddet sonra İnce Memed’in evliyalık, ermişlik seviyesine çıkarıldığı görülür.

Üçüncü ve dördüncü romanlarda da İnce Memed’e halk tarafından yapılan yardımlar kesilmez. Yaralı bir şekilde mağarada saklanan İnce Memed’e, Kasım ve Temir aracılığı ile obalardan ve köylülerden yardım yağar. İnce Memed’in iyileşmesi ile Toroslarda bayram sevinci yaşanır.

İnce Memed masum köylünün değil, zalim ağaların korkmasının sebebidir. İlk romanda Abdi Ağa, ikinci romanda Ali Safa Bey, Kel Hamza ve Murtaza Ağa, üçüncü ve dördüncü romanlarda özellikle Murtaza Ağa olmak üzere köylerdeki ve kasabadaki tüm ağa/beylerin korkulu rüyası haline gelir. İnce Memed’e karşı duyulan korku adına, Murtaza Ağa’nın İnce Memed ve köylü hakkında yaptığı “yılan/sarıca karınca benzetmesi” dikkate değerdir. Çünkü İnce Memed’in reformcu gücünü en kuvvetli hissettiren cümleler, Murtaza Ağa’nın şu sözleridir:

Yılan iğne ucu kadar da olsa bir yara alınca, sarıca karıncalar o yaraya üşüşürler. Bir gün içinde yılanı yer bitiriverirler (...) İnce Memed Abdi Ağayı öldürdü, toprağını köylüye dağıttı, bu yarayı açtı. Şimdi sarıca karıncalar bedene üşüştüler. İnce Memed ölse de yaşasa da gayri ne biz, ne de bu Hükümet kolay kolay iflah olamayız. Başımız dertten kurtulmaz. Köylü sarıca karıncalar gibidir, akılsız, yolsuz, yordamsız. Amma velakin bir yerde, iğne ucu kadar bir yara açılmasın, yer bitirirler. Bizi işte bu İnce Memed yüzünden önce teker teker, sonra toptan yiyip bitirecekler (357-358. s.).

Murtaza Ağa, köylülerin İnce Memed'in arkasında olduğunu ve Memed'in ağalara karşı düşmanlığını bildiğinden dolayı kâbus dolu geceler geçirir. En büyük korkusu İnce Memed olur. Çünkü Memed, köylünün aklına, hakkını kazanma davasını koyan kişidir. Korkularının üstesinden gelemeyen Murtaza Ağa, Memed'in adamı olduğunu bildiği halde tek kurtuluş yolu olarak gördüğü ve başka bir zaman olsa yüzüne bile bakmayacağı Topal Ali'yi giydirir, kuşatır, onlarca hediye ile donattıktan sonra yanına alır fakat İnce Memed'in ölüm haberi gelince hediyeleri geri alıp onu yaka paça dışarı atar. İnce Memed'in yaşadığı haberi üzerine yıkılan Murtaza Ağa, günlerce Topal Ali'ye geri dönmesi için yalvarır. Topal Ali'nin geri dönmemesi üzerine eski eşkıyalar olan Rüstem ve Bayramoğlu'dan yardım ister.

İnce Memed korkusu ile ne yapacağını şaşırarak kasabalı ağalar/beyler, Memed'in atı üzerine bahşiş koyar ancak işin altından kalkamazlar. Memed'in ölüm haberini getiren Tazı Tahsin'i müjde parasına boğarlar, güzel haber adına toylar düzenlerler.

İnce Memed dörtlüsünde bahsi geçen diğer iyi eşkıyalar ise şunlardır: Koca Ahmet, Recep Çavuş, Cabbar, Aşık Sefil Ali, Koca Ali, Ferhat Hoca, Çoban Müslüm, Zalanınoğlu, Genç Eşkîya, Ökkeş, Kerim, Bayramoğlu, Kürt Rüstem, Kasım, Temir. Eserlerde sadece isim olarak bahsedilen iyi eşkıyalar; Çakırcalı Efe, Gizik Duran, Kürt Reşit, Cötdelek, Karayılan, Kürt Süleyman, Gökçen Efe, Demirci Efe, Yörük Ali Efe, Köroğlu, Dadaloğlu'dur. Eserlerde İnce Memed'in, bahsi geçen bu şanlı eşkıyaların soyundan geldiği defalarca tekrar edilir.

Eserlerde iyi eşkıya olarak İnce Memed'den sonra bahsi en çok geçen eşkıya Ferhat Hoca'dır. Ferhat Hoca, İM II'de, Memed'in şanını yürüten isimdir. İnce Memed Vayvay'a sığındığında, Ferhat Hoca zenginden alıp fakire vermeye devam eder. Sarı Sultanoğlu'ndan aldığı altınları, babaları savaşta ölen evlilik yaşındaki kızlara dağıtması bu duruma örnek gösterilebilir. Ferhat Hoca'nın geçmişinde de eşkıyalık yaptığını, zenginden alıp fakire dağıttığı İM III'deki şu cümlelerden anlaşılmaktadır:

“Ferhat Hoca kıtlık yılında üç arkadaşıyla bu köye sığınmış, yol kesmiş, Kayseriden, Develiden, Sivastan, köylerden zengin evleri basmış, sürüler talan etmiş getirmiş bu köylerin aç insanlarına dağıtmıştı” (596. s.).

Eşkialığa İnce Memed'in yanında başlayan Çoban Müslüm, Memed'in kardeşi gibi olur ve İnce Memed'in yaptıklarını örnek alır. İM IV'de, Seyran'ı teselli etmek istediği zaman ona; İnce Memed gibi fakirden alıp fukaraya dağıtacağını, paraları olmayan fakirler için çok üzüldüğünü anlatır (28. s.). Kurguya İM III'de dâhil olan Müslüm, ihtiyacı olduğu her an İnce Memed'in yanında bitiverir.

Bayramoğlu da savaşlarda çete kurup düşmana karşı savaşan, Gizik Duran'ın soyundan gelen ve dağlardaki köylüler tarafından sevilip korunan şanlı eşkıyalardan biridir. Daha öncesinde hükûmet onun için af çıkarmasına rağmen dağdan inmeyen Bayramoğlu, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra bir köye yerleşir ve fakir bir hayata başlar. Arif Saim, İnce Memed'i yakalamak için tek çare olarak, on dört yıl dağlara hükümdar olmuş Bayramoğlu'nu görür. Uzun bir tartışmanın ardından Bayramoğlu, İnce Memed'i yakalamayı kabul etse de, dağda olduğu sürece askeri, Memed'i bulamaması için yanlır ve kovalamacanın sonunda İnce Memed'in safına geçerek canını feda eder.

4.1.2. Kötü Eşkialı

İnce Memed dörtlüsünde bahsi geçen kötü eşkıyalar; Deli Durdu, Kalaycı Osman, Horali, Kara İbrahim ve Kuzgun Veli'dir. Kötü eşkıyaların sayısının az olmasının sebebi eserlerin, soylu eşkıya modeline odaklanmış olmasıdır. Bunun yanında bu beş eşkıya, iyi eşkıyaların kıymetini göstermekte ve onlara karşı bakışı değiştirmektedir. Özellikle İM I'de yer alan Deli Durdu'nun varlığı, İnce Memed'i kötü eşkıyalardan ayırmada

kullanılan bir unsurdur. Deli Durdu'nun yaptığı kötülöklere karşılık, İnce Memed'in çizgisi insan öldürme ya da insanlara zarar verme yolunda değildir.

Deli Durdu, insan öldürmeye, can yakmaya, zulmetmeye alışmış, yıllardır dağda gezen bir eşkıyadır. İnce Memed, eşkıyalığı öğrenmesi için Süleyman tarafından Deli Durdu'nun çetesine katıldıktan sonra bir gün, Durdu yoldan geçen ihtiyar bir adamı durdurur. İhtiyarı anadan doğma soyduktan sonra onunla alay eder. İnce Memed'in Deli Durdu'dan farklı olan tabiatı ilk olarak bu bölümde sunulmuştur:

“Memedin yüzü kapkara kesilmişti. Elleri de titriyordu. Elindeki tüfeğin içinde ne kadar kurşun varsa, bir tanesini araya vermeden hepsini Durdunun kafasına boşaltmak istiyordu” (139. s.).

Durdu insanların yolunu kesip, paralarını ve kıyafetlerini almaya devam eder. İnce Memed'in onu bırakmasına sebep olan olay ise, Deli Durdu'nun Kerimoğlu'na yaptığı nankörlüktür. Kerimoğlu, Deli Durdu ve adamlarının karnını doyurup, yaralarını tedavi eder. Kerimoğlu'nun zenginliği Deli Durdu'yu mest eder. Durdu parasını aldığı gibi Kerimoğlu'yu ailesinin önünde soymaya kalkınca İnce Memed, Durdu'ya karşı çıkar. Cabbar'ın da İnce Memed'in yanına gelmesi ile Durdu çadırı terk etmek zorunda kalır. Bir başka kötü eşkıya olan Horali, Durdu'nun daha sonraki zamanlarda yaptığı eziyetlerini şu cümleleri ile açıklar:

“Sizden ayrıldıktan sonra, Deli Durdu işi azıttıkça azıttı. Bu sefer köylerden kadın da kaçırmaya başladık. Kaçırıp dağlarda oynatıyorduk (...) Köyleri vergiye bağladı. Her köyden, her ev az çok ona vergi verecek” (343. s.).

Bir başka kötü eşkıya olan Kalaycı Osman, İM'de şöyle tanıtılmaktadır: “Atılgan değildi, cesur da değildi. Hilekârdı. Çarpıştığı, takip ettiği hiçbir insanla yüz yüze çarpışmamış, her zaman arkadan vurmuştu. Onun yaptığı hilekârlık, kurduğu tuzak akla hayale gelmezdi” (323. s.).

Ali Safa Bey'in adamı olan Kalaycı Osman, İnce Memed'i yakalamak ile görevlendirildiği vakit, çetesinde Memed'i tanıyan tek kişi olan Horali'yi, Memed'in arkasından gönderir. Horali, İnce Memed'i Kalaycı'ya

getirdiği zaman bir çatışma gerçekleşir. Cabbar, Horali'yi bu çatışmada öldürür.

Ali Safa Bey'in İnce Memed'i yakalaması için tuttuğu bir başka eşkıya ise Kara İbrahim'dir. İnce Memed ikinci kitapta bu eşkıyayı öldürür. Yine Kuzgun Veli de İnce Memed'i yakalaması için tutulur ancak o da bu konuda başarısız olur. Görüldüğü üzere, eserde yer alan kötü eşkıyalar, İnce Memed'in vasıflarını yüceltmek amacı ile çizilmiş karakterlerdir.

4.2. Ezen-Ezilen Çatışması (Ağa/Bey-Köylü, Zengin-Fakir, Güçlü-Gücsüz)

Roman zamanı bakımından 1920-1930'lu yılları ele alan İnce Memed ve 1950'li yılları ele alan Akçasazın Ağaları serilerinde, işçinin henüz tam anlamıyla ortaya çıkmadığı bu sebeple de ezen-ezilen çatışmasının, ağa/bey ve köylü arasında olduğu görülmektedir. Bununla beraber İM IV'de çeltik ağası ile ırgatlar arasında çatışmalar yaşandığını da belirtmek gerekir. Eserlerin yazıldığı dönem henüz işçinin oluşmadığı zamanlardır. Her ne kadar Akçasazın Ağaları'nın roman zamanı, işçi kesimin yavaş yavaş oluşmaya başlayıp, kapitalist dünyaya adım atıldığı zamanlar olsa da, bu hareketliliğin yeni olması sebebiyle eserlerde patron-işçi ilişkisi görülmemektedir. Akçasazın Ağaları dönem açısından ağa-köylü çatışmasının son olarak görüldüğü dönemlerdir denilebilir. Özellikle Yusufçuk Yusuf'ta sanayileşmenin ilk adımları görülmektedir. Bu durum işçi sınıfının meydana geleceğinin işaretidir ancak bu sınıf eserlerde yer almamıştır.

Parayı dolayısıyla da gücü elinde tutan ağalar, gücsüz köylüyü dilediğince çalıştırmakta ya da kendi menfaati uğruna köylüye zulmetmektedir. Ağaların/beylerin zengin ve refah yaşamlarının karşısında köylü sefalet içinde, itilmiş ve hor görülmüştür. Bununla beraber Yaşar Kemal'in çizdiği köylünün pasif olmadığını da söylemek gerekir. Çünkü birçok toplumcu eserde sesini çıkarmayan köylü kesimin hem İnce Memed hem de Akçasazın Ağaları'nda yergilerine ve yapılan bazı zulümlere karşı çıkışlarına yer verilmiştir. Yine de eserlerde ezen ağalar, ezilen ise köylüler olarak görülmektedir. Yaşar Kemal yazımında dahi alt-üst kesimi hissettirir. DÇC'deki "Her yıl kuruyan Akçasaza köylüler, Ağalar üşüştüler" (128. s.)

cümlesinde görüldüğü gibi köylüler kelimesi küçük harfle, ağalar kelimesi büyük harfle başlar.

İnce Memed soylu eşkıyanın bulunduğu bir başkaldırı romanıdır. Buradaki başkaldırı elbette, köylüyü ezen ve köylüye zulmeden ağalara karşıdır. İM IV’de, Memed, Ferhat Hoca’nın şöyle bir vaaz verdiğini hayal eder:

eeeeeeey, insanoğlu baş kaldır, diye bağıırıyordu, korkma, içindeki o yüz bin yıllık ağının, korkunun üstüne yürü, ona baş kaldır. Önce içindeki, yüreğindeki zinciri kopar, baş kaldır. Sonra dünyanın bütün zincirlerini kır, tekmiil kötülöklere baş kaldır, iyilik getir. Getirdiğın iyilikler de, belki bir gün insanlar için kötölük olur, kendi iyiliğine de baş kaldır (304. s.).

Ferhat Hoca’nın hayali vaazı, İnce Memed’in şahit olduğu bütün zulümler karşısında yüreğinde oluşan ızdırabın haykırışıdır. Çünkü İnce Memed dört roman boyunca onlarca acı, zulüm, haksızlık, hilekârlık ile karşılaşır ve tüm gücünü kullanarak bu kötölöklere karşı gelmeye çalışır. Bu sebeplerdir ki İnce Memed halkın gözünde bir ermiş, bir evliyadan farklı değildir.

İnce Memed’in deyişiyile, “dünya kurulduğundan bu yana zulüm altında olan, zulme, yoksulluğa, alçalmağa, aşağılanmağa, öldürölmeğe, tutsaklığa, on yıl askerliğe, Yemen’e” dayanan köylüler, kendi yapamadıklarını İnce Memed yapınca, başkaldırınca, İnce Memed’i evliya yerine koyuyorlar, başlarına taç yapıyorlar (Naci, 2008: 74).

İnce Memed dörtlüsünde köylüye zulmeden ve köylüyü ezen pek çok ağa/bey ile karşılaşılmaktadır. Bunların ilki Abdi Ağa’dır. İM I’de yer alan Abdi Ağa, çocuk yaşlarda olan babasız ve güçsüz Memed’i o kadar çok döver ki Memed köyden kaçmak zorunda kalır. Tıpkı Memed gibi annesi Döne de ağa tarafından dayak yemekte, zulüm görmektedir. Memed bulunup da eve getirildikten sonra ağa, Döne’nin hasadının dörtte üçünü alır. Ağa’nın zulmü sadece Döne’ye değil, tüm köylüedir. Çünkü beş

köyün sahibi olan Abdi Ağa, köylülerin hasadının üçte ikisini alarak insanları kış ortasında aç ve kendine muhtaç bırakmaktadır.

Abdi Ağa, Memed'in sevdiği kadını kendi yeğenine nişanlar ancak Memed sessiz kalmaz ve Hatçe'yi kaçıır. İki sevdalı kaçtıktan sonra Abdi Ağa ve yeğeni, Döne'yi ökçeleriyle çiğner. Döne, sesini çıkaramaz. Memed, Abdi Ağa ve yeğenini vurup dağa çıktıktan sonra, yaralı olarak kurtulan Abdi Ağa bütün hıncını Hatçe'den ve Döne'den çıkarır. Yalancı şahitler eşliğinde Hatçe'yi yeğenini öldürmesi sebebi ile hapse attıran Ağa, Hatçe'nin annesine kızını görmeyi yasaklar ve Döne'yi öldürür. İnce Memed olanları öğrendikten sonra Abdi Ağa'nın evini yakar, ikinciye elinden kurtulan ağayı daha sonra kasabadaki evinde öldürür.

İM I'de eli kanlı bir başka bey Ali Safa'dır. Toprak alma çabası ile köylüye etmediği zulüm kalmaz. Kendi işlerini yola koyabilmesi için başvurduğu son yöntem dağdaki eşkıyaları beslemek olur. Dağda iki çetebaşı ile anlaşma yapan Ali Safa'ya karşı çıkan kişilerin başına gelenler romanda şu sözlerle aktarılır:

“Bir gecede evi yıkılır, karısı kaçıırılır, işkencelerle öldürülür. Bunları yaptıranın Ali Safa Bey olduğunu herkes bilir. Ali Safa Bey'in kılına bile hile gelmez. Candarmalar eşkıyaların peşine takılıp vururlar” (298. s.).

Ali Safa Bey'in güçsüz köylüye zulmü İM II'de devam eder. Gözünü Vayvay Köyü'nün toprağına diken Ali Safa, her gece başka bir mazlumun evini ateşe verir, kurşunlatır. Köylüye zulmeden sadece ağalar da değildir üstelik. Ağa/beyler ile işbirliği içerisinde olan askerin de köylüye karşı eziyeti bitmek bilmez. Ali Safa tarafından evi yakılan Yobazoğlu, üzerine atılan iftiranın sonucu olarak; kendi evini yakması sebebi ile çavuştan ölümüne dayak yer ve köyünden atılır. Yüzbaşı ve kaymakamı arkasına alan Ali Safa köylüyü köyünden atmak için gece köyü kurşunlatmaya, köylünün hayvanlarını çalmaya devam eder. Bunlar yetmiyormuş gibi köylünün tarlalarını ve tüm mahsulünü yakar. Ali Safa'nın eziyetleri karşısında köylünün genel durumu sessiz, yılgın, tükenmiş, bitkindir. Hiç kimse sesini çıkartıp Ali Safa Bey'e haddini bildiremez. Köylülerin yarısı zulme dayanamayıp göç etmek zorunda kalır.

Bir süre sonra köyün gençleri tarafından Ali Safa'nın tarlaları ateşe verilir, evi kurşunlanır ve atları kaçırlır. Ali Safa başına gelenlerin kim tarafından yapıldığını bilmemekte fakat köylünün isyan çıkardığını düşünmektedir. Karşılıklı kurşunlamalar bir süre devam eder. Ali Safa bir gün Vayvay'dan üç kızı kaçırtır, üç kıza da tecavüz edilir. Çok geçmeden köyün suyu kesilir. Tüm köylüler sessizce toplanarak kasabaya gidip, suyun önünü kesen seti kaldırır. Su meselesi Ali Safa Bey'in son taşkınlığı olur, çünkü kasabasındaki evinde İnce Memed tarafından öldürülür.

İM I'de öldürülen Abdi Ağa'nın yerine, İM II'de Kel Hamza gelir. Kel Hamza, köylünün elindeki bütün mahsulü alıp bir kışta on beş kişinin açlıktan ölmesine sebep olur. Tüm mahsulü ve hayvanı elinden alınan köylü dağdan topladığı otları yer. Aç kaldıkları gibi Hamza'nın adamları tarafından dövülür. Köylüye Abdi Ağa'yı aratan, İnce Memed'e belalar okutan Kel Hamza, romanın sonunda İnce Memed tarafından öldürülür.

İM III'de köylüye yapılan zulümden çok, üç ağayı öldürmüş olan İnce Memed'in ağalar üzerindeki korkusuna yer verilmiştir. Romanın büyük bir kısmı Murtaza Ağa'nın İnce Memed korkusu ile ne yapacağını bilmez hâli üzerine odaklanmış ve ağanın ruh haline ayrılmıştır. Bununla beraber üçüncü cildin can yakan ağası olarak Çiçeklidesi Mahmut Ağa görülmektedir. Mahmut Ağa, köylüler üzerinde kendince bir sistem kurmuş ve zenginliğine zenginlik katmış bir ağadır. Elinin altındaki köylülere istediği gibi davranır. Ağa eserde:

“Astığı astık, kestiği de kestikti. Atına adam çiğnemeyi huy edinmişti. Bundan dolayı da kimse ondan hesap soramazdı. İsterse öldürdüğü kişinin karısına, çocuklarına, akrabalarına bir kan pahası öderdi” şeklinde tanıtılmaktadır. Eserde mizahi bir dille Birinci Dünya Savaşı sırasında Mahmut Ağa'nın çok zorluk çektiği anlatılmaktadır. Dağları asker kaçakları ve eşkıyalar basınca Mahmut Ağa'nın köyleri, malı, mülkü talan edilir. Elbette bu durumdan gerçek zararlı çıkanlar köylülerdir. Aç kalan köylüler baktıkları hayvanları kesip yemeye mecbur kalınca Mahmut Ağa tarafından ata topraklarından sürgün edilirler. Göç esnasında nice zorlukla karşılaşan köylüler yer bulmakta zorlanır ve sayısız çocuk ölüsü verirler. Köylü ovaya iner, karaçalıları biçerek bin bir güçlükle, canını dişine takarak kendine

yeniden bir köy kurar. Mahmut Ağa çok geçmeden bu köye de göz koyar. Köylünün karşı gelmesi sonucu köyü ateşe verir.

Mahmut Ağa, İnce Memed'i yakalamaya karar verdikten sonra bir gün İnce Memed ve çetesini köyüne hapseder. Köylü, İnce Memed'e yardım edince Mahmut Ağa Çiçeklidesesi köylülerini de köyünden kovar. Mahmut Ağa romanın sonunda İnce Memed tarafından öldürülür.

İM III'de başka bir çatışma da Molla Duran ve oba başı Battal Ağa arasında geçmektedir. Battal Ağa, eserde, Molla Duran'ın çektirdiklerini şu sözleri ile anlatmaktadır:

Bundan sonra artık bizim işimiz zor. Baba kışlağımıza gene etek dolusu para vereceğiz. Ne elimizde kaldı, ne avucumuzda, şu Molla Duran Efendi olacak adam baba dede kışlağımızı çiftlik yaptığı yetmiyormuş gibi her yıl da bizden altın para istiyor, kağıt para olursa olmuyor. Şimdi aşağıya inince Adanaya gidip altın para bulacağım. Biz bittik, biz tükendik. Şu Molla Duran Efendi gibi bir firavun yok şu Çukurovada. Yakında bu yaylağa da sahip çıkarsa hiç şaşmayacağım (428. s.).

Molla Duran gibilerin sonu yoktur. Kışlaklara sahip çıkan, obaları yerinde tutmayan bir başka ağa da Sabit Bey'dir. Kerimoğlu'nun obasını kışlağının yanına bile yaklaştırmamaktadır.

Dağlardan inen İnce Memed'i, köylülere çektirdiği sıkıntılar sebebi ile tekrar eşkıyalığa döndüren kişi ise İM IV'de yer alan Şakir Bey'dir. Şakir Bey, bulunduğu bölgenin en büyük çeltik ağasıdır. Bir yılda ovanın kaç bin dönümlük bölümüne çeltik ektiğini kendi de bilmemektedir. Ovanın neredeyse hepsi çeltik ekili olduğundan toprak bataklığa dönüşmekte, bataklık sebebi ile sinekler bir derya gibi coşmaktadır. Sineklerin yaydığı sıtma hastalığı ile her yıl onlarca çocuk ölmekte, bu durum para derdinde olan Şakir Bey'i hiç ilgilendirmemekte, aksine bey ölenlerin kanını parasıyla aldığını söylemektedir.

Şakir Bey'e tüm varlığı ile karşı çıkan ve onunla mücadele eden kişi, muallim Zeki Nejad'dır. Kasabaya yeni atanan genç doktor ile daha etkili hâle gelen Zeki Nejad birliği, çeltik tarlaları ile yapılan haksızlıklar üzerine durmaksızın Ankara'ya telgraf çeker ancak Ankara'dan hiçbir şekilde yanıt

gelmez. İnsanlar, bahaneler arkasına sığınarak ve hiçbir çaba göstermeyerek ölüme terk edilmekte ve Zeki Nejad ile birkaç arkadaşı dışında hiç kimse bu hayati işle uğraşmamaktadır. Şakir Bey çeltik tarlaları ile uğraşmaması için Zeki Nejad'ı uyarır. Muallimin çabaları sonuç verip bataklığın suyu kesildikten sonra Şakir Bey, Zeki Nejad'ı öldürür.

Kasabada Şakir Bey gibi pek çok daha çeltik ağası bulunmaktadır. Sonbahar mevsiminde çeltikler olgunlaşınca sayısız ırgat çeltik tarlalarında çalışmaya gelir. Her yıl olduğu gibi çamura bulanık ırgatlar zorlu yaşam şartları altında çeltikler biteceği vakit ağaların vereceği parayı beklemeye başlar. Ağalar, günlerce peşinde koşan ırgatların yüzüne bile bakmaz. Elbette bu ağaların en zalimi de Şakir Bey'dir. Bir gün eline orağını, sopasını alan ırgatlar kasabada sabahtan öğlene kadar sessizce toplanır ve ağaların evini basar. Şakir Bey hemen konağını terk eder. O gün beş konak yıkılır. Hakkının peşinde koşan ırgatların bu sessiz çılgılığı muallimin ölümünden sonra ne yaptığını bilmeyen İnce Memed'i kendine getirir. İnce Memed giyinip kuşandıktan, helalliyini aldıktan sonra atına biner ve Şakir Bey'i kasabanın ortasına sürükleyerek getirir. İnce Memed, "bu muallim Zeki Bey için (...) Bu da sıtmadan ölen çocuklar için (...) Bu da hakkını yediğin ırgatlar için" diyerek üç kurşunla Şakir Bey'i öldürür.

İM kurgusuna ikinci romanda dâhil olan Arif Saim, köylüye zulmeden bir mebus olduğu gibi ağaların/beylerin de çekindiği bir kişiliktir. Makamını toprak almak için kullanan Arif Saim, aldığı topraklar ile bir çerçeve oluşturur. Köylünün toprakları mebusun topraklarının arasında kalır. Topraklarını köylüye ezdirmek istemeyen Arif Saim köylüyü kendi toprağına sokmaz, zorla girmek isteyenleri de vurur. Arif Saim, İM romanının sonuna dek en önde gelen ezendir denilebilir.

Akçasızın Ağaları serisinin ilk kitabı olan Demirciler Çarşısı Cinayeti'nde de köylüye karşı tepeden bakış ya da köylüyü hor görme, daha ilk sayfalarda, köylüler ve kasabalılar için söylenen ayırt edici cümlelerden anlaşılmaktadır. Eserde köylüler, "insan soyunun da en korkağı" (26. s.) olarak tanımlanırken şehirliler, "dünyanın en kanı sıcak, en cana yakın insanları" (32. s.) olarak tanımlanmıştır. Ağaların ve beylerin, köylülere ve şehirlilere davranışları da aynı şekilde ayırt edilebilmektedir. Hele bir aşiret

söz konusu olduğu zaman aşiret beyinin kendi malı gibi gördüğü insanlara, kendi amaçları uğrunda yapmayacağı zulüm yoktur. Süleyman Bey'in içinde hiç oturmayacağı konağını yaptırırken insanların çektiği sıkıntılar ve insana kıymet verilmeyişi eserde şu cümlelerle anlatılmaktadır:

“Ellerin içi soyuldu. Taşlar avuçları parmakları, tırnakları yedi. Eller kızıl et kaldı, korkmuş (...) Günlerce ayakta durmaya dayanamayıp düşüp ölenler oldu. Kaçanlar, başını alıp gidenler oldu, bir daha dönmemesine” (106. s.).

Amber Bey de paranın tadını almış, para uğruna insanları kullanan kurnaz bir ağadır. Akçasazın bataklığa dönüşmesine sebep olan bu ağa, topraklarına çeltik ektirir ve tarlalarında, kendi obasının insanlarını bedavaya, başka obalardan gelen insanları da bir sigara parasına çalıştırır.

Sanayileşmenin ve insan iş gücüne artık ihtiyacın kalmadığının farkında olan Mehmet Ali de babasının ağa oluşunun verdiği gücü kullanarak köylülere zulmetmektedir. Mehmet Ali köylüyü topraklarından atmak için çok uğraşır, babası ile dahi karşı karşıya gelir. Özellikle Karakız Sultan'ın sert tepkisi ile karşılaştıktan sonra tek uğraşı köylünün canını yakmak olur. Köylü bir süre sonra öyle bir hâle gelir ki Mehmet Ali'nin ayaklarına kapanarak gitmek istediklerini söylerler.

DÇC'de güçlünün güçsüzü ezdiği örneklerden biri de yeni yetme ağalardan olan Hacı Kurtboğa'nın para kazanmak uğruna köylü kadınlara yaptığı eziyetlerdir. Eşlerini savaşta kaybeden kadınlara iyi yüzüyle yaklaşır kandıran Kurtboğa, nikâh yaptığı her kadının tüm mal varlığını zimmetine geçirir ve kadını boşar. Köyün tüm topraklarını ele geçirdikten sonra kadınları toprağından kovar. Ne yapacağına bilemeyen kadınlara karşı üç gün sonra Kurtboğa'nın emrindeki jandarma komutanı tarafından “süngü tak” emri verilir. Hacı Kurtboğa, kadınların perişan hâlini ayaklanma olarak nitelendirir. Hakkı olmayarak köy toprağı üzerine oturan zalim ağanın kendini haklı, masum; kadınları da asi göstermeye çabaladığı şu hâlleri manidardır:

Hacı Kurtboğa Candarma Komutanının ellerine sarılmış,
dayanamıyorum, diyordu, dayanamıyorum çığlıklarına iniltilerine,

dayanamıyorum. Yeter, yeter, yeter bu çektiklerim, bu vatan hayınlarının elinden, yeter çektiklerim. Bakın kumandan Bey, bakın nasıl diretiyorlar. Bakın hele şunlara bakın, milletin ordusuna, candarma da ordu değil mi, hem de ordunun gözü, bebeği değil mi? Bakın koca ordumuza şu karılar nasıl başkaldırıp ayaklanıyorlar (337. s.).

Hacı Kurtboğa'nın daha fazla para için yapmayacağı yoktur. Binlerce dönüm çeltik ekerek sıtmalı sineklerle ovayı zehirleyip onlarca çocuğun ölümüne sebep olmaktadır. Hacı Kurtboğa da çocuk ölümlerine sebep olan onlarca ağadan birisidir. YY'de bu durumu berber; "Çeltiği ağalar eker. Milletin çocukları kırılır" (339. s.) diyerek en basit ama en acılı hâliyle özetler.

DÇC'de Derviş Bey'i yöreden uzaklaştırmak için elinden geleni yapan Hacı Kurtboğa, Mustafa Bey'in kardeşini öldüren Mahmut'u yakaladığı zaman onu konuşturabilmek için, o güne kadar yapılmış tüm zulümleri sıralar. Kurtboğa'nın dediklerine göre, gücü yetenlerin öldürdüğü insan sayısı bilinmediği gibi, ölen insanların hakkını arayanın da hiç olmadığı aşikârdır. Çarşının ortasında ağzında dili olmayan sekiz kişi, jandarmalar tarafından dövülerek öldürülür ancak hiç kimse ölenlerin hesabını soramaz. Mahmut'un konuşmaması kendine yaptığı bir kötülüktür, zira ölüm raporu doktor tarafından çoktan yazılmıştır (496. s.).

Toprak hırsı ile köylüye yapılan zulümler Yusufçuk Yusuf'ta da devam eder. Mestan ve Yel Veli'nin bin bir güçlkle bataklıktan çıkardığı toprak parçasını, Cafer Özpolat sahiplenmek için gecikmez. Çıkarılan toprak parçasının kendine ait olduğunu söyleyerek Mestan'ın oğlunu kırbaçlar ancak Mestan tepkisiz kalmaz. Tüfeğini eline alan Mestan'ın gözü karadır. Yıllardır yapılan zulümler köylüyü, gözünü kırpmadan ağayı vuracak hâle getirmiştir. Daha sonra aynı toprak parçasını sahiplenen Süleyman Aslansoypençe'nin ölümü Mestan'ın elinden olduğu gibi, köylünün yavaş yavaş daha sert çıkışları ile karşılaşmaktadır. Tellal'ın Hacı Kurtboğa'nın zulümlerine sessiz kalmayışı da bu duruma bir örnektir.

Ağaların kendi menfaati uğruna yaptığı haksızlıklar son bulmaz. Yusufçuk Yusuf'ta Derviş Bey'in Oğuz törelerine uygun olan barışma

merasimi teklifi karşısında küçük düşeceğini hatta halk tarafından alay konusu olacağını bilen Mahir Bey, kendi meselesinin konuşulmaması adına arzuhalcinin linç edilmesi için elinden geleni yapar.

İnce Memed’de güçlü olan ağanın dilediği gibi hareket etmesi ve köylünün buna ayak uydurması söz konusu iken, Yusufçuk Yusuf’ta yapılan zulümlerin neredeyse hepsi toprak sebebiyledir. Mahir Bey’e göre bataklıktan çıkan toprak, ağaların, beylerin hakkıdır, sürüngen olan köylü toprağa göz diktiğinde vatanın altına dinamit bağlamış sayılır. Yeni yetme ağalar tarafından köylüye yapılan hakaretin ardı arkası kesilmez. Köylünün bataklıktan kaç tane çocuğunu feda ederek, hayati zorluklarla toprak çıkarmaya çalışması, verdiği emeği hiçbir zaman haklı görülmez de köylü köyünden atılması gerektiği fikri en asil düşüncelerden biri olur. Bataklıktan çıkardığı toprak parçasını koruyan Mestan, vatan haini konumuna getirilirken, köylünün hakkını gasp eden Süleyman Aslansoypençe kahraman mertebesine yükseltilir. Mahir’in kendi meselelerini kapatmak için kafasında kurduğu cin fikirleri askeri zehirlemeye yeter. Mestan’ın en küçükünden yaşlısına kadar tüm ailesi kasabaya getirilir ve kasabalılar tarafından taşlanır. Görüldüğü üzere zayıf olanın kendini hakkını koruması gibi bir durum söz konusu olamaz. Olduğunda da karşılığı muhakkak alınır. Tıpkı elinde çapalarıyla toprak çıkarmaya çalışan köylüye isyandaymış gibi bir resim yakıştırılarak asker tarafından ateş edilmesi gibi. Ağalar tarafından köylünün isyan çıkardığı doğrultusunda Ankara’ya telgraflar gönderilir. Bunun üzerine isyanı durdurma emri alan yüzbaşı ordusu ile beraber, elinde kazma küreği ile isyandaymış gibi görünen ancak hiçbir durumdan haberi olmayan köylüye ateş eder. Olayda on dokuz masum köylü yaralanır fakat hak sormak bir yana yüzbaşı taltifname alır.

Mahir Bey, kolaylıkla insan hayatı ile oynayabilmektedir. Derviş Bey’i kötölemek adına kasabanın çeşitli yerlerine yazdırdığı yazıları suçsuz beş kişinin üzerine atar. O da yetmiyormuş gibi nezarete attırdığı beş kişinin suçu üstlenmesini sağlar. Yaşananların yadırganmaması lazımdı çünkü “Dünya, büyük balık küçük balığı yer dünyasıydı” (244. s.).

Yusufçuk Yusuf’ta Derviş Bey sözde canı gibi sevdiği, oğlundan fazla koruduğu ve hiçbir zaman ölüm oyununa dâhil etmeyeceği Yusuf’a Deli

Hacı'yı öldürme görevi verince pişman olur. Ona bu işten vazgeçtiğini söylemek ister ancak Yusuf'un gözlerindeki sevinç onu caydırır. Güçlü bir bey adına güçsüz bir insanı ölüm için maşa olarak kullanmak gayet kolaydır. Yazar, bu ezen ezilen, ölen öldüren oyunundan eserinde şöyle bahsetmektedir:

“İnsanoğlu büyüdükçe oyunu zalimleşiyor, sertleşiyor, çirkinleşiyor, korkunçlaşıyor, utanç verici bir hal alıyordu (...) Bu oyunda ezenler, ezilenler vardı. Ölenler, öldürenler. Bu kanlı oyun böyle sürüp gidecek” (281-282. s.).

YY'de ezilmenin ağırlığı Yusuf'ta net bir şekilde gözlemlenir. Bir insanı öldürmekle görevlenen Yusuf, her ne kadar beyinden büyük bir görev almanın sevincini yaşa da öldürme eyleminin çelişkisini yaşar ve bunu okuyucuya günlerce kasabada bir deli misali gezerek yansıtır. İçindeki kurt, kendisini yiyip bitirmekte, ölümün korkusunu iliklerine kadar hissetmektedir. Masum bir çocuk olan Yusuf, öldürmekten o denli korkar ki, Deli Hacı aklına geldiğinde küçük yaşlarındayken gördüğü vurulmuş kanlı bir köpeği hatırlar. Yusuf bütün çilesine, iç çatışmasına rağmen, diğer bütün bey buyruğunda yaşayanlar gibi, beyinin isteğini yerine getirerek adamı öldürür.

Yusuf, önceleri, beyin kendi menfaati uğruna kullandığı bir maşadan başka bir şey değildir ancak Deli Hacı'yı öldürdükten sonra bir tehdit unsuru hâlini alır. Yusuf yakalanırsa Deli Hacı'yı Derviş Bey'in öldürttüğü anlaşılacak, dolayısıyla Derviş Bey'in hükmü hemen kesilecektir. Bu sebeptendir ki Yusuf'un katli beyinin elinden olur.

YY'de yaşanan zulümleri, çekilen sıkıntıları, ezilenin sessizliği ve ağaların eziyetlerini Kara Memed öz hâli ile şöyle anlatır:

Sus ki zulmün sesi duyulmasın. Sus ki Hacı'nın öldürülüşünü de Ağalar Beyler aralarında kaybetsinler (...) Onlar bu vatanın altını oyuyorlar. Bir gün bakmışsın ki çökmüşüz, mahvolmuşuz. Hacı hiç. Hacı'nın ölümü hiç. Onlar yılda şu Çukurovadan açlıktan, yoksulluktan, hastalıklardan binlerce kişi öldürüyorlar (...) Onlar şu bereketli topraklara pamuk ekecekleri yerde, ekmesi, hasadı daha kolaydır diye çeltik ekıyor, havayı zehirliyor, her yıl binlerce çocuğun sıtmadan ölmesine, binlerce insanın hastalanmasına sebep

oluyorlar (...) Ve siz de onların bu zulümlerine korkulu hayvan gözlerinizle, korkulu korkulu bakıyorsunuz (438-439. s.).

Görüldüğü üzere hem İnce Memed serisi hem de Akçasazın Ağaları serisi, ezen-ezilen, ölen-öldüren, ağa/bey-köylü çatışmasını ele alan toplumcu eserlerdendir.

4.3. Devlet Aygıtlarına Bakış

İnce Memed ve Akçasazın Ağaları serilerinden hükûmet erkânının genellikle olumsuz yönde çizildiği görülmektedir. Hükûmete bağlı kişiler genellikle ağalar/beyler ile iş birliği içerisinde ve ağaların istekleri doğrultusunda hareket etmektedir. Özellikle askerin ağaların/beylerin baskısı ve buyruğu altında olması dikkat çeker.

Hükûmetin olumlu yönde bahsinin edildiği tek bölüm İraz Ana'nın oğlu İbrahim'in babasının hakkı olan toprak parçasını zalim amcasının elinden hükûmet desteği ile aldığı bölümdür. Dört cilt olan İnce Memed'de bir daha köylü adına yapılan hükûmet desteği ile karşılaşılmaz. Aksine köylüye hiçbir zaman yardımcı olmayan bir hükûmet vardır. Hükûmet, ağaların, beylerin hakkını aramakta ancak köylüye yapılan zulmü görmezden gelmekte hatta bu zulme katkıda bulunmaktadır. İM II'de, sığındığı bir köyde İnce Memed'in duyduğu şu sözler hükûmetin köylüye karşı davranışını açık bir şekilde göstermektedir:

Yakalayıp seni kanlı hükûmete teslim edecekler. Abdi Ağanın kanını ödetecekler sana. Ya Hatçenin kanı, ya ananın, ya İrazcanın, Rızanın, ya Recep Çavuşun kanı? Onların kanı. ne olacak? Hükûmet onların kanını kimseden sormaz. Abdi Ağanın kanını senden sorar (73. s.).

Eserde, Recep Çavuş'un eşkıya olarak hükûmete karşı olduğu göz önüne alınsa bile, geriye kalan masum köylülerin yani ne Hatçe'nin, ne Döne'nin, ne de İraz'ın kanının hesabı sorulmamıştır. Buna karşılık olarak Memed tarafından öldürülen eli masum kanına bulanmış ağalar, milli kahraman olarak gösterilmiş hatta bazılarının otopsisi milli kahraman oldukları için yapılmamıştır.

İM II'de Ali Safa Bey'in adamı olmasına rağmen Zeynel, Vayvay Köyü'ne göz diken Ali Safa'nın kazançlı çıkacağını, beyin elindeki köy tapusunun yanı sıra arkasında da hükûmetin olduğunu iddia ettiği konuşmasında haklıdır. Çünkü Ali Safa, roman boyunca istediği devlet adamından gönlünce faydalanmaktadır.

Romanlarda hükûmet eşrafının ve ağaların/beylerin genellikle iş birliği içerisinde olduğu görülmektedir. Bunun örneklerinden biri ile İM III'de karşılaşılır. Kasabadaki bütün ağalar ve hükûmet eşrafının bir olup İnce Memed'in peşinde koştuğu bir zamanda, Talip Bey'in ölümü İnce Memed üzerine atılmak istenir ancak Talip Bey'in Aydınlı Kerem tarafından öldürüldüğü, oğulları tarafından bilinmektedir. İnce Memed'i halkın gözünde kötülemek isteyen Murtaza Ağa, Molla Duran Efendi, Kaymakam, Yargıç, Savcı, Yüzbaşı ve Belediye Başkanı, belediye salonunda yaptıkları toplantıda Talip Bey'in oğullarını, babalarının İnce Memed tarafından öldürüldüğüne ikna ederler. Sonuç olarak yazılan tutanakta işkenceler eşliğinde öldürülen Talip Bey'in katili İnce Memed olarak gösterilir.

Hükûmet, ağa/bey ve hatta onlara yardımcı olan bazı eşkıyaların iş birliği ve köylüye karşı olumsuz tavırlar İnce Memed dörtlüsü boyunca devam eder. Aç köylüye zulmeden ağalardan nasıl hesap sorulmuyorsa, her yıl sıtmadan ölen çocukların hesabı da öyle sorulmaz. Ağalar çeltik ekmeye, para kazanmaya, çocuklar ölmeye, hükûmet de yaşanan felaketleri görmezden gelmeye devam eder.

Ankaraya göre çeltiğin yasaklanması, dünyanın neresinde olursa olsun düşünülemezdi, çünkü çeltik milli ve onurlu bir üründü. Burası Çukurovaydı ve ova toprağının, çeltik olsa da olmasa da, yarıdan çoğu bataklığı. Sinek olacak, sıtma olacaktı. Ve çocuklar ve hem de büyükler, şimdiye kadar öldükleri gibi, gene öleceklerdi (İM 4, 235. s.).

Hükûmetin vurdumduymaz hâlleri Akçasazın Ağaları serisinde de aynı şekilde devam etmektedir. DÇC'de Balkanlardan Çukurova'ya göç eden göçmenlerin çoğu kısa sürede sıtmadan ölmeye başlar. Göçmenler yardım almak için gittiği hükûmet kapısında günlerce bekler ancak hiçbir yardım

alamaz. Hatta hükûmet kapısında beklerken ölenler olur. Yaşanan mücadelenin sonunda, göçmenler yerleştikleri eski ve boş Ermeni köyünden, Mustafa Bey'in buldukları toprağa göz koydukları sebebi ile kovulurlar. Mustafa Bey'in baskısı hiçbir hükûmet adamını harekete geçirmez. Hükûmet adamlarının Derviş Bey'den korktuğu da eserde birçok defa okuyucuya yansıtılır. Yine eserde kaymakamın, belediye başkanının ve diğerlerinin de Mahir Bey'e yaranmaya çalıştığı görülür. Mahir Bey'in "İstersen kasabadaki bütün memurları Kaymakamından Mal Müdürüne, Mal Müdüründen Candarma Komutanına kadar satın alayım" (62. s.) sözü de bu durumu kanıtlar mahiyettedir.

Köylü, hükûmet tarafından bir destek alamadığı gibi hükûmete bağlı şahıslar tarafından da sürekli olarak zulüm görür. Köylü ağalar/beyler tarafından ne kadar zulüm görüyorsa devlete bağlı şahıslar tarafından da o kadar acı çekmektedir. Devlet erkânı köylülerin gözünde erişilemeyecek başka bir insan türüken, ağalar/beyler tarafından küçük görülmektedir. İM II'de tanıtılan kaymakam, Mustafa Kemal karşıtı, Osmanlı taraftarı bir devlet adamıdır. Kaymakam, köylülerden Mustafa Kemal'e asker olup padişahı kovdukları için nefret etmekte, köylünün yüzünü dahi görmek istememektedir. Ali Safa'dan da nefret eden kaymakam, "efendimiz" denilen köylüye acı çektirdiği için Ali Safa'ya yandaş olmaktadır. Onun Ali Safa ile yakınlığının gerçek sebebi ise Arif Saim Bey'dir. Çünkü Arif Saim'in tüm pis işlerini yapan Ramiz adındaki bu kaymakamdır. Vayvay Köyü'nü zimmetine geçirmek için uğraşan Ali Safa kaymakam ile iş birliği yapmaktadır. Ali Safa'nın köylüye karşı olumsuz düşünceler besleyen Ramiz Bey'i kandırması zor olmaz. Kaymakam, Ali Safa'nın gerçekleri saptıran şahitlerini dinledikten sonra tüm köy toprağının Ali Safa'ya ait olduğunu söyleyerek köylüyü toprağından kovar. Derin bir nefretin sonucu olarak köylünün kestiği kurbanı, hakaretler içinde reddeden kaymakam, söylediği sözlerin Arif Saim'in kulağına gideceğinden de korkmaktadır. Kaymakamın köylü hakkındaki düşüncelerine İM II'de şu sözleriyle yer verilmektedir:

"Çok zalim, insafsız, insandan başka bir mahluktur bu, efendim, iki gözüm ciğerparem. İnsandan ayrı, bambaşka bir mahluk, Türk köylüsü

efendim. Ellerine bir fırsat düşmeye görsün, babalarının gözlerini oyarlar” (257. s.).

Romanın ilerleyen bölümlerinde kaymakamın Ali Safa ile köylünün arasındaki mücadeleye tarafsız kaldığı, her iki tarafı da küçük gördüğü görülmektedir.

DÇC’deki kaymakamın da ağalar karşısında silik bir karakter olduğu görülmektedir. Çünkü ağaların yaptığı konuşmalarda, kaymakamın hiçbir ehemmiyetinin olmadığı kolaylıkla hissedilir. Kaymakamın herhangi bir yanlış hareketinde faklı bölgelere atanacağı, ağalar arasında rahatlıkla konuşulan konulardır. Bununla beraber, YY’de kaymakama Mahir Bey’in menfaati uğruna linç girişiminde bulunulduğu da görülmektedir.

Ali Safa’nın sözlerine inanıp, köylüye zulmeden ya da köylünün karşısında duran devlet adamları vali, savcı, hâkim ve yüzbaşdır. Bunlardan başka eserlerde daimi olarak belediye başkanının yargıcın da ağalar ile iş birliği içerisinde olduğu görülmektedir. DÇC’deki savcının da Hacı Kurtboğa’dan korktuğu ve o ne derse yaptığı görülür. Her gece içki içen ve kumarbaz olan Savcı İzzettin Fahrettin Bey, kendinden geçince ve kumarda kaybetmeye başlayınca önüne gelenden para ister. Savcının bu durumu kötü niyetli kişiler tarafından kullanılır. Hacı Kurtboğa bu kişilerden biridir. Kurtboğa, savcının içkili hâllerini kendi menfaati için kullanır.

İM serisinde hükûmete bağlı kişiler içerisinde belki de en baskın olan kişi Arif Saim Bey’dir. Mustafa Kemal Paşa’nın en gözde mebusu olarak tanıtılan Arif Saim, savaş zamanında ikili oynayan zeki bir adamdır ve kendini paşalara karşı kahraman olarak tanıtabilmiştir. Ankara’daki görevine başladıktan sonra makamını kendi menfaati uğruna kullanmıştır. Önüne çıkan her engele şiddet dolu tepkiler veren Arif Saim, köylünün kâbusu olmuştur. Toprak hırsı uğruna köylüye hiçbir zaman acımayan Arif Saim diğer yandan ağaların/beylerin de korkulu rüyasıdır.

Arif Saim at hırsızlığı yapan Yağmur Ağa’ya destek olur, işlerini ilerletmesi için yardım eder hatta ağanın başarısından paşayı haberdar edeceğini söyler. Kendi bölgesi için olumsuz yönde bir haberin olmaması gerektiğini bildiren Arif Saim, köylülerin sıtmalanıp ölmesinden rahatsız olmadığı gibi, ucu kendi menfaatine dokunana dek İnce Memed ve eşkıyalık

meselesi ile de ilgilenmez. Toprak ve çiftlik sevdası uğruna insan öldürmekten çekinmeyen Arif Saim, eserde devlete zararı olan bir mebus örneği olarak yer alır.

İnce Memed serisinde, üst kademedeki emirler üzerine köylüye en derin acıları yaşatan devlet adamları ise asker kesimidir. Özellikle Yüzbaşı Faruk, Onbaşı Kertiş Ali, Jandarma Komutanı, Uzatmalı Hasan Çavuş, Yüzbaşı Şevket, Karafirtına Azmi Bey, Jandarma, Bekir Çavuş, Binbaşı Nazif Bey köylüye büyük acılar yaşatırlar. İnce Memed dördlüsü boyunca Yüzbaşı ve Yüzbaşı emrindeki Kertiş Ali bütün köylüleri döverler hatta bazı köylüler dövüldüğü sırada Kertiş Ali'nin elinde ölüp gider. Ölenlerin hesabı kimse tarafından sorgulanmadığı gibi ölenlerin cezası genellikle İnce Memed'in boynuna yazılır. Ağalar ile iş birliği içerisinde olan Yüzbaşı, köylüye karşı son derece gaddardır. Öyle ki askere köy kadınları için “süngü tak” emri dahi verebilir. Yüzbaşı'nın en büyük çilesi İnce Memed'i yakalayamamaktır. Bu görevi başarı ile sonuçlandıramadığı için hırs yapan Yüzbaşı, önüne gelen tüm köylüleri ezip geçer. Yüzbaşı'nın komutasında olan Kertiş Ali de köylünün en büyük kâbusları arasındadır. İM III'de “Ona şimdiden, eşkıya kasabı Allahsız Kertiş Ali diyorlardı. Şu candarmalar içinde köylüleri döğmekte de onun üstüne yoktu. Hele dağ köylülerini” (87. s.) şeklinde tanıtilen Kertiş Ali, birçok kişiyi döverek öldürür. İM II'de Vayvay Köyü her gece kurşunlanmaktadır ve köylü bu durumun Ali Safa'nın adamları tarafında gerçekleştirildiğini düşünmektedir ancak köyü kurşunlayanlar Ali Safa'nın sözünün geçtiği Çavuş ve askerlerdir. Bununla beraber Binbaşı Nazif Bey, Karafirtına Azmi Bey ve emirlerindeki askerler de köylüye akıl almadık işkenceler yaparlar.

Akçasazın Ağaları serisinde de aynı tip asker görüntüsü ile karşılaşılır. YY'de Yusuf'u bulmak uğruna askerin köylüye çektirdiği zulmün İnce Memed serisindeki eziyetlerden farksız olduğu, jandarmanın hâlini anlatan şu cümleden kolaylıkla anlaşılabilir:

“Candarmalar günlerdir o kadar insan dövmüşler ki, tek mil köylülerin giyitleri tepeden tırnağa kan içindeymiş” (579. s.)

İnce Memed serisinde çizilen imam portrelerinin zemininin çürük olduğu görülür. Hocalar genellikle yaptıkları birçok hileli işten sonra namaz

kılmaya başlar ve cemaate vaaz verir. Bununla beraber Ferhat Hoca'nın üstlendiği imamlık vazifesini layığıyla yerine getirdiği ve bu görev için para talep etmediği görülmektedir. Ferhat Hoca dağlara çıkıp eşkıya olduktan sonra da namazını kılmaya devam eder.

İM serisinde dört öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerden biri Sami Turgut'tur. Muallim Sami Turgut, ağalar/beyler safında yer almaktadır. Ali Safa'nın ölümünden büyük üzüntü duyan Muallim ölüm töreninde beyleri öldürenlere karşı ağır bir konuşma yapar ve Orta Asya'dan gelen soyunu yüceltir. Murtaza Ağa'nın isteği üzerine at resimleri çizen de Sami Turgut'tur. Yine Muallim Rüstem de ağaların/beylerin safında bulunan karakterlerdendir.

İM III'de adı geçen bir başka öğretmen, Zeki'dir. Zeki aynı zamanda gazetecilik de yapmaktadır. Muallim Zeki'nin de ağalar/beylerin yanında olduğu görülmektedir. Gazeteye İnce Memed'in haberlerini gönderen Muallim Zeki, Arif Saim'e gönderdiği haberlerin neşredilmediği şikâyetinde bulunduğu sert bir üslupla tehdit edilir. Çünkü Arif Saim'in bulunduğu yerde olumsuz haberlerin çıkması mebusun adını lekeleyecektir. Muallim, gazetecilik görevinden men edildiği gibi, Arif Saim tarafından "Zavallı küçük idealist muallim" (391. s.) cümlesi ile aşağılanır.

İM serisinde yer alan son öğretmen Zeki Nejad'dır. Zeki Nejad diğer öğretmenlerden farklı olarak köylünün yanında yer almakta hatta köylüler için Şakir Bey'e karşı savaş vermektedir. Şakir Bey, köylerin yanına ektiği çeltikler ile tüm köylülerin sıtmalanmasına ve birçok insanın ölümüne sebebiyet verince karşısında Zeki Nejad'ı bulur. Zeki Nejad hakkı aranmayan köylüler için Ankara'ya telgraflar çeker, kasabaya Vali'nin gelmesini sağlar ancak Muallim, hak uğruna verdiği mücadelede Şakir Bey tarafından öldürülür.

4.4. Toprak Sorunu

Toplumcu Gerçekçilik akımında toprağın ayırt edici bir yeri vardır. Gerçek hayatta var olan ezen-ezilen çatışmasının merkezinde olan toprak, Toplumcu Gerçekçi eserlerde de çatışmasının asıl nedeni konumundadır. Bundan dolayı, hem İnce Memed serisinde hem de Akçasazın Ağaları

serisinde eserlerin yazılmasının başlıca sebeplerindendir. Ezen-ezilen çatışmasının güçlü bir şekilde işlendiği iki seride de çatışmanın sebebini toprak oluşturmaktadır.

Toprak, sosyalist açıdan bakılan hayatın, yegâne mülkü olduğu gibi gücün sembolü ve sınıfsal ayrımın da sebebidir. Toplumcu Gerçekçi eserlerde yaşanan çatışma ya haksız toprak dağılımı ya da topraktan gelen mahsulün haksız dağılımı üzerine gerçekleşmektedir. Dağılımın haksız olmasına rağmen toprağın fazlasını elinde tutan güçlü konuma geçmekte, bu kişinin toprak kazanma serüvenini silikleştirmektedir. Eserlerde de olduğu gibi toprağı elinde tutan kesim ağaların yani ezen sınıfın oluşmasını sağlamakta, ezen sınıfın peyda oluşu ile beraber topraksız kalan köylünün ezilen konumuna düştüğü görülmektedir. Böylelikle sınıflar meydana gelirken, üst sınıfın alt sınıfa yaptığı haksızlıklarla sömürünün de gerçekleştiği görülür. İM'de ağanın ve toprağın durumu şöyle ifade edilir:

Onların çokları, toprağa, mümkün olduğu kadar bol toprağa sahip olmak için savaşırlar. Bunu başarırlar da. Fukara halkın elinden tarlalarını almak için başvurmadıkları çare kalmaz. Kimisi kanun yoluyla, kimisi rüşvetle, kimisi de zora başvurarak. Halkla yeni zenginler arasında bir boğuşmadır başlar. Zenginlerin toprakları gittikçe büyür. İşte bu sıralarda, toprağı için canını dişine takıp vuruşan, hakkını arayan halka karşı dağlardaki eşkıyalar da bir zor silahı olarak kullanılır (297. s.).

Toprak, ağa/bey için zenginliğin temsilidir. Hâlihazırda mülke sahip olan ağaların/beylerin eline geçecek yeni toprak parçası, onun zenginliğine zenginlik katacaktır. Ağanın gittikçe zenginleşmesi, onun daha fazla söz sahibi olması demek olduğu gibi kendinden daha az mülke sahip ağalara da sözünün geçmesi demektir. YY'de yer alan Ala Temir bu konunun önde gelen örneklerinden biridir.

Ezilen emekçi yani köylü açısından toprak, geçimi ve yaşama umudunu temsil etmektedir. Köylü emek verdiği toprağın sahibi olmadığı gibi mahsulünde tam olarak sahibi değildir. Ağa/bey tarafından mahsulün büyük kısmına el koyulur ve emekçi emeğinin karşılığını alamaz. Ağanın/beyin buyruğu altındaki ırgatlar ya karın tokluğuna ya sigara parasına ya da

bedavaya çalıştırılır ancak genellikle vaat edilenlerin de verilmediği görülmektedir.

Eserlerde toprağın yokluğu sefaleti temsil etmektedir. Elinde toprağı olmayan kişiler yoksuldur ve ağaya/beye bağlıdır. Hem İnce Memed hem de Akçasazın Ağaları'ndaki köylü bu duruma örnek gösterilebilir. Bununla beraber Akçasazın Ağaları'nda olduğu gibi uğruna canların feda edildiği mülk de topraktır. Öte yandan çatışmanın olduğu gibi adaletsizliğin ve hilekrlililđin da asıl sebebi topraktır. Çünkü gözünü toprak hırsı bürümüş ağaların/beylerin, istediği toprak parçasını alabilmek için yapmayacağı düzenbazlık yoktur. Yapılan hilelerle alınan topraklarda çalışan köylüler hiçbir zaman emeğinin karşılığını alamaz. Adaletsizlik, köylünün emeği sömürüldüğü zaman ortaya çıkar.

İM I'de Abdi Ağa, Dikenlidüzü'nn cümle toprağına sahip olduğu için, buradaki köylüye de sahip pozisyondadır. Zira köylü, Abdi Ağa'nın buyruğundan çıkamaz, Abdi Ağa köylüye her istediğini yaptırır. Toprak, ağayı güçlü konuma getirmiştir. Hile ile kazandığı topraklar sayesinde güçlü konuma gelen bir başka ağa Ali Safa'dır. Ali Safa bir şekilde elde ettiği topraklarzerinde, toprağın asıl sahibi olan köylüyü ırgat, yarıcı haline getirir. Ali Safa'nın toprak sevdası İM II'de şöyle ifade edilir:

Niçin Anavarza ovasının tümüne sahip olmasın? Ya da daha çok daha çok topraklarını niçin bytmesin? Ali Safa Bey hayat savaştır diyordu. Daha çok, daha çok toprak. Hayat savaş değilse hiçbir şey değildir. Toprak savaşıysa, savaşların en kutsalıdır (12. s.).

Ali Safa'nın eşkiyalarından olan Kalaycı Osman öldüğü zaman, Vayvay köylüsü toprağının kendine kaldığını düşünerek bayram sevinci yaşar. Köylü toprak konusunda yapılan haksızlıkların artık farkındadır. Abdi Ağa'yı en çok korkutan da toprak meselesidir. İnce Memed gibiler çoğalırsa köylüler toprakları blşmeye devam edecektir. Ali Safa toprak kaybetmemek için var gücü ile çabalar. İnce Memed ortadan kaybolduğu gibi, Vayvaylıların Memed için aldığı toprağınstne konar. Vayvay için Yzbaşıdan Savcıya kadar devlet adamları ile iş birliği yapar. Toprakları

alabilmek uğruna köylüye yapmadığı eziyet kalmaz. Kaymakamı arkasına alan Ali Safa en sonunda Vayvaylıları köyünden kovar. Vayvay köyü eserin en büyük çatışması durumuna gelir.

İM II’de Pıtırakoğlu’nun Kel Hamza’nın aklını çelmesi hiç zor olmaz. Kel Hamza aklında bile yokken Dikenlidüzü gibi büyük bir toprak parçasının sahibi olacağı hayali, ağabeyinin başına gelenlerin kendi başına da geleceğini hiç düşündürmez ona. Nitekim toprak sevdası, romanın sonunda Kel Hamza’nın da ölümüne sebep olur.

Eserde toprak meselesinin, öc almayla, öc almanın eşkıyalıkla ve ölüm ile noktalandığı da görülür. Yobazoğlu babasının öcünü Abdullah’tan canı ile alır ve eşkıya olur.

Toprak sevdalılarında biri olan Arif Saim’in İM IV’ün sonuna kadar köylüye çektirmediği sıkıntı kalmaz. Çiftlik kurmak hayali ile önüne geçen her engeli ortadan kaldırmasını iyi bilir. Gerektiğinde gözünü kırpmadan adam öldürür, öldürülen adamların hesabı unutulur gider. Mebus olan Arif Saim’in Tapucu Zülfü sayesinde zimmetine geçirdiği toprağın dönümü bilinmez. İkiyüzlülüğü ve hileleri ile madalya sahibi olur ve savaştaki başarısını ileri sürerek topraklar üzerinde hak iddia eder. Gerçekte, Arif Saim gibi tüm savaş kahramanları Çukurova’yı paylaşmaktadır.

Talip Bey ve Mahmut Ağa da İM III’ün toprak sevdalısı zalim ağalarından biridir. Molla Duran daha çok hilekârlığa başvurmuş bir toprak sevdalısıdır. Onun sevdası o kadar yüksektedir ki evine gelen İnce Memed’e, Battal Ağa’ya toprağını vermeyeceğini söyleyeme bile cesaret eder. O anda İnce Memed’in ağalara/beylere karşı tavrını düşünemez. Duran’ın toprak konusunda gözü hiç kimseyi görmez, elbette toprak sevdası uğruna büyük bir ormanın ağaçlarını köklemek kolay olmamıştır. Molla Duran da toprağı hak ettiğini düşünenlerdendir. İM IV’de yer alan Taşkın Bey’in de toprak meselesi diğer ağalarınkinden farksızdır:

“Fakir bir Türkmen Ağasının oğluydu. Şimdi de çok bir şeyi yoktu ama çok yakınlarda Zülfü sayesinde, Arif Saim Bey desteğinde yedi sülalesine yetecek tarlası olmuştu” (70. s.).

Toprak meselesinde ele alınması gereken şahıslardan olan tapucular, hileli işleri ile istedikleri kişileri zengin etmiştir. Adaletsiz toprak

yönetimine sebebiyet veren tapucular ile hem İnce Memed hem de Akçasazın Ağaları'nda karşılaşılır.

Böyle tapuculardan yararlanan başka bir bey İM IV'deki Şakir Bey'dir. Şakir Bey de toprak sahibi zengin bir ağadır ve ırgatlarına hak ettiği payı hiçbir zaman vermemektedir. Öte yandan onun toprakları çeltik ile doludur ve çeltikten yayılan sinekler ile köylüler sıtmalanmakta ve çoğunlukla çocuklar ölmektedir. Derdi sadece para kazanmak olan Şakir Bey tüm toprağına çeltik ekmeye devam etmektedir. İM'de olduğu gibi Akçasazın Ağaları'nda da toprak hastalığının sebebidir. Her iki seride de Çukurova'nın toprağının sıtması sayısız insanın ölümüne sebep olmuştur.

DÇC'de toprağın görevlerinden biri yerleşik hayata geçmektir. Derviş Bey'in aşiretinin tarihi anlatıldığı bölümde Süleyman Bey'in yerleşik hayata geçmede yaşadığı ikilemlerden bahsedilmektedir. Süleyman Bey'in yerleşik hayata geçişi tabiidir ki toprak sayesinde olur.

DÇC ve YY'den meydana gelen seriye ismini veren ve iki cildin de yazılmasına kaynaklık eden Akçasaz, bataklığın kurutulmasıyla ortaya çıkarılan binlerce dönümlük bir toprak parçasıdır. Akçasaz toprağı her iki cildin de en önde gelen çatışmasına neden olmakta; bir yandan köylü ile ağaları, diğer yandan ağalar ile ağaları birbirine düşürmektedir. Eserde yaşanan çatışmaların yegâne sebebi Akçasaz toprağıdır. Akçasaz köylü için yaşamanın, ağa için zenginliğin sembolüdür. Öte yandan Akçasaz sanayileşmenin de kaynağıdır. Binlerce dönüm çeltiğin ekilmesinin ardından Akçasaz'ın durumu DÇC'de şöyle anlatılır:

Savrun da her yıl hazirandan ekime kadar kurudu. İşte bu beş ayda Akçasaz, her yıl ana kaynağı olan Savrundan mahrum kaldı. Yıldıan yıla kurumağa başladı. Her yıl kuruyan Akçasaza köylüler, Ağalar üzüştüler, Akçasaz toprağını yağma ettiler. Bentler yaptılar, kanallar açtılar. Köylüler Akçasazdan tarla kazandılar, ama kazandıkları tarlalar ellerinde kalmadı, çeltikçi yeni yetme ağalara kaptırdılar. Akçasaz bir dönüm toprağı olmayan nice adamları büyük çiftlik sahibi etti, zengin, milyoner etti. Fabrika sahibi etti. Akçasazdan yetişen Ağalar politikaya atılıp bir süre koca bir memleketin kaderine hükmedenlerin arasına katılıp, en olumsuz, en korkunç rolleri oynadılar (129. s.).

DÇC’de İnsan canının değerinin olmadığı, toprağın ise paha biçilemez olduğu Mustafa Bey’in kendi kendine sahiplendiği topraklarda göçmenlerin sıtmadan ölmesine göz yumması ile anlaşılmaktadır. Mustafa âdeta bir akbaba gibi göçmenlerin ölmesini seyreder, birkaç göçmen kalınca gitmeleri için uyarı verir. Aynı şekilde bir insan öldürmek ile bir sineği öldürmek arasında hiçbir farkın olmadığı bir ağalık döneminin yaşandığı birkaç defa tekrar edilir.

Akçasazın Ağaları serisinde, bir zenginlik aracı olarak görmeyip toprağın gerçek değerinin farkında olan kişiler iki çiftçibaşısıdır. Hem Zülfikar hem Zekeriya beyinin elindeki toprağı vermemesi için mücadele eder. Her iki çiftçibaşısının da toprak sevdası kazanmaya yönelik değil, toprakla ilgilenmeye yöneliktir.

Sermayenin yegâne kaynağı topraktır. DÇC’de yer alan Rüstemoğlu yok paraya aldığı tarlalardan sonra fabrika hayalleri kurmaya başlar. Ancak fabrika kurması için tarlalarını geliştirmesi gerektiğın farkındadır. Çünkü fabrikanın ana kaynağın toprak oluşturmaktadır. Yine Hacı Kurtboğa da toprağın değerinin farkındadır. Topraklarını ele geçirebilmek adına eşî savaşta ölen kadınları kandırıp, topraklarını zimmetine geçirir.

Ağalar, toprağın köylüler tarafından paylaşılmasına katlanamaz. Toprak ve köylü isimleri yan yana geldiğinde ağaların köylüye etmediğı hakaret kalmaz. Özellikle Mahir Bey için giden her toprak canına eş değerdir. DÇC’de Mahir Bey toprak üzerine yapılan bir sohbet esnasında köylüyü şöyle aşığılar:

“Akçasazı pay ettiler. Bu Yörükler de nereden çıktı? Ya bu köylüler, hele şu sümüklü köylülere! Ne oluyor bunlara yahu” (319. s.).

DÇC’de hükümetin yarıcılara çalıştıkları tarlayı vereceğı haberi duyulunca Gözükara’nın hatunu köylüyü hemen toprağından kovar. Köylü ne kadar yalvarsa da Hatun’u lafindan döndüremez ve Çukurova’da yurt ararken telef olur. Sayısız çocuk ölüsü veren bir köy ahalisi de Gözükara’nın köylüleri olur. Köylülerden biri olan Ali Rıza, yaşayabilmek, barınabilmek uğruna bataklıkta gördüğü kuru bir tepeciğın çevresini kurutmayı, sineğê, hastalığa, bir sıkıntıya rağmen göze alır ve bir çocuğı bu

uğurda ölmesine rağmen kendine kadar toprak parçası çıkarır ve ev, bahçe sahibi olur. Ali Rıza'nın adımı ile diğer köylüler de bataklığı kurutma işine girerler. Birçok insan ölür ancak küçük bir köy kurulur, adını Cankurtaran koyarlar. Cankurtaran köyü, Gözükara'nın köylüleri için yaşama savaşının kazanılması demektir.

Cankurtaran köyü ile iki roman boyunca sürecektir olan Akçasazın kurutulma eylemi başlamış olur. Akçasazı yaşamak uğruna kurutmaya çalışan köylünün çabası sonuç verir, topraklar çıkarılır ancak bu topraklar da elbette ağaların eline geçer. Bataklıktan köylünün emeği ile çıkarılan toprak, ağalar tarafından haksız yere şöyle sahiplenilir:

Cankurtaran köyünü, bir tarafına inme inmiş ama gebermeyen, o canavar tohumu Uzun Ali Rızayı bataklıktan kurtardığımız, imar ettiğimiz toprağımızdan atacağız. Hükümet değil, dünya çıksa karşımıza atacağız. Akçasaz bizim olacak...

Evet efendim, evet biz ölmedik daha. Kim kurtardı toprağı, kim kuruttu Akçasazı, kim kondu tarlalara (324. s.).

Eserlerde ağalar, hiçbir hakkı olmadığı halde toprakları sahiplenmektedir. Onlara göre köylünün toprak çıkarmaya hakkı yoktur, toprak çıkarmaya çalışan köylüler vatanın altını oymaktadır.

DÇC'de Derviş Bey ve Mustafa Bey'in kasabadan kan davası nedeniyle uzaklaştırmasını istemelerinin arka planında da yine toprak meselesi yatar. Zira Derviş ve Mustafa Beylerin varlığı yeni yetme ağaların toprak kazanabilmeleri önünde bir engeldir. Yeni yetme ağalar, toprak kazanma uğruna her türlü hilekârlığı yaparlar ve ikiyüzlü davranırlar. Hacı Kurtboğa'nın aklına dokuz kardeşini sıtmadan kaybetmesine rağmen hiçbir zaman bataklığı kurutmak gibi bir fikir gelmemiştir. Ancak Ali Rıza'nın öncülüğünü ettiği toprak çıkarma meselesi ağalar arasında konuşulmaya başladığında; Hacı Kurtboğa'nın bataklık sebebi ile öldüğü bu nedenle bataklığın kurutulması gerektiği açıklanır. Hacı Kurtboğa zalim bir ağayken birden sıtmadan ölen çocuklar için üzölmeye başlar. Böylelikle bataklık mevzuu devletin gerekli birimlerine bildirilir ve Akçasazın kurutulması için iş makineleri getirilir.

YY'de toprağın adam ettiği kişilerden bir olan Ala Temir önceleri Derviş Bey'in önünde konuşamayan dili tutuk bir adamken, tarlalarının dönümünü arttırıp sanayileşmeye ayak uydurduktan sonra Derviş Bey'in karşısında bacak bacak üstüne atarak oturabilir ve sinirlendiği adamı için Derviş Bey'i tehdit edebilir konuma gelmiştir.

YY'de toprak sevdalısı beylerin başında Mahir Bey gelmektedir. Mahir Bey, Akçasaz'dan istediği toprağı alabilmek uğruna alay konusu olmayı göze alarak Derviş Bey'in Oğuz törelerine göre olan barışma teklifini kabul eder. Yine toprak kazanma uğruna yobaz olarak gördüğü halkı, kendi ile alay etmemesi için konuşmalarında göge çıkartır. Mahir Bey'in toprak kazanma çabasıyla geçen sayfaların ardından zenginleştiği ve önceleri neredeyse kulu olduğu Derviş Bey'e tepeden baktığı görülür.

Süleyman Aslansoypençe de yeni yetme ve sonunu toprak hırsının getirdiği ağalardan biridir. Mestan'ı Akçasaz'dan çıkarmak için tehdit eden Aslansoypençe Mestan tarafından öldürülür.

YY'de yüzbaşının hükûmetin milyonlara kurutamadığı bataklığı köylünün kendi çabası ile kurutmasından hoşnut olduğunu söylemesi üzerine ağalar öfkeden ne diyeceğini bilemez. Ağalar, köylüyü anarşist olmakla suçladıktan sonra konuyu, köylünün memleketi yıkacağına kadar getirir. Ağaların toprak sahibi olması olağan karşılanırken, köylünün toprak kazanması vatan düşmanlığı olarak görülür. Zenginler nasıl olsa ağadır, köylüler ise toprak kapmaya çalışan vatan hainidir. Görüldüğü üzere, toprak meselesi ağanın işine nasıl geliyorsa öyle bir hâl alır. Bu hâl, eğer köylünün toprağından bahsediliyorsa “vatan meselesi” olur.

4.5. Yoksulluk

Ezen-ezilen odaklı romanlar olan İnce Memed ve Akçasazın Ağaları, emek verenin karşılığını alamadığı, hakkının güçlüler tarafından sömürüldüğü ve emek veren kesimin her geçen gün ağaya/beye daha bağımlı kalarak yoksullaştığı romanlardır. Gücü ağalar/beyler tarafından sömürülen köylüler kapitalist hayatın etkisinde ezilmeye, küçülmeye, zulüm görmeye ve hor görülmeye devam etmektedir. Fakirlik köylünün boynuna asılı bir kimlik gibidir. Köylüler daimi olarak çalışmaya ve çalıştığına

karşılığını almamaya devam eder. Fakir olan kesim tabii olarak güçsüz kesimdir ve yapılan haksızlığa karşı gelememektedir.

İnce Memed, güçsüz kesim içinde sivrilen bir kahramandır. Onun amacı emeğinin karşılığını alamayıp yoksullaşan halkı zalim ağaların elinden kurtarmak, halkı hak ettiği refaha kavuşturmadır. Memed'in mücadelesi her ayrı ciltte sonuç verir. Mücadelenin olumsuz sonuçları da göz ardı edilemez, çünkü her ölen ağanın yerine bir başka ağa gelmekte hatta her gelen, yoksul halka yaptığı eziyetler ile bir önceki ağayı aratmaktadır. Fakat İnce Memed sayesinde daha önce hiç yaşanmamış bolluk dönemlerin yaşandığı da görülür. Bolluk dönemlerinin sona ermesine rağmen, daha önce yaşanılmamış bir tecrübenin edinilmesi, Berna Moran'ın *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2* adlı eserinde açıkladığı gibi İnce Memed'i bereketin sembolü durumuna getirmektedir.

İnce Memed'in her cildinde romanın sonuna gelene dek halkın sefalet içinde yaşadığı görülmektedir. İlk ciltte köylüyü yani emekçiyi sömüren kişi Abdi Ağa'dır. Emekçinin elindeki hasadın büyük kısmını kendi ambarına yükleyen ağa emekçinin kış ortasında aç kalıp kendisine avuç açmasını sağlamaktadır. Emekçi böylelikle her geçen zaman daha da fakirleşmekte ve köleleşmektedir. İnce Memed'in başkaldırısından sonra ise durum tam tersine döner. Emekçi, eli bir tarım aletine bile değmemiş olan Abdi Ağa'ya bir buğday tanesi dahi vermez ancak Abdi Ağa ve Kel Hamza öldükten sonra ağanın çoluk çocuğuna ve eşlerine de hak ettiği pay dağıtılır.

İM II'de köye gelen Kel Hamza'nın, üç yıl topladığı mahsulü yediği gerekçesi ile köylünün elindeki tüm mahsulü üç yıl boyunca alacağını söylemesine köylülerin karşı gelemeyişinin sebebi, yıllardır başlarında bir ağa ile yaşamaya alışık oldukları gibi, karşı gelmeleri halinde zulüm görüp daha da yoksullaşacaklarını belki de yoksulluktan öleceklerini bilmeleridir.

Köylü gittikçe yoksullaşıyor, Hamzanın baskısı gün geçtikçe artıyordu. Dikenlidüzü köylüleri artık onun elinin oyuncağıydı. Çalış, diyor, çalışıyorlar. Yat, kalk, otur, uyu diyor, bir dediğini iki etmiyorlardı. Kuskün karanlıklarına da gittikçe gömülüyorlar, vurdumduymaz, hiçbir şeyle ilgilenmeden, gülmeden ağlamadan, öfkelenmeden, sevinmeden bir tuhaf

havanın içinde yuvarlanıp gidiyorlardı. Umut ettikleri hiçbir şey yoktu. Umut edememenin boşluğundaydılar (289. s.).

İnce Memed serisinde hakkının karşılığını az da olsa alamayan emekçilerin çeltikte çalışanlar olduğu görülür. Zalim çeltik ağaları kendi adamlarını bedavaya çalıştırırken başka köyden gelenleri bir sigara parasına çalıştırmakta fakat vaad edilen ücret daha sonra verilmemektedir. İnsanların yoksulluk içerisinde geçen hayatları acınası bir hâl alır ve güçlük çeken ırgatlar ağaların evlerini basar. Yoksulluk, açlık bir müddet sonra emek verenin korktuğu ağalara bile başkaldırmasına sebep olur.

Kaptalist hayata geçişin aşamalarının anlatıldığı Akçasazın Ağaları serisinde de emek verenin yine ağaların buyruğu altında olduğu ve karşılığını alamadığı görülmektedir. Köylerinden kovulan yoksul köylüler Akçasazdan toprak çıkarma mücadelesine girer. Köylünün bu uğraşa girmesinin sebebi zengin ağalar gibi toprak sevdasına düşmüş olmaları değil, yaşayabilecek bir alana ihtiyaçlarının olmasıdır. Ağaların zulümlerine direnmelerinin tek sebebi yaşadıkları büyük yoksulluktur. Ağaların durumu ise farklıdır. Zenginlik ve büyük bir refah içerisinde yaşayan ağaların/beylerin gözünü toprak hırsı bürümüştür. Bu sebeple yoksul köylünün yaşayabilmek umudu ile çıkardığı toprak parçasına göz dikerler ve emekçinin hakkını gasp ederek Akçasazı aralarında bölüşürler.

Hayat bir mücadeledir ve yoksul insanların mücadelesi hayatı yaşanmaz kılmaktadır. Fakat Akçasazın Ağaları'nda olduğu gibi bazı yoksullar hayatlarının gidişatını değiştirmek için ahlaki olmayan yollara başvururlar. Hacı Kurtboğa gençliğinde yoksulluğun ne demek olduğunu iyi anlamış biridir. Yoksulluktan kurtulmanın çaresi olarak da kocası savaşta ölen kadınları kandırarak topraklarını zimmetine geçirmeyi akıl eder. Bu yolla zengin bir ağaya dönüşen Hacı Kurtboğa bir köydeki tüm kadınların yoksullaşmasına ve ileriki hayatında da insanların haksız yere ölmesine sebep olur.

DÇC'de kapitalist hayatın farkına varan Mehmet Ali'nin köylüyü yerinden atma çabaları sonucunda yoksul halkın konağa gelip ağasına yalvardığı görülür. İnsan iş gücünün yerini makine gücünün alması ile

beraber çalışan işçiye gereksinim kalmamış ve Mehmet Ali gibi davranan yeni yetme ağaların dışlamaları sonucu köylü yoksullaşmaya başlar. Bu sebeple yoksullaşmanın sebebi İnce Memed’de ağalar/beyler olarak görülürken; Akçasazın Ağaları serisinde ağaların/beylerin yerini yavaş yavaş makine gücüne bıraktığı görülmektedir.

4.6. Eğitim Sorunu

Eserlerde, eğitim meselesi genellikle önemsiz gösterilmiş ve arka plana atılmıştır. Çünkü zenginliğin sebebi eğitim sayesinde kazanılan mesleklerde değil, elde edilen toprağın miktarında gizlidir. Birçok ağanın/beyin okuyup daha sonra toprağa yöneldiği yahut eğitimin yarıda bıraktığı görülmektedir. İM I’de Ali Safa Bey’in durumu şöyle ifade edilmektedir:

Ağa, yoksul düşmesine karşın oğlunu önce Adana Sultanisinde okutmuş, sonra da İstanbul Hukuk Mektebi Âlisine göndermiştir. Her ne sebeptense Ali Safa Bey, Hukuk Mektebi Âlisini yarıda bırakmış, gelip kasabada avukatlığa başlamıştır. Bir sürü işlere girip çıktıktan sonra, akli başına gelmiş, sonra da dört elle toprağa sarılmıştır (297. s.).

Görüldüğü gibi dönem, toprağın; kıymet kazandığı, yoksulları ağa yaptığı bir dönemdir. Bu sebeple önde gelen mesele eğitilmiş olmak değil, toprak sahibi olmaktır. Ali Safa da eğitilmiş olduğu için değil de akli başına gelip de toprak sahibi olmak istediği için romanda geniş bir yer tutmaktadır.

Eğitim durumu, Akçasazın Ağaları’nda da aynı çizgide ilerlemiştir. Yusufçuk Yusuf’ta karşımıza çıkan eğitilmiş kişi, Mahir’dir. Yurt dışında eğitim gören Mahir, ülkesine döndüğünde önce memurluk yapar ancak kovulur. Cebinde parası olmadan kasabaya dönen Mahir, halkın gözünde, Avrupa’da tahsil görmüş biri olarak memuriyetleri değil, kasabasını tercih etmiş biri olarak profil çizer. Gerçek durumuna uzun bir süre içeren Mahir Bey, toprak kazanma derdine düştükten sonra geçmiş sıkıntılarını unuttur ve toprak mücadelesine atılmasını memuriyetlerden daha mantıklı bulur. Dolayısıyla Avrupa’da tahsil yapmış bir beyin eğitimi dahi eserlerde sadece kişilerin tanıtımında yardımcı unsur olarak kullanılmıştır.

Eğitimi beylerden bir diğeri Derviş Bey'dir. Derviş Bey, rüştiyeyi kasabada bitirir ve Adana Sultanisi'nde okumaya başlar. İki yıl okuduktan sonra kanlısı ve romanın bir diğer beyi olan Mustafa Bey ile karşılaştıktan sonra okulu bırakır. Hukuk dersleri Derviş Bey'in ilgisini çekmemiştir. Çiftliğine döndükten sonra eğitime dair sadece iki şeyi unutmadiğı DÇC'de şöyle ifade edilir:

Derviş İstanbul alışkanlığından yalnız iki şeyi bırakmadı, okumayı ve yabancı dillerdeki bilgisini derinleştirmeyi. Çiftlikte boyuna felsefe okuyordu. Okuyor, ölümü, hayatı, insanları, dünyayı, evreni düşünüyordu. Tam beş yıl, nerede gelip nereye gidiyoruz, dedi ve Allahın yokluğunu uzun bir cebelleşmeden sonra kabul etti (117. s.).

İnce Memed ve Akçasazın Ağaları serilerinde bu beylerden başka eğitimi olan kişiler, hükümete bağlı kişilerden birçoğudur ancak bu kişilerin eğitim hayatına değinilmemiştir.

Eserlerde köy muhtarlarının da eğitimi olmadığı aşikârdır. Muhtar Kenan'ın dövülerek ölmesine sebep cahilliğinden kaynaklanmaktadır. Murtaza Ağa'nın kendi menfaati için yazdırdığı telgraflara birçok muhtar gibi Kenan da imza atar ve kendi sonunu hazırlamış olur. Bununla beraber eserde yer alan köylüler için de eğitim söz konusu değildir. Köylüler, çoğunlukla ağanın sözünden çıkmayan, kendi sözü olmayan, birbirinin aynı, cahil ve silik kişiler olarak yer almaktadır. Elbette roman kahramanları içerisinde Ferhat Hoca gibi, dediğini dinleten karakterler de görülür ama köylü toplulukları tasviri genellikle cahillikle iç içedir. İM I'de Abdi Ağa, Hatçe'nin hapse atılması için köyden birçok şahit toplar ve şahitlere söylemeleri gereken sözleri bir bir ezberletir. Şahitlerin dolayısıyla Abdi Ağa'ya bağlı köylülerin durumu eserde şöyle açıklanır:

Bir hükümet işi oldu muydu, onlar kendiliklerinden hiçbir şey söyleyemezlerdi. Ne söyleyeceklerse, Abdi Ağa onları karşısına alır ezberletirdi. Ondan sonra geçerler hükümet adamının karşısına bülbül gibi şakırlardı. Ezberledikleri bitip de başka soru karşısında kalırlarsa, <<gerisini bilmiyorum,>> derlerdi (145. s.).

Görüldüğü üzere şahitler aynı mesele üzerine dahi kendine ait cümleleri bile kuramamakta, ağanın ezberlettiği cümleleri söylemektedir.

Köylülere karşı daha olumlu yönde çizilen kasabalıların da eğitim konusunda köylülerden farkı yoktur. Zira İM III'de Murtaza Ağa kasabalıları kandırmakta onların fikirleri ile oynamakta hiç zorlanmaz. Murtaza Ağa ne düşünülmesini istiyorsa kasabalının öyle düşünmesini bir şekilde sağlar. Kısa sürede Murtaza'nın düşünceleri bir dedikodu eşliğinde kasaba eşrafında dalgalanır. Memed her ne kadar dördüncü ciltte gittiği kasabadaki kasabalıları okumuş yazmış olarak tanımlasa da, bilinçli bir eğitimden söz edilemez.

YY'de de ağaların eğitilmiş insanları kendi menfaati uğruna sömürdüğü görülür. Bu sömürü daha çok manevi yöndedir. Mahir Bey, Derviş Bey ile olan barışma töreninin özellikle kendi adına alay konusu olacağını bilmektedir. Barışma töreninin unutulup halk tarafından başka bir konunun konuşulmasını sağlamak adına komünist olduklarını ileri sürerek okul müdürüne ve kaymakama yapılan linç girişimine sebep olur. Tıpkı Murtaza Ağa gibi Mahir Bey de halka düşündürmek istediğini bir şekilde benimsetebilen kişilerdendir. Verilen örnekler sonucunda da değerli olanın eğitim değil, para olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Özellikle sanayileşmenin ilk adımlarını gösteren Akçasazın Ağaları'nda kapitalist dünyanın yani paranın, ağaların/beylerin on yıllardır süregelen kan davasını dahi ortadan kaldırdığı görülmektedir. Kan davası, eğitilmiş olan Derviş ve Mustafa Beyler tarafından bitirilememiştir. Kan davası, yine eğitilmiş olan ancak asıl nitelikleri eğitimden önce, gelişen teknolojinin farkındalığı ile hareket etmesi olan Mehmet Ali ve Muzaffer tarafından sona erdirilir. Kısaca, eğitim meselesi, eserlerde arka planda yer almasına rağmen cahillik, ele alınan tüm eserlerin büyük bir sorunudur.

4.7. Emek Sömürüsü

Toplumcu Gerçekçi eserlerin ele aldığı konuların merkezini emek oluşturmaktadır. Rusya'daki ilk adımından sonra dünya edebiyatında yerini alan Toplumcu Gerçekçi akımının çıkış sebebi toplumda yaşanan

haksızlıklardır. Dolayısıyla çalışanın emeğinin karşılığını alamaması, toplumda bir çatışmaya sebep olmuş, bu çatışma da emek odaklı eserlerin merkezini oluşturmuştur.

İnce Memed ve Akçasazın Ağaları serilerinde emek söz konusu olduğunda ilk olarak dikkat çeken durum yapılan haksızlıklardır. İnce Memed, verilen emeğin karşılığının alınmaması durumu üzerine inşa edilmiş bir romandır. İnce Memed, arkadaşı İbrahim ile on sekiz yaşına girdikleri zaman kasabaya gittiğinde, kasabalıların çalıştığı kadar kazandıklarını öğrenir. Bu bilgi İnce Memed'i derinden sarsar, çünkü İnce Memed ve köyündekiler hiçbir zaman çalıştıklarının karşılığını almamış, elde ettikleri hasadın üçte ikisini ağasına vermişlerdir. Hatta İnce Memed köyden kaçtıktan sonra ağa, İnce Memed'in annesinden hasadın dörtte üçünü alır. Hasadının fazlasını ağaya veren köylü kış ortasında ağaya muhtaç kalır ve elinde kalan son malını (inek, keçi vs.) ağaya vererek karşılığında buğday alır.

İM II'de Kel Hamza'nın Abdi Ağa'sız geçen üç yılda köylünün hasadı yediğini bunun sonucu olarak üç yıl boyunca tüm hasadı kendisinin alacağını söylemesi emeğin sömürülmesinin başka bir örneğidir. Yıllarca emeğinin karşılığını alamayan köylünün hakkını hiçbir şekilde arayamamasına karşılık, köylünün emeğinin karşılığını aldığı zaman dilimi hemen tespit edilir ve köylü cezasını çeker.

Kasabaya gittiği zaman İnce Memed'in aklına düşen tohum, ilk romanın sonlarına doğru büyür ve fidan olur. Memed, İnce Memed olduktan, eşkıyalığa başladıktan sonra dağlarda düşündüğü en derin konu çalışanın hakkını alması gerektiği olur. İnce Memed, emeğin karşılığının alınmasındaki en büyük engel olan Abdi Ağa'nın yanın evde öldüğünü düşünerek Durmuş Ali'ye fikrini şöyle açıklar:

“Bu köyün, öteki dört köyün, tarlasını, tarlasının hepsini. Kim ne kadar... Ne kadar ekiyorsa. Hepsini... Ektiği kadar... Gerisini siz bilirsiniz. İşte böyle. Silahım elimde beklerim. Çakırdikenliğe de ateş” (329. s.).

Kendini hakkın, adaletin, verilen emeğin bekçisi olarak atfeden İnce Memed dört roman boyunca yapılan haksızlıkları ortadan kaldırmak için zalim ağaları öldürür ve hayalini kurduğu gibi çakırdikenlik ateşe verilir.

Çakırdikenliğin ateşe verilmesi ağanın zulmünün bitişini, köylünün hakkını alacağını dolayısıyla adaleti temsil etmektedir.

İnce Memed'in aklına düşen tohumun son romanda dallanıp budaklanan büyük bir ağaç hâlini aldığı görülür. İnce Memed, roman serüveni boyunca adaleti sağlamaya çalışır. Fakat bir ağanın ölüp yerine bir başka ağanın gelmesi onda ikileme sebep olur. Köylüler çok, ağalar ise azdır, her giden ağanın yerine bir başka ağa gelmekte ve zulmetmektedir ancak köylüler hakkına engel olan ağalara karşı gelememektedir. Son romanda İnce Memed sayısının da binlere yükseldiği görülür. Eşkivalığı bırakmaya karar veren İnce Memed, Akyalı Köyü'ne gittikten sonra dağlarda yedişerli İnce Memedler türer. Her giden ağanın yerine bir zalim ağa gelirken; giden İnce Memed'in yerine hak arayan, adaletin savunucusu olan yedişerli İnce Memedler gelir.

Akçasazın Ağaları serisinde de tıpkı İnce Memed'de olduğu gibi emeğe saygının olmadığı görülmektedir. Akçasaz'dan toprak çıkarmaya çabalayan ilk kişi köyünden kovulan Ali Rıza'dır. Ali Rıza yaşayabileceği bir ev için büyük güçlüklerle toprak açmaya çalışırken bir çocuğunu kaybeder. Nihayetinde yaşayabilecek bir toprak parçasına sahip olduktan sonra diğer köylülere örnek olur. Ata toprağından kovulanlar Akçasaz'dan toprak çıkarma çabasına girer. Bataklığın kurutulması gibi bir durum eskiden söz konusu değilken, evsiz, yurtsuz kalan köylünün bin bir zahmetle toprak edinmesi ağaların gözüne batar. Emeğin hiçbir değerinin olmadığı Mestan'ı tehdit etmeye gelen iki ağanın sözlerinden net olarak anlaşılır. Akçasazın akıbeti, üzerinde çalışan dev makineler ile ağalara/beylere mekân olmaktır. Köylünün sıtmaya direnerek, evladını feda ederek, büyük emek vererek kazandığı topraklar ağalar tarafından paylaşılır.

4.8. Kadına Bakış

Kadının toplumdaki yeri, o toplumun hayata bakışını ve ilerleme seviyesini göstermektedir. Toplumcu Gerçekçi eserlerde kadının toplumdaki yeri genellikle net bir şekilde gösterilir. Çünkü bu eserler topluma gerçekçi bir gözle bakar ve toplumun aksayan yanlarını, bozulmuş değerlerini dile getirir. Kadının toplum içerisinde, tabiatı gereği korunuyor olması,

değerlerin zarar görmediğini ancak kadına toplum içerisinde zarar veriliyor olması kadının toplum içerisinde sömürüldüğünü göstermektedir.

Yaşar Kemal'in İnce Memed ve Akçasazın Ağaları serilerine bakıldığında kadının cinsel açıdan sömürülmesi bir iki istisna dışında görülmez. Bahsedilen bir iki örnek de kötü eşkıyaların veya kötü ağaların profilini çizebilmek adına oluşturulmuş vakalardır. İki seride de kadının şiddet gördüğüne tanık olunur ancak bunların yanında kadının güçlü olduğu hatta tüm yaşananlara hâkim olduğu bölümler de vardır.

İnce Memed serisinde kadınlar, İnce Memed'in sevdalı olduğu kadınlar: Hatçe ve Seyran; İnce Memed'e yardımcı olan kadınlar: Döne, Hürü Ana, İraz Ana, Kamer Ana, Kara Zeynep; köylü kadınlar; kasabalı kadınlar olarak dört genel grupta ele alınabilir.

İM II'de Ali Safa Bey'in Vayvay köylüsünü toprağından çıkması için sürekli tehdit ettiği görülür. Vayvaylılar köyden çıkmayınca, Ali Safa Bey eşkıyaları vasıtasıyla üç kızı dağa çıkartır. Kaçırılan üç kıza da tecavüz edilir. Bunun gibi, kötü eşkıyaların dağa kız çıkardığı bir iki örnekte daha görülür ancak bu durum daha çok eşkıyaların kötülüğünü göstermek adına. Böyle bir iki örnek dışında İnce Memed serisinde kadınların cinsel açıdan sömürüldüğüne şahit olunmaz.

İnce Memed serisinde kadının sömürülmesi şiddet ağırlıklıdır. Şiddet genellikle eşi olmayan kadınlara ağalar tarafından uygulanmaktadır. Memed'in annesi Döne bu kadınlardan biridir. Eşi İbrahim'i kaybettikten sonra oğlu ile çalışıp yaşama tutunmaya çalışan Döne, oğlu ağanın zulmünden kaçtıktan sonra ağa tarafından çok dayak yer. Okuyucu genellikle Döne'nin ağanın ökçeleri tarafından ezildiğine tanık olur. Bununla beraber ağanın Döne'den hasadının daha fazlasını alması da yine eşi olmayan bir kadına yapılan zulmün başka bir şeklidir. Döne, ağa tarafından dövülerek öldürülür. Yine Hatçe'nin annesi de ağanın baskısı altındadır. Hapisteki kızını ağanın yasaklaması üzerine görmeye gidemez.

Ağanın şerrine tanık olan başka bir kadın, İnce Memed'in sevdiği Hatçe'dir. Ağa, Hatçe'yi yeğenine nişanlar fakat Hatçe, Memed ile kaçır. Böylelikle Hatçe ağanın gözünde zulmü hak etmiş olur. Hatçe, ağanın uğraşları sonunda hapse atılır, hatta hakkında idam fermanı çıkarılır.

Memed'in Hatçe'yi hapisten kaçırmaması ile ikinci zorlu hayat başlar. Hatçe hamileliğini dağlarda geçirir ve bir çatışma esnasında çocuğunu dünyaya getirir. Hatçe yine bir çatışma esnasında vurularak ölür. Nihayetinde, Hatçe'nin muradına ererek öldüğü görülür. Öte yandan Hatçe, İnce Memed'i diğer eşkıyalardan ayırmaya yardım eden bir unsur olarak çizilmiştir. Hatçe sayesinde şanlı eşkıya romanı olan İnce Memed, aşk konusunu da içinde barındırmış olur. İnce Memed'de aşk önemli bir temadır, zira İnce Memed'in eşkıya olmasında Hatçe'nin de rolü büyüktür.

İnce Memed serisinde şiddet görmüş ve haksızlık yaşamış kadınlardan bir diğeri Iraz Ana'dır. Ölen kocasının kardeşi tarafından önce kendisine sonra tarlasına göz konulur. Iraz'ın oğlu büyüyünce tarlasını amcasından hükûmet yolu ile almasına alır lakin ölümü de bu meselenin sonunda gerçekleşir. Iraz Ana öfkeyle amcanın evini yakar ve suçlu duruma düşürülür. Öldürülen Rıza'nın hesabı sorulmaz ama yanan ev uğruna Iraz Ana hapse atılır. Iraz Ana daha sonra İnce Memed'e elinden gelen yardımı yapar.

İnce Memed'e yardımcı olan kadınların başında şüphesiz ki Hürü Ana gelir. Memed'i dört roman boyunca yalnız bırakmayan Hürü Ana, inatçı, dediği dedik ama bir o kadar da yufka yürekli bir kadındır. İnce Memed ile beraber bütün engellere göğüs gerer. Değirmenoluk Köyü'nün muhtarı gibidir. Köylüyü kendine getiren, onlara kızan, küsen ve her seferinde onları bağrına basan da Hürü Ana'dır. İnce Memed kazandığı zaman bayramlıklarını giyip gelin gibi süslenir; İnce Memed yaralandığı zaman günlerce yas tutar, İnce Memed'i bulur, iyileştirir. Hürü Ana'nın İnce Memed romanına renk kattığı söylenebilir.

İnce Memed'e yardımcı olan diğer kadınlar Vayvay Köyü'ndeki Koca Osman'ın karısı Kamer Ana ve İnce Memed IV'te Memed'in evine sığındığı Kara Zeynep'tir. Her iki kadın da İnce Memed'i bağrına basar, onun için elinden gelen yardımı gösterir. İnce Memed serisinde İnce Memed'e yardımcı olan diğer kadınlar da Memed'i Mahmut Ağa'nın elinden kurtaran ak libaslı kadınlardır. Bunlar haricinde İnce Memed serisinde kadın topluluğu olarak; ağıtçı kadınlar ve İnce Memed ile Ferhat Hoca'nın yardım ettiği babası savaşta ölen kızlar olarak görülmektedir.

İnce Memed’de köylü kadınlar ezilen grup içerisinde yer almakta ve ağanın hışmına uğramaktadır. Kasabadaki kadınlar ise daha çok dedikodu eşliğinde tasvir edilmektedir. Romanlarda, Ali Safa Bey’in eşi Meliha Hanım’ın ve Murtaza Ağa’nın eşi Hüsne Hatun’un eşlerine özellikle psikolojik yönden yardımcı figürler olarak yer aldığı ve bahsi geçen ağaların en derin sıkıntılarını eşleri ile samimi bir şekilde paylaştığı görülmektedir.

İnce Memed’in ikinci âşık olduğu kadın ise Seyran’dır. Seyran eserlerde güçlü ve bir o kadar da güzel bir kadın olarak çizilmiştir. Seyran âşık olduğu İnce Memed’in, yanına gelmesine bile çok öfkelenir, çünkü İnce Memed’in köye gelmesi demek bir anlamda ölüme kapı açmak demektir. Son romanda İnce Memed, Seyran’ı alır ve diğer üç roman boyunca bahsi yapılan “o köy”e götürür. Seyran, beyaz badanalı evinde Hürü Ana ile beraber İnce Memed’e destek olmaya devam eder.

İnce Memed’e göre Akçasazın Ağaları’nda kadınlara daha az yer verilmiştir. Hatta genel olarak Akçasazın Ağaları, erkeklerin hüküm sürdüğü bir seridir denilebilir, çünkü kadınlar çok az yer kaplamaktadır. Karakız Hatun ve beylerin eşleri dışında kadınlar geri planda ve itilmiştir. Seride duygularına derinlemesine yer verilen tek kadın Karakız Hatun’dur denilebilir. O da ilk romanın sonunda ölür.

Karakız Hatun, üç çocuğu da Sarioğulları tarafından öldürülmüş törenin yaşlı ama bir o kadar da kindar analarından biridir. Murtaza öldürüldükten sonra büyük oğlu Mustafa’ya kanının öcünü alması için sürekli baskı yapar. DÇC’nin sonuna kadar Mustafa Bey, Derviş Bey’i öldüremez. Gözü açık bir şekilde ölmek istemeyen yaşlı Karakız Hatun, Derviş Bey’in oğlunu öldürür.

DÇC’nin zulüm gören ve acı çeken kadınları bir yandan toprak çıkarmaya çalışan eşlerinin yanındaki köylü kadınları, öbür yandan da seneler öncesinde kalan ve Hacı Kurtboğa’nın hışmına uğrayan kocası savaşta ölmüş kadınlardır. Hacı Kurtboğa zengin olmaya karar verdikten sonra bu kadınları kullanır ve ellerindeki toprağa sahip çıkar. Kadınlar Hacı Kurtboğa tarafından hem maddi hem manevi yönden istismar edilir.

Akçasazın Ağaları’nda Derviş Bey’in, Mustafa Bey’in, Mahir’in eşlerinin yardımcı yönleri ile çizildiği görülmektedir. Ancak Mustafa Bey’i

YY'de bir karısı terk eder. Beye ilk eşi Seher Hanım yardımcı olur. YY'nin sonunda Mustafa Bey, ilk eşi tarafından bozguna uğratılır. Çünkü kapitalist dünyanın tadını alan kadın, tapusunun elinde olduğu bu eski konağı, artık hiçbir işe yaramayacağını düşüncesi ile satar. Konağın yerine modern bir çiftlik yapılacaktır. Eşinin bu hareketi Mustafa Bey'in sonunu getirir.

YY'de karşılaşılan diğer kadınlar Meyro, Gülizar, Nurhan, Deli Hacı'nın karısıdır. Meyro, Kürt Mahmut'un karısıdır. Kürt Mahmut, beyinin kan davası uğruna canından olunca, bey, Meyro'ya sahip çıkar ve ona para, tarla verir. Meyro güçlü bir kadın gibi görünmesine rağmen, beyine hem kocasının ölümüne sebep olduğu hem de oğlunu öldürdüğü için karşı çıkmaz. Bu sebeple Meyro da ezilen kadınlar içerisinde yerini alır. Gülizar eserde Yusuf'un sevdiği kadın olarak yer alır. Pasif bir karakterdir. Nurhan, Derviş Bey'in kızıdır. Güçlü bir beyin kızı olmasına rağmen, Nurhan'ın yeni yetme bir ağa tarafından manevi olarak sömürüldüğüne şahit olunur. Mahir Bey, Derviş Bey'in adını karalamak için Nurhan'ın üzerine iftira atar. Bu sebeple Nurhan okuldan alınır ve evine hapsedilir. Deli Hacı'nın karısına sadece Yusuf'un gözüyle tanık olunur. Masum bir çocuk olan Yusuf, Hacı'yı öldürmeden evvel günlerce ardından gezer ve böylece ailesini de tanımış olur. Hacı'nın karısı Yusuf'un hayallerini süslemekte ve Yusuf bu durumdan utanmaktadır.

Eserlerde ayrıca çok eşliliğe vurgu yapılmış olmasına rağmen durumun olumsuz yönlerine değinilmemiştir.

4.9. İdeolojik Bakış

Yaşar Kemal eserlerini siyasi fikirleri doğrultusunda oluşturmuş bir yazardır. Hem İnce Memed hem de Akçasazın Ağaları'nda sosyalizmin savunucusu ve kapitalizmin bozuk sistemi açık bir şekilde görülmektedir.

Eserlerde, sosyalizmin insanları huzura kavuşturacağı, kapitalizmin ise insanlar arasındaki samimiyeti ve huzuru bozduğu gösterilir. Yaşar Kemal'in siyasi fikirleri de aynı yöndedir. Yaşar Kemal, sosyalizmin mutluluk getireceğini "Sosyalist düşünce bilimsel bir gerçektir. İnsanları mutlu yapmaması için hiçbir sebep yoktur" (Kemal, 1971) sözleri ile ifade etmektedir.

Yaşar Kemal'in sözleri doğrultusunda bakıldığında İnce Memed, ağalık sistemine başkaldıran, ortadaki yanlışları düzeltmeye çalışan bir karakter olarak görülmektedir. İnce Memed yazarın siyasi fikirlerini eserinde seslendiren kişidir. Sessiz, sakin, duygulu bir çocuk olan İnce Memed, haksızlıklar karşısında kaplan kesilir. Her ne kadar sevdiği kadın sebebi ile ağayı vurmuş ve dağa çıkmış olsa da onun eşkıyalığının gerçek sebebi aşk değil, içindeki haksızlığa karşı çıkan kurttur. Zira İnce Memed, Hatçe'yi vuran Yüzbaşı'yı değil, daima halka acı çektiren ağaları öldürür.

İnce Memed'in en büyük hayali insanların eşit seviyede yaşamasıdır. Çalışan herkes hakkını almalıdır. Bu amaçla zenginden alır fakire verir, her zaman güçsüzün yanındadır ve zulüm saçı ağalara karşı acımasız davranır. İnsan öldürmenin kolay bir şey olmadığını söylemesine, eşkıyalıktan vazgeçmesine rağmen fakir fukaraya karşı yapılan zulüm karşısında sessiz kalmaz ve içindeki kurdu durduramaz. Uzun zamanlardan beri beklenen kişinin yani İnce Memed'in adaletini Hüsne Hatun İM III'de şöyle anlatmaktadır:

(...) yeşil donlu bir ermişin bir gün ortaya çıkacağını, doğruluğu, iyiliği, eşitliği, kardeşliği yayıp pekiştireceğini, kimsenin kimsede hakkının kalmayacağını, kısa çöpün bile uzundan hakkını alacağını, herkesin dünyadaki her yaratığın mutlu olacağını, yüzü gülmeyen kişinin, yaratığın kalmayacağını, bütün dağların, ovaların, köylerin, kasabaların, şehirlerin ağzına kadar çiçekle dolacağını, bütün dünyanın bir çiçek bahçesine döneceğini, ölümden başka hiçbir kaygının kalmayacağını, bu adam sayesinde çok duymuştu (211. s.).

İnce Memed, yazarın dile getirdiği mutluluğu getirecek ve huzuru sağlayacak kişidir. Sosyalizmin getireceği eşitlik tüm insanları birbirine kardeş yapacaktır. İnce Memed karakteri bu kardeşliğin bir çağrısını yapar ve dört roman boyunca ezilenin çığılığına koşar.

İM serisinde güçsüz köylüyü ezen ağalar kapitalist hayatın bozulmuş şahıslarıdır. Bu dönemde toprak en değerli maldır ve ağaların toprak uğruna yapamayacağı hiçbir şey yoktur. Ağalar zaten güçsüz olan köylüyü ezerek,

fakirin elindeki tarlaları resmî olmayan yollarla alarak daha da zengin olmakta, dolayısıyla fakirin hakkını yemektedir.

Bu bozulmuş yaşama âdeti sadece gözünü toprak bürümüş ağalar için değil devletin memuru ve mebusu için de geçerlidir. Arif Saim Bey yaptığı ikiyüzlülükler sonucu savaştan madalya alarak çıkmış bir mebustur. Toprağın değerinin farkında olan Arif Saim büyük ve modern bir çiftlik uğruna resmî olmayan yollardan tarlalar almakta, bu uğurda insan öldürmektedir. Böylelikle kapitalist hayatın, devletin mebusunu dahi ahlaksız duruma getirdiği görülür.

“Dünyada en gerçek demokrasi proletaryanın yönetime yüzde yüz el koyduğu zaman olacaktır” (Kemal, 1971) diyen Yaşar Kemal, işçinin yönetime geldiği takdirde haksızlığa göz yummayacağı, yaşadığı zulümlerin başka insanlara yaşamasına müsaade etmeyeceğini iddia etmektedir. Bu sebeptendir ki İnce Memed ve İnce Memed gibi köylü olup acı çekmiş ve eziyet görmüş kişiler eline silahını öldürmek için değil, adalet dağıtmak için almıştır. Ferhat Hoca, İnce Memed’in yokluğunda eşitliği sağlamaya devam etmiştir. İnce Memed’in yanında eşkıya olan Müslüm’ün veda ederken Seyran’a “Ben, İnce Memedin yerine, dağda sizi de, köylüleri de beklerim. Zenginden de alırım, hepiciğini fıkaraalara dağıtırım. Yazık, fıkaraalara çok yazık. Hiç de paraları yok” demesi, zulüm görmüş bir çocuğun kendini güçlü hissettiği vakit, haksızlığa göz yummayacağını gösteren bir kanıttır.

Akçasazın Ağaları serisinde de kapitalizmin kölesi olan yeni yetme ağaların güçsüz köylüye yaptığı eziyetler pek çok örnekte gösterilmiştir. Dolayısıyla kapitalizmin savunanların olumsuz karakterler olarak eleştirildiği görülmektedir. Bununla beraber eserde yeni yetme ağaların güçsüz köylüyü daimi olarak komünist olarak suçladığına tanık olunur. Süleyman Aslansoypençe hiçbir hakkı olmadığı halde Mestan’ın bataklıktan çıkardığı toprağı almaya kalkınca Mestan tarafından öldürülür. Milli kahramanlar arasına giren Süleyman Aslansoypençe’nin ölümünden sonra Mestan ve Mestan’ın ailesi komünist olarak suçlanır. Yine ağalar tarafından komünist olarak suçlanan bir başka kişi de Arzuhalci Ali Efendi’dir. Arzuhalci Ali Efendi, Tolstoy’un *Harp ve Sulh*, Dostoyevski’nin *Karamazof Kardeşler*, *Suç ve Ceza* gibi Rus eserlerini okuduğu için kapitalist hayatın

yeni yetme ağaları ve ağların iş birlikçileri olan devlet memurları tarafından komünist olarak değerlendirilir.

Akçasazın Ağaları'nda kapitalizm törenin kuralları yıkılmaz kan davalarını dahi yok ettiği görülmektedir. Öyle ki iki kan davalı aşiretin çocukları olan Muzaffer ve Mehmet Ali yeni bir fabrikanın ortak kurucuları olarak kucaklaşırlar. Ekonomi töreleri avucunun içine alacak kadar güçlenmiş ve hayatın neredeyse her alanını yönlendiren bir konuma geçmiştir. YY'de Muzaffer ekonominin önemini, derebeylerin son kalıntılarından olan babası Derviş Bey'e şöyle anlatmaktadır:

Baba, bu dünyada da yaşamak gerek. Yaşamak için de birtakım zorluklara katlanmak gerek. Hem de çok iyi yaşamak gerek. Kimseye muhtaç olmadan, başkalarını sana muhtaç kılarak yaşamak gerek. Onur falan... Soy falan... İyi. İyi ama bugün bunlara pek önem veren yok. Her işin başı ekonomidir. İspat edildi ki çağımızda savaşların, tarihin, her bir varlığın başı sonu ekonomiye bağlıdır. Bugünkü dünyayı soylar, milletler, liderler değil, ekonomi yapıyor. Dünya artık öküzün boynuzunda da değil, peygamberin kelimasında değil, Allahın ayetinde değil. Oğuzun geleneğinde değil, ekonominin sırtında duruyor. Bütün milletler ekonomiye esir oldular. Tarihin müteharrik kuvveti yalnız ve yalnız ekonomidir (71. s.).

Kapitalizmin, yüzüne bakılmaz insanları nasıl yüksek mevkiye getirdiği Ala Temir ile örneklendirilir. Önceleri konuşmayı beceremeyen Ala Temir fabrikaya yatırım yaptıktan ve devletten kredi aldıktan sonra romanın soylu karakteri Derviş Bey'e tehditler savurur. Muzaffer de babası Derviş Bey'in yanında değil, Ala Temir'in yanında olur.

Yaşar Kemal İnce Memed ve Akçasazın Ağaları serilerinde sosyalizmin mutluluğu getirdiğini, kapitalizmin ise halkın manevi değerlerini çökerttiğini ve insanların gittikçe yozlaşarak ahlaki kuralların değil, ekonomik kuralların geçerli olduğu bir dünya oluşturduğunu dolayısıyla da eşitsizlikle beraber insanların nasıl mutsuz olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

SONUÇ

Tanzimat ile beraber yönünü Batı'ya dönen Türk yazarları eserlerini, örnek aldığı Batı edebiyatının etkisinde kalarak meydana getirmiştir. Tanzimat sanatçılarının realizmin etkisinde yazdığı eserlerinin gazete ve dergilerde tefrika edilmesi, realizmin yayılmasında önemli bir etkiye sahiptir. Namık Kemal, Ahmat Mithat Efendi, Nabi-zâde Nazım, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Halid Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Cahit Yalçın, realizmin etkisi altında fayda amacı güden eserler kaleme almışlardır.

Türk edebiyatında Toplumcu Gerçekçilik'in yer alması kısa bir zaman diliminde gerçekleşmemiştir. Edebiyat sahasında pozitivism, materyalizmin, ilme ve fenne yönelmenin ivme kazanması ile beraber toplumsal konuların eserlerde yer aldığı görülmektedir. Marksist ideoloji Türk edebiyatında sınıfsız toplum yapısı sebebi ile 1940'lara kadar tam manasıyla yeşeremez ancak II. Meşrutiyet'in ilân edilmesinin ardından ihtilalci gençlerin, askerî ve tıp okullarında yaptığı sosyalist maksatlı çalışmalar neticesinde Marksizm tanınmaya başlar.

Türk edebiyatında Toplumcu Gerçekçilik kaynağını, gazeteler ve dergilerden almaktadır. İştirak, Aydınlık, Resimli Ay, Kadro, Yeni Edebiyat Toplumcu Gerçekçilik'in filizlendiği önemli dergi ve gazeteler arasındadır. Bununla beraber, Nazım Hikmet, Ercüment Behzat Lav, Nazım Hikmet'in etkisini devam ettirmeye çalışan 1940 Kuşağı, Toplumcu Gerçekçi akım ışığında şiirler kaleme almışlar ve Toplumcu Gerçekçi edebiyatın temelini atmışlardır. 1940 yılında açılan Köy Enstitüleri'nde yetişen öğretmenlerin de Toplumcu Gerçekçi edebiyata yadsınamaz bir katkısı olmuştur.

Türk edebiyatında 1950'li yıllara kadar sanayileşmenin gelişmemesi sebebi ile işçi-patron ilişkisine rastlanmaz. Bu sebeptir ki Yaşar Kemal gibi sosyalist yazarların toplumcu meseleleri işlediği eserlerinde ezen-ezilen çatışmasının şahısları ağa-köylü olarak görülmektedir. Yaşar Kemal, çalışmada ele alınan eserlerinde özellikle İnce Memed serisinde toprağın değer kazandığı bu dönemin ağalarının köylüye yaptığı zulmün resmini çizmektedir. Ezen-ezilen, ağa-köylü çatışmasının net bir şekilde görüldüğü İnce Memed romanında yaşanan başkaldırı, güçsüzlerin güçlüye karşı

çektığı acılar sonucunda gösterdiği bir tepkidir. İnce Memed yaşanan başkaldırının bir sembolüdür.

1950'li yıllarda Demokrat Parti'nin hükûmeti ele alması ile beraber kapitalist hayata adım atıldığı görülmektedir. Sanayileşmenin etkisi ile köyden kente göç artmıştır. Bu dönemlerde yaşanan toprak çatışmaları ise Akçasazın Ağaları serisinin zeminini oluşturmaktadır. Modern çiftlik ve fabrika kurma derdine düşen ağalar ve beyler ellerini köylülerin kanına bulamaktan çekinmeden büyük bir toprak savaşına girer. Akçasaz'dan toprak çıkarmaya çalışanlar öncelikle köylülerdir ancak toprağın değeri ağaların dikkatini çeker. Akçasaz bataklığından elde edilen binlerce dönümlük verimli arazi köylüleri öldürmek pahasına ağalar tarafından paylaşılır.

Sonuç olarak, sosyalizmin aktif bir savunucusu olan Yaşar Kemal, İnce Memed I, II, III, IV, Demirciler Çarşısı Cinayeti ve Yusufçuk Yusuf adlı eserlerini Toplumcu Gerçekçilik ilkeleri ve ışığında kaleme almıştır denilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (2012). *Estetik Marksçı Estetik Toplumsal Gerçekçilik*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Akçay, C. (1998). *Hannâ Mîne'nin Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 73950).
- Akgün, M. (1988). *Materyalizmin Türkiye'ye Girişi ve İlk Etkileri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Akyüz, K. (2013). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aktaş, Ş. (1984). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Birlik Yayınları.
- Andaç, F. (2012). *Yaşar Kemal Sözü'nün Büyücüsü*. İstanbul: Kavis Kitap.
- Aron, R. (1992). *Sınıf Mücadelesi*, çeviri ve önsöz: Erol Güngör. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Babalık, N. (2003). *Türkiye Komünist Partisinin Sönümlenmesi Sözlü Tarih Araştırması Cilt 8*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 126411).
- Belge, M. (1989). *Marksist Estetik Christopher Caudwell Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: BFS Yayınları.
- Belge, M. (2012). *Edebiyat Üstüne Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- "Belirlenimcilik". (1988). *Türkçe Sözlük*, C. 1 A-J, ss. 262. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bilhan, S. (1981). "Büyük Fransız İhtilali ve Türk Devrim Hareketleri", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 1, ss. 222.
- Brecht, B. (1980). *Sosyalist Gerçekçilik ve Toplum*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Çetişli, İ. (2011). *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çiftikçi, R. (1997). *Yaşar Kemal Yazar- Eser- Üslup*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Dinçer, F. (2008). *1968-1969 Yılları Arasında Yayımlanan Türk Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 231099).
- Eflatun V, (1973). *Devlet*, çev. Hüseyin Demirhan. İstanbul: Hürriyet Yayınları.

- Enginün, İ. (2010). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Eraydın, S. (2008). *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Ertuğrul, Ö. (2005). *1955-1959 Dönemi Türk Romanında Toplumcu Gerçekçilik*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 186748).
- Fedai, Ö. (2011). *Romanı Konuştular*. İzmir: Sütun Yayınları.
- Gezer, Ş. (2011). *1977 Yılında Yayımlanan Türk Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 285974).
- Güvenç, A. Ö. (2014). *Yaşar Kemal'in İnce Memed Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Hobsbawm, E. (1990). *Haydutlar*, çev. Fatma Taşkent. İstanbul: Logos Yayıncılık.
- İsmail, P. ve öte. (2006). *Tanzimat Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İşşır, C. M. (2006). *Resimli Ay Dergisi'nde (1928-1930) Edebî ve Fikrî Gelişmeler*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 190862).
- Kabacalı, A. (1997). *Bir Destan Rüzgarı Fotoğraflarla Yaşar Kemal'in Yaşam Öyküsü*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kantemir, E. (1973). "Gerçekçilik", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 1, ss. 139.
- Kaplan, R. (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kara, Ö. T. (2010). "Toplumsal Olayların Etkisiyle Gelişen Üç Büyük Akımın Türk ve Dünya Edebiyatında İzleri", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 2, S. 2, ss. 76.
- Kemal, Y. Edebi Görüşme (19.04.1971).
<http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/abdiipekci.html>.
- Kemal, Y. (1993). *İnce Memed 1*. İstanbul: Toros Yayınları.
- Kemal, Y. (1994). *İnce Memed 2*. İstanbul: Toros Yayınları.
- Kemal, Y. (1994). *İnce Memed 3*. İstanbul: Toros Yayınları.
- Kemal, Y. (1994). *İnce Memed 4*. İstanbul: Toros Yayınları.
- Kemal, Y. (2003). *Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor- Alain Bosquet ile Görüşmeler*. İstanbul: Adam Yayıncılık.

- Kemal, Y. (2012). *Ağacın Çürüğü*,
<https://plus.google.com/101712964094982424080/posts/Rop7KdwpMUr>, (Erişim: 03.12.2015).
- Kemal, Y. (2013). *Demirciler Çarşısı Cinayeti, Akçasazın Ağaları 1*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kemal, Y. (2014). *Demirciler Çarşısı Cinayeti, Akçasazın Ağaları 2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kerman, Z. ve öte. (2006). *Tanzimat Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2009). *Cumhuriyet Edebiyatı II*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Kolcu, A. İ. (2010). *Servet-i Fünûn Edebiyatı*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Kongar, E. (2014). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kula, O. B., Sakallı C. (2003). “Bir Felsefe Sorunsalı Olarak Biçem ve Yaşar Kemal”, *Geçmişten Geleceğe Yaşar Kemal, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi Uluslararası Yaşar Kemal Sempozyumu, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi:1*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kurdakul, Ş. (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi 1*. C. 3, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Kör, F. (2010). *1974 Yılında Yayımlanan Türk Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri. [https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/\(Tez No. 270822\)](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/(Tez%20No.270822)).
- “Menşevik”. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Men%C5%9Fevik>, (Erişim: 5 Kasım 2015)
- Moran, B. (2010). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2012). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2 Sabahattin Ali'den Yusuf Atılgan'a*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Naci, F. (2008). *Yaşar Kemal'in Romancılığı İnceleme*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- “Olguculuk”. (1988). *Türkçe Sözlük*, C. 2 K-V, ss. 1679. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oktay, A. (2004). “1980 Sonrası Romanı Üzerine Birkaç Önvarsayım”, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Hayat-Edebiyat-Siyaset Özel Sayısı*, 90/91/92, ss. 442-443.
- Oktay, A. (2008). *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları Sosyalist Realizm Üstüne Eleştirel Bir Çalışma*. İstanbul: İthaki Yayınları
- Özçelebi, H. (2008). “Türk Edebiyatında Toplumcu Gerçekçi Eleştiri Anlayışının Temelleri”. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey*

Afrika Çalışmaları Kongresi. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

- Sarıca, M. (1981). *100 Soruda Fransız İhtilâli*, <http://m.friendfeed-media.com/16a30c417064bf92f4f4aad6409bb7c3a3198de6>, (Erişim: 24.09.2015).
- Sayar, E. (2010). *1975 Yılında Yayımlanan Türk Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 270821).
- Suçkov, B. (1982). *Gerçekçiliğin Tarihi*, çev. Aziz Çalışlar. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Stevick, P. (2010). *Roman Teorisi*, çev. Sevim Kantarcıoğlu. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahin, O. (2013). *Yaşar Kemal Geniş Bir Nehir Akışı*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2009). *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tekin, M. (2014). *Roman Sanatı, Roman Unsurları I*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tekin, Y. (2002). “Türkiye’de İlk Sosyalist Hareket ‘İştirak Çevresi’ nin Sosyalizm Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, ss. 172-173.
- Tunalı, İ. (1993). *Marksist Estetik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayın.
- Tuncay, M. ve öte. (1995). *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tural, S. (2014). “Eleştirel Gerçekçilik Bağlamında Mehmet Akif Şiirine Bir Bakış”, *Rumeli de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, ss. 20-25.
- Yalçın, A. (2011). *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1946-2000*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- “Yaşar Kemal”. (2010). *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. 2, K-Z, ss. 1112. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldız, İ. (2011). *1980 Yılında Yayımlanan Türk Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 285964).
- Zelinski, K. (1978). *Sovyet Edebiyatı*, çev. Funda Savaş. İstanbul: Konuk Yayınları.